

**Cynulliad Cenedlaethol Cymru
The National Assembly for Wales**

**Cofnod y Trafodion
The Record of Proceedings**

**Dydd Mawrth, 15 Ionawr 2013
Tuesday, 15 January 2013**

Cynnwys
Contents

- 4 Cwestiynau i'r Prif Weinidog
Questions to the First Minister
- 37 Datganiad a Chyhoeddiad Busnes
Business Statement and Announcement
- 49 Datganiad: Tâl Rhanbarthol
Statement: Regional Pay
- 64 Datganiad: Dyraniadau Cyfalaf
Statement: Capital Allocations
- 49 Datganiad: Confensiwn Fframwaith y Cenhedloedd Unedig ar Newid yn yr
Hinsawdd, Doha 2012
Statement: The UN Framework Convention on Climate Change, Doha 2012
- 96 Memorandwm Cydsyniad Deddfwriaethol ar y Bil Trosedd a Llysoedd mewn
perthynas â Deddf Diogelu'r Amgylchedd 1990
Legislative Consent Memorandum on Crime and Courts Bill in relation to
Amendments to the Environmental Protection Act 1990
- 98 Dadl Cyfnod 3 o dan Reol Sefydlog Rhif 26.44 ar y Bil Safonau a Threfniadaeth
Ysgolion (Cymru)
Stage 3 Standing Order No. 26.44 Debate on the School Standards and Organisation
(Wales) Bill
- 99 Grŵp 1: Ymyrryd mewn Ysgolion a Gynhelir—Hysbysiadau a Phwerau Ymyrryd
(Gwelliannau 61 a 62)
Group 1: Intervention in Maintained Schools—Notices and Powers of Intervention
(Amendments 61 and 62)
- 103 Grŵp 2: Canllawiau ar Ymyrryd (Gwelliannau 54, 55, 56, 57 a 58)
Group 2: Guidance on Intervention (Amendments 54, 55, 56, 57 and 58)
- 107 Grŵp 3: Trefniadaeth Ysgolion—Gwneud a Chymeradwyo Cynigion a Phenderfynu
Arnynt (Gwelliannau 2, 59, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 18,
19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 44, 45, 46, 49 a 53)
Group 3: School Organisation—Making, Approval and Determination of Proposals
(Amendments 2, 59, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 18, 19, 21,
22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 44, 45, 46, 49 and 53)
- 114 Grŵp 4: Trefniadaeth Ysgolion—Sefydlu Ysgolion Sefydledig (Gwelliant 63)
Group 4: School Organisation—Establishment of Foundation Schools (Amendment
63)
- 119 Grŵp 5: Trefniadaeth Ysgolion—Cynigion ar Ailstrwythuro Addysg Chweched
Dosbarth (Gwelliannau 64, 65, 73, 74, 75, 76 ac 80)
Group 5: School Organisation—Proposals for Restructuring of Sixth-form Education
(Amendments 64, 65, 73, 74, 75, 76 and 80)
- 128 Grŵp 6: Trefniadaeth Ysgolion—Rhesymoli Lleoedd Ysgol (Gwelliannau 66, 67 a
68)

- Group 6: School Organisation—Rationalisation of School Places (Amendments 66, 67 and 68)
- 135 Grŵp 7: Trefniadaeth Ysgolion—Darpariaeth Ranbarthol ar gyfer Anghenion Addysgol Arbennig (Gwelliannau 69, 70, 71 a 72)
Group 7: School Organisation—Regional Provision for Special Educational Needs (Amendments 69, 70, 71 and 72)
- 141 Grŵp 8: Cyfrifoldeb dros Weithredu Cynigion (Gwelliannau 36, 50, 51 a 52)
Group 8: Responsibility for Implementation of Proposals (Amendments 36, 50, 51 and 52)
- 142 Grŵp 9: Trefniadaeth Ysgolion—Hysbysiad gan Gorff Llywodraethu ynghylch Terfynu Ysgol Sefydledig neu Ysgol Wirfoddol (Gwelliannau 37, 38, 39, 40 a 41)
Group 9: School Organisation—Notice by Governing Body to Discontinue Foundation or Voluntary School (Amendments 37, 38, 39, 40 and 41)
- 145 Grŵp 10: Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Gwelliannau 1, 77, 42 a 43)
Group 10: Welsh in Education Strategic Plans (Amendments 1, 77, 42 and 43)
- 153 Grŵp 11: Brecwast am Ddim mewn Ysgolion (Gwelliannau 78 a 79)
Group 11: Free School Breakfasts (Amendments 78 and 79)
- 159 Grŵp 12: Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (Gwelliant 60)
Group 12: United Nations Convention on the Rights of the Child (Amendment 60)
- 163 Grŵp 13: Newidiadau Rheoleiddiedig—Rheoleiddio Newidiadau i Ddarpariaeth AAA (Gwelliant 47 a 48)
Group 13: Regulated Alterations—Regulating Changes to SEN Provision (Amendments 47 and 48)
- 166 Cynnig Cyfnod 4 o dan Reol Sefydlog Rhif 26.47 i Gymeradwyo Bil Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) Stage 4 Standing Order No. 26.47
Motion to Approve the School Standards and Organisation (Wales) Bill
- 169 Gwneud y Gorau o Bolisi Caffael Cymru
Maximising the Impact of Welsh Procurement Policy
- 188 Cyfnod Pleidleisio
Voting Time

Yn y golofn chwith, cofnodwyd y trafodion yn yr iaith y llefarwyd hwy ynnddi yn y Siambr.
Yn y golofn dde, cynhwyswyd cyfieithiad.

In the left-hand column, the proceedings are recorded in the language in which they were spoken in the Chamber. In the right-hand column, a translation has been included.

*Cyfarfu'r Cynulliad am 1.30 p.m. gyda'r Llywydd (Rosemary Butler) yn y Gadair.
The Assembly met at 1.30 p.m. with the Presiding Officer (Rosemary Butler) in the Chair.*

Y Llywydd: Prynhawn da. Trefn. Rwyf yn barod; ydych chi? Galwaf Gynulliad Cenedlaethol Cymru i drefn.

The Presiding Officer: Good afternoon. Order. I am ready; are you? I call the National Assembly for Wales to order.

Cwestiynau i'r Prif Weinidog Questions to the First Minister

Blaenoriaethau

Priorities

1. Paul Davies: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am ei flaenoriaethau ar gyfer 2013. OAQ(4)0835(FM)*

1. Paul Davies: *Will the First Minister make a statement on his priorities for 2013. OAQ(4)0835(FM)*

7. Elin Jones: *Beth yw blaenoriaethau Llywodraeth Cymru yn 2013. OAQ(4)0837(FM)*

7. Elin Jones: *What are the Welsh Government's priorities for 2013. OAQ(4)0837(FM)*

Y Prif Weinidog (Carwyn Jones): Mae ein blaenoriaethau wedi'u hamlinellu yn y rhaglen lywodraethu, a fydd yn cael ei diweddarau ym mis Mai.

The First Minister (Carwyn Jones): Our priorities are outlined in the programme for government, which will be updated in May.

Paul Davies: Brif Weinidog, rwy'n siŵr mai un o'ch blaenoriaethau chi yn 2013 fydd y gwasanaeth iechyd. Byddwch yn ymwybodol fod Bwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda yn symud ymlaen â'i gynlluniau, sy'n cynnwys cau'r uned gofal arbennig i fabanod yn Ysbyty Cyffredinol Llwynhelyg. Yn anffodus, bydd pobl sir Benfro yn teimlo fod eu safbwyntiau nhw wedi'u hanwybyddu o ystyried fod gymaint wedi siarad yn erbyn y cynlluniau. A allwch chi ddweud wrthym beth oedd pwynt ymgynghoriad cyhoeddus os nad yw safbwyntiau pobl yn cael eu hystyried? A ydych chi'n barod i sefyll i fyny gyda mi dros bobl sir Benfro yn erbyn cau'r uned hollbwysig hon, ac yn erbyn israddio gwasanaethau iechyd yn fy etholaeth?

Paul Davies: First Minister, I am sure that one of your priorities for 2013 will be the health service. You will be aware that the Hywel Dda Local Health Board is progressing with its plans, including the closure of the special care baby unit in Withybush General Hospital. Unfortunately, the people of Pembrokeshire will feel that their views have been totally ignored, bearing in mind that so many of them spoke up against these plans. Can you tell us what the point of the public consultation was if people's views are not taken into account? Are you willing to stand up with me for the people of Pembrokeshire against the closure of this crucial unit, and against downgrading health services in my constituency?

Y Prif Weinidog: Mi gefnogaf unrhyw wasanaeth sy'n saf, dyna'r nod. Ynglŷn â'r system o ymgynghori, mae'r cynlluniau wedi newid ar ôl clywed barn pobl yr ardal. O ran y Llywodraeth, mae iddi rôl, sef os nad oes cytundeb gyda'r cynghorau iechyd cymuned, yna rhoddir y cynlluniau i Lywodraeth Cymru. Mae'r hyn y gallaf ei ddweud ar hyn o bryd wedi'i gyfyngu.

The First Minister: I will support any service that is safe; that is the objective. As regards the system of consultation, the plans have changed in listening to the views of the people of the area. As regards the Government, there is a role for the Government, which is that if the community health councils cannot agree, then the plans are given to the Welsh Government. There is a limit to what I can say at present.

Elin Jones: Gan fod y broses ymgynghorol ar y gwasanaethau iechyd yn y gorllewin wedi dod i ben, a bod penderfyniadau i gymryd gwasanaethau argyfwng a pediatriog oddi ar ysbytai Llwynhelyg a Llanelli a'u canoli yn Glangwili, a ydych chi, fel Prif Weinidog, yn barod i ddweud wrthym a fyddwch yn cefnogi neu yn gwrthwynebu yr hyn y mae Hywel Dda wedi'i benderfynu yn y gorllewin?

Y Prif Weinidog: Rwy'n cefnogi'r hyn sydd yn saff. Roedd newidiadau yn Ysbyty Tywysog Philip yn ystod Llywodraeth Cymru'n Un, wrth gwrs; newidiwyd y gwasanaethau. Os yw hynny'n wir, byddech yn erbyn canoli unrhyw wasanaeth yn Llanelli, ac mae cynlluniau i wneud hynny. Fel y dywedais, mae rôl i Lywodraeth Cymru o ran ystyried y cynlluniau, ond mae'r hyn y gallaf ei ddweud ar hyn o bryd o ran y cynlluniau eu hunain wedi'i gyfyngu.

Christine Chapman: First Minister, I know that one of your priorities is tackling climate change. Will you therefore join me in congratulating Rhondda Cynon Taf County Borough Council and Amgen Cymru in my constituency on their recent Chartered Institution of Wastes Management environmental excellence award for their very innovative mattress recycling facility at Bryn Pica landfill and waste recycling centre? This facility boasts a first-of-its-kind machine that helps residents in Rhondda Cynon Taf to dispose of their old mattresses in an environmentally-friendly way, ensuring that every single piece of the mattress is recycled. First Minister, how is the Welsh Government encouraging the public to make recycling a way of life?

The First Minister: We have had targets to increase recycling for some years, and those targets have meant that recycling has increased at least tenfold over the course of the last decade. However, in relation to the scheme to which you have referred, we know that the facility has been developed with the aid of a grant of £400,000 from the Welsh Government through the regional capital access fund. I congratulate Rhondda Cynon Taf County Borough Council and Amgen Cymru for developing the facility, and I praise them for achieving this award for

Elin Jones: As the consultation process on health services in west Wales has now been concluded, and that decisions to take emergency and paediatric services from Withybush and Llanelli and to centralise them in Glangwili, are you, as First Minister, willing to tell us whether you will support or oppose the decisions taken by Hywel Dda in west Wales?

The First Minister: I support what is safe. There were changes in Prince Philip Hospital during the One Wales Government, of course; services were changed. If that is true, you would be against centralising any services in Llanelli, and there are plans to do that. As I said, there is a role for Welsh Government as regards considering these plans, but I am restricted in what I can say at present on those plans.

Christine Chapman: Brif Weinidog, gwn mai un o'ch blaenoriaethau yw mynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd. Felly, a wnewch chi ymuno â mi i longyfarch Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf ac Amgen Cymru yn fy etholaeth ar eu dyfarniad diweddar o ragoriaeth amgylcheddol gan y Sefydliad Siartredig Rheoli Gwastraff am eu cyfleuster ailgylchu matresi hynod arloesol yn safle tirlenwi a chanolfan ailgylchu gwastraff Bryn Pica? Mae gan y cyfleuster hwn beiriant cyntaf-o'i-fath sy'n helpu trigolion Rhondda Cynon Taf i gael gwared ar eu hen fatresi mewn ffordd sy'n ystyriol o'r amgylchedd, gan sicrhau bod pob darn unigol o fatres yn cael ei ailgylchu. Brif Weinidog, sut y mae Llywodraeth Cymru yn annog y cyhoedd i wneud ailgylchu yn ffordd o fyw?

Y Prif Weinidog: Mae gennym dargedau i gynyddu ailgylchu ers rhai blynyddoedd, ac mae'r targedau hynny wedi golygu bod ailgylchu wedi cynyddu ddengwaith o leiaf yn ystod y degawd diwethaf. Fodd bynnag, o ran y cynllun yr ydych chi wedi cyfeirio ato, rydym yn gwybod bod y cyfleuster wedi cael ei ddatblygu gyda chymorth grant o £400,000 gan Lywodraeth Cymru drwy'r gronfa mynediad i gyfalaf rhanbarthol. Rwyf yn llongyfarch Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf ac Amgen Cymru ar ddatblygu'r cyfleuster, ac rwyf yn eu canmol

environmental excellence.

Nick Ramsay: First Minister, I want to ask you about the Welsh Government's plans to support jobs in Wales. Last week saw the announcement that the Welsh Government is pulling the plug on the Genesis Cymru Wales 2 scheme, which we were told was supposed to help those most in need back into work. Your decision to pull the plug on that scheme has shown that it has clearly failed in its objectives. Do you share my concern about the £35 million, and more, that has gone into that scheme over recent years? Do you regret the fact that the scheme's website has not been updated since 2010, so that people were not even aware of what the scheme was trying to achieve, and what are you doing to ensure that the same mistakes are not repeated in the year ahead?

The First Minister: With any scheme, we will seek to ensure that it delivers; that is why we monitor schemes. Where we feel that schemes are in danger of not delivering, we take appropriate action. However, we have in place several schemes that have helped many people, such as Jobs Growth Wales, the digital development fund, and the Wales SME investment fund that are helping people to get into business, to get jobs, and to stay in jobs.

Alun Ffred Jones: Another priority must be the economy. The latest quarterly survey to be published by the Federation of Small Businesses, along with other business organisations, has pointed to a slight increase in business confidence in Wales by the end of 2012. Does this have anything to do with Welsh Government policies, given that the Minister for Business, Enterprise, Technology and Science stated in the Chamber last week that

'Confidence in the economy comes from macroeconomic policy',

which is not the responsibility of the Welsh

am ennill y dyfarniad hwn o ragoriaeth amgylcheddol.

Nick Ramsay: Brif Weinidog, hoffwn ofyn i chi am gynlluniau Llywodraeth Cymru i gefnogi swyddi yng Nghymru. Cyhoeddwyd yr wythnos diwethaf bod Llywodraeth Cymru yn rhoi terfyn ar gynllun Genesis Cymru Wales 2, y dywedwyd wrthym oedd i fod i helpu'r rhai sydd fwyaf mewn angen i fynd yn ôl i'r gwaith. Mae eich penderfyniad i roi terfyn ar y cynllun wedi dangos yn eglur ei fod wedi methu â chyflawni ei amcanion. A ydych yn rhannu fy mhryder ynghylch y £35 miliwn, a mwy, a roddwyd i'r cynllun dros y blynyddoedd diwethaf? A ydych yn gresynu'r ffaith nad yw gwefan y cynllun wedi cael ei diweddarau ers 2010, fel nad oedd pobl hyd yn oed yn ymwybodol o'r hyn yr oedd y cynllun yn ceisio ei gyflawni, a beth ydych chi'n ei wneud i sicrhau nad yw'r un camgymeriadau yn cael eu hailadrodd yn y flwyddyn sydd i ddod?

Y Prif Weinidog: Gydag unrhyw gynllun, byddwn yn ceisio sicrhau ei fod yn cyflawni; dyna pam yr ydym yn monitro cynlluniau. Pan fyddwn yn teimlo bod cynlluniau mewn perygl o beidio â chyflawni, rydym yn cymryd camau priodol. Fodd bynnag, mae gennym nifer o gynlluniau ar waith sydd wedi helpu llawer o bobl, fel Twf Swyddi Cymru, a chronfa fuddsoddi Busnesau Bach a Chanolig Cymru sy'n helpu pobl i ymuno â byd busnes, i gael swyddi, ac i aros mewn swyddi.

Alun Ffred Jones: Mae'n rhaid i'r economi fod yn flaenoriaeth arall. Mae'r arolwg chwarterol diweddaraf a gyhoeddwyd gan y Ffederasiwn Busnesau Bach, ynghyd â sefydliadau busnes eraill, yn dangos y bu cynnydd bychan mewn hyder busnes yng Nghymru erbyn diwedd 2012. A oedd gan hyn unrhyw beth i'w wneud â pholisïau Llywodraeth Cymru, o gofio bod y Gweinidog Busnes, Menter, Technoleg a Gwyddoniaeth wedi datgan yn y Siambr yr wythnos diwethaf bod

Hyder yn yr economi yn dod o bolisi macro-economaidd,

ac nid Llywodraeth Cymru sy'n gyfrifol am

Government?

The First Minister: I believe that the Welsh Government is adding value to the economy of Wales. Why do I say that? Just look at the figures for Jobs Growth Wales, with all the young people who are now in employment as a result of that programme. Compared with the UK Government's scheme, it has been a roaring success—we know that. Consider the Wales economic growth fund, the Wales SME investment fund, the digital development fund, and the loans for microbusiness fund; all these added together help the economy here in Wales. Employment is up, and unemployment is down; business confidence is up, as is early entrepreneurial engagement. This is all because of what we as a Government have put in place to assist people in difficult times.

William Powell: Another key priority for your Government is the safety of children. In recent weeks, I have been involved in campaigning, alongside parents in Powys, to overturn a Powys County Council decision that would have forced pupils to walk almost three miles along an unlit and exposed route on their way to secondary school. Fortunately, and in part due to the campaign that we have run, the council has now relented. However, this has exposed the need for a system of appeal under the Learner Travel (Wales) Measure 2008, to give parents an opportunity for some redress, and for consideration in this matter. Will you undertake to build in such a process when the appropriate legislation comes forward, so as to ensure that parents are not left in the state of alarm that they were left in during the last few weeks in Powys?

The First Minister: The Member raises an important point on travel. I will take up what he has said, and I will write to him with views on how the situation might be improved.

Gwasanaethau Iechyd ym Mrycheiniog a Sir Faesyfed

hynny?

Y Prif Weinidog: Rwyf yn credu bod Llywodraeth Cymru yn ychwanegu gwerth at economi Cymru. Pam ydw i'n dweud hynny? Edrychwch ar ffigurau Twf Swyddi Cymru, yr holl bobl ifanc sydd bellach mewn gwaith o ganlyniad i'r rhaglen honno. O gymharu hyn â chynllun Llywodraeth y DU, mae wedi bod yn llwyddiant ysgubol—rydym yn gwybod hynny. Ystyriwch gronfa twf economaidd Cymru, cronfa fuddsoddi Busnesau Bach a Chanolig Cymru, y gronfa datblygu digidol, a'r gronfa benthyciadau ar gyfer microfusnes; mae'r rhain i gyd gyda'i gilydd yn helpu'r economi yma yng Nghymru. Mae cyflogaeth wedi cynyddu, a diweithdra wedi gostwng; mae hyder busnes wedi cynyddu, ac felly hefyd ymgysylltiad entrepreneuriaidd cynnar. Mae hyn i gyd oherwydd yr hyn yr ydym ni fel Llywodraeth wedi ei roi ar waith i gynorthwyo pobl mewn cyfnod anodd.

William Powell: Blaenoriaeth allweddol arall ar gyfer eich Llywodraeth yw diogelwch plant. Yn ystod yr wythnosau diwethaf, rwyf wedi bod yn ymwneud ag ymgyrchu, ochr yn ochr â rhieni ym Mhowys, i wrthdroi penderfyniad gan Gyngor Sir Powys a fyddai wedi gorfodi disgyblion i gerdded bron i dair milltir ar hyd llwybr agored, a heb oleuadau, ar eu ffordd i'r ysgol uwchradd. Yn ffordus, ac yn rhannol oherwydd yr ymgyrch a gynhaliwyd gennym, mae'r cyngor bellach wedi ildio. Fodd bynnag, mae hyn wedi amlygu'r angen am system apelio dan Fesur Teithio gan Ddysgwyr (Cymru) 2008, i roi cyfle i rieni gael unioni'r cam, ac i gael eu hystyried yn y mater hwn. A wnewch ymrwymo i gynnwys proses o'r fath pan gyflwynir y ddeddfwriaeth briodol, er mwyn sicrhau nad yw rhieni yn cael eu dychryn fel y cawsant yn ystod yr wythnosau diwethaf ym Mhowys?

Y Prif Weinidog: Mae'r Aelod yn codi pwynt pwysig ynglŷn â theithio. Byddaf yn mynd i'r afael â'r hyn y mae wedi ei ddweud, a byddaf yn ysgrifennu ato i gynnig safbwyntiau ar sut y gellid gwella'r sefyllfa.

Health Services in Brecon and Radnorshire

2. Kirsty Williams: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am gyflenwi gwasanaethau iechyd ym Mrycheiniog a Sir Faesyfed. OAQ(4)0850(FM)*

The First Minister: Our plans and priorities for the health service for the whole of Wales can be found in our programme for government and ‘Together for Health’.

Kirsty Williams: That programme for government has a strong emphasis on developing services in communities, and in primary care. However, your Government is committed to phasing out and abolishing the minimum practice income guarantee over the next seven years. Doing so will have a devastating effect on the sustainability of rural general practitioner practices. How can you say on the one hand that you want to increase the services that are delivered by primary care, and, on the other, fundamentally undermine the sustainability of rural GP practices?

The First Minister: Negotiations will need to take place with regard to the GP contract. We will take those forward with a view to getting a settlement that is fair to all concerned.

Darren Millar: You will be aware that the people of Brecon and Radnorshire, like other people in Wales, rely on hospital services in different parts of the country. You will also be aware that non-emergency operations have been cancelled at hospitals across Wales, as a result of bed pressures that have been brought upon by the cuts in the number of beds over the past few years, which your Government has inflicted because of your record-breaking financial cuts on our health service. What do you have to say to the people of Wales? Will you apologise, or will you defend the cancellation of their operations, which is adding to the already unacceptably long waiting times?

2. Kirsty Williams: *Will the First Minister make a statement on the delivery of health services in Brecon and Radnorshire. OAQ(4)0850(FM)*

Y Prif Weinidog: Gellir dod o hyd i'n cynlluniau a'n blaenoriaethau ar gyfer y gwasanaeth iechyd i Gymru gyfan yn ein rhaglen ar gyfer llywodraethu a 'Law yn Llaw at Iechyd'.

Kirsty Williams: Mae'r rhaglen ar gyfer llywodraethu honno yn rhoi pwyslais cryf ar ddatblygu gwasanaethau mewn cymunedau, ac mewn gofal sylfaenol. Fodd bynnag, mae eich Llywodraeth wedi ymrwymo i ddirwyn y gwarant isafswm incwm practis i ben yn raddol dros y saith mlynedd nesaf a'i ddiddymu. Bydd gwneud hynny'n cael effaith drychinebus ar gynaliadwyedd meddygfeydd teulu gwledig. Sut allwch chi ddweud ar y naill law eich bod eisiau cynyddu'r gwasanaethau a ddarperir gan ofal sylfaenol, ac, ar y llaw arall, tanseilio cynaliadwyedd meddygfeydd teulu gwledig yn ei hanfod?

Y Prif Weinidog: Bydd angen cynnal trafodaethau ar y contract meddygon teulu. Byddwn yn symud y rheini ymlaen gyda'r bwriad o ddod i gytundeb sy'n deg i bawb dan sylw.

Darren Millar: Byddwch yn ymwybodol bod pobl Brycheiniog a Sir Faesyfed, fel pobl eraill yng Nghymru, yn dibynnu ar wasanaethau ysbytai mewn gwahanol rannau o'r wlad. Byddwch hefyd yn ymwybodol bod llawdriniaethau nad ydynt yn rhai brys wedi cael eu canslo mewn ysbytai ledled Cymru, o ganlyniad i'r diffyg gwelyau sydd wedi deillio o'r gostyngiadau i nifer y gwelyau dros y blynyddoedd diwethaf, a achoswyd gan eich Llywodraeth chi oherwydd eich toriadau ariannol i'n gwasanaeth iechyd nas gwelwyd eu math o'r blaen. Beth sydd gennych chi i'w ddweud wrth bobl Cymru? A wnewch chi ymddiheuro, neu a ydych chi'n amddiffyn y ffaith bod eu llawdriniaethau wedi cael eu canslo, sy'n ychwanegu at yr amseroedd aros sydd eisoes yn annerbyniol o hir?

The First Minister: The vast majority of cancellations take place because patients themselves are not able to have the operations, or because of other reasons that are nothing to do with money; some 20,000 operations are in that category. That is the reality of the situation. Let us talk about honesty here, shall we? We have been straight and honest with the people of Wales about health. We have told them that, because of the cuts imposed by the UK Government, we are keeping health spending levels and protecting them. Let us see what happens in England, shall we? We had the UK Statistics Authority issuing a rebuke after upholding a complaint about statements by the Prime Minister and others in relation to health spending. He says that health spending in England has changed very little. That is what he says. The reality is that we have been honest with the people of Wales. It is a shame that the Member's party is not honest in England.

Simon Thomas: Brif Weinidog, yr wythnos diwethaf, dywedoch wrthyf y byddech yn fodlon cael eich cludo i'r ysbyty mewn tacsï. Byddai'r rhan fwyaf o bobl o leiaf yn disgwyl cael tacsï adref o'r ysbyty, ond roedd yn rhaid i un o'm hetholwyr, Peter Rees, gerdded 23 milltir adref, a hynny yn ystod oriau mân Ddydd Calan. Gan nad oes ysbyty cyffredinol ym Mrycheiniog a Maesyfed, a chan fod Bwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda yn canoli gwasanaethau ar gyfer Brycheiniog a Maesyfed a bod yn rhaid i bawb deithio i gael triniaeth—ac rydym yn derbyn hynny—a allwch chi warantu yma heddiw na fydd unrhyw un arall yn gorfod cerdded adref o'r ysbyty yng Nghymru?

Y Prif Weinidog: Rwyf wedi darllen y stori honno, wrth gwrs, ond nid wyf yn ymwybodol o'r manylion. Mae arolygiad yn cael ei gynnal ar hyn o bryd. Mae'n bwysig dros ben ein bod yn deall yr amgylchiadau o ran yr hyn a ddigwyddodd i Mr Rees. Yna, bydd datganiad yn cael ei wneud.

Cwestiynau Heb Rybudd gan Arweinwyr y Pleidiau

The Leader of the Opposition (Andrew R.T. Davies): First Minister, following on

Y Prif Weinidog: Mae mwyafrif llethol yr achosion o ganslo yn digwydd oherwydd nad yw'r cleifion eu hunain yn gallu derbyn y llawdriniaethau, neu am resymau eraill nad oes ganddynt ddim i'w wneud ag arian; ceir tua 20,000 o lawdriniaethau yn y categori hwnnw. Dyna wirionedd y sefyllfa. Beth am drafod gonestrwydd yma, ie? Rydym ni wedi bod yn ddidwyll ac yn onest gyda phobl Cymru ynglŷn ag iechyd. Rydym wedi dweud wrthynt, oherwydd y toriadau a gyflwynwyd gan Lywodraeth y DU, ein bod yn cadw lefelau gwario ar iechyd ac yn eu diogelu. Gadewch i ni weld beth fydd yn digwydd yn Lloegr, ie? Gwelsom Awdurdod Ystadegau'r DU yn cyhoeddi cerydd ar ôl cytuno â chwyn am ddatganiadau gan y Prif Weinidog ac eraill ynglŷn â gwario ar iechyd. Dywed mai ychydig iawn o newid a fu yn y gwario ar iechyd yn Lloegr. Dyna beth y mae'n ei ddweud. Y gwirionedd yw ein bod wedi bod yn onest gyda phobl Cymru. Mae'n drueni nad yw plaid yr Aelod yn onest yn Lloegr.

Simon Thomas: First Minister, last week you told me that you would be willing to be taken to hospital in a taxi. Most people would at least expect a taxi home from hospital, but a constituent of mine, Peter Rees, had to walk 23 miles home, in the early hours of New Year's Day. As there is no general hospital in Brecon and Radnorshire, and given that the Hywel Dda Local Health Board is centralising services serving Brecon and Radnorshire and that everyone will have to travel for treatment—and we accept that—can you guarantee here today that no-one else will have to walk home from hospital in Wales?

The First Minister: I have read this story, of course, but I am not aware of the details. We are looking into it at present. It is extremely important that we understand what the circumstances were in relation to what happened to Mr Rees. We will then make a statement.

Questions Without Notice from the Party Leaders

Arweinydd yr Wrthblaid (Andrew R.T. Davies): Brif Weinidog, yn dilyn ymlaen o'r

from the previous question, Hywel Dda health board is today announcing its health reconfiguration downgrading proposals. If the management of Hywel Dda think that it is appropriate for a 62-year-old patient suffering with a chest infection to be sent home from hospital and to be expected to walk 23 miles home, how can we have any confidence in the reconfiguration and downgrading proposals that are being passed today?

The First Minister: Well, people can have confidence in the honesty of the Welsh Government, as opposed to the UK Government. That is one thing that we know. Why is that? There are 17 hospitals in England with unsafe staffing levels. The difference between ourselves and his party is that we believe in safe services and he does not.

Andrew R.T. Davies: I have stood here for nearly 18 months, and I think that that is probably the worst answer that I have heard you give, First Minister. There is a serious discussion going on in one of the major health boards of Wales. I put a real-life scenario to you, which was reported extensively last week, and all that you can do is refer to the English NHS. Let us look at the Welsh NHS. In November 2011, the Minister for Health and Social Services said that she did not want any downgrades. She went on to say on Radio Wales that she did not want to hear anything about downgrading in Wales. Today, however, we have, in the Hywel Dda proposals, a 20% reduction in acute beds, we have community hospitals in Tumble, Tregaron and Aberaeron facing closure, and we have the special care baby unit at Withybush closing as well. Is that not downgrading? If a service is not available at a district general hospital, is that not downgrading, and a case of letting down communities that rely on some of those services in some of our most remote areas?

The First Minister: Of course it is not. The leader of the opposition suggests that the health service should stay exactly as it is

cwestiwn blaenorol, mae bwrdd iechyd Hywel Dda yn cyhoeddi ei gynigion heddiw ar gyfer israddio'r broses o ad-drefnu iechyd. Os yw rheolwyr Hywel Dda yn credu ei bod yn addas i glaf 62 mlwydd oed sy'n dioddef o haint ar y frest gael ei anfon adref o'r ysbyty gan ddisgwyl iddo gerdded 23 milltir adref, sut allwn ni fod ag unrhyw hyder yn y cynigion ad-drefnu ac israddio sy'n cael eu pasio heddiw?

Y Prif Weinidog: Wel, gall pobl fod â hyder yng ngonestrwydd Llywodraeth Cymru, yn hytrach na Llywodraeth y DU. Dyna un peth yr ydym yn ei wybod. Pam mae hynny? Ceir 17 o ysbytai yn Lloegr sydd â lefelau staffio peryglus. Y gwahaniaeth rhyngom ni a'i blaid ef yw ein bod ni'n credu mewn gwasanaethau diogel ac nad yw ef yn credu hynny.

Andrew R.T. Davies: Rwyf wedi sefyll yma ers bron i 18 mis, ac rwyf yn credu ei bod yn debygol mai dyna'r ateb gwaethaf i mi ei glywed gennych, Brif Weinidog. Mae trafodaeth ddifrifol yn cael ei chynnal yn un o brif fyrddau iechyd Cymru. Rwyf yn cyflwyno sefyllfa go iawn i chi, yr adroddwyd arni'n helaeth yr wythnos diwethaf, a'r cyfan y gallwch chi ei wneud yw cyfeirio at y GIG yn Lloegr. Gadewch i ni edrych ar y GIG yng Nghymru. Ym mis Tachwedd 2011, dywedodd y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol nad oedd hi eisiau unrhyw israddio yng Nghymru. Aeth yn ei blaen i ddweud ar Radio Wales nad oedd hi eisiau clywed unrhyw beth am israddio yng Nghymru. Heddiw, fodd bynnag, yng nghynigion Hywel Dda, mae gennym ostyngiad o 20% i welyau aciwt, mae gennym ysbytai cymuned yn y Tymbl, Tregaron ac Aberaeron sy'n wynebu cael eu cau, ac mae'r uned gofal arbennig i fabanod yn Llwynhelyg yn cau hefyd. Onid yw hynny'n israddio? Os nad yw gwasanaeth ar gael mewn ysbyty cyffredinol dosbarth, onid yw hynny'n israddio, ac yn achos o siomi cymunedau sy'n dibynnu ar rai o'r gwasanaethau hynny yn rhai o'n hardaloedd mwyaf anghysbell?

Y Prif Weinidog: Wrth gwrs nad ydyw. Mae arweinydd yr wrthblaid yn awgrymu y

forever and a day, and that it should not change, regardless of what doctors say. He is now fighting the doctors. The royal colleges have said that these are sensible proposals. He knows better than the doctors themselves. He has to explain himself to the people of Wales. On the one hand, he says that it is terrible that there are proposals for change, and he illustrates a case that apparently happened, and then he says that there is no need for change. That is what he is saying. This is a case of double standards of the highest order. If he is saying that there is a problem at the moment, with someone having to walk 23 miles home, that is a reason why there has to be change. Surely, that is what the people of Wales will see. He seems to think that it is better to have unsafe services, so that he can stand up every single week and criticise them. We are not prepared to do that. We want safe services for the people of Wales.

Andrew R.T. Davies: How ridiculous an answer can you give? I asked you about downgrading. Those services clearly are not going to be there. The reason that the Welsh NHS is in the state that it is in, and the reason why local health boards are having to reconfigure and downgrade their services, is that your Government is taking £500 million out of their budget. Your Government has failed to attract key clinicians into Wales to run many of our key services, despite the fact that, 12 months ago, you were going on about the fact that there was a tidal wave of clinicians wanting to work in Wales. Above all, it is about your Government's ideology in failing to recognise the needs of people in north, mid and west Wales. That is where the fundamental problems in the health service in Wales are. When will you wake up to that and start addressing people's real concerns?

I can see the full-time First Minister babbling away there. Perhaps the part-time First Minister could give us some answers.

The First Minister: Quite often, you see in

dylai'r gwasanaeth iechyd aros yn union fel y mae am byth, ac na ddylai newid, waeth beth y mae meddygon yn ei ddweud. Mae'n ymladd yn erbyn y meddygon bellach. Mae'r colegau brenhinol wedi dweud bod y rhain yn gynigion synhwyrol. Mae'n gwybod yn well na'r meddygon eu hunain. Mae'n rhaid iddo egluro ei hun i bobl Cymru. Ar y naill law, mae'n dweud ei bod yn ofnadwy bod cynigion yn bodoli ar gyfer newid, ac mae'n nodi achos a ddigwyddodd mae'n debyg, ac yna mae'n dweud nad oes angen newid. Dyna'r hyn y mae'n ei ddweud. Mae hwn yn achos o safonau dwbl o'r radd flaenaf. Os yw'n dweud bod problem yn bodoli ar hyn o bryd, gyda rhywun yn gorfod cerdded 23 milltir adref, yna mae hynny'n rheswm pam y mae'n rhaid cael newid. Dyna'r hyn y bydd pobl Cymru yn ei weld, yn sicr. Mae'n ymddangos ei fod o'r farn ei bod yn well cael gwasanaethau peryglus, fel y gall sefyll ar ei draed bob un wythnos a'u beirniadu. Nid ydym ni'n barod i wneud hynny. Rydym eisiau gwasanaethau diogel i bobl Cymru.

Andrew R.T. Davies: Ateb pa mor chwerthinllyd allwch chi ei roi? Gofynnais i chi am israddio. Mae'n amlwg nad yw'r gwasanaethau hynny yn mynd i fod yno. Y rheswm pam mae'r GIG yng Nghymru yn y cyflwr y mae ynddo, a'r rheswm pam mae'n rhaid i fyrddau iechyd lleol ad-drefnu ac israddio eu gwasanaethau, yw bod eich Llywodraeth chi yn cymryd £500 miliwn o'u cyllideb. Mae eich Llywodraeth wedi methu â denu clinigwyr allweddol i Gymru i redeg llawer o'n gwasanaethau allweddol, er gwaethaf y ffaith eich bod yn mynd ymlaen am y ffaith, 12 mis yn ôl, bod llond cae o glinigwyr a oedd eisiau gweithio yng Nghymru. Yn anad dim, mae'n ymwneud ag ideoleg eich Llywodraeth o ran methu â gweld anghenion pobl yng ngogledd, canolbarth a gorllewin Cymru. Dyna lle mae'r problemau sylfaenol yn y gwasanaeth iechyd yng Nghymru. Pryd wnewch chi dderbyn hynny a dechrau mynd i'r afael â gwir bryderon pobl?

Gallaf weld y Prif Weinidog llawn amser yn paldaruo yn y fan yna. Efallai y gallai'r Prif Weinidog rhan-amser roi atebion i ni.

Y Prif Weinidog: Yn aml iawn, byddwch yn

the summer a fly or a bee, and it keeps on flying at a window, trying to get out and hitting its head all the time. That is what the leader of the opposition has been like for the past 18 months: he stands up and asks the same questions over and over and cannot understand that he is in a position of weakness. The reality of the situation is this: we are looking to provide a safe health service; he is not. He is not interested in a safe health service; he is not interested in the wellbeing of the people of Wales.

Yes, it is legitimate, on occasion, to draw attention to what happens over the border. Not all the time, but it is legitimate to do so, because their ideology in England has meant 17 hospitals operating with unsafe medical staff—17 of them. They have lied about spending in England, because the UK Statistics Authority has found them out. The reason it is relevant is that we know full well that—suspend your disbelief at this point—if ever he was in a position of power in the Assembly, he would simply follow whatever he was told by his colleagues at Westminster. He is nothing more than a puppet.

The Leader of the Welsh Liberal Democrats (Kirsty Williams): Over the weekend, First Minister, health boards did indeed announce that they were cancelling non-emergency operations in north and south Wales. It was not the patients failing to turn up or being too sick to be operated on; it was managers cancelling operations. Now, in cases of extreme winter pressure, that may be understandable. However, Public Health Wales has already stated that pressures are within expected levels for this time of year and that they could have been planned for. Why have those operations been cancelled?

The First Minister: It is very difficult to say why any particular operation is cancelled. It is right to say that some operations are

gweld pryf neu wenynen yn ystod yr haf, ac mae'n dal i hedfan at ffenestr, yn ceisio cael allan ac yn taro ei ben drwy'r amser. Dyna sut y mae arweinydd yr wrthblaid wedi bod yn ystod y 18 mis diwethaf: mae'n sefyll ar ei draed ac yn gofyn yr un cwestiynau drosodd a throsodd ac ni all ddeall ei fod mewn sefyllfa o wendid. Dyma wirionedd y sefyllfa: ein nod ni yw darparu gwasanaeth iechyd diogel; nid dyma ei nod ef. Nid oes ganddo ddiddordeb mewn gwasanaeth iechyd diogel, nid oes ganddo ddiddordeb yn lles pobl Cymru.

Ydy, mae'n iawn, ar adegau, i dynnu sylw at yr hyn sy'n digwydd dros y ffin. Nid drwy'r amser, ond mae'n iawn gwneud hynny, oherwydd bod yr ideoleg yn Lloegr wedi golygu bod 17 o ysbytai yn gweithio gyda staff meddygol peryglus—17 ohonynt. Maent wedi dweud celwydd am wariant yn Lloegr, ac mae Awdurdod Ystadegau'r DU wedi eu dal yn gwneud hynny. Y rheswm y mae'n berthnasol yw ein bod yn gwybod yn iawn—a bydd yn rhaid i chi atal eich anghrediniaeth ar y pwynt hwn—pe bai mewn sefyllfa o rym yn y Cynulliad ar unrhyw adeg, y cwbl y byddai'n ei wneud fyddai dilyn beth bynnag y byddai ei gydweithwyr yn San Steffan yn ddweud wrtho am ei wneud. Nid yw'n ddim mwy na phyped.

Arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru (Kirsty Williams): Dros y penwythnos, Brif Weinidog, mae'n wir fod byrddau iechyd wedi cyhoeddi eu bod yn canslo llawdriniaethau nad oeddent yn rhai brys yng ngogledd a de Cymru. Nid cleifion yn methu â dod neu'n rhy sâl i dderbyn llawdriniaeth oedd y rheswm, ond rheolwyr yn canslo llawdriniaethau. Nawr, mewn achosion o bwysau eithafol yn ystod y gaeaf, efallai bod hynny'n ddealladwy. Fodd bynnag, mae Iechyd Cyhoeddus Cymru wedi datgan eisoes fod y pwysau o fewn lefelau disgwylidig ar gyfer yr adeg hon o'r flwyddyn ac y gellid fod wedi cynllunio ar eu cyfer. Pam mae'r llawdriniaethau hyn wedi cael eu canslo?

Y Prif Weinidog: Mae'n anodd iawn dweud pam mae unrhyw lawdriniaeth benodol yn cael ei chanslo. Mae'n gywir i ddweud bod

cancelled for the reasons that the leader of the Welsh Liberal Democrats has outlined, but the majority of them are cancelled for unavoidable reasons. We expect local health boards to minimise the need to cancel operations, because we understand the effect that that has on the individuals concerned.

Kirsty Williams: There has been a wholesale cancellation of non-elective surgery in several of Wales's district general hospitals. The plans announced today will see the closure of one fifth of all the acute beds in west Wales. If the NHS is struggling to cope now, how will dramatically reducing its overall capacity to provide emergency care and non-emergency surgery help?

The First Minister: By diverting resources to front-line services, of course, such as those provided by GPs. There are many conditions that no longer need hospitalisation, and there are many conditions that can be managed by GPs or dealt with by them. For example, some 30 years ago, it was common practice for people to spend time in hospital for a gall bladder operation. Those beds are no longer needed for those people, because they do not need to spend so much time in hospital.

I do not think that, from the health service's point of view, it is simply a question of how many beds there are. It is about capacity and the level of care people get. In doing that, of course, we need to make sure that as many people as possible get care as close to home as possible. That does not mean the nearest hospital, but it quite often means the nearest GP.

Kirsty Williams: Clearly, if we had enough capacity in the system, there would not have been the wholesale cancellation of non-emergency surgery in several of Wales's district general hospitals this week. First Minister, understandably, the question for many people, having seen today's report, is:

rhai llawdriniaethau yn cael eu canslo am y rhesymau y mae arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru wedi eu hamlinellu, ond mae'r mwyafrif ohonynt yn cael eu canslo am resymau na ellir eu hosgoi. Rydym yn disgwyl i fyrddau iechyd lleol sicrhau bod yr angen i ganslo llawdriniaethau cyn lleied â phosibl, gan ein bod yn deall yr effaith y mae hynny'n ei gael ar yr unigolion dan sylw.

Kirsty Williams: Mae llawdriniaethau nad ydynt yn ddewisol wedi cael eu canslo ar raddfa fawr yn nifer o ysbytai cyffredinol dosbarth Cymru. Bydd y cynlluniau a gyhoeddwyd heddiw yn golygu cau un o bob pump o holl welyau aciwt gorllewin Cymru. Os yw'r GIG yn cael trafferth i ymdopi nawr, sut fydd lleihau'n sylweddol ar ei allu cyffredinol i ddarparu gofal brys ac ar lawdriniaethau nad ydynt yn rhai brys yn helpu?

Y Prif Weinidog: Trwy arallgyfeirio adnoddau i wasanaethau rheng flaen, wrth gwrs, fel y rhai a ddarperir gan feddygon teulu. Ceir llawer o gyflyrau nad oes angen mynd i'r ysbyty ar eu cyfer bellach, ac mae llawer o gyflyrau y gall meddygon teulu eu rheoli neu ymdrin â hwy. Er enghraifft, tua 30 mlynedd yn ôl, roedd yn arfer cyffredin i bobl dreulio amser yn yr ysbyty i gael llawdriniaeth ar goden y bustl. Nid oes angen y gwelyau hynny ar gyfer y bobl hynny bellach, gan nad oes angen iddynt dreulio cymaint o amser yn yr ysbyty.

Nid wyf yn credu, o safbwynt y gwasanaeth iechyd, mai dim ond mater o sawl gwely sydd ar gael yw hyn. Mae'n ymwneud â gallu a lefel y gofal y mae pobl yn ei dderbyn. Trwy wneud hynny, wrth gwrs, mae angen i ni wneud yn siŵr bod cymaint o bobl â phosibl yn derbyn gofal mor agos i'w cartrefi â phosibl. Nid yw hynny'n golygu'r ysbyty agosaf, ond mae'n golygu'r meddyg teulu agosaf yn aml iawn.

Kirsty Williams: Yn amlwg, pe byddai gennym ddigon o allu yn y system, ni fyddai llawdriniaethau nad oedd yn rhai brys wedi cael eu canslo ar raddfa fawr yn nifer o ysbytai dosbarth cyffredinol Cymru yr wythnos hon. Brif Weinidog, y cwestiwn i lawer o bobl ar ôl gweld adroddiad heddiw,

where will I be treated? I suggest that they should also ask: how and when will I be treated? With an elderly population, demand for services rising, a 20% reduction in beds, a reduction in community hospitals and a threat to the sustainability of GP practices because of cuts to their funding, will you admit today that the plans announced by Hywel Dda LHB can only mean increased waiting times, longer waiting lists and more cancelled operations during the winter?

The First Minister: Of course not. We are looking to provide a safe service, as I have said many times. There are some Members who have suggested that services should be local. I do not have a problem with that, but I would never support a service that is local and unsafe. I just would not support it, I am sorry. Services need to be as local as possible, but they also need to be as safe as possible, and people need the best possible outcome.

The leader of the Welsh Liberal Democrats talks about a wholesale cancellation of operations. She talked last week about a lot of people not getting access to NHS dentists. I know that she asked people to contact my office with their experiences. We checked today how many e-mails we had had, and the answer is 'none'.

The Leader of Plaid Cymru (Leanne Wood): Following the announcements today from Hywel Dda Local Health Board the process has been more or less completed at a local level, and there is clearly a difference of opinion between consultants working at Prince Philip Hospital and the local health board. The community health council argues that Llanelli should keep a full accident and emergency service. The Labour MP and Assembly Member are openly critical of the proposals in Llanelli. Do you agree with them, or with the health board?

yn ddealladwy, yw: ble byddaf i'n derbyn triniaeth? Rwyf yn awgrymu y dylent hefyd ofyn: sut a phryd y byddaf yn derbyn triniaeth? O ystyried y boblogaeth oedrannus, y cynnydd mewn galw am wasanaethau, gostyngiad o 20% mewn gwelyau, gostyngiad mewn nifer yr ysbytai cymuned a'r bygythiad i gynaliadwyedd meddygfeydd teulu oherwydd gostyngiadau i'w cyllid, a wnewch chi gyfaddef heddiw na all y cynlluniau a gyhoeddwyd gan Fwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda ddim ond golygu amseroedd aros hwy, rhestrau aros hwy a chanslo mwy o lawdriniaethau yn ystod y gaeaf?

Y Prif Weinidog: Na wnafl siŵr. Ein nod yw darparu gwasanaeth diogel, fel yr wyf wedi dweud sawl gwaith. Mae rhai Aelodau sydd wedi awgrymu y dylai gwasanaethau fod yn lleol. Nid oes gennyf broblem gyda hynny, ond ni fyddwn byth yn cefnogi gwasanaeth sy'n lleol ac yn beryglus. Ni fyddwn yn ei gefnogi, mae'n ddrwg gennyf. Mae angen i wasanaethau fod mor lleol â phosibl, ond mae angen iddynt fod mor ddiogel â phosibl hefyd, ac mae angen y canlyniad gorau posibl ar bobl.

Mae arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru yn sôn am ganslo llawdriniaethau ar raddfa fawr. Soniwyd ganddi yr wythnos diwethaf bod llawer o bobl nad ydynt yn cael mynediad at ddeintyddion y GIG. Gwn ei bod wedi gofyn i bobl gysylltu â'm swyddfa i gyda'u profiadau. Edrychwyd heddiw i weld faint o e-byst a dderbyniwyd, a'r ateb yw 'dim un'.

Arweinydd Plaid Cymru (Leanne Wood): Yn dilyn y cyhoeddiadau heddiw gan Fwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda, mae'r broses wedi'i chwblhau ar lefel leol fwy neu lai, ac mae'n amlwg bod gwahaniaeth barn rhwng ymgynghorwyr meddygol sy'n gweithio yn Ysbyty'r Tywysog Philip a'r bwrdd iechyd lleol. Mae'r cyngor iechyd cymuned yn dadlau y dylai Llanelli gadw gwasanaeth damweiniau ac achosion brys llawn. Mae'r AS ac Aelod Cynulliad y Blaid Lafur yn agored yn eu beirniadaeth o'r cynigion yn Llanelli. A ydych chi'n cytuno â hwy, neu gyda'r bwrdd iechyd?

The First Minister: I have to refer the leader of Plaid Cymru to the answer I have given: that there is a limit to what I can say given the Welsh Government's role in this regard. What is obvious from the document is that changes have been made as a result of listening to local people. I note, for example, as regards the changes at Prince Philip Hospital, that a great deal of attention has been paid to the views of people in Llanelli.

Leanne Wood: First Minister, you have just spent the last 10 minutes defending these proposals, so to say that you cannot take a view is a little odd. You referred earlier to hospital staffing figures that were published in England at the weekend, showing that 17 NHS hospitals have unsafe staffing levels. That was described by your own party as a result of a toxic combination of reorganisation and cuts. Some Welsh health boards' own risk registers show that some hospital services are at risk of becoming unsafe. Are there any unsafe services in Wales now? Will you publish a list outlining which hospitals are safe and which services are not safe?

The First Minister: First of all, we do not believe that there are any unsafe services, but, without change, there will be. There is no question about that. The leader of the opposition—I keep saying 'leader of the opposition'; I got ahead of myself there—the leader of Plaid Cymru says there are hospitals in England that are unsafe, or might become unsafe. That is our fear: that services in Wales will become unsafe unless there is change. That is why these proposals are suggested. She suggested that I was defending the proposals, but I simply make observations on them.

I will explain why I cannot go into detail on the proposals. We have a role in decision making if Hywel Dda LHB's final decision is referred to us. If I express a view now, we will end up in court. That is why I cannot express a view now. We all know what judicial review involves, and my fear is that expressing any view beforehand would

Y Prif Weinidog: Mae'n rhaid i mi gyfeirio arweinydd Plaid Cymru at yr ateb a roddais: bod terfyn ar yr hyn y gallaf ei ddweud o ystyried swyddogaeth Llywodraeth Cymru yn hyn o beth. Yr hyn sy'n amlwg o'r ddogfen yw y gwnaed newidiadau o ganlyniad i wrando ar bobl leol. Nodaf, er enghraifft, o ran y newidiadau yn Ysbyty'r Tywysog Philip, y rhoddwyd llawer iawn o sylw i farn pobl yn Llanelli.

Leanne Wood: Brif Weinidog, rydych newydd dreulio'r 10 munud diwethaf yn amddiffyn y cynigion hyn, felly mae dweud na allwch gynnig barn braidd yn rhyfedd. Cyfeiriwyd gennych yn gynharach at ffigurau staffio ysbytai a gyhoeddwyd yn Lloegr yn ystod y penwythnos, a oedd yn dangos bod lefelau staffio peryglus yn 17 o ysbytai'r GIG. Nodwyd gan eich plaid eich hun bod hyn o ganlyniad i gyfuniad gwenwynig o ad-drefnu a thoriadau. Mae cofrestrau rhai byrddau iechyd yng Nghymru eu hunain yn dangos bod rhai gwasanaethau ysbyty mewn perygl o beidio â bod yn ddiogel. A oes unrhyw wasanaethau peryglus yng Nghymru ar hyn o bryd? A wnewch chi gyhoeddi rhestr yn amlinellu pa ysbytai sy'n ddiogel a pha wasanaethau nad ydynt yn ddiogel?

Y Prif Weinidog: Yn gyntaf oll, nid ydym yn credu bod unrhyw wasanaethau peryglus yn bodoli, ond, os na fydd newid, fe ddaw hynny'n wir. Nid oes amheuaeth am hynny. Mae arweinydd yr wrthblaid—rwyf yn dweud 'arweinydd yr wrthblaid' dro ar ôl tro; rwyf yn rhoi'r cart o flaen y ceffyl—mae arweinydd Plaid Cymru yn dweud bod ysbytai yn Lloegr sy'n beryglus, neu a allai droi'n beryglus. Dyna yr ydym yn ei ofni: y bydd gwasanaethau yng Nghymru yn troi'n beryglus oni bai bod newid. Dyna pam yr awgrymir y cynigion hyn. Awgrymodd fy mod yn amddiffyn y cynigion, ond y cwbl yr wyf yn ei wneud yw cynnig sylwadau arnynt.

Hoffwn esbonio pam na allaf fanylu ar y cynigion. Mae gennym swyddogaeth o ran gwneud penderfyniad pe atgyfeirir penderfyniad terfynol BIL1 Hywel Dda atom ni. Os byddaf yn mynegi barn nawr, byddwn ar ein pennau yn y llys. Dyna pam na allaf fynegi barn nawr. Mae pob un ohonom yn gwybod yr hyn y mae adolygiad barnwrol yn

inevitably lead to people challenging any decision the Welsh Government might have to make. That is the reason why these things are done.

Leanne Wood: You say that you cannot express a view, but you have just spent the last 10 minutes in this Chamber defending the proposals. [*Interruption.*]

The Presiding Officer: Order.

Leanne Wood: You say that one of your key concerns is safety, and one of the concerns of many people out there is the issue of how long it takes to get to hospital. You were aware of the Sheffield University study that shows that the danger of death in an emergency situation increases by 1% every 10 km; this is a concern in rural areas particularly, but also in parts of Wales where there is low car ownership and limited public transport, and especially when we have snow and floods to deal with and when roads are closed. The Sheffield study is absolutely clear: lives are really at stake here. How will further centralisation make patients in Wales safer?

The First Minister: It will save lives. First of all, the leader of Plaid Cymru says that I have been defending Hywel Dda LHB, but I have not. What I will defend—and I will defend it continually—is the need for safe and sustainable services in Wales. I am not going to stand back from that one, because it is exceptionally important. I have seen services many years ago—20 years ago there was one particular example that I can think of where a service that was not safe was kept going for the sake of prestige. I am not prepared to see that happen at any hospital in Wales. I want the safest services possible for people.

She raises an important issue around transport, and that is something that has to be

ei olygu, a'm pryder yw y byddai mynegi unrhyw farn ymlaen llaw yn arwain yn anochel at bobl yn herio unrhyw benderfyniad y gallai fod yn rhaid i Lywodraeth Cymru ei wneud. Dyna'r rheswm pam y gwneir y pethau hyn.

Leanne Wood: Rydych yn dweud na allwch fynegi barn, ond rydych newydd dreulio'r 10 munud diwethaf yn amddiffyn y cynigion yn y Siambr hon. [*Torri ar draws.*]

Y Llywydd: Trefn.

Leanne Wood: Rydych yn dweud mai diogelwch yw un o'ch prif bryderon, ac un o bryderon llawer o bobl yw'r mater o faint o amser y mae'n ei gymryd i gyrraedd yr ysbyty. Roeddech yn ymwybodol o astudiaeth Prifysgol Sheffield sy'n dangos bod y perygl o farwolaeth mewn sefyllfa frys yn cynyddu o 1% bob 10 cilomedr; mae hyn yn peri pryder mewn ardaloedd gwledig yn arbennig, ond hefyd mewn rhannau o Gymru lle mai dim ond niferoedd isel sy'n berchen car a lle mae cludiant cyhoeddus yn gyfyngedig, ac yn enwedig pan fydd gennym eira a llifogydd i ymdopi â hwy a phan fydd ffyrdd wedi cau. Mae astudiaeth Sheffield yn gwbl eglur: mae bywydau wir yn y fantol yma. Sut fydd canoli pellach yn sicrhau bod cleifion yng Nghymru yn fwy diogel?

Y Prif Weinidog: Fe fydd yn achub bywydau. Yn gyntaf oll, mae arweinydd Plaid Cymru yn dweud fy mod wedi bod yn amddiffyn Bwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda, ond nid yw hynny'n wir. Yr hyn y gwnaf i amddiffyn—a byddaf yn ei amddiffyn yn barhaus—yw'r angen am wasanaethau diogel a chynaliadwy yng Nghymru. Nid wyf yn mynd i sefyll yn ôl o ran y mater hwnnw, gan ei fod yn eithriadol o bwysig. Rwyf wedi gweld gwasanaethau flynyddoedd lawer yn ôl—roedd un enghraifft benodol y gallaf gofio amdani 20 mlynedd yn ôl pryd y parhawyd gwasanaeth nad oedd yn ddiogel dim ond er mwyn cadw bri. Nid wyf yn barod i weld hynny'n digwydd mewn unrhyw ysbyty yng Nghymru. Rwyf am gael y gwasanaethau mwyaf diogel posibl i bobl.

Mae hi'n codi mater pwysig o ran cludiant, ac mae hynny'n rhywbeth y mae'n rhaid i

considered by local health boards, wherever they are in Wales. It is right to say that people should get appropriate treatment as quickly as possible. It is about that word: 'appropriate'. It is no good going to a hospital if you find that the people treating you have no experience of your condition. That cannot make sense. For example, if somebody in my part of the world, Bridgend, has a head injury, they go to Cardiff. That is where the experts are who can deal with head injuries. If they have severe burns, they go to Morriston Hospital in Swansea. You would not expect that expertise to be spread out across the whole of Wales. The exercise always has to be: how can you make services as local as possible while ensuring that they are safe—I do not think that any Member seriously thinks that they should not be safe, although I have not heard that from the party to my left, but, there we are—and sustainable. There is no point keeping a service in place if there are serious doubts about its sustainability in future. That is why we have to make sure that the Welsh NHS goes through change, but change for the better. We do not want to see what we see over the border: unsafe services, hospitals under threat of closure and medical staff being sacked. We do not think that that is the right approach.

Cyflawni Polisiâu

3. Angela Burns: *A wnaiff y Prif Weinidog amlinellu pa bolisiâu o'r Rhaglen Lywodraethu y mae'n disgwyl eu cyflawni yn 2013. OAQ(4)0843(FM)*

The First Minister: They are in the programme for government, but I will give some examples. First, we know that natural resources Wales will be established on 1 April. The Houses into Homes scheme [Interruption.] She asked a specific question, so I will give her an answer. The Houses into Homes schemes will bring 5,000 empty homes into use. We will have the introduction of the national reading and numeracy tests in May 2013 for years 2 to 9. We will have 4,000 young people who will have completed six months' job experience

fyrddau iechyd lleol ei ystyried, lle bynnag y maent yng Nghymru. Mae'n gywir dweud y dylai pobl gael triniaeth briodol cyn gynted â phosibl. Y gair pwysig yw: 'priodol'. Nid oes diben mynd i ysbyty os byddwch yn canfod nad oes gan y bobl sy'n eich trin unrhyw brofiad o'ch cyflwr. Ni all hynny wneud synnwyr. Er enghraifft, os oes gan rywun yn fy rhan i o'r byd, Pen-y-bont ar Ogwr, anaf i'r pen, mae'n mynd i Gaerdydd. Dyna lle mae'r arbenigwyr sy'n gallu ymdrin ag anafiadau pen. Os ydynt wedi llosgi'n ddifrifol, maen nhw'n mynd i Ysbyty Treforys yn Abertawe. Ni fydddech yn disgwyl i'r arbenigedd hwnnw fod wedi'i wasgaru ledled Cymru gyfan. Mae'n rhaid mai dyma'r ymarfer bob tro: sut y gallwch wneud gwasanaethau mor lleol â phosibl gan sicrhau eu bod yn ddiogel—nid wyf yn credu bod unrhyw Aelod yn credu o ddifrif na ddylent fod yn ddiogel, er nad wyf wedi clywed hynny gan y blaid ar fy chwith, ond, dyna ni—ac yn gynaliadwy. Nid oes diben cadw gwasanaeth ar waith os oes amheuon difrifol am ei gynaliadwyedd yn y dyfodol. Dyna pam y mae'n rhaid i ni wneud yn siŵr bod y GIG yng Nghymru yn mynd trwy newid, ond newid er gwell. Nid ydym eisïau gweld yr hyn a welwn dros y ffin: gwasanaethau peryglus, ysbytai dan fgythiad o gael eu cau ac aelodau staff meddygol yn cael eu diswyddo. Nid ydym yn credu mai dyna'r dull cywir o weithredu.

Delivery of Policies

3. Angela Burns: *Will the First Minister outline which policies from the Programme for Government he expects to deliver in 2013. OAQ(4)0843(FM)*

Y Prif Weinidog: Maen nhw yn y rhaglen ar gyfer llywodraethu, ond rhoddaf rai enghreifftiau. Yn gyntaf, rydym yn gwybod y bydd Cyfoeth Naturiol Cymru yn cael ei sefydlu ar 1 Ebrill. Bydd y cynllun Troi Tai'n Gartrefi [Torri ar draws.] Gofynnodd gwestiwn penodol, felly rwyf am roi ateb iddi. Bydd y cynllun Troi Tai'n Gartrefi yn golygu y bydd 5,000 o gartrefi gwag yn cael eu defnyddio. Bydd y profion darllen a rhifedd cenedlaethol ar gyfer blynyddoedd 2 i 9 yn cael eu cyflwyno ym mis Mai 2013. Bydd gennym 4,000 o bobl ifanc a fydd wedi

under Jobs Growth Wales. We will see the introduction of the social services Bill and the consultation on the public health Bill. The human transplantation Bill will be taken through, and the Food Hygiene Rating (Wales) Bill, among others. We will also see the completion of the Government's commitment to deliver 500 Welsh Government-funded community support officers across Wales.

Angela Burns: Thank you for that refreshingly direct answer, First Minister. I would like to ask you about the progress report for 2012 in relation to health promises. One of the actions in your responses is to look at improving access and patient experience. Can you give us an update on when you might be able to meet the cancer waiting times targets that you agreed to adhere to? Of all of the illnesses that might strike one, having to wait for cancer treatment can prove to be extremely terminal. It would be useful to the people of Wales if that was one of the promises that you were able to keep this year.

The First Minister: We expect to keep that promise by the end of March.

Christine Chapman: First Minister, one of the objectives outlined in the programme for government was for increased engagement in the subjects of science, technology, engineering and mathematics, which is important for our economic development. Last year's science strategy outlined vital measures the Welsh Government is taking to increase participation and deliver policies, such as the National Science Academy and its outreach programme.

However, the Institute of Physics recently identified a transformation in culture and perception, both in schools and the home, and particularly among girls, as essential to encouraging greater take-up of STEM subjects. First Minister, how can the Welsh Government contribute towards that to deliver on its STEM objectives?

The First Minister: I will give you three

cwblhau chwe mis o brofiad gwaith dan Dwf Swyddi Cymru. Bydd y Bil gwasanaethau cymdeithasol a'r ymgynghoriad ar y Bil iechyd y cyhoedd yn cael eu cyflwyno. Bydd y Bil trawsblannu dynol yn cael ei gyflwyno, a'r Bil Sgorio Hylendid Bwyd (Cymru), ymhlith eraill. Byddwn hefyd yn gweld cwblhau ymrwymiad y Llywodraeth i ddarparu 500 o swyddogion cymorth cymunedol ledled Cymru, wedi'u hariannu gan Lywodraeth Cymru.

Angela Burns: Diolch i chi am yr ateb anarferol o uniongyrchol yna, Brif Weinidog. Hoffwn ofyn i chi am yr adroddiad ar gynnydd ar gyfer 2012 o ran addewidion iechyd. Un o'r camau gweithredu yn eich ymatebion yw ystyried gwella mynediad a phrofiad y claf. A allwch chi ein diweddarau ar bryd y byddwch yn gallu cyflawni'r targedau amseroedd aros canser y gwnaethoch gytuno i gadw atynt? O'r holl afiechydon a allai daro rhywun, gall gorfod aros am driniaeth ar gyfer canser fod yn hynod anghueol. Byddai'n ddefnyddiol i bobl Cymru pe byddai hwn yn un o'r addewidion y gallech ei gadw eleni.

Y Prif Weinidog: Rydym yn disgwyl cadw'r addewid hwnnw erbyn diwedd mis Mawrth.

Christine Chapman: Brif Weinidog, un o'r amcanion a amlinellir yn y rhaglen ar gyfer llywodraethu oedd mwy o ymgysylltiad â phynciau gwyddoniaeth, technoleg, peirianeg a mathemateg, sy'n bwysig ar gyfer ein datblygiad economaidd. Amlinellodd strategaeth wyddoniaeth y llywodraeth fesurau hanfodol y mae Llywodraeth Cymru yn eu cymryd i gynyddu cyfranogiad a chyflwyno polisiau, fel yr Academi Wyddoniaeth Genedlaethol a'i rhaglen allgymorth.

Fodd bynnag, nodwyd gan y Sefydliad Ffiseg yn ddiweddar bod gweddnewid diwylliant a thybiaethau, mewn ysgolion ac yn y cartref, ac yn enwedig ymhlith merched, yn hanfodol er mwyn annog mwy o bobl i astudio pynciau STEM. Brif Weinidog, sut all Llywodraeth Cymru gyfrannu at hynny er mwyn bodloni ei hamcanion STEM?

Y Prif Weinidog: Rhoddaf dair enghraifft i

examples. The Science Advisory Council for Wales has formed a task and finish group to look further into a number of issues, including the barriers that schools in Wales face to having more of their pupils take part in science engagement or enrichment activities. Those recommendations will be submitted by March of this year. We continue to fund a number of activities, through the National Science Academy, which focus on raising awareness of the STEM subjects among schoolchildren. We also provide funding for the creation of a doctoral graduate school as part of the Sêr Cymru national research networks programme.

Leanne Wood: First Minister, something that is not, as far as I am aware, in your programme for government, nor, as far as I am aware, is it something you have raised as a priority, but, maybe now, should become a priority, is the future of the probation service in Wales. Given last week's announcement that parts of the probation service are to be opened up to privatisation, and given the concerns that have been expressed about that, will you agree to make representations to the Home Office to oppose the privatisation of the probation service and to call for the devolution of probation services to the National Assembly?

The First Minister: I believe that I have done that already. I share your concerns about the privatisation of the probation service. Many of us in the Chamber believe that payment by results is not appropriate for probation. I do not think that the devolution of the probation service on its own is feasible. It would have to come as part of a package including sentencing, because that affects the work of the probation service, and probably prisons as well. All those things are being considered as part of the submissions that all parties will be making to the Silk commission part 2.

Peter Black: First Minister, you may have seen a recent study that said that saving for a

chi. Mae Cyngor Cyngori ar Wyddoniaeth Cymru wedi ffurfio grŵp gorchwyl a gorffen i ystyried nifer o faterion ymhellach, gan gynnwys y rhwystrau y mae ysgolion yng Nghymru yn eu hwynebu sy'n atal mwy o'u disgyblion rhag cymryd rhan mewn gweithgareddau ymgysylltu neu gyfoethogi gwyddoniaeth. Bydd yr argymhellion hynny yn cael eu cyflwyno erbyn mis Mawrth eleni. Rydym yn parhau i ariannu nifer o weithgareddau, drwy'r Academi Wyddoniaeth Genedlaethol, sy'n canolbwyntio ar godi ymwybyddiaeth o'r pynciau STEM ymhlith plant ysgol. Rydym hefyd yn darparu cyllid ar gyfer creu ysgol i raddedigion doethuriaeth yn rhan o raglen rhwydweithiau ymchwil cenedlaethol Sêr Cymru.

Leanne Wood: Brif Weinidog, un peth, cyn belled ag y gwn i, nad yw yn eich rhaglen ar gyfer llywodraethu, nac, hyd y gwn i, yn rhywbeth yr ydych wedi ei godi fel blaenoriaeth, ond, efallai erbyn hyn a ddylai fod yn flaenoriaeth, yw dyfodol y gwasanaeth prawf yng Nghymru. O ystyried cyhoeddiad yr wythnos diwethaf y bydd rhannau o'r gwasanaeth prawf yn agored i gael eu preifateiddio, ac o ystyried y pryderon a fynegwyd ynghylch hynny, a wnewch chi gytuno i gyflwyno sylwadau i'r Swyddfa Gartref i wrthwynebu preifateiddio'r gwasanaeth prawf ac i alw am ddatganoli gwasanaethau prawf i'r Cynulliad Cenedlaethol?

Y Prif Weinidog: Rwyf yn credu fy mod wedi gwneud hynny eisoes. Rwyf yn rhannu eich pryderon am breifateiddio'r gwasanaeth prawf. Mae llawer ohonom yn y Siambr yn credu nad yw taliad trwy ganlyniadau yn briodol ar gyfer y gwasanaeth prawf. Nid wyf yn credu bod datganoli'r gwasanaeth prawf ar ei ben ei hun yn ymarferol. Byddai'n rhaid iddo ddod yn rhan o becyn sy'n cynnwys dedfrydu, gan fod hynny'n effeithio ar waith y gwasanaeth prawf, a charchardai hefyd mae'n debyg. Mae'r holl bethau hynny yn cael eu hystyried yn rhan o'r cyflwyniadau y bydd pob parti yn eu gwneud i ran 2 comisiwn Silk.

Peter Black: Brif Weinidog, efallai eich bod wedi gweld astudiaeth ddiweddar a oedd yn

deposit to buy a home takes eight times longer now than it did in the 1990s. You will recall that, more than eight months ago, we negotiated with you the introduction of a mortgage guarantee scheme to help first-time buyers get the deposit for a mortgage in order to be able to buy new properties. However, there is no sign as yet of the details of that scheme or information about when it is going to be implemented. Are you able to give us some more details today?

2.00 p.m.

The First Minister: We have schemes in place that assist people to get mortgages, as we have schemes in place in terms of affordable housing. We know that 2,489 additional affordable housing units have been delivered across Wales in the financial year to 2012. Assistance is available with mortgages. I will write to the Member with further detail about that.

Atal Strôc

4. Gwyn R. Price: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am y gwaith sy'n cael ei wneud ar atal strôc yng Nghymru. OAQ(4)0842(FM)*

The First Minister: On 6 December, we launched a national stroke delivery plan for the NHS in Wales. The plan includes a range of commitments to help prevent strokes and to make treatments comparable with the best in Europe.

Gwyn R. Price: Thank you for that answer. High blood pressure can increase the risk of stroke by 40%, yet many people in Wales are unaware that they suffer from high blood pressure because they do not get it checked. This is a particular problem among men. First Minister, what more can the Welsh Government do to encourage people to get their blood pressure checked?

The First Minister: With regard to high blood pressure, I suspect that a career in

dweud bod cynilo ar gyfer blaendal i brynu cartref yn cymryd wyth gwaith yn hwy nawr nag yr oedd yn y 1990au. Byddwch yn cofio, fwy nag wyth mis yn ôl, i ni drafod â chi y posibilrwydd o gyflwyno cynllun gwarant morgais i helpu prynwyr tro cyntaf i gael y blaendal ar gyfer morgais er mwyn gallu prynu cartrefi newydd. Fodd bynnag, nid oes arwydd eto o fanylion y cynllun hwnnw na gwybodaeth am bryd y bydd yn cael ei weithredu. A allwch chi roi mwy o fanylion i ni heddiw?

Y Prif Weinidog: Rydym wedi sefydlu cynlluniau sy'n cynorthwyo pobl i gael morgeisi, yn yr un modd ag y mae gennym gynlluniau yn ymwneud â thai fforddiadwy. Rydym yn gwybod bod 2,489 o unedau tai fforddiadwy ychwanegol wedi cael eu darparu ledled Cymru yn ystod y flwyddyn ariannol hyd at 2012. Mae cymorth ar gael gyda morgeisi. Byddaf yn ysgrifennu at yr Aelod gyda mwy o fanylion am hynny.

Stroke Prevention

4. Gwyn R. Price: *Will the First Minister make a statement on work being undertaken towards stroke prevention in Wales. OAQ(4)0842(FM)*

Y Prif Weinidog: Ar 6 Rhagfyr, lanswyd cynllun cyflawni cenedlaethol ar gyfer strôc i'r GIG yng Nghymru gennym. Mae'r cynllun yn cynnwys amrywiaeth o ymrwymadau i helpu i atal strôc ac i sicrhau bod triniaethau'n cymharu â'r gorau yn Ewrop.

Gwyn R. Price: Diolch am yr ateb yna. Gall pwysedd gwaed uchel gynyddu'r risg o strôc o 40%, ac eto mae llawer o bobl yng Nghymru nad ydynt yn ymwybodol eu bod yn dioddef o bwysedd gwaed uchel gan nad ydynt yn cael eu harchwilio. Mae hon yn broblem ymhlith dynion yn benodol. Brif Weinidog, beth yn fwy all Llywodraeth Cymru ei wneud i annog pobl i gael archwilio eu pwysedd gwaed?

Prif Weinidog Cymru: O ran pwysedd gwaed uchel, rwyf yn amau mai nad gyrfa

politics is not the most well-advised move, as many of us in the Chamber would think. [Laughter.] In answer to the question, the Member will be aware of the Ask First campaign that was launched by the previous Chief Medical Officer for Wales, Dr Tony Jewell, to raise awareness of high blood pressure and atrial fibrillation, because the irregular heartbeat that the latter causes can lead to clots and, therefore, strokes. That campaign stemmed from the action plan for stroke risk reduction, which was developed by Public Health Wales in 2010. There is also the Know Your Blood Pressure campaign, which offers free blood pressure tests, along with advice on what blood pressure is and how to ensure that it stays within safe levels.

Mohammad Asghar: First Minister, according to the Stroke Association, you are twice as likely to have a stroke if you smoke. Will the First Minister provide an update on progress in implementing the tobacco control action plan, with particular reference to the independent review of smoking cessation, which aims to improve and extend the plan?

The First Minister: The Member raises an important point. We believe that the plan has been a success, and we will look to see what needs to be done to ensure that it continues to be a success. One way of ensuring that smoking does not cause harm to people is making sure that adults do not smoke in cars when there are children present. The Member will be aware of the campaign that we have run to make people aware of that. We reserve the position in terms of legislation should the campaign not be a success.

Joyce Watson: The Royal College of Physicians' audit of stroke services in England, Wales and Northern Ireland reported shortly before Christmas. It found that acute services had improved—that is good news—particularly in relation to thrombolysis. However, rehabilitation services remain inconsistent. This Government has made stroke care a top priority for Wales. Will you, therefore, take

mewn gwleidyddiaeth yw'r dewis doethaf, fel y byddai llawer ohonom yn y Siambr yn cytuno. [Chwerthin.] I ateb y cwestiwn, bydd yr Aelod yn ymwybodol o'r ymgyrch Gofynnwch Gyntaf a lansiwyd gan Brif Swyddog Meddygol blaenorol Cymru, Dr Tony Jewell, i godi ymwybyddiaeth o bwysedd gwaed uchel a ffibrilio atrïaidd, gan y gall y curiad calon afreolaidd y mae'r olaf yn ei achosi arwain at glotiau ac, felly, strôc. Deilliodd yr ymgyrch honno o'r cynllun gweithredu ar gyfer lleihau'r risg o strôc, a ddatblygwyd gan Iechyd Cyhoeddus Cymru yn 2010. Ceir ymgyrch Know Your Blood Pressure hefyd, sy'n cynnig profion pwysedd gwaed am ddim, ynghyd â chynghor ar beth yw pwysedd gwaed a sut i sicrhau ei fod yn aros o fewn lefelau diogel.

Mohammad Asghar: Brif Weinidog, yn ôl y Gymdeithas Strôc, rydych ddwywaith yn fwy tebygol o gael strôc os ydych yn ysmegu. A wnaiff y Prif Weinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf am gynnydd o ran sefydlu'r cynllun gweithredu ar reoli tybaco, gan gyfeirio'n benodol at yr adolygiad annibynnol ar roi'r gorau i ysmegu, sydd â'r nod o wella ac ymestyn y cynllun?

Y Prif Weinidog: Mae'r Aelod yn codi pwynt pwysig. Rydym yn credu bod y cynllun wedi bod yn llwyddiant, a byddwn yn edrych i weld beth sydd angen ei wneud i sicrhau ei fod yn parhau i fod yn llwyddiant. Un ffordd o sicrhau nad yw ysmegu yn achosi niwed i bobl yw sicrhau nad yw oedolion yn ysmegu mewn ceir pan fydd plant yn bresennol. Bydd yr Aelod yn ymwybodol o'r ymgyrch rydym wedi ei chynnal i wneud pobl yn ymwybodol o hynny. Rydym yn cadw deddfwriaeth wrth gefn rhag ofn na fydd yr ymgyrch yn llwyddiant.

Joyce Watson: Adroddodd archwiliad Coleg Brenhinol y Ffisigwyr o wasanaethau strôc yng Nghymru, Lloegr a Gogledd Iwerddon ychydig cyn y Nadolig. Canfu fod gwasanaethau aciwt wedi gwella—mae hynny'n newyddion da—yn enwedig o ran thrombolysis. Fodd bynnag, mae gwasanaethau adsefydlu yn dal i fod yn anghyson. Mae'r Llywodraeth hon wedi gwneud gofal strôc yn flaenoriaeth uchaf i

up this matter with health boards and local authorities to deliver equal access to these vital services throughout Wales?

The First Minister: Yes. I know that local health boards work with local service boards to identify the local population outcomes, if I can put it that way, to see what needs to be done. Increasingly, of course, it is important to examine the local population in order to assess the risk of stroke and to make sure that the right system is in place to prevent it, which has to be the immediate aim, rather than dealing with the aftermath of stroke. It is important that those services are available across Wales. Local health boards are required to ensure, when it comes to stroke, that it is not simply a question of dealing with the aftermath of stroke. When a stroke happens, there should be proper rehabilitation in place, but perhaps more importantly, local health boards should ensure that people are in a position where they are not at risk of having a stroke in the first place.

Y Bathdy Brenhinol

5. Mick Antoniw: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am bwysigrwydd y Bathdy Brenhinol i economi de Cymru. OAQ(4)0849(FM)*

The First Minister: We know that the Royal Mint is of immense importance to Llantrisant and the wider Welsh economy. We will continue to explore ways in which we can support and work together with the Royal Mint.

Mick Antoniw: First Minister, you will be aware that the workers of the Royal Mint, and the Royal Mint itself, have had one of their most successful years. They have brought a considerable degree of attention to Wales for their specialist skills, particularly with regard to the medals at the Olympics and so on. Do you intend to visit the Royal Mint in person to convey your congratulations and welcome their skills and the attention that they draw to Welsh skills in the world economy?

Gymru. A wnewch chi, felly, drafod y mater hwn gyda byrddau iechyd ac awdurdodau lleol i sicrhau mynediad cyfartal at y gwasanaethau hanfodol hyn ledled Cymru?

Y Prif Weinidog: Gwnaf. Gwn fod byrddau iechyd lleol yn gweithio gyda byrddau gwasanaethau lleol i nodi'r canlyniadau ar gyfer y boblogaeth leol, os gallaf ei eirio felly, i ddarganfod yr hyn y mae angen ei wneud. Wrth gwrs, mae'n gynyddol bwysig archwilio'r boblogaeth leol er mwyn asesu'r risg o strôc ac i sicrhau bod y system gywir wedi'i sefydlu i'w atal, ac mae'n rhaid mai dyma'r nod i'w gyrraedd yn syth, yn hytrach nag ymdrin â chanlyniadau strôc. Mae'n bwysig bod y gwasanaethau hynny ar gael ledled Cymru. Mae'n ofynnol i fyrddau iechyd lleol sicrhau, wrth ystyried strôc, nad yw'n gwestiwn syml o ymdrin â chanlyniadau strôc. Pan fydd strôc yn digwydd, dylai trefniadau adsefydlu priodol fod wedi'u sefydlu ond, efallai yn bwysicach, dylai byrddau iechyd lleol sicrhau bod pobl mewn sefyllfa lle nad ydynt mewn perygl o gael strôc yn y lle cyntaf.

The Royal Mint

5. Mick Antoniw: *Will the First Minister make a statement on the importance of the Royal Mint to the south Wales economy. OAQ(4)0849(FM)*

Y Prif Weinidog: Rydym yn gwybod bod y Bathdy Brenhinol o bwysigrwydd aruthrol i Lantrisant ac economi ehangach Cymru. Byddwn yn parhau i archwilio ffyrdd y gallwn eu defnyddio i gefnogi a gweithio ar y cyd â'r Bathdy Brenhinol.

Mick Antoniw: Brif Weinidog, byddwch yn ymwybodol bod gweithwyr y Bathdy Brenhinol, a'r Bathdy Brenhinol ei hun, wedi cael un o'u blynyddoedd mwyaf llwyddiannus. Maent wedi denu cryn dipyn o sylw i Gymru trwy eu sgiliau arbenigol, yn enwedig o ran y medalau yn y Gemau Olympaidd ac yn y blaen. A ydych chi'n bwriadu ymweld â'r Bathdy Brenhinol yn bersonol i gyfleu eich llongyfarchiadau a chroesawu eu sgiliau a'r sylw y mae wedi ei ddenu i sgiliau Cymru yn economi'r byd?

The First Minister: We should, of course, mention the Welsh seal, in which the Royal Mint had great involvement. I am more than happy to visit the Royal Mint; I have visited before. It is an unusual place to visit, because there is money strewn everywhere. I would not advise anybody to take any money; there are security measures in place, including Ministry of Defence police, who are not to be bargained with, I would suspect, although I have not had that experience. Nevertheless, I would be more than happy to visit the Royal Mint in due course to convey my congratulations for the work that they do.

Andrew R.T. Davies: As someone who has visited the Royal Mint, one can only stand back in awe at the sheer breadth of the operation there and, in particular, the number of countries for which they mint currencies. As an organisation, this is a great way of championing our export markets, which I highlighted to you last week, First Minister, but which have sadly declined dramatically over the last year in Wales. Do you have any plans to incorporate the Royal Mint's portfolio of operations in your overseas trips promoting Wales and promoting business across the globe that is sourced in Wales?

The First Minister: That is a sensible suggestion. It is not a devolved institution, but there is no reason why it cannot be promoted as part of Wales's offer, if I can put it that way. Part of the issue for us is ensuring that we have, in Wales, the ability to export, and the Royal Mint counts as an exporter because of the coins that it produces for other nations. The Royal Mint is an institution that we very much value in Wales, and I will give consideration to how we can help to promote the work of the Royal Mint abroad, while considering the fact that it is a non-devolved institution.

Rhodri Glyn Thomas: Brif Weinidog, rydych yn sôn am bwysigrwydd y Bathdy Brenhinol i economi Cymru. Mae rhai o weithgareddau'r bathdy yn ddibynnol ar freindaliadau. Rhan arall o'r economi sy'n

Prif Weinidog Cymru: Dylem, wrth gwrs, grybwyll y sêl Gymreig, y cyfrannodd y Bathdy Brenhinol yn fawr ati. Rwyf yn fwy na pharod i ymweld â'r Bathdy Brenhinol; rwyf wedi ymweld o'r blaen. Mae'n lle anarferol i ymweld ag ef, gan fod arian wedi ei wasgaru ym mhobman. Ni fyddwn yn cynghori unrhyw un i gymryd unrhyw arian; mae mesurau diogelwch ar waith, gan gynnwys heddlu'r Weinyddiaeth Amddiffyn yr heddlu, na ddylid bargeinio â hwy, byddwn yn amau, er nad wyf wedi cael y profiad hwnnw. Serch hynny, byddwn yn fwy na pharod i ymweld â'r Bathdy Brenhinol maes o law i gyfleu fy llongyfarchiadau am y gwaith y maent yn ei wneud.

Andrew R.T. Davies: Fel rhywun sydd wedi ymweld â'r Bathdy Brenhinol, gall rhywun ond syllu'n geg-agored ar ehangder y gwaith yno ac, yn benodol, nifer y gwledydd y maent yn bathu arian ar eu cyfer. Fel sefydliad, mae hon yn ffordd wych o hyrwyddo ein marchnadoedd allforio, yr amlygais i chi yr wythnos diwethaf, Brif Weinidog, ond sydd wedi dirywio'n sylweddol dros y flwyddyn ddiwethaf yng Nghymru yn anffodus. A oes gennych chi unrhyw gynlluniau i ymgorffori portffolio'r Bathdy Brenhinol o weithrediadau yn eich teithiau tramor yn hyrwyddo Cymru ac yn hyrwyddo busnes sy'n deillio o Gymru ledled y byd?

Y Prif Weinidog: Mae hwn yn awgrym synhwyrol. Nid yw'n sefydliad datganoledig, ond nid oes unrhyw reswm pam na ellir ei hyrwyddo yn rhan o'r hyn a gynigir gan Gymru, os gallaf ei eirio felly. Rhan o'r broblem i ni yw sicrhau bod y gallu gennym yng Nghymru i allforio a gellir ystyried y Bathdy Brenhinol fel allforiwr oherwydd y darnau arian y mae'n eu cynhyrchu i wledydd eraill. Mae'r Bathdy Brenhinol yn sefydliad yr ydym yn ei werthfawrogi'n fawr yng Nghymru, a byddaf yn ystyried sut y gallwn helpu i hyrwyddo gwaith y Bathdy Brenhinol dramor, gan ystyried y ffaith ei fod yn sefydliad nad yw wedi'i ddatganoli.

Rhodri Glyn Thomas: First Minister, you talk about the importance of the Royal Mint to the Welsh economy. Some of the activities of the mint are dependent on royalties. Another part of the economy that also

cyfrannu'n helaeth yw'r diwydiannau creadigol sydd hefyd yn ddibynnol ar freindaliadau, ac o fewn y rheini mae cynghrair Eos, sy'n cynrychioli cerddorion a chyfansoddwyr o Gymru. A wnewch chi dderbyn, Brif Weinidog, mai'r BBC yn Llundain sy'n atal unrhyw gytundeb rhwng BBC Cymru a'r cerddorion a'r cyfansoddwyr hynny? A wnewch chi ymyrryd a sicrhau bod BBC Cymru yn cael ei ryddhau i wneud cytundeb â'r cyfansoddwyr a'r cerddorion hynny?

Y Prif Weinidog: A gaf i longyfarch yr Aelod am ei grefft yn sicrhau bod ei gwestiwn yn berthnasol i'r cwestiwn sydd o'n blaenau? Mae'n bwysig dros ben bod diwedd i'r hyn sy'n digwydd ar hyn o bryd. Rwy'n gwybod bod trafod yn dal i gymryd lle, ac rwy'n gobeithio y byddwn mewn sefyllfa cyn bo hir lle bydd pawb yn hapus gydag unrhyw setliad. Gwnes i sôn wythnos diwethaf y byddem yn edrych yn fanwl ar y sefyllfa. Nid wyf yn credu bod achos i ymyrryd ar hyn o bryd, ond nid yw'n dda bod pobl sy'n gwrandao ar Radio Cymru yn methu clywed cerddoriaeth sy'n cael ei chanu'n Gymraeg. Felly, mae'n rhaid i'r sefyllfa honno newid er y gorau cyn gynted ag sy'n bosibl.

Teuluoedd â Phlant Anabl

6. Lindsay Whittle: *Pa gamau gweithredu y mae Llywodraeth Cymru yn eu cymryd i helpu teuluoedd gyda phlant anabl i ymdopi â'r toriadau mewn budd-daliadau. OAQ(4)0846(FM)*

The First Minister: We are deeply concerned by the UK Government's reforms and the impact on families and disabled children. The Member will be aware that we have put in place a programme of research to look at how people will be affected by these changes. He will be aware that stage 1 of that programme of research was published in February last year, and stage 2 will be published shortly.

Lindsay Whittle: Thank you, First Minister, for your reply. The majority of families with disabled children fear that the situation will get worse this year and the vast majority, if

contributes greatly is the creative industries, which are also dependent on royalty payments, and within that there is the Eos alliance, which represents musicians and composers from Wales. Would you accept, First Minister, that it is the BBC in London that is stopping any agreement between BBC Wales and those musicians and composers? Will you intervene and ensure that BBC Wales is freed up in order to reach an agreement with those composers and musicians?

The First Minister: May I congratulate the Member on his skill in ensuring that he made his question relevant to the question on the order paper today? It is extremely important that there is a conclusion to the situation that is currently ongoing. I know that discussions are still taking place and I hope that we will be in a position in due time where everyone will be content with any settlement that is reached. I mentioned last week that we would look in detail at the situation. I do not think that there is a case for intervention at present, but it is not good that people listening to Radio Cymru cannot hear Welsh-language music. Therefore, that situation must change for the better as soon as possible.

Families with Disabled Children

6. Lindsay Whittle: *What action is the Welsh Government taking to help families with disabled children cope with cuts in benefits. OAQ(4)0846(FM)*

Y Prif Weinidog: Rydym yn poeni'n fawr am ddiwygiadau Llywodraeth y DU a'r effaith ar deuluoedd a phlant anabl. Bydd yr Aelod yn ymwybodol ein bod wedi sefydlu rhaglen o waith ymchwil i ystyried sut y bydd y newidiadau hyn yn effeithio ar bobl. Bydd yn ymwybodol bod cam 1 y rhaglen ymchwil honno wedi cael ei gyhoeddi ym mis Chwefror y llynedd, a bydd cam 2 yn cael ei gyhoeddi yn fuan.

Lindsay Whittle: Diolch, Brif Weinidog, am eich ateb. Mae'r rhan fwyaf o deuluoedd â phlant anabl yn ofni y bydd y sefyllfa'n gwaethygu eleni ac mae'r mwyafrif llethol,

not all of them, blame welfare reforms. The Family Fund in Wales is calling on the Welsh Government, through the tackling poverty agenda, to address the specific issue of child poverty among families with disabled or chronically sick children. First Minister, what assistance can the Welsh Government give to parents with disabled children to help them gain access to childcare and, hopefully, better opportunities for employment?

The First Minister: We have provided additional funding of £3 million to local authorities through the Families First programme to provide a distinct focus on disability and the needs of families with disabled children and young people. All local authorities have included within their Families First action plan details of how they will deliver against those outcomes, with a specific focus on supporting disability. We have provided finance and we are now looking at the local authorities to deliver.

Mike Hedges: A number of disabled children live in three-bedroomed parlour-type houses, where the parlour is used as a downstairs bedroom for the child. What advice is the Welsh Government giving to local authorities in designating those houses as three or four-bedroomed houses? As the First Minister is well aware, there are to be changes to housing benefit. If they designate the parlour as a fourth bedroom, the parents would lose money, but if they do not designate it as such, and keep designating it as a three-bedroomed house, the parents may not lose money.

The First Minister: The Member's suggestion is eminently sensible. A bedroom does not have to be upstairs; a bedroom is a room where there is a bed, whether that is downstairs or upstairs. Therefore, I certainly would encourage local authorities to be as flexible as possible in order to assist people. Otherwise, because of the actions of the UK Government, we know that many families that are looking after disabled children or disabled adults will lose out.

Russell George: I am sure that the First Minister will agree with me that guaranteeing good support close to home for disabled

os nad pob un ohonynt, yn rhoi'r bai ar ddiwygiadau lles. Mae Cronfa'r Teulu yng Nghymru yn galw ar Lywodraeth Cymru, drwy'r agenda mynd i'r afael â thlodi, i ymdrin â'r mater penodol o dlodi plant ymhlith teuluoedd sydd â phlant anabl neu â salwch cronig. Brif Weinidog, pa gymorth all Llywodraeth Cymru ei roi i rieni â phlant anabl i'w helpu i gael mynediad at ofal plant a, gobeithio, gwell cyfleoedd am gyflogaeth?

Y Prif Weinidog: Rydym wedi darparu cyllid ychwanegol o £3 miliwn i awdurdodau lleol trwy raglen Teuluoedd yn Gyntaf i roi pwyslais penodol ar anabledd ac anghenion teuluoedd â phlant a phobl ifanc anabl. Mae pob awdurdod lleol wedi cynnwys manylion o sut y byddant yn cyflawni yn erbyn y canlyniadau hynny yn eu cynlluniau gweithredu Teuluoedd yn Gyntaf, gan ganolbwyntio'n benodol ar gefnogi anabledd. Rydym wedi darparu cyllid ac rydym bellach yn edrych ar yr awdurdodau lleol i gyflawni.

Mike Hedges: Mae nifer o blant anabl yn byw mewn tai tair ystafell wely a pharlwr, lle y defnyddir y parlwr fel ystafell wely llawr gwaelod i'r plentyn. Pa gyngor mae Llywodraeth Cymru'n ei roi i awdurdodau lleol wrth ddynodi'r tai hynny yn dai tair neu bedair ystafell wely? Fel y mae'r Prif Weinidog yn gwbl ymwybodol, bydd newidiadau'n cael eu gwneud i fudd-dal tai. Pe byddai'r rhieni'n dynodi'r parlwr yn bedwaredd ystafell wely, byddent yn colli arian, ond os nad ydynt yn ei ddynodi felly, ac yn parhau i'w ddynodi'n dŷ tair ystafell wely, efallai na fydd y rhieni yn colli arian.

Y Prif Weinidog: Mae awgrym yr Aelod yn gwbl synhwyrol. Nid oes rhaid i ystafell wely fod i fyny'r grisiau; ystafell lle ceir gwely yw ystafell wely, boed hynny i lawr y grisiau neu i fyny'r grisiau. Felly, byddwn yn sicr yn annog awdurdodau lleol i fod mor hyblyg â phosibl er mwyn cynorthwyo pobl. Fel arall, oherwydd gweithredoedd Llywodraeth y DU, gwyddom y bydd nifer o deuluoedd sy'n gofalu am blant anabl neu oedolion anabl yn colli arian.

Russell George: Rwyf yn siŵr y bydd y Prif Weinidog yn cytuno â mi bod sicrhau cefnogaeth dda yn agos i'r cartref i blant

children and their families is vital and that it is a cause for concern that a Scope in Wales survey found that 39% of parents and carers said that they struggled to hold down employment due to the lack of local service provision. In areas like Powys, the lack of service provision is certainly felt. What is the Welsh Government doing in partnership with local authorities and the third sector to alleviate the burden placed on families who have to travel significant distances to access services?

The First Minister: I have already mentioned the Families First action plans, but, really, the Member must look to himself and his party. There are many families that are worried because of the actions of his party. The leader of the opposition groans at that, but he may want to know that it affects real people. I have people coming to my surgeries—I do not know whether he holds any—as do many of my colleagues and, no doubt, as do the Members on the benches to my right, who are extremely concerned about their financial future because of the benefit changes. Those across the Chamber dismiss it as if it is of no relevance, but we do not. It is important that we recognise that there are many families across Wales that will lose benefits when they need them. It is absolutely crucial that we make sure that they get as much help as possible. We are doing that through the Families First action plan to mitigate the changes that the Tories are putting in place—changes that will affect detrimentally so many disabled people. They say that we are all in it together, but what they mean is that those who are most at risk carry the greatest burden.

Economi Cymru

8. Julie Morgan: *Ym marn y Prif Weinidog, beth yw'r heriau a'r cyfleoedd i economi Cymru yn 2013. OAQ(4)0844(FM)*

anabl a'u teuluoedd yn hollbwysig a'i fod yn fater o bryder bod arolwg Scope yng Nghymru wedi canfod bod 39% o rieni a gofalwyr yn dweud eu bod cael trafferth cadw swydd oherwydd y diffyg darpariaeth o wasanaethau lleol. Mewn ardaloedd fel Powys, mae'r diffyg darpariaeth o wasanaethau yn bendant yn cael effaith. Beth mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud mewn partneriaeth ag awdurdodau lleol a'r trydydd sector i leddfu'r baich a roddir ar deuluoedd sy'n gorfod teithio pellteroedd sylweddol i gael gafael ar wasanaethau?

Y Prif Weinidog: Rwyf eisoes wedi crybwyll cynlluniau gweithredu Teuluoedd yn Gyntaf ond, mewn gwirionedd, mae'n rhaid i'r Aelod edrych ato'i hun a'i blaid. Mae llawer o deuluoedd yn poeni oherwydd gweithredoedd ei blaid. Mae arweinydd yr wrthblaid yn griddfan am hynny, ond efallai yr hoffai wybod bod hyn yn effeithio ar bobl go iawn. Mae gen i bobl sy'n dod i'm cymorthfeydd—nid wyf yn gwybod a yw ef yn cynnal rhai—fel y mae llawer o'm cydweithwyr yn ei wneud ac, heb os, fel y mae'r Aelodau ar y meinciau ar y dde i mi yn ei wneud, sy'n poeni'n fawr am eu dyfodol ariannol oherwydd y newidiadau i fudd-daliadau. Mae'r rhai ar draws y Siambr yn ei ddiystyru fel pe na bai'n berthnasol o gwbl, ond nid ydym ni'n gwneud hynny. Mae'n bwysig ein bod yn cydnabod bod llawer o deuluoedd ledled Cymru a fydd yn colli budd-daliadau pan fydd eu hangen arnynt. Mae'n gwbl hanfodol ein bod yn gwneud yn siŵr eu bod yn cael cymaint o help â phosibl. Rydym ni'n gwneud hynny trwy gynllun gweithredu Teuluoedd yn Gyntaf i liniaru'r newidiadau y mae'r Torïaid yn eu gwneud—newidiadau a fydd yn cael effaith andwyol ar gymaint o bobl anabl. Maen nhw'n dweud bod ein bod i gyd yn yr un cwch gyda'n gilydd, ond yr hyn y maen nhw'n ei olygu yw bod y baich mwyaf ar y rhai sydd mewn mwyaf o berygl.

Welsh Economy

8. Julie Morgan: *What does the First Minister see as the challenges and opportunities for the Welsh economy in 2013. OAQ(4)0844(FM)*

The First Minister: We will continue to invest in our infrastructure to help young people to find jobs—and, of course, Jobs Growth Wales is one example of that—and to maintain our drive to improve standards in our schools, so that we have the skills that we need in order to create a vibrant and sustainable economy.

Julie Morgan: I thank the First Minister for that response. Does he agree that one of the greatest risks to the Welsh economy in 2013 will be the uncertainty caused by the prevarication of the Prime Minister about the UK's relationship with Europe? This includes his prevarication about when he would make his speech. Is this not damaging to investment and growth in Wales?

The First Minister: My answer is to say, 'For goodness' sake, make a decision one way or the other', because what is happening at the moment is that the dithering is causing immense problems for us. When I go to other countries, one of the things that I am always asked about is the UK's membership of the EU. They are not interested in coming to Wales for 3 million people as it is too small a market; they are not interested in the UK either as it is too small, if you are in India or China, with 60 million people. They are interested in having access to a market of 500 million, and anything that jeopardises that puts Welsh jobs at risk. There is no doubt that we have to remain part of the European Union. There is no doubt that our farmers, in particular, need access to the European Union, otherwise most of them would go bankrupt. There is no question about that, because that is where a lot of our market is. The Prime Minister must make his mind up and must say, 'I support the European Union; I will make the case for the European Union and I will make the case for British business and jobs', and not just leave it to the business people who signed the letter that was sent last week. The business community knows how damaging this is. It is about time that the UK Government realised the same.

Y Prif Weinidog: Byddwn yn parhau i fuddsoddi yn ein seilwaith i helpu pobl ifanc i ddod o hyd i swyddi—ac, wrth gwrs, mae Twf Swyddi Cymru yn un enghraifft o hynny—ac i barhau â'n hymgyrch i wella safonau yn ein hysgolion, fel bod gennym y sgiliau sydd eu hangen arnom i greu economi bywiog a chynaliadwy.

Julie Morgan: Diolchaf i'r Prif Weinidog am yr ateb hwn. A yw'n cytuno mai un o'r risgiau mwyaf i economi Cymru yn 2013 fydd yr ansicrwydd a achoswyd gan ddiffyg ymateb y Prif Weinidog am berthynas y DU ag Ewrop? Mae hyn yn cynnwys ei ddiffyg ymateb o ran pryd y byddai'n gwneud ei araith. Onid yw hyn yn niweidiol i fuddsoddiad a thwf yng Nghymru?

Y Prif Weinidog: Fy ateb i yw dweud, 'Er mwyn popeth, gwnewch benderfyniad un ffordd neu'r llall', oherwydd yr hyn sy'n digwydd ar hyn o bryd yw bod yr oedi'n achosi problemau enfawr i ni. Un o'r pethau y gofynnir i mi amdano bob amser pan fyddaf yn mynd i wledydd eraill yw aelodaeth y DU o'r UE. Nid oes ganddynt ddiddordeb mewn dod i Gymru ar gyfer 3 miliwn o bobl gan ei bod yn farchnad rhy fychan; nid oes ganddynt ddiddordeb yn y DU ychwaith gan ei fod yn rhy fach, os ydych yn India neu Tsieina, gyda 60 miliwn o bobl. Mae ganddynt ddiddordeb mewn cael mynediad at farchnad o 500 miliwn, ac mae unrhyw beth sy'n peryglu hynny yn golygu bod swyddi yng Nghymru mewn perygl. Nid oes amheuaeth bod yn rhaid i ni aros yn rhan o'r Undeb Ewropeaidd. Nid oes amheuaeth bod angen mynediad, ar ein ffermwyr yn enwedig, at yr Undeb Ewropeaidd, neu fel arall byddai'r rhan fwyaf ohonynt yn mynd yn fethdalwyr. Nid oes amheuaeth am hynny, gan mai dyna lle mae llawer o'n marchnad. Mae'n rhaid i'r Prif Weinidog wneud penderfyniad ac mae'n rhaid iddo ddweud, 'Rwy'n cefnogi'r Undeb Ewropeaidd; byddaf yn pledio achos yr Undeb Ewropeaidd a byddaf yn pledio achos busnes a swyddi Prydain', ac nid gadael hyn i'r bobl fusnes o Brydain a lofnododd y llythyr a anfonwyd yr wythnos diwethaf yn unig. Mae'r gymuned fusnes yn gwybod pa mor niweidiol yw hyn. Mae'n hen bryd i Lywodraeth y DU sylweddoli hynny hefyd.

William Graham: One of the opportunities that the Westminster Government is providing is electrification, which will be of immense benefit to the economy in Wales. Will the First Minister respond and see what he can do with regard to his Government creating some form of transport hub, based on Cardiff, which would be of enormous benefit for south-east Wales?

The First Minister: That is a sensible suggestion. I point, of course, to the fact that the Vale of Glamorgan line opened with Welsh Government money and, indeed, the Ebbw valley line opened with Welsh Government money. We do, obviously, welcome the electrification. It is particularly important that the Vale line is electrified as well, because that is the diversion line for the main line between Bridgend and Cardiff. We look forward to a day when the north Wales coast line is electrified, and we are working with the Secretary of State—in fact, I discussed this with the Secretary of State yesterday—in terms of how the UK Government might take that forward and how we could assist. In due course, we would look to see other lines being electrified in Wales as well. So, we welcome that announcement and we have done our bit in terms of the reopening of railway lines that has taken place and the redoubling of the track between Gowerton and Llanelli. These are all indications of the Welsh Government's commitment to our railways.

2.15 p.m.

Ieuan Wyn Jones: Croesawaf y penderfyniad a wnaed gan y Gweinidog Busnes, Menter, Technoleg a Gwyddoniaeth yn gynharach heddiw i barhau â'r cynllun ardrethi busnesau bach trwy i 2014. Bydd hynny'n newyddion da i fusnesau bach ledled Cymru. A wnaiff y Prif Weinidog roi addewid y bydd y rheoliadau angenrheidiol i sicrhau bod hyn yn digwydd yn cael eu gwneud yn ddiymdroi i wneud yn saff nad oes bwlch rhwng y cymorth y maent yn ei gael eleni a'r cymorth y maent yn ei ddisgwyl y flwyddyn nesaf?

William Graham: Trydaneiddio yw un o'r cyfleoedd y mae Llywodraeth San Steffan yn ei ddarparu, a bydd hyn o fudd enfawr i'r economi yng Nghymru. A wnaiff y Prif Weinidog ymateb a gweld beth y gall ei wneud o ran ei Lywodraeth yn creu rhyw fath o ganolbwynt drafnidiaeth, wedi'i seilio ar Gaerdydd, a fyddai o fudd enfawr i ddeddwyrain Cymru?

Y Prif Weinidog: Mae hwn yn awgrym synhwyrol. Tynnaf sylw, wrth gwrs, at y ffaith yr agorwyd rheilffordd Bro Morgannwg gydag arian Llywodraeth Cymru ac, yn wir, agorwyd rheilffordd Glyn Ebwy gydag arian Llywodraeth Cymru. Rydym yn croesawu'r trydaneiddio, yn amlwg. Mae'n arbennig o bwysig bod rheilffordd y Fro yn cael ei thrydaneiddio hefyd, gan mai hon yw'r rheilffordd sydd ar gael fel gwyrriad i'r brif reilffordd rhwng Pen-y-bont ar Ogwr a Chaerdydd. Edrychwn ymlaen at y diwrnod pan fydd rheilffordd arfordir gogledd Cymru yn cael ei thrydaneiddio, ac rydym yn gweithio gyda'r Ysgrifennydd Gwladol—a bûm yn trafod hyn gyda'r Ysgrifennydd Gwladol ddoe a dweud y gwir—ar sut y gallai Llywodraeth y DU fwrw ymlaen â hynny a sut y gallem helpu. Byddem am weld rheilffyrdd eraill yng Nghymru yn cael eu trydaneiddio maes o law, hefyd. Felly, rydym yn croesawu'r cyhoeddiad, ac rydym wedi cyfrannu o ran yr ailagor o reilffyrdd sydd wedi digwydd a'r gwaith ailddyblu'r trac rhwng Tre-gŵyr a Llanelli. Mae bob un o'r rhain yn arwyddion o ymrwymiad Llywodraeth Cymru i'n rheilffyrdd.

Ieuan Wyn Jones: I welcome the decision taken by the Minister for Business, Enterprise, Technology and Science earlier today to continue with small business rate relief through to 2014. That will be good news for small businesses throughout Wales. Will the First Minister give a pledge that the necessary regulations to ensure that this happens are made without delay to ensure that there is no gap between the assistance that they receive this year and the assistance that they expect next year?

Y Prif Weinidog: Fel mae'r Aelod yn gwybod, y broblem yw sicrhau bod yr arian ar gael. Rydym yn falch dros ben ein bod wedi gallu gwneud datganiad ar gyfer y flwyddyn nesaf, ond byddwn yn galw ar Lywodraeth y Deyrnas Unedig i barhau â'r cynllun. Mae hynny'n golygu y bydd lawer yn rhwyddach i ni wneud yr un peth yng Nghymru.

Eluned Parrott: First Minister, one of the challenges facing the Welsh economy is competition from enterprise zones just over the border. Before Christmas, Bristol's enterprise zone announced that it had received £21 million from the West of England Local Enterprise Partnership to develop infrastructure such as highways. Will you be allocating any of the Barnett consequential money from the autumn statement to infrastructure development for your enterprise zones, for example, to improve transport links to the St Athan enterprise zone?

The First Minister: This announcement has already been made. As the Member knows, we have already made an announcement that there will be an improvement to the road between Rhoose and St Athan. That was part of the £38 million package that was announced last year. That much has been done. One of the issues that we face, of course, is that, where an enterprise zone receives enhanced capital allowances, we cannot add to it. We are not happy with that situation, and neither is Scotland. It places a limit on what we can do to help enterprise zones that are in that position. I look forward to the St Athan enterprise zone thriving—there has been a significant number of enquiries about it—and, of course, ensuring that we have an airport that thrives at the same time.

Adeiladau Rhestredig Gradd I

9. Mike Hedges: *Beth y mae Llywodraeth Cymru yn ei wneud i ddiogelu a chynnal adeiladau rhestredig Gradd I yng Nghymru. OAQ(4)0838(FM)*

The First Minister: We have some 30,000 buildings across Wales that are protected

The First Minister: As the Member knows, the problem is ensuring that the money is available. We are very pleased that we have been able to make a statement about next year, but we will be calling upon the United Kingdom Government to continue with the scheme. That means that it will be much easier for us to do the same thing in Wales.

Eluned Parrott: Brif Weinidog, un o'r heriau sy'n wynebu economi Cymru yw cystadleuaeth o barthau menter ychydig dros y ffin. Cyn y Nadolig, cyhoeddodd parth menter Bryste ei fod wedi derbyn £21 miliwn gan Bartneriaeth Mentrau Lleol Gorllewin Lloegr i ddatblygu seilwaith megis priffyrdd. A fyddwch yn neilltuo unrhyw ran o arian dilynol Barnett o ddatganiad yr hydref i ddatblygu seilwaith ar gyfer eich parthau menter, i wella cysylltiadau trafndiaeth â pharth menter Sain Tathan, er enghraifft?

Y Prif Weinidog: Gwnaed y cyhoeddiad hwn eisoes. Fel y mae'r Aelod yn gwybod, rydym eisoes wedi cyhoeddi y bydd y ffordd rhwng y Rhŵs a Sain Tathan yn cael ei gwella. Roedd hynny'n rhan o'r pecyn £38 miliwn a gyhoeddwyd y llynedd. Mae hynny wedi cael ei wneud. Un o'r problemau sy'n ein hwynebu, wrth gwrs, yw, pan fydd parth menter yn derbyn lwfansau cyfalaf uwch, ni allwn ychwanegu atynt. Nid ydym yn fodlon â'r sefyllfa honno, ac nid yw'r Alban yn fodlon ychwaith. Mae'n cyfyngu ar yr hyn y gallwn ei wneud i helpu parthau menter sydd yn y sefyllfa honno. Edrychaf ymlaen at yr adeg pan fydd parth menter Sain Tathan yn ffynnu—bu nifer sylweddol o ymholiadau ynglŷn ag ef—ac, wrth gwrs, at sicrhau bod gennym faes awyr sy'n ffynnu ar yr un pryd.

Grade I Listed Buildings

9. Mike Hedges: *What is the Welsh Government doing to protect and preserve Grade 1 listed buildings in Wales. OAQ(4)0838(FM)*

Y Prif Weinidog: Mae gennym tua 30,000 o adeiladau ledled Cymru sydd wedi'u

through listing, of which 493 are grade I listed. Grants are available for historic building repair and restoration from Cadw, as well as other organisations, such as the Heritage Lottery Fund. We are also looking to see how there can be greater strengthening of protection through the heritage protection Bill.

Mike Hedges: I thank the First Minister for his response, which answers my supplementary question in part, at least. The other question I have is: how is Cadw going to prioritise among those 493 buildings?

The First Minister: Each case is looked at individually. The Member will be aware that he has in his constituency of Swansea East the Tabernacle chapel, that great non-conformist cathedral. Cadw has helped to fund a £100,000 programme of repairs to protect it. We know that there are many chapels across Wales that are of distinct historical and architectural interest. There is one that sits in Tremadog, as the Member for the area will know. It is a very unusual chapel that looks very much like something from the southern states of the USA. However, as far as the Morryston Tabernacle is concerned, it is an important part of our architectural and religious history, and we will look to assist in any way that we can to ensure that its future is secure.

Suzy Davies: First Minister, as well as protecting grade I listed buildings, the Minister for Housing, Regeneration and Heritage is looking at ways to protect local buildings of local importance. Given that the heritage department has a very limited budget—no doubt you will want to blame the UK Government for that, and perhaps we can take that as read so that you can answer my question—what consideration is being given to seeking complementary sources of funding to contribute to the protection of those locally important buildings?

The First Minister: I do not blame the UK Government for this, because I do not think this is a financial issue. The first point is that you have organisations, such as the Heritage Lottery Fund, who are able to provide funding. However, the main issue, I think, is

hamddiffyn trwy gael eu rhestru, ac mae 493 ohonynt wedi'u rhestru'n radd I. Mae grantiau ar gael gan Cadw ar gyfer atgyweirio ac adfer adeiladau hanesyddol, yn ogystal â chan sefydliadau eraill, fel Cronfa Dreftadaeth y Loteri. Rydym hefyd yn ystyried sut y gellir cryfhau mwy ar fesurau diogelu drwy'r Bil gwarchod treftadaeth.

Mike Hedges: Diolchaf i'r Prif Weinidog am ei ymateb, sy'n ateb fy nghwestiwn atodol yn rhannol, o leiaf. Y cwestiwn arall sydd gen i yw: sut y mae Cadw yn mynd i flaenoriaethu ymhlith y 493 o adeiladau hynny?

Y Prif Weinidog: Ystyrir pob achos yn unigol. Bydd yr Aelod yn ymwybodol bod capel y Tabernacl, eglwys gadeiriol bwysig yr anghydfurfwyr, yn ei etholaeth yn Nwyrain Abertawe. Mae Cadw wedi helpu i ariannu rhaglen o waith atgyweirio gwerth £100,000 i'w ddiogelu. Rydym yn gwybod bod yna lawer o gapeli ledled Cymru sydd o ddiddordeb hanesyddol a phensaernïol unigryw. Ceir un yn Nhremadog, fel y bydd yr Aelod dros yr ardal yn gwybod. Mae'n gapel anarferol iawn sy'n edrych yn debyg iawn i rywbeth o daleithiau deheuol yr Unol Daleithiau. Fodd bynnag, o safbwynt Tabernacl Treforys, mae'n rhan bwysig o'n hanes pensaernïol a chrefyddol, a'n nod fydd cynorthwyo mewn unrhyw ffordd y gallwn i sicrhau bod ei ddyfodol yn ddiogel.

Suzy Davies: Brif Weinidog, yn ogystal â diogelu adeiladau rhestredig gradd I, mae'r Gweinidog Tai, Adfywio a Threftadaeth yn ystyried ffyrdd o ddiogelu adeiladau lleol o bwysigrwydd lleol. O gofio bod cyllideb yr adran dreftadaeth yn gyfyngedig iawn—mae'n sicr y byddwch am roi'r bai ar Lywodraeth y DU am hynny, ac efallai y gallwn gymryd hynny'n ganiataol fel y gallwch ateb fy nghwestiwn—pa ystyriaeth sy'n cael ei rhoi i chwilio am ffynonellau ategol o gyllid i gyfrannu at ddiogelu'r adeiladau hynny o bwysigrwydd lleol?

Y Prif Weinidog: Nid wyf yn beio Llywodraeth y DU am hyn, gan nad wyf yn credu bod hwn yn fater ariannol. Y pwynt cyntaf yw bod gennych sefydliadau, fel Cronfa Dreftadaeth y Loteri, sy'n gallu darparu cyllid. Fodd bynnag, y prif fater,

providing extra protection for buildings that are owned by somebody who lets them fall into disrepair. They do not ask for money to refurbish the buildings, but just let them fall apart. Many buildings over the years have fallen into disrepair and have burned down. That is not a question of money. That is a question, in my view, of strengthening the law, through the heritage protection Bill, to ensure that those buildings—there are examples across Wales, as Members will be aware—are preserved and that the owners live up to their obligations.

Budd-Daliadau mewn Gwaith

10. Vaughan Gething: *Pa asesiad y mae Llywodraeth Cymru wedi'i wneud o'r effaith ar deuluoedd yng Nghymru yn sgîl y newidiadau a wneir gan Lywodraeth y DU i'r budd-daliadau mewn gwaith. OAQ(4)0845(FM)*

The First Minister: As the Member will have heard earlier, we are undertaking a programme of research to assess the impact of the welfare reforms. I am not sure that the UK Government itself knows what the full impact might be. It certainly has not indicated that at the meetings that I have held with Ministers. To reiterate, we intend to publish the stage 2 findings of that programme of research shortly.

Vaughan Gething: Thank you for that response, First Minister. Last week in Parliament, Conservative and Liberal Democrat votes provided a real-terms cut to a range of benefits. Independent figures confirm that over two thirds of the families affected by those cuts are in work, including families whose members are employed in nursing, schools and the armed forces. Does the First Minister agree that not only will these cuts not create a single extra job, but the UK Government's spending priorities are fundamentally unfair to the great majority of working families?

rwyn credu, yw darparu diogelwch ychwanegol i adeiladau sy'n eiddo i rywun sy'n gadael iddyn nhw ddadfeilio. Nid ydynt yn gofyn am arian i ailwampio'r adeiladau, ond yn hytrach yn eu gadael i syrthio'n ddarnau. Mae nifer o adeiladau wedi dadfeilio ac wedi llosgi'n ulw dros y blynyddoedd. Nid yw hynny'n gwestiwn o arian. Mae hynny'n gwestiwn, yn fy marn i, o gryfhau'r gyfraith drwy'r Bil diogelu treftadaeth, er mwyn sicrhau bod yr adeiladau hynny—a cheir enghreifftiau ledled Cymru, fel y bydd yr Aelodau'n ymwybodol—yn cael eu cadw a bod y perchnogion yn cyflawni eu rhwymedigaethau.

In-work Benefits

10. Vaughan Gething: *What assessment has the Welsh Government undertaken of the impact upon families in Wales from the changes being made to in-work benefits by the UK Government. OAQ(4)0845(FM)*

Y Prif Weinidog: Fel y bydd yr Aelod wedi clywed yn gynharach, rydym yn cynnal rhaglen o waith ymchwil er mwyn asesu effaith y diwygiadau lles. Nid wyf yn siŵr a yw Llywodraeth y DU ei hun yn gwybod beth y gallai'r effaith fod yn llawn. Yn sicr nid yw wedi dangos hynny yn y cyfarfodydd yr wyf wedi'u cynnal gyda Gweinidogion. I ailadrodd, rydym yn bwriadu cyhoeddi canfyddiadau cam 2 y rhaglen gwaith ymchwil honno yn fuan.

Vaughan Gething: Diolch i chi am hynna, Brif Weinidog. Yn y Senedd yr wythnos ddiwethaf, arweiniodd pleidleisiau'r Ceidwadwyr a'r Democratiaid Rhyddfrydol at ostyngiad gwirioneddol i amrywiaeth o fudd-daliadau. Mae ffigurau annibynnol yn cadarnhau bod dros ddwy ran o dair o'r teuluoedd yr effeithiodd y gostyngiadau hynny arnynt mewn gwaith, gan gynnwys teuluoedd y mae eu haelodau yn cael eu cyflogi ym maes nyrsio, mewn ysgolion ac yn y lluoedd arfog. A yw'r Prif Weinidog yn cytuno na fydd y toriadau hyn yn creu un swydd ychwanegol, ond hefyd bod blaenoriaethau gwario Llywodraeth y DU yn sylfaenol annheg i'r mwyafrif llethol o deuluoedd sy'n gweithio?

The First Minister: Absolutely. I think that I need to answer this question by using one statistic: the UK Government is cutting the top rate of tax for the richest people in society while, effectively, increasing the rate of tax for those who are working as carers and cleaners, because they are losing their working families' tax credit and their benefits. The reality is that what we are seeing, quite obviously, is a UK Government that is determined to make the poorest pay the most, otherwise why cut benefits to working families? It has never answered that question: why cut benefits to working families while providing more money to those who are earning the most in society? It is the sign of a Government that is committed to inequality.

Janet Finch-Saunders: First Minister, from April this year many on the lowest pay bands and, indeed, many families will be able to take advantage of increase in the personal tax allowance to over £9,500. That affects 1.1 million workers in Wales. However, given that your Government has failed to deliver funding for 100% council tax support, and has failed and is failing to fund a council tax freeze, despite having the money from the UK Government to do so, will you take those factors into account in any such assessment?

The First Minister: Well, if they do not pay tax, how do they benefit? They will lose their benefits and they still earn money. That is one of the issues that the opposition wants to forget. The way that this has been presented by the UK Government is as if somehow this is a battle between strivers and shirkers. By its definition, that must mean that those people who, quite often, work long hours in jobs that are not easy or particularly clean are shirkers. What a great insult to all those people who provide so many of the services that we as a society require. We will never as a Government sanction the removal of benefits from people who are working hard and using that money to provide tax breaks

Y Prif Weinidog: Yn llwyr. Rwyf yn credu bod angen i mi ateb y cwestiwn hwn drwy ddefnyddio un ystadegyn: mae Llywodraeth y DU yn gostwng y gyfradd uchaf o dreth ar gyfer y bobl gyfoethocaf mewn cymdeithas gan gynyddu, mewn gwirionedd, cyfradd y dreth ar gyfer y rhai sy'n gweithio fel gofalgwyr a glanhawyr, oherwydd eu bod nhw'n colli eu credyd treth i deuluoedd sy'n gweithio, a'u budd-daliadau. Y gwirionedd yw mai'r hyn yr ydym ni'n ei weld, yn eithaf amlwg, yw Llywodraeth y DU sy'n benderfynol o wneud i'r tlotaf dalu'r mwyaf neu, fel arall, pam mae'n gostwng budd-daliadau i deuluoedd sy'n gweithio? Nid yw erioed wedi ateb y cwestiwn hwnnw: pam gostwng budd-daliadau i deuluoedd sy'n gweithio gan roi mwy o arian i'r rhai sy'n ennill y mwyaf mewn cymdeithas? Mae'n arwydd o Lywodraeth sydd wedi ymrwymo i anghydraddoldeb.

Janet Finch-Saunders: Brif Weinidog, o fis Ebrill eleni, bydd llawer o bobl sydd ar y bandiau cyflog isaf ac, yn wir, llawer o deuluoedd, yn gallu manteisio ar y cynnydd yn y lwfans treth personol i dros £9,500. Mae hynny'n effeithio ar 1.1 miliwn o weithwyr yng Nghymru. Fodd bynnag, o gofio bod eich Llywodraeth wedi methu â darparu cyllid ar gyfer cymorth treth gyngor o 100%, ac wedi methu ac yn dal i fethu ag ariannu rhewi'r dreth gyngor, er bod yr arian bod yr arian gan Lywodraeth y DU ganddi i wneud hynny, a wnewch chi ystyried y ffactorau hynny mewn unrhyw asesiad o'r fath?

Y Prif Weinidog: Wel, os nad ydynt yn talu treth, sut maen nhw'n elwa? Byddant yn colli eu budd-daliadau ac maent yn dal i ennill arian. Dyna un o'r materion y mae'r wrthblaid eisiau ei anghofio. Mae'r ffordd y cyflwynwyd hyn gan Lywodraeth y DU fel pe bai hon yn frwydr rhywsut rhwng y rhai sy'n gweithio'n galed a'r rhai sy'n osgoi gwaith. Yn ei hanfod, mae'n rhaid bod hynny'n golygu bod y bobl hynny sydd, yn aml iawn, yn gweithio oriau hir mewn swyddi nad ydynt yn hawdd neu'n arbennig o lân yn osgoi gwaith. Dyna sarhad enfawr i'r holl bobl hynny sy'n darparu cymaint o'r gwasanaethau y mae eu hangen arnom fel cymdeithas. Fel Llywodraeth, ni fyddwn byth

for the richest in society.

Jocelyn Davies: First Minister, incredibly, the UK Government argues that its reduction of welfare payments to the poorest is fair and that it does this under the flag of fairness. Those changes will also impact on the Welsh Government's budget, and will increase costs for you and for local government. What assessments have you done, therefore, as to how much extra you and local government will need to spend to alleviate that? Also, which of those in-work families will be hit the hardest?

The First Minister: It depends on how many people register as homeless, for example, to take the issue of housing. It is difficult to predict what that figure might be. We know that the number of acceptances fell during the first half of 2012-13, but that is not a trend that I think that we will see in the future. What we see quite often is that, when people lose a benefit, they will try to muddle through for a while, and it is a few months later that we see the full effect of the loss of that benefit. So, it is difficult to give an absolute figure as to how many people will be affected, but what we do know, and what the Member herself will know, given her previous position, is that reducing help to people in terms of housing benefit means a reduction in the financial liability of the UK Government, but it creates more homeless people. Those homeless people have to be housed, and that, ultimately, is an expense that is borne by the Welsh Government, so it is, effectively, a transfer of liability from the UK Government to the Welsh Government. The Member will not be surprised to hear me say that no provision has been made by the UK Government with regard to it absolving itself of its responsibilities and passing the buck to someone else.

Strategaeth Digwyddiadau Mawr

11. Aled Roberts: *A wnaiff y Prif Weinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf am y*

yn caniatáu i fudd-daliadau gael eu cymryd oddi wrth bobl sy'n gweithio'n galed gan ddefnyddio'r arian hwnnw i ostwng trethi'r rhai cyfoethocaf mewn cymdeithas.

Jocelyn Davies: Brif Weinidog, yn anhygoel, mae Llywodraeth y DU yn dadlau bod ei gostyngiad i daliadau lles i'r tlotaf yn deg a'i bod yn gwneud hyn dan faner tegwch. Bydd y newidiadau hynny yn effeithio hefyd ar gyllideb Llywodraeth Cymru, a bydd yn cynyddu costau i chi ac i lywodraeth leol. Pa asesiadau ydych chi wedi eu cynnal, felly, o ran faint yn ychwanegol y bydd angen i chi a llywodraeth leol ei wario i liniaru hynny? Hefyd, pa rai o'r teuluoedd hynny sydd mewn gwaith fydd yn cael eu taro galetaf?

Y Prif Weinidog: Mae'n dibynnu ar faint o bobl sy'n cofrestru'n ddigartref, er enghraifft, i drafod y mater o dai. Mae'n anodd rhagweld beth allai'r ffigur hwnnw fod. Rydym yn gwybod bod nifer y derbyniadau wedi gostwng yn ystod hanner cyntaf 2012-13, ond nid wyf yn credu bod hwnnw'n dueddiad y byddwn yn ei weld yn y dyfodol. Yr hyn a welwn yn eithaf aml, pan fydd pobl yn colli budd-dal, yw y byddant yn ceisio dyfalbarhau am ychydig, ac ychydig fisoedd yn ddiweddarach y gwelwn effaith lawn colli'r budd-dal hwnnw. Felly, mae'n anodd rhoi ffigur pendant o ran faint o bobl fydd yn cael eu heffeithio, ond yr hyn a wyddom, a'r hyn y bydd yr Aelod ei hun yn ei wybod, o ystyried ei swydd flaenorol, yw bod lleihau cymorth i bobl o ran budd-dal tai yn golygu gostyngiad i rwymedigaeth ariannol Llywodraeth y DU, ond mae'n arwain at fwy o bobl ddigartref. Mae'n rhaid rhoi tai i'r bobl ddigartref hynny ac, yn y pen draw, mae honno'n gost sy'n cael ei hysgwyddo gan Lywodraeth Cymru, felly, yn ymarferol, mae'n drosglwyddiad o atebolrwydd o Lywodraeth y DU i Lywodraeth Cymru. Ni fydd yr Aelod yn synnu o fy nghlywed yn dweud nad yw Llywodraeth y DU wedi gwneud unrhyw ddarpariaeth o ran rhyddhau ei hun o'i chyfrifoldebau a thafllu'r baich ar rywun arall.

Major Events Strategy

11. Aled Roberts: *Will the First Minister provide an update on the Major Events*

Strategaeth Digwyddiadau Mawr. Strategy. OAQ(4)0851(FM)
OAQ(4)0851(FM)

Y Prif Weinidog: Rydym yn cefnogi llawer o ddigwyddiadau chwaraeon a diwylliannol yn sgîl ein strategaeth digwyddiadau mawr, er enghraifft, Cwpan y Byd Rygbi'r Gynghrair eleni a WOMEX, yr arddangosfa gerddoriaeth bwysig dros ben.

Aled Roberts: Brif Weinidog, rwyf yn siŵr y byddwch yn cydnabod mai un o brif ddigwyddiadau'r gogledd yw Eisteddfod Gerddorol Ryngwladol Llangollen, sydd wedi wynebu sefyllfa ariannol eithaf difrifol yn ystod y ddwy flynedd ddiwethaf. A ydych yn ymwybodol o unrhyw gymorth y mae'r uned digwyddiadau mawr wedi ei roi i eisteddfod Llangollen yn ystod y ddwy flynedd ddiwethaf?

Y Prif Weinidog: Rwyf yn trafod y sefyllfa eisteddfod Llangollen pob tro rwyf yn mynd i'r eisteddfod, pob haf, ac yn trafod sefyllfa ariannol yr eisteddfod ei hun. Mae'n wir i ddweud bod yr eisteddfod ei hun wedi sylweddoli bod rhaid iddo wneud newidiadau i'r ffordd y mae'n cael ei redeg. Mae'r llawer o bobl sy'n ymroi tuag ato, er enghraifft, y gwirfoddolwyr. Mae'n deall hynny ei hun. Yn fy marn i, mae dyfodol i'r eisteddfod ac fe wnawn ei gefnogi mewn unrhyw ffordd y gallwn. Fodd bynnag, mae'n bwysig dros ben bod yr eisteddfod wedi sylweddoli bod rhaid newid ei drefn ynglŷn â'r ffordd y mae'n cael ei redeg er mwyn sicrhau ei fod yn fwy cynaliadwy yn y dyfodol.

Mohammad Asghar: Major sporting events have the potential to deliver considerable economic, social and cultural benefits for the host countries. Last June, the Union of European Football Associations announced that Cardiff will host the Super Cup next year. In December, in reply to my written question, you confirmed that you had not held any meetings to discuss how Wales could seize upon the benefits of holding this event. Will the First Minister advise this Assembly when he intends to address this issue, so that Wales can make the maximum gain from holding this major event?

The First Minister: We are supporting many sporting and cultural events under our major events strategy, including the Rugby League World Cup this year and WOMEX, the leading music exhibition.

Aled Roberts: First Minister, I am sure that you would recognise that one of the major events in north Wales is the Llangollen International Musical Eisteddfod, which has been facing a financially serious situation over the past two years. Are you aware of any assistance that the major events unit has provided to the Llangollen eisteddfod over the past two years?

The First Minister: I do discuss the position of the Llangollen eisteddfod each time I go to the eisteddfod, every summer, and discuss the financial situation of the eisteddfod itself. It is true to say that the eisteddfod itself has realised that it has to make changes in how it is run. There are many people who contribute towards it, for example, the volunteers. It understands that itself. In my view, there is a future for the eisteddfod and, any way that we can support it, we will do so. However, it is exceptionally important that the eisteddfod has realised the need to change its arrangements in terms of how it is run to ensure that it is more sustainable in future.

Mohammad Asghar: Mae'r potensial gan ddigwyddiadau chwaraeon mawr i sicrhau manteision economaidd, cymdeithasol a diwylliannol sylweddol i'r gwledydd sy'n eu cynnal. Fis Mehefin diwethaf, cyhoeddodd Undeb Cymdeithasau Pêl-droed Ewrop y bydd Caerdydd yn cynnal y Super Cup y flwyddyn nesaf. Ym mis Rhagfyr, gan ateb fy nghwestiwn ysgrifenedig, cadarnhawyd gennych nad oeddech wedi cynnal unrhyw gyfarfodydd i drafod sut y gallai Cymru fanteisio ar fuddion cynnal y digwyddiad hwn. A wnaiff y Prif Weinidog hysbysu'r Cynulliad hwn am bryd y mae'n bwriadu mynd i'r afael â'r mater hwn, fel y gall Cymru elwa i'r eithaf o gynnal y digwyddiad mawr hwn?

The First Minister: There is an answer on the way to the Member on this, as part of a response to a written question that he has asked. My officials are in discussions with the Football Association of Wales to ensure that we maximise the benefits that the Super Cup will bring. We acknowledge that it is an important sporting event and we understand that there is a need to maximise its benefits.

Lindsay Whittle: One of the most heartening aspects of the Olympics was the enormous number of volunteers who took part. I would very much like to see that replicated in Wales. Will you look into ways, perhaps via the major events strategy, in which we can significantly broaden the number of local volunteers when Wales hosts a major event? This would not only involve local communities in those events, but it would help to take the strain off some services and make events more pleasurable for visitors to Wales.

The First Minister: Yes. If I remember correctly, many volunteers took part in the Ryder Cup. One of the joys of volunteering, sometimes, is that you can get into see the event. That is one of the incentives; I am sure that that is not why people do it, but it is an incentive. The example of the Olympics is an excellent one. Should an event of that scale come to Wales, we would look to maximise the amount of volunteer participation. I doubt that we would be short of volunteers.

Bandio Ysgolion Uwchradd

12. Simon Thomas: *Pa wersi am fandio ysgolion uwchradd y mae'r Prif Weinidog yn ystyried eu bod yn berthnasol i ysgolion cynradd. OAQ(4)0847(FM)*

Y Prif Weinidog: Rydym wedi dysgu ei bod yn bwysig dros ben i ganolbwyntio'n barhaus ar gyflawni canlyniadau gwell i'n pobl ifanc, gan roi ffocws penodol ar wella ein tri maes blaenoriaeth, sef llythrennedd, rhifedd a lleihau effaith tlodi ar gyrhaeddiad addysgol.

Y Prif Weinidog: Mae ateb ar y ffordd i'r Aelod ar hyn, yn rhan o ateb i gwestiwn ysgrifenedig y mae wedi ei ofyn. Mae fy swyddogion mewn trafodaethau â Chymdeithas Bêl-droed Cymru i sicrhau ein bod yn gwneud y gorau o'r manteision y bydd y Super Cup yn eu cynnig. Rydym yn cydnabod ei fod yn ddigwyddiad pwysig ym myd chwaraeon ac rydym yn deall bod angen gwneud y mwyaf o'i fanteision.

Lindsay Whittle: Un o agweddau mwyaf calonogol y Gemau Olympaidd oedd y nifer enfawr o wirfoddolwyr a gymerodd ran. Byddwn yn hoffi'n fawr gweld hynny'n cael ei ailadrodd yng Nghymru. A wnewch chi ystyried ffyrdd, drwy'r strategaeth digwyddiadau mawr efallai, fel y gallwn ehangu nifer y gwirfoddolwyr lleol yn sylweddol pan fydd Cymru'n cynnal digwyddiad mawr? Byddai hyn yn cynnwys cymunedau lleol yn y digwyddiadau hynny yn ogystal â helpu i leddfu'r straen ar rai gwasanaethau a gwneud digwyddiadau'n fwy pleruser i ymwelwyr â Chymru.

Y Prif Weinidog: Gwnaf. Os ydw i'n cofio'n iawn, cymerodd lawer o wirfoddolwyr ran yng Nghwpan Ryder. Un o bleserau gwirfoddoli, weithiau, yw eich bod chi'n cael mynd i mewn i weld y digwyddiad. Dyna un o'r cymhellion; rwyf yn siŵr nad dyna pam y mae pobl yn ei wneud, ond mae'n gymhelliad. Mae enghraifft y Gemau Olympaidd yn un rhagorol. Pe byddai digwyddiad o'r maint hwnnw yn dod i Gymru, byddem yn ceisio sicrhau cymaint o gyfranwyr gwirfoddol â phosibl. Nid wyf yn credu y byddem yn brin o wirfoddolwyr.

Secondary School Banding

12. Simon Thomas: *What lessons regarding secondary school banding does the First Minister consider are relevant to primary schools. OAQ(4)0847(FM)*

The First Minister: Secondary school banding demonstrates the need to continuously focus on delivering improved outcomes for our young people, with particular emphasis on improvements to our three priority areas of literacy, numeracy and

Mae hyn yr un mor berthnasol i ysgolion uwchradd a chynradd.

Simon Thomas: Diolch, ond nid oes tystiolaeth fod bandio ysgolion yn gwella safonau. Yr hyn a welsom gyda bandio ysgolion uwchradd oedd bod nifer o ysgolion ond yn cyfnewid lle yn y tablau. Mae un ysgol wedi cwmpo o fand 1 i fand 4 mewn blwyddyn. Ni fyddai Plaid Cymru'n cyflwyno bandio i ysgolion cynradd, ond, yn hytrach canolbwyntio ar dorri'r ddolen rhwng amddifadedd a thlodi a chyrhaeddiad plant yr ydych wedi cyfeirio ato. Pam na wnewch ganolbwyntio ar hynny a rhoi heibio'r syniad o fandio i ysgolion cynradd?

Y Prif Weinidog: Credaf ei bod yn bwysig dros ben bod rhieni yn gwybod sut mae ysgolion yn perfformio. Rwy'n rhiant ac rwy'n moyn gwybod sut mor dda mae'r ysgol. Un ffordd o wneud hynny yw sicrhau ein bod yn gallu cymharu'r ysgol ag ysgolion eraill. Nid yw'n deg i gymharu ar sail canlyniadau arholiadau'n unig—rydym yn gwybod hynny. Gyda bandio, yr hyn rydym wedi ceisio rhoi yn ei le yw system sydd yn eang ac sy'n edrych ar lawer o'r pethau y mae ysgol yn ei gwneud. Drwy gwneud hynny, gall rieni weld sut mae'r ysgol yn perfformio ac mae'n rhoi darlun i'r gymuned ynglŷn â'r hyn sydd angen ei wneud i wella'r ysgol ac sut mae ysgol yn cyrraedd band 1. Nid wyf yn gweld bod problem gyda'r egwyddor o galluogi rieni i gymharu ysgolion ac edrych ar sut mae'r ysgol yn perfformio. Fodd bynnag, mae'n rhaid sicrhau bod y system sy'n gwneud hynny'n un deg. Credaf fod hynny'n wir o ran bandio.

Angela Burns: First Minister, you mentioned the word 'fairness' and that, surely, is one of the big lessons that we should learn from the secondary school banding debacle. It has not been seen to be fair, it is confusing for parents; there has been a lack of engagement with headteachers and staff, and the reputational damage that it has added to education in Wales has been absolutely tragic. I, for one, agree with Simon Thomas of Plaid Cymru—we too would oppose any form of banding going into primary schools and we would like to see it removed from secondary schools.

reducing the impact of poverty on educational attainment. This is equally relevant to secondary and primary schools.

Simon Thomas: Thank you, but there is no evidence that school banding improves standards. What we saw with the banding of secondary schools was that a number of schools are just changing places in the tables. One school fell from band 1 to band 4 within a year. Plaid Cymru—The Party of Wales would not introduce banding for primary schools, but, rather concentrate on breaking the link between deprivation and poverty and children's attainment that you have referred to. Why do you not focus on that and put aside the idea of banding primary schools?

The First Minister: I think it is very important that parents know how schools are performing. I am a parent and I want to know how good the school is. One way of doing that is ensuring that we can compare the school with other schools. It is not fair to compare on the basis of examination results alone—we know that. With banding, what we have attempted to put in place is a broad system that looks at a lot of the things that the school does. That way, parents can see how the school is performing and it gives the community a picture of what needs to be done to improve the school and how a school reaches band 1. I do not see a problem with the principle of allowing parents to compare schools and to look at how the school is performing. However, it must be ensured that the system that does that is fair. I think that is true with regard to banding.

Angela Burns: Brif Weinidog, soniwyd am y gair 'tegwch' gennych ac mae hwnnw, yn sicr, yn un o'r gwersi mawr y dylem ei dysgu o'r llanast bandio mewn ysgolion uwchradd. Ni welwyd ei fod yn deg, mae'n ddryslyd i rieni; bu diffyg ymgysylltu â phenaethiaid ac aelodau staff, ac mae'r niwed y mae wedi ei achosi i enw da maes addysg yng Nghymru wedi bod yn ddifrifol iawn. Rwyf fi yn un sy'n cytuno â Simon Thomas o Blaid Cymru—byddem ni hefyd yn gwrthwynebu unrhyw fath o fandio yn mynd i mewn i ysgolion cynradd a hoffem gael gwared arno o ysgolion uwchradd.

2.30 p.m.

The First Minister: What the Member does not explain is what she would replace it with. We know that her colleagues elsewhere worship league tables, but we believe that that is an exceptionally crude way of measuring how a school is doing. I cannot accept that, somehow, banding has put the education system in Wales into disrepute; league tables do that. What we have in place is a system that gives as full a picture as possible of how a school is doing. Parents need that, otherwise how will parents know how the school is doing and how will they be able to compare how their child's school is doing compared with other schools. That is a right that parents should have.

Y Prif Weinidog: Yr hyn nad yw'r Aelod yn esbonio yw'r hyn y byddai'n ei gyflwyno yn ei le. Rydym yn gwybod bod ei chydweithwyr mewn mannau eraill yn addoli tablau cynghrair, ond rydym yn credu bod honno'n ffordd eithriadol o ansoffistigedig o fesur pa mor dda y mae ysgol yn perfformio. Ni allaf dderbyn bod bandio, rhywsut, wedi dwyn gwarth ar y system addysg yng Nghymru; tablau cynghrair sy'n gwneud hynny. Mae'r system yr ydym wedi ei sefydlu yn rhoi darlun mor llawn â phosibl o sut y mae ysgol yn perfformio. Mae angen hynny ar rieni, neu sut y bydd rhieni yn gwybod sut mae'r ysgol yn perfformio fel arall a sut y byddant yn gallu cymharu sut mae ysgol eu plant yn perfformio o'i chymharu ag ysgolion eraill. Mae hwnnw'n hawl y dylai fod gan rieni.

Datganiad a Chyhoeddiad Busnes Business Statement and Announcement

The Minister for Finance and Leader of the House (Jane Hutt): There are two changes to report to this week's business. Later today, I will make a statement on capital allocations and the Business Committee has agreed to schedule a motion tomorrow to elect a member to a committee. Business for the next three weeks is as shown on the business statement and announcement that can be found among agenda papers available to Members electronically.

Y Gweinidog Cyllid ac Arweinydd y Tŷ (Jane Hutt): Mae dau newid i'w hysbysu i fusnes yr wythnos hon. Yn ddiweddarach heddiw, byddaf yn gwneud datganiad ar ddyraniadau cyfalaf ac mae'r Pwyllgor Busnes wedi cytuno i drefnu cynnig yfory i ethol aelod i bwyllgor. Mae busnes y tair wythnos nesaf fel a ddangosir yn y datganiad a chyhoeddiad busnes sydd ar gael ymhlith papurau'r agenda sydd ar gael i Aelodau yn electronig.

William Graham: I thank the Leader of the House for her statement. Will she bring forward a statement, following the announcement by the Minister for Disabled People yesterday that disabled entrepreneurs will get extra support to pay for specialised equipment, support workers and travel costs when setting up a business, which will be paid for through the Access to Work initiative? The Minister will be aware that over half a million disabled people are self-employed and that they can get support for the Access to Work initiative through the new enterprise allowance. Will the Minister bring forward a statement on how the

William Graham: Diolch i Arweinydd y Tŷ am ei datganiad. A wnaiff hi gyflwyno datganiad, yn dilyn y cyhoeddiad gan y Gweinidog dros Bobl Anabl ddoe y bydd entrepreneuriaid anabl yn cael cymorth ychwanegol i dalu am offer arbenigol, gweithwyr cymorth a chostau teithio wrth sefydlu busnes, a fydd yn cael ei dalu trwy'r fenter Mynediad i Waith? Bydd y Gweinidog yn ymwybodol bod dros hanner miliwn o bobl anabl yn hunangyflogedig ac y gallant gael cymorth ar gyfer y fenter Mynediad i Waith trwy'r lwfans menter newydd. A wnaiff y Gweinidog gyflwyno datganiad ar sut y bydd y fenter yn cael ei gweithredu yng

initiative will be applied in Wales and how we should be supporting disabled people to have the same choices to start up their businesses in Wales?

Jane Hutt: I will certainly want to explore this further. It is very relevant to our framework for action on independent living for disabled people, therefore extra support for self-employed disabled people will very much contribute to that. I will certainly explore that with the relevant Ministers.

Christine Chapman: I ask the Leader of the House whether she could bring forward an urgent statement from the Minister for Health and Social Services on how the Welsh Ambulance Services NHS Trust is addressing transport for renal dialysis patients. Obviously, I appreciated the opportunity to meet with the Minister to discuss my concerns, but the problem is ongoing. I have met with patients from my constituency and they talk to me about delays in getting to and from their hospital treatment. As a result, treatment is cut short—and this is a very vital service for those patients. I am concerned about the state of some of the vehicles. I have been told about reports of uncomfortable journeys and nurses whose time is diverted from the care of patients due to them having to deal with the transport arrangements. This is clearly unacceptable and I am keen for an update on what action is being taken on this issue.

Jane Hutt: I thank the Member for Cynon Valley for that question. As you say, you have corresponded with the Minister for Health and Social Services on these issues and she is providing you with an update in the coming weeks. She is clearly working very closely with the Welsh renal clinical network and the Welsh Ambulance Services NHS Trust. They have to resolve these issues urgently and that is the Minister's wish.

Simon Thomas: Leader of the House, I ask for a statement and a debate. First, I ask for a

Nghymru a sut y dylem fod yn cefnogi pobl anabl i gael yr un dewisiadau i gychwyn eu busnesau yng Nghymru?

Jane Hutt: Byddaf yn sicr eisiau archwilio hyn ymhellach. Mae'n berthnasol iawn i'n fframwaith gweithredu ar fyw'n annibynnol i bobl anabl, felly bydd cymorth ychwanegol i bobl anabl hunangyflogedig yn siŵr o gyfrannu at hynny. Byddaf yn sicr yn archwilio hynny gyda'r Gweinidogion perthnasol.

Christine Chapman: Gofynnaf i Arweinydd y Tŷ a allai hi gyflwyno datganiad brys gan y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar sut y mae Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwlans Cymru yn mynd i'r afael â chludiant ar gyfer cleifion dialysis arenol. Yn amlwg, roeddwn yn gwerthfawrogi'r cyfle i gyfarfod â'r Gweinidog i drafod fy mhryderon, ond mae'r broblem yn barhaus. Rwyf wedi cyfarfod â chleifion o'm hetholaeth ac maen nhw'n siarad â mi am achosion o oedi wrth fynd i'r ysbyty i gael eu triniaeth ac wrth ddod oddi yno. O ganlyniad, daw'r driniaeth i ben yn gynnar—ac mae hwn yn wasanaeth hanfodol iawn i'r cleifion hynny. Rwyf yn poeni am gyflwr rhai o'r cerbydau. Fe'm hysbyswyd am hanesion teithiau anghyfforddus a nyrsys y mae eu hamser yn cael ei ddargyfeirio o ofal cleifion gan fod rhaid iddynt ymdrin â'r trefniadau cludiant. Mae hyn yn amlwg yn annerbyniol ac rwyf yn awyddus i gael y wybodaeth ddiweddaraf am y camau'n sy'n cael eu cymryd ar y mater hwn.

Jane Hutt: Diolch i'r Aelod dros Gwm Cynon am y cwestiwn hwn. Fel y dywedwch, rydych wedi gohebu â'r Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar y materion hyn a bydd yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i chi yn ystod yr wythnosau nesaf. Yn amlwg, mae'n gweithio'n agos iawn gyda'r rhwydwaith clinigol arenol Cymru ac Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwlans Cymru. Mae'n rhaid iddynt ddatrys y materion hyn ar frys a dyna ddymuniad y Gweinidog.

Simon Thomas: Arweinydd y Tŷ, gofynnaf am ddatganiad a thrafodaeth. Yn gyntaf,

statement from the Government on the present situation regarding Eos and the BBC and the lack of ability to come to an agreement to play modern, Welsh-language records on BBC Radio Cymru, which hurt the ears of many of us who unfortunately listen to this—I will not mention the word. The First Minister said today that it is not quite time to intervene, but it would be good to have a statement from the Government setting out the importance of the creative industries to Wales; the importance of the creative industries in the Welsh language to giving status to the Welsh language and an attraction towards it among young people and the vital part that they play in the Government's own Welsh language strategy. A statement would be useful in this context and would help put the debate that is currently ongoing between Eos and the BBC on a different footing, drawing the attention of the BBC in London perhaps to the need to sort this problem out quickly.

Secondly, I wish to ask for a debate on the NHS proposals, particularly in the Hywel Dda Local Health Board area. We have just heard the First Minister say—as he has said time and again—that he could not say whether, for example, he was in support of the withdrawal of accident and emergency services from Llanelli, while defending the proposals in principle. This does not happen locally. The Minister for Education and Skills, for example—wearing his hat as the Assembly Member for the Rhondda—has said clearly what he believes should be happening to local services in the Rhondda, and what should be happening in east Glamorgan. If some Ministers can say in their local press what happens to the NHS in Wales, and if the First Minister says that the Government as a whole is bound not to make any comment, we should be able to address this issue in a debate. I believe that a debate is the most appropriate way to do that. It would allow us to air our views, and would also allow the Government to be a little more clear and coherent about whether it does or does not support what has been suggested and proposed today by the Hywel Dda health board.

gofynnaf am ddatganiad gan y Llywodraeth ar y sefyllfa bresennol o ran Eos a'r BBC, a'r methiant i ddod i gytundeb i chwarae recordiau iaith Gymraeg modern ar BBC Radio Cymru, a oedd yn brifo clustiau llawer ohonom a fu'n ddigon anffodus i orfod gwrando ar y—wnaf i ddim crybwyll y gair. Dywedodd y Prif Weinidog heddiw nad yw'n amser ymyrryd eto, ond byddai'n dda cael datganiad gan y Llywodraeth yn nodi pwysigrwydd y diwydiannau creadigol i Gymru; pwysigrwydd y diwydiannau creadigol yn yr iaith Gymraeg i roi statws i'r iaith Gymraeg ac atyniad tuag ati ymhlith pobl ifanc a'r swyddogaeth hanfodol y maent yn ei gyflawni yn strategaeth iaith Gymraeg y Llywodraeth ei hun. Byddai datganiad yn ddefnyddiol yn y cyd-destun hwn a byddai'n helpu i roi'r ddadl sy'n mynd rhagddi rhwng Eos a'r BBC ar sail wahanol, gan dynnu sylw'r BBC yn Llundain efallai at yr angen i ddatrys y broblem hon yn gyflym.

Yn ail, hoffwn ofyn am drafodaeth ar gynigion y GIG, yn enwedig yn ardal Bwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda. Rydym newydd glywed y Prif Weinidog yn dweud—fel y mae wedi dweud dro ar ôl tro—na allai ddweud pa un a oedd, er enghraifft, yn cefnogi cael gwared ar wasanaethau damweiniau ac achosion brys o Lanelli, tra ei fod yn amddiffyn y cynigion mewn egwyddor. Nid yw hyn yn digwydd yn lleol. Mae'r Gweinidog Addysg a Sgiliau, er enghraifft—yn gwisgo ei het fel yr Aelod Cynulliad dros y Rhondda—wedi dweud yn eglur yr hyn y mae'n credu y dylai fod yn digwydd i wasanaethau lleol yn y Rhondda, a'r hyn a ddylai fod yn digwydd yn nwyrain Morgannwg. Os gall rhai Gweinidogion ddweud beth sy'n digwydd i'r GIG yng Nghymru yn eu gwasg leol, ac os bydd y Prif Weinidog yn dweud bod y Llywodraeth yn ei chyfanrwydd wedi'i hymrwymo i beidio â gwneud unrhyw sylw, dylem allu mynd i'r afael â'r mater hwn mewn trafodaeth. Rwyf yn credu mai trafodaeth yw'r ffordd fwyaf priodol o wneud hynny. Byddai'n ein galluogi i leisio ein barn, a byddai hefyd yn caniatáu i'r Llywodraeth fod ychydig yn fwy eglur a chydlynol o ran cefnogi'r hyn a awgrymwyd ac a gynigiwyd heddiw gan fwrdd Iechyd Hywel Dda ai peidio.

Jane Hutt: Regarding your point about the ongoing talks between Eos and Radio Cymru, as you say, the First Minister answered this point by saying that this was perhaps not yet the time to intervene. However, he will keep a close watch on this issue, as will the Minister for Education and Skills, in his role as the Minister with responsibility for the Welsh language, as to how we hope this will be resolved. The Government wants to see a vibrant, sustainable music industry in Wales, and we hope that a resolution will be reached soon.

On your second point, the First Minister answered these questions clearly and carefully during questions to him this afternoon. This is a matter of process in terms of the formal process and consultation that needs to be taken forward regarding any proposals for health changes. That is how we will progress with this, in accordance with the consultation process, which has been laid down and understood.

Eluned Parrott: Minister, one of the priorities in the national transport plan was the introduction of an Oyster-card-type ticketing system to allow for a seamless communication between passengers who want to use bus and train services in the same journey. I understand that that card is now being rolled out for buses, but that there were problems in introducing that for rail services. Could you ask the Minister with responsibility for transport to bring forward an oral statement, to explain to the Chamber what problems have been encountered, and what discussions have been had with the train operating companies?

Jane Hutt: It is fair and relevant that you ask this question. I understand that you have also raised this question with the relevant Minister, and that he is responding to you. Regarding the way forward, we will consider whether, at some point, a statement would be relevant.

Julie Morgan: When can we have a debate about women in sport, especially in view of yesterday's announcement of the retirement of Nicole Cooke from Wick in the Vale of

Jane Hutt: O ran eich pwynt am y trafodaethau parhaus rhwng Eos a Radio Cymru, fel yr ydych yn dweud, atebodd y Prif Weinidog y pwynt hwn drwy ddweud efallai nad yw'n amser ymyrryd eto. Fodd bynnag, bydd yn cadw llygad barcud ar y mater hwn, fel y bydd y Gweinidog Addysg a Sgiliau, yn ei swyddogaeth fel y Gweinidog sy'n gyfrifol am yr iaith Gymraeg, o ran sut yr ydym yn gobeithio y bydd hyn yn cael ei ddatrys. Hoffai'r Llywodraeth weld diwydiant cerddoriaeth bywiog a chynaliadwy yng Nghymru, a gobeithiwn y bydd y sefyllfa'n cael ei datrys yn fuan.

Ynglŷn â'ch ail bwynt, atebodd y Prif Weinidog y cwestiynau hyn yn eglur ac yn ofalus yn ystod y cwestiynau iddo ef y prynhawn yma. Mae hwn yn fater o broses o ran y broses ffurfiol a'r ymgynghori y mae angen eu dilyn yng nghyswllt unrhyw gynigion ar gyfer newidiadau iechyd. Dyna sut y byddwn yn symud ymlaen gyda hyn, yn unol â'r broses ymgynghori, sydd wedi cael ei chyflwyno a'i deall.

Eluned Parrott: Weinidog, un o'r blaenoriaethau yn y cynllun trafndiaeth cenedlaethol oedd cyflwyno system docynnau debyg i'r cerdyn Oyster i ganiatáu cyfathrebu di-dor rhwng teithwyr sydd am ddefnyddio gwasanaethau bws a thrên ar yr un daith. Rwyf yn deall bod y cerdyn yn cael ei gyflwyno ar gyfer bysiau bellach, ond bod problemau o ran ei gyflwyno ar gyfer gwasanaethau rheilffyrdd. A allech chi ofyn i'r Gweinidog sy'n gyfrifol am drafndiaeth i gyflwyno datganiad llafar, i egluro i'r Siambwr pa broblemau a wynebwyd, a pha drafodaethau a gynhaliwyd â'r cwmnïau gweithredu trenau?

Jane Hutt: Mae'n deg a pherthnasol eich bod yn gofyn y cwestiwn hwn. Rwyf yn deall eich bod wedi codi'r cwestiwn hwn gyda'r Gweinidog perthnasol hefyd, a'i fod yn ymateb i chi. O ran y ffordd ymlaen, byddwn yn ystyried pa un a fyddai datganiad yn berthnasol, ar ryw adeg.

Julie Morgan: Pryd allwn ni gael trafodaeth am ferched ym myd chwaraeon, yn enwedig o ystyried cyhoeddi ymddeoliad Nicole Cooke o'r Wig ym Mro Morgannwg, yn

Glamorgan, in the Minister's constituency? She was the first Welsh woman to win an individual Olympic gold medal, followed by Jade Jones in 2012. Can we have a debate on how we can use these women, who have such tremendous achievements, as role models?

Jane Hutt: I thank Julie Morgan for raising that question. I have already added my tribute to Nicole Cooke, in terms of the outstanding sportswoman that she has been, as well as in terms of the courageous way in which she has addressed, over the past 24 hours, drug taking, which has blighted cycling as a sport. She is a huge role model for cyclists. She is renowned internationally, and she is a role model for young women, and for women in sport. Therefore, I believe that we can consider this issue. There is also a connection, probably, with the task and finish group that the Minister for Education and Skills and the Minister for Housing, Regeneration and Heritage have set up. That group is being led by Baroness Tanni Grey-Thompson, and is looking at how we can build on the inspirational 2012 Olympic and Paralympic Games. Therefore, I wish to follow this through, and ensure that we have opportunities to debate the issue.

Suzy Davies: May I request a statement from the Minister with responsibility for the Welsh language, please? Yesterday, the Constitutional and Legislative Affairs Committee had the opportunity to look at the Welsh Language Schemes (Public Bodies) Order 2012, which introduces a Welsh language scheme for the new natural resources body. It will not have escaped Members' attention that this Order introducing the scheme comes in after the 2011 Measure, which introduces standards for public bodies, and I am sure that we would not want to see too many public bodies adopting schemes while the Measure is live. What caused concern was the statement in the regulatory impact assessment that was laid with the Order, which said that it seems likely to be some time before the Welsh Language Commissioner would be in a position to issue standards with regard to the natural resources body, it would require an Order to amend Schedule 6 of the Measure

etholaeth y Gweinidog, ddoe? Hi oedd y fenyw gyntaf o Gymru i ennill medal aur Olympaidd i unigolyn, wedi'i dilyn gan Jade Jones yn 2012. A allwn ni drafod sut y gallwn ni ddefnyddio'r menywod hyn, sydd wedi llwyddo'n aruthrol, i osod esiamp!?

Jane Hutt: Diolchaf i Julie Morgan am godi'r cwestiwn hwn. Rwyf eisoes wedi cyfrannu fy nheyrnged i Nicole Cooke, am y ffaith iddi fod yn gampwraig mor eithriadol, yn ogystal â'r ffordd ddewr y mae wedi mynd i'r afael â'r mater o gymryd cyffuriau, yn ystod y 24 awr ddiwethaf, sydd wedi dwyn gwarth ar feicio fel camp. Mae hi'n gosod esiamp! enfawr ar gyfer beicwyr. Mae hi yn enwog yn rhyngwladol, ac mae hi'n gosod esiamp! i ferched ifanc, ac i fenywod ym myd chwaraeon. Felly, rwy'n credu y gallwn ystyried y mater hwn. Mae'n debyg bod cysylltiad hefyd â'r grŵp gorchwyl a gorffen y mae'r Gweinidog Addysg a Sgiliau a'r Gweinidog Tai, Adfywio a Threftadaeth wedi ei sefydlu. Mae'r grŵp hwnnw yn cael ei arwain gan y Farwnes Tanni Grey-Thompson, ac yn ystyried sut y gallwn adeiladu ar Gemau Olympaidd a Pharalympaidd llawn ysbrydoliaeth 2012. Hoffwn weithredu ar hyn felly, gan sicrhau ein bod yn cael cyfleoedd i drafod y mater.

Suzy Davies: A gaf i ofyn am ddatganiad gan y Gweinidog sy'n gyfrifol am yr iaith Gymraeg, os gwelwch yn dda? Ddoe, cafodd y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol gyfle i edrych ar Orchymyn Cynlluniau Iaith Gymraeg (Cyrff Cyhoeddus) 2012, sy'n cyflwyno cynllun iaith Gymraeg ar gyfer y corff adnoddau naturiol newydd. Ni fydd wedi osgoi sylw'r Aelodau bod y Gorchymyn hwn sy'n cyflwyno'r cynllun yn dilyn Mesur 2011, sy'n cyflwyno safonau ar gyfer cyrff cyhoeddus, ac rwyf yn siŵr na fyddem am weld gormod o gyrff cyhoeddus yn mabwysiadu cynlluniau tra bod y Mesur ar waith. Yr hyn a achosodd bryder oedd y datganiad yn yr asesiad effaith rheoleiddiol a osodwyd gyda'r Gorchymyn, a ddywedodd ei bod yn ymddangos yn debygol y bydd cryn amser cyn y byddai Comisiynydd y Gymraeg mewn sefyllfa i gyflwyno safonau o ran y corff adnoddau naturiol, y byddai angen Gorchymyn i ddiwygio Atodlen 6 y Mesur ac y byddai angen cyflwyno'r rheoliadau

and the ministerial regulations bringing in standards would need to be introduced. Can a statement be made to update the Assembly on how quickly these regulations are likely to be introduced into law?

Jane Hutt: I have no doubt that the new natural resources Wales body, which is taking over responsibilities from 1 April, is working to deliver on those important regulations. I have no doubt that they will be delivered on time and that this will be a matter that both the Minister for Environment and Sustainable Development and the Minister with responsibility for the Welsh language will monitor.

Rhodri Glyn Thomas: Weinidog, a allaf ofyn am ddau ddatganiad, os nad dadleuon, yn y fan hon? Mae'r cyntaf ynglŷn â thrafnidiaeth gyhoeddus. Rwy'n cael ar ddeall y bydd tua 27% o wasanaethau bysus yn sir Gaerfyrddin yn diflannu yn y flwyddyn newydd os nad oes newid i'r argymhellion sy'n cael eu gwneud ar hyn o bryd o ran ariannu'r gwasanaethau hynny. Rydym wedi gweld codiadau o ran prisiau trenau. Rwy'n gobeithio bod y Llywodraeth yn derbyn ein bod yn wynebu argyfwng o ran trafniadaeth gyhoeddus, yn enwedig mewn ardaloedd gwledig, a byddwn yn falch o gael dadl ar hynny yn fuan.

Yn ail, nid wyf yn gwybod a welsoch y rhaglen ar ITV Wales neithiwr ynglŷn ag achos Robbie Powell, Weinidog, ond gofynnwyd cwestiynau sylfaenol ynglŷn ag ymyrraeth wleidyddol a'r adroddiad a gyflwynwyd ar lawr y Siambr hon i achos Robbie Powell. Mae cwestiynau yn cael eu gofyn am ymyrraeth wleidyddol ac ymyrraeth uniongyrchol y Prif Weinidog yn yr adroddiad hwnnw yng nghyd-destun yr adrannau a ataliwyd. A fydd datganiad yn cael ei wneud ynglŷn â hynny? Mae cyfrifoldeb arnom fel Cynulliad, ac arnoch fel Llywodraeth, i sicrhau bod datganiad yn cael ei wneud yn fuan.

Jane Hutt: In response to Rhodri Glyn Thomas on the issue of public transport, particularly in terms of the impact of cuts by the UK Government on the all-important

gweinidogol i gyflwyno'r safonau. A ellir gwneud datganiad i roi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Cynulliad am ba mor gyflym y mae'r rheoliadau hyn yn debygol o gael eu cyflwyno i'r gyfraith?

Jane Hutt: Nid oes gennyf unrhyw amheuaeth bod corff adnoddau naturiol newydd Cymru, a fydd yn derbyn cyfrifoldebau o 1 Ebrill, yn gweithio i gyflwyno'r rheoliadau pwysig hynny. Nid oes gennyf unrhyw amheuaeth y byddant yn cael eu cyflwyno yn brydlon ac y bydd hwn yn fater y bydd Gweinidog yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy a'r Gweinidog â chyfrifoldeb am yr iaith Gymraeg yn ei fonitro.

Rhodri Glyn Thomas: Minister, may I ask for two statements, if not debates, in this place? The first regards public transport. I am given to understand that about 27% of bus services in Carmarthenshire will disappear in the new year if there is no change to the recommendations currently being made as regards the funding of those services. We have seen increases in the price of train tickets. I hope that the Government accepts that we are facing a crisis as regards public transport, particularly in rural areas, and I would be pleased to have a debate on that soon.

Secondly, I do not know whether you saw the programme on ITV Wales last night about the Robbie Powell case, Minister, but fundamental questions were posed regarding political intervention and the report that was introduced on the floor of this Chamber to Robbie Powell's case. Questions are being asked about political intervention and the direct intervention of the First Minister in that report in the context of the sections that were redacted. Will a statement be made about that? We have a responsibility as an Assembly, as do you as a Government, to ensure that a statement is made soon.

Jane Hutt: Gan ymateb i Rhodri Glyn Thomas ar fater cludiant cyhoeddus, yn enwedig o ran effaith toriadau gan Lywodraeth y DU ar y gwasanaethau cludiant

public transport services in our communities, particularly in rural communities, the Minister will make a statement shortly on this matter, following consultation.

On the second point, the First Minister made a statement in July when he published the report regarding the Robbie Powell case. During that statement, he was clear on this issue of redactions that a small number had been made and when considering the content of the report he told us that it was his intention to publish as much of the report as possible while balancing the need for the Welsh Government to ensure that it meets its duty to act fairly and lawfully when processing information, and that is what he did. At this point, that is as much as we need to say in the Chamber on the matter.

Peter Black: Minister, you heard reference being made earlier during questions to the First Minister to the decision by the Welsh Government to effectively pull the plug on Genesis Cymru Wales 2. As it will no longer exist, a number of people who would have benefited from the project will no longer do so. Is it possible for us to have a statement, please, to outline the reasons why that project appears to have failed and to give an indication of what the Welsh Government's way forward is to help the significant number of people who would benefit from it if it was to continue?

2.45 p.m.

Jane Hutt: The Deputy Minister for Skills is looking at the situation carefully. A recent internal review of the Genesis Cymru Wales 2 project did identify that the programme was underperforming in relation to some of the key performance outputs. However, the review also identified opportunities to improve outcomes through alternative modes of delivery. Therefore, the Deputy Minister for Skills is considering this carefully, exploring it to see the reasons for underperformance and considering the way forward. As you say, there is no question that this type of support is critical in terms of opportunities for returning to work and support for people in that situation.

cyhoeddus hollbwysig yn ein cymunedau, yn enwedig mewn cymunedau gwledig, bydd y Gweinidog yn gwneud datganiad ar y mater hwn yn fuan, yn dilyn ymgynghoriad.

Ynglŷn â'r ail bwynt, gwnaeth y Prif Weinidog ddatganiad ym mis Gorffennaf pan gyhoeddodd yr adroddiad ar achos Robbie Powell. Yn ystod y datganiad hwnnw, roedd yn eglur ar y mater hwn o olygiadau bod nifer fechan wedi eu gwneud ac, wrth ystyried cynnwys yr adroddiad, dywedodd wrthym mai ei fwriad oedd cyhoeddi cymaint o'r adroddiad â phosibl gan gydbwysu'r angen i Lywodraeth Cymru sicrhau ei fod yn cyflawni ei dyletswydd i weithredu'n deg ac yn gyfreithlon wrth brosesu gwybodaeth, a dyna'r hyn a wnaeth. Dyna'r cwbl y mae angen i ni ddweud ar y mater yn y Siambr ar hyn o bryd.

Peter Black: Weinidog, clywsoch gyfeiriad yn cael ei wneud yn gynharach yn ystod cwestiynau i'r Prif Weinidog at y penderfyniad gan Lywodraeth Cymru i roi terfyn ar Genesis Cymru Wales 2 mewn gwirionedd. Gan na fydd yn bodoli mwyach, ni fydd nifer o bobl a fyddai wedi elwa o'r prosiect yn gwneud hynny mwyach. A yw'n bosibl i ni gael datganiad, os gwelwch yn dda, i amlinellu'r rhesymau pam mae'n ymddangos bod y prosiect hwnnw wedi methu ac i roi syniad o ffordd Llywodraeth Cymru ymlaen i helpu'r nifer sylweddol o bobl a fyddai wedi elwa ohono pe byddai'n parhau?

Jane Hutt: Mae'r Dirprwy Weinidog Sgiliau yn edrych ar y sefyllfa'n ofalus. Nododd adolygiad mewnol diweddar o brosiect Genesis Cymru Wales 2 bod y rhaglen yn tanberfformio o ran rhai o'r allbynnau perfformiad allweddol. Fodd bynnag, nododd yr adolygiad gyfleoedd hefyd i wella canlyniadau trwy ddulliau darparu amgen. Felly, mae'r Dirprwy Weinidog Sgiliau yn ystyried hyn yn ofalus, gan ei archwilio i ddarganfod y rhesymau am y tanberfformiad ac ystyried y ffordd ymlaen. Fel y dywedwch, nid oes amheuaeth bod y math hwn o gefnogaeth yn hanfodol o ran cyfleoedd ar gyfer dychwelyd i'r gwaith a chefnogaeth i bobl yn y sefyllfa honno.

Mark Isherwood: I call for two statements, the first of which is in relation to the announcement concerning a possible north Wales prison last Thursday by Chris Grayling, the Secretary of State for Justice. We know that he has announced that the UK Government is looking at feasibility work on a new prison—Britain’s biggest—in north-west England, London or north Wales. We know that the Secretary of State for Wales, David Jones, has said that he has already discussed a potential prison in north Wales with Ministers and local council leaders, and that he is pressing the case with the UK Government Cabinet for that prison to be in north Wales. However, all that we know from the Welsh Government thus far is what we have seen in statements made to the press by the First Minister. Therefore, could we have a statement from the Welsh Government announcing its views on this, and confirming the action it proposes to take, hopefully, to support the position of north Wales as the host region for that new prison.

My second request parallels what we heard earlier regarding the Hywel Dda Local Health Board downgrading and making changes to health services. I ask that any future debate also looks at the similar concerns being raised in north Wales regarding the consultation on the Betsi Cadwaladr University Local Health Board proposals, which go to the board for consideration on Friday. Widespread concern has been expressed by campaigners throughout the region regarding Opinion Research Services, which carried out the consultation on behalf of the health board, with one constituent quoted as saying that it strains all sense of credulity in its blatant manipulation of numbers in order to arrive at the result that it sets out to achieve. There has been widespread concern from Flint, Prestatyn, Llangollen and all across north Wales about the fact that thousands of signatures on petitions have been ignored. Also, the largest responses, which came from the wider consultation, have been completely ignored;

Mark Isherwood: Galwaf am ddau ddatganiad, ac mae'r cyntaf o'r rhain yn ymwneud â'r cyhoeddiad am garchar posibl yng ngogledd Cymru a wnaed gan Chris Grayling, yr Ysgrifennydd Gwladol dros Gyfiawnder, ddydd Iau diwethaf. Rydym yn gwybod ei fod wedi cyhoeddi bod Llywodraeth y DU yn ystyried gwaith dichonoldeb ar garchar newydd—y mwyaf ym Mhrydain—yng ngogledd-orllewin Lloegr, yn Llundain neu yng ngogledd Cymru. Rydym yn gwybod bod Ysgrifennydd Gwladol Cymru, David Jones, wedi dweud ei fod eisoes wedi trafod carchar posibl yng ngogledd Cymru gyda Gweinidogion ac arweinwyr cynghorau lleol, a'i fod yn pledio'r achos gyda Chabinet Llywodraeth y DU i'r carchar hwnnw fod yng ngogledd Cymru. Fodd bynnag, yr unig wybodaeth yr ydym wedi ei chael gan Lywodraeth Cymru hyd yma yw'r hyn yr ydym wedi ei weld mewn datganiadau a wnaed i'r wasg gan y Prif Weinidog. Felly, a allem gael datganiad gan Lywodraeth Cymru yn cyhoeddi ei barn ar hyn, a chadarnhau'r camau y mae'n bwriadu eu cymryd, gobeithio, i gefnogi achos gogledd Cymru i fod yn gartref i'r carchar newydd hwnnw.

Mae fy ail gais yn cyd-fynd â'r hyn a glywsom yn gynharach am Fwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda yn israddio ac yn gwneud newidiadau i wasanaethau iechyd. Rwyf yn gofyn i unrhyw drafodaeth yn y dyfodol ystyried hefyd y pryderon tebyg sy'n cael eu codi yng ngogledd Cymru am yr ymgynghoriad ar gynigion Bwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Betsi Cadwaladr, sy'n mynd i gael eu hystyried gan y bwrdd ddydd Gwener. Mynegwyd pryder eang gan ymgyrchwyr ledled y rhanbarth am Opinion Research Services, a gynhaliodd yr ymgynghoriad ar ran y bwrdd iechyd, a nodwyd bod un etholwr wedi dweud ei fod yn ymestyn pob synnwyr o hygoeidd o ran ei wyrdroad amlwg o rifau er mwyn dod i'r canlyniad y mae'n bwriadu ei gyflawni. Bu pryder eang o'r Fflint, Prestatyn, Llangollen a phob cwr o ogledd Cymru am y ffaith bod miloedd o lofnodion ar ddeisebau wedi cael eu hanwybyddu. Hefyd, mae'r ymatebion mwyaf, a ddaeth o'r ymgynghoriad ehangach, wedi cael eu hanwybyddu yn

the majority of people were opposed, but you would not know that from the consultation report. We therefore need a statement, hopefully before this goes to the board on Friday, and we certainly need time in this Assembly to debate the concerns now being raised in north and south Wales.

Jane Hutt: On the first question from the Member for the North Wales region, the responsibility for deciding whether any new prison is in England or Wales will be a matter for the Ministry of Justice, of course. Our officials are working with counterparts at the Ministry of Justice to explore the details of any proposals. As the Member is clearly aware, north Wales is just one location that has been considered; there are three possible sites. There will be feasibility studies and I know that views are coming through thick and fast on this proposal.

Your second point in response to the business statement is premature because it pre-empts the report and response from Betsi Cadwaladr University Local Health Board, which are forthcoming.

Llyr Huws Gruffydd: A gaf i ofyn am ddatganiad gan Weinidog yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy am y sefyllfa ddiweddaraf parthed sefydlu'r corff amgylchedd newydd, cyfoeth naturiol Cymru, a hynny ar y cyfle cynharaf posibl? Hefyd, yn ysbryd tryloywder a llywodraeth agored, a gaf i hefyd ofyn i'r datganiad gynnwys y manylion cyllidebol diweddaraf sefydlu'r corff newydd fel bod modd inni weld a oedd y cynllun busnes gwreiddiol a gyflwynwyd i'r Cynulliad yn ddigon cyhyrog a *robust*. Fel yr ydych yn ymwybodol, yr oedd cwestiynau ar y pryd ynglŷn â threfniadau TGCh, pensiynau a phrynu gwasanaethau gan y cyrff hyn ar draws y ffin. Roedd cryn ofid bod rhai o'r rhagamcanion yn uchelgeisiol ac yn optimistaidd, ac, ar y pryd, cymerodd nifer ohonom y Gweinidog ar ei air pan oedd yn gofyn inni ymddiried yn y ffigurau hynny. Wrth inni symud yn nes at fis Ebrill, pan fydd y corff newydd yn cymryd y cyfrifoldebau newydd, mae'n

llwyr; roedd y rhan fwyaf o bobl yn gwrthwynebu, ond ni fyddech yn gwybod hynny o'r adroddiad ymgynghori. Felly, mae angen datganiad arnom, a hynny cyn i hyn fynd at y bwrdd ddydd Gwener gobeithio, ac yn sicr mae angen amser arnom yn y Cynulliad hwn i drafod y pryderon sy'n cael eu codi bellach yng ngogledd a de Cymru.

Jane Hutt: Ynglŷn â'r cwestiwn cyntaf a godwyd gan yr Aelod dros ranbarth Gogledd Cymru, mater i'r Weinyddiaeth Gyfiawnder fydd y cyfrifoldeb am benderfynu pa un a fydd unrhyw garchar newydd yng Nghymru neu yn Lloegr, wrth gwrs. Mae ein swyddogion yn gweithio gyda chymheiriaid yn y Weinyddiaeth Gyfiawnder i archwilio manylion unrhyw gynigion. Fel y mae'r Aelod yn amlwg yn gwybod, dim ond un lleoliad sydd wedi cael ei ystyried yw gogledd Cymru; ceir tri safle posibl. Bydd astudiaethau dichonoldeb yn cael eu cynnal ac rwyf yn gwybod bod safbwyntiau lu yn ein cyrraedd yn gyflym ar y cynnig hwn.

Mae eich ail bwynt mewn ymateb i'r datganiad busnes yn rhy fuan, gan ei fod yn dod cyn yr adroddiad a'r ymateb gan Fwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Betsi Cadwaladr, sydd ar ddod.

Llyr Huws Gruffydd: I wish to ask the Minister for Environment and Sustainable Development for a statement on the latest situation regarding the establishment of the new environmental body, natural resources Wales, as soon as possible. Also, in the spirit of transparency and open government, I ask that the Minister's statement includes the latest budgetary details of establishing the new body so that we can see whether the original business case put forward to the Assembly was sufficiently strong and robust. As you know, there were questions at the time about IT arrangements, pensions and the purchasing of services from these bodies on a cross-border basis. There was a great deal of concern that some of the projections were ambitious and optimistic, and, at the time, many of us took the Minister at his word when he asked us to have faith in those figures. As we approach April and the establishment of the new body, which will take on the responsibility, it appears that

ymddangos bod rhai o'r cwestiynau hynny'n dwysáu. Os yw Llywodraeth Cymru am barhau i fwynhau cefnogaeth rhai o'r pleidiau yn y Siambr hon i'r newid sylweddol hwn, yna mae'n deg i ni ofyn am ddatganiad ar y wybodaeth ddiweddaraf o safbwynt creu'r corff newydd.

Jane Hutt: I thank the Member for that question. I know that the Minister will want to report to the Assembly and update it on developments, to provide transparency and assurances on that point. We are confident that the programme is in line with the responsibilities that are now being taken on by natural resources Wales. Work is under way to ensure business continuity and that effective leadership is in place for vesting day. Also, there is the programme for appointing existing staff, which was undertaken late in 2012. Funding has been made available from the invest-to-save fund for ICT and new equipment.

Certainly, I will ask the Minister to ensure that Members are updated on progress as we move towards the vesting day and the start of this new, very important organisation for Wales.

Rebecca Evans: A recent study of hundreds of sports clubs throughout the UK has shown that nearly nine in 10 of them have seen no increase in the number of disabled people joining their ranks since the Olympic and Paralympic Games last summer. The barriers include a lack of suitable facilities and equipment, and a lack of appropriately trained staff. I would therefore welcome a statement from the Welsh Government on its assessment of the situation here in Wales and on how you are seeking to remove barriers in order to ensure that the Olympics and the Paralympics have a lasting and positive legacy for disabled people.

Jane Hutt: I thank Rebecca Evans for that question. The Welsh Government is of course committed to ensuring that we build on the momentum gained from the inspirational London 2012 event. Disability Sport Wales is working closely with Sport Wales, local authorities and national governing bodies to

some of those questions are intensifying in their relevance. If the Welsh Government is to continue to enjoy the support of some of the parties in this Chamber for this significant change, then it is only fair that we ask for a statement on the latest information on the creation of the new body.

Jane Hutt: Diolchaf i'r Aelod am y cwestiwn yna. Gwn y bydd y Gweinidog eisiau adrodd yn ôl i'r Cynulliad a'i ddiweddarau am y datblygiadau, i ddarparu tryloywder a sicrwydd ar y pwynt hwnnw. Rydym yn hyderus bod y rhaglen yn cydfynd â'r cyfrifoldebau sy'n trosglwyddo bellach i adnoddau naturiol Cymru. Mae gwaith ar y gweill i sicrhau parhad busnes a bod arweinyddiaeth effeithiol ar waith ar gyfer y diwrnod breinio. Hefyd, ceir rhaglen ar gyfer penodi aelodau staff presennol, a gynhaliwyd ddiwedd 2012. Sicrhawyd bod cyllid ar gael o'r gronfa buddsoddi i arbed ar gyfer TGCh ac offer newydd.

Yn sicr, byddaf yn gofyn i'r Gweinidog sicrhau bod Aelodau'n cael eu diweddarau ar gynnydd wrth i ni symud tuag at y diwrnod breinio a chychwyn y sefydliad newydd a phwysig iawn hwn i Gymru.

Rebecca Evans: Mae astudiaeth ddiweddar o gannoedd o glybiau chwaraeon ledled y DU wedi dangos na fu unrhyw gynnydd yn y nifer o bobl anabl sydd wedi ymuno â bron i naw o bob 10 ohonynt ers y Gemau Olympaidd a Pharalympaidd yr haf diwethaf. Mae'r rhwystrau'n cynnwys diffyg cyfleusterau ac offer addas, a diffyg aelodau staff sydd wedi'u hyfforddi'n briodol. Byddwn yn croesawu, felly, datganiad gan Lywodraeth Cymru ar ei hasesiad o'r sefyllfa yma yng Nghymru ac ar sut yr ydych yn ceisio cael gwared ar rwystrau er mwyn sicrhau bod y Gemau Olympaidd a Pharalympaidd yn creu etifeddiaeth barhaol a chadarnhaol i bobl anabl.

Jane Hutt: Diolchaf i Rebecca Evans am y cwestiwn yna. Mae Llywodraeth Cymru, wrth gwrs, wedi ymrwymo i sicrhau ein bod yn adeiladu ar y momentwm a gafwyd o ddigwyddiad llawn ysbrydoliaeth Llundain 2012. Mae Chwaraeon Anabled Cymru yn gweithio'n agos â Chwaraeon Cymru,

take this forward, and I would hope that the Minister could report on that as we move forward.

I would also say that there were over 1 million sporting opportunities for young people and adults at grass-roots level in the lead up to the Paralympics, and we want to make sure that we build on that in terms of the legacy.

Darren Millar: Minister, I think you misunderstood the request that Mark Isherwood may have made regarding a statement on NHS reconfiguration next week and the role of public engagement and consultation in that process. There is no attempt in this to pre-empt the decision that might be made by any local health board in future, but I do think that the public should have an opportunity to ask Welsh Ministers about the way in which the current guidance on public involvement in decision making has been framed and whether that guidance needs to be updated. I would therefore request a Welsh Government statement or debate on public guidance and public involvement in NHS decision making.

Also, Minister, I wonder whether we might have an opportunity to question the Minister for Environment and Sustainable Development on flood-risk management in north Wales. We have had written statements in the aftermath of the floods, which had quite a severe impact at the end of November, but we have not had an opportunity to cross-examine the Welsh Government's response to those floods and the emergency that arose as a result of them. I think it important that the Minister gives us an opportunity to ask those questions.

Jane Hutt: I can assure Darren Millar and other Members in this Chamber that the Minister for Health and Social Services does want to make sure that there are full and robust opportunities in terms of this all-important consultation. Of course, the opportunities to raise these points are valid in

awdurdodau lleol a chyrrff llywodraethu cenedlaethol i symud hyn ymlaen, a byddwn yn gobeithio y gallai'r Gweinidog adrodd ar hynny wrth i ni symud ymlaen.

Byddwn hefyd yn dweud bod dros 1 miliwn o gyfleoedd chwaraeon i bobl ifanc ac oedolion ar lawr gwlad yn y cyfnod yn arwain at y Gemau Paralympaidd, ac rydym am sicrhau ein bod yn adeiladu ar hynny o ran yr etifeddiaeth.

Darren Millar: Weinidog, rwyf yn credu eich bod wedi camddeall y cais a wnaed gan Mark Isherwood ynglŷn â datganiad ar ad-drefnu'r GIG yr wythnos nesaf a swyddogaeth ymgysylltu ac ymgynghori â'r cyhoedd yn y broses honno. Nid oes unrhyw ymgais i achub y blaen ar y penderfyniad a allai gael ei wneud gan unrhyw fwrdd iechyd lleol yn y dyfodol, ond rwyf yn credu y dylai'r cyhoedd gael cyfle i holi Gweinidogion Cymru am y ffordd y mae'r canllawiau cyfredol ar gynnwys y cyhoedd yn y broses o wneud penderfyniadau wedi cael ei fframio a pha un a oes angen diweddarau'r canllawiau hynny. Hoffwn wneud cais felly am ddatganiad gan Lywodraeth Cymru neu drafodaeth ar ganllawiau cyhoeddus a chyfranogiad y cyhoedd ym mhroses y GIG o wneud penderfyniadau.

Hefyd, Weinidog, tybed a allem gael cyfle i holi Gweinidog yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy ar reoli'r perygl o lifogydd yng ngogledd Cymru. Rydym wedi cael datganiadau ysgrifenedig yn sgil y llifogydd, a gafodd effaith tra difrifol ddiwedd mis Tachwedd, ond nid ydym wedi cael cyfle i groesholi ymateb Llywodraeth Cymru i'r llifogydd hynny a'r argyfwng a gododd o ganlyniad iddynt. Rwyf yn credu ei bod yn bwysig bod y Gweinidog yn rhoi cyfle i ni ofyn y cwestiynau hynny.

Jane Hutt: Gallaf sicrhau Darren Millar ac Aelodau eraill yn y Siambr hon bod y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn awyddus i wneud yn siŵr y ceir cyfleoedd llawn a chadarn o ran yr ymgynghoriad hollbwysig hwn. Wrth gwrs, mae'r cyfleoedd i godi'r pwyntiau hyn yn

the Chamber today.

On your second point, on the floods in north Wales and the Minister for Environment and Sustainable Development, you will be aware that the Environment Agency conducted an investigation, particularly into the recent north Wales floods, and the Minister and the First Minister have requested that the Environment Agency and Denbighshire County Council work together to ensure that the risk of flooding is reduced in the future.

Andrew R.T. Davies: Leader of the House, could we have a statement from the Deputy Minister for Agriculture, Food, Fisheries and European Programmes in relation to levy monies that are taken off livestock producers to support the promotion of the red meat sector in Wales? With the proposed closure of the Gaerwen facility and the relocation of Vion's operations, there is a real danger that a lot of the money that is derived from capacity here in Wales is lost altogether. If Gaerwen were to shut, the income stream to Hybu Cig Cymru—the promotion body—for example, would decline by £0.75 million. That is a massive sum of money. I know that the Deputy Minister has been involved to some extent, but there is a massive issue here to support the promotion of the agricultural sector and, if we do not act, then we really will lose the ability to market Welsh primary produce, and primary producers will suffer a great loss of income.

Secondly, I support the request from Rhodri Glyn Thomas in relation to a new statement around the Robbie Powell investigation. I appreciate your comments, Leader of the House, in that the First Minister made a statement back in July, but there were contradictions—he talked about the redactions not detracting from the overall impact of the report, but, last night, in a television interview, he said that he would have preferred to publish it without redactions. Just on that simple narrative, there is a contradiction. Various other assertions were made last night that require a more detailed response from the First Minister. For elected Members here, and as all parties

ddilys yn y Siambr heddiw.

Ynglŷn â'ch ail bwynt, ar y llifogydd yng ngogledd Cymru a Gweinidog yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy, byddwch yn ymwybodol bod Asiantaeth yr Amgylchedd wedi cynnal ymchwiliad, i'r llifogydd y diweddar yng ngogledd Cymru yn benodol, ac mae'r Gweinidog a'r Prif Weinidog wedi gofyn i Asiantaeth yr Amgylchedd a Chyngor Sir Ddinbych weithio gyda'i gilydd i sicrhau bod y perygl o lifogydd yn cael ei leihau yn y dyfodol.

Andrew R.T. Davies: Arweinydd y Tŷ, a gawn ni ddatganiad gan y Dirprwy Weinidog Amaethyddiaeth, Bwyd, Pysgodfeydd a Rhaglenni Ewropeaidd ar arian lefi a gymerir gan gynhyrchwyr da byw i gefnogi'r gwaith o hyrwyddo'r sector cig coch yng Nghymru? O gofio'r bwriad i gau cyfleuster Gaerwen ac adeoli gweithrediadau Vion, mae perygl gwirioneddol y bydd llawer o'r arian sy'n deillio o allu yma yng Nghymru yn cael ei golli yn gyfan gwbl. Pe byddai Gaerwen yn cau, byddai'r ffrwd incwm i Hybu Cig Cymru—y corff hyrwyddo—er enghraifft, yn gostwng o £0.75 miliwn. Mae hwnnw'n swm enfawr o arian. Gwn fod y Dirprwy Weinidog wedi cymryd rhan yn y mater i ryw raddau, ond mae mater hollbwysig yma o gefnogi'r gwaith o hyrwyddo'r sector amaethyddol ac, os na fyddwn yn gweithredu, yna byddwn yn wir yn colli'r gallu i farchnata cynnyrch cynradd Cymreig, a bydd cynhyrchwyr cynradd yn colli llawer iawn o incwm.

Yn ail, rwyf yn cefnogi'r cais gan Rhodri Glyn Thomas o ran datganiad newydd ar ymchwiliad Robbie Powell. Rwyf yn gwerthfawrogi eich sylwadau, Arweinydd y Tŷ, gan fod y Prif Weinidog wedi gwneud datganiad yn ôl ym mis Gorffennaf, ond mae wedi gwrthddweud ei hun—dywedodd nad oedd y golygiadau yn lleihau effaith gyffredinol yr adroddiad ond, neithiwr, mewn cyfweiliad teledu, dywedodd y byddai wedi bod yn well ganddo ei gyhoeddi heb olygiadau. Ceir gwrthddweud o ran y naratif syml hwn yn unig. Gwnaed honiadau amrywiol eraill neithiwr sy'n gofyn am ymateb mwy manwl gan y Prif Weinidog. I Aelodau etholedig yma, ac fel y mae pob

recognise, this whole issue is a tragedy. The Powell family deserves justice, and, ultimately, I would very much hope that the First Minister would issue a statement to clarify some of the assertions that were made in last night's programme against the statement that was made in July to this Chamber, when Members were afforded the opportunity to question the First Minister on this.

Jane Hutt: I thank Andrew R.T. Davies for those questions. I will ask the Deputy Minister to consider responding to your point in terms of the red meat industry in Wales.

On your second point, the only thing that I would add to what I said earlier on in response to Rhodri Glyn Thomas is that, when the First Minister was considering what to redact, he had to take into account the fact that some documentation was held under a duty of confidence, as well as a need for compliance with data protection requirements and the need to present a fair account. The Welsh Government was not able to change the wording of an independent report, so the only option was therefore to redact a small number of sections. The First Minister made clear the need to focus on what happens next, and he did make a commitment in Plenary on 17 July to follow up with the General Medical Council, Dyfed-Powys Police and the Crown Prosecution Service a number of issues that caused him concern. This communication is ongoing, and it is important to put that on the record this afternoon.

plaid yn ei gydnabod, mae'r holl fater yn drychineb. Mae'r teulu Powell yn haeddu cyfiawnder ac, yn y pen draw, byddwn yn gobeithio'n fawr y bydd y Prif Weinidog yn cyhoeddi datganiad i egluro rhai o'r honiadau a wnaed yn rhaglen neithiwr yn erbyn y datganiad a wnaed i'r Siambr hon ym mis Gorffennaf, pan roddwyd cyfle i'r Aelodau holi'r Prif Weinidog ar hyn.

Jane Hutt: Diolchaf i Andrew R.T. Davies am y cwestiynau hyn. Byddaf yn gofyn i'r Dirprwy Weinidog ystyried ymateb i'ch pwynt ar y diwydiant cig coch yng Nghymru.

Ynglŷn â'ch ail bwynt, yr unig beth y byddwn yn ei ychwanegu at yr hyn a ddywedais yn gynharach wrth ymateb i Rhodri Glyn Thomas yw, pan oedd y Prif Weinidog yn ystyried yr hyn i'w olygu, roedd yn rhaid iddo ystyried y ffaith bod rhai dogfennau yn cael eu cadw dan ddyletswydd o gyfrinachedd, yn ogystal â'r angen i gydymffurfio â gofynion diogelu data a'r angen i gyflwyno adroddiad teg. Nid oedd Llywodraeth Cymru yn gallu newid geiriad adroddiad annibynnol, felly yr unig ddewis oedd golygu nifer fechan o adrannau. Gwnaeth y Prif Weinidog yr angen i ganolbwyntio ar yr hyn fydd yn digwydd nesaf yn eglur, ac ymrwymodd yn y Cyfarfod Llawn ar 17 Gorffennaf i wneud gwaith dilynol gyda'r Cyngor Meddygol Cyffredinol, Heddlu Dyfed-Powys Heddlu a Gwasanaeth Erlyn y Goron ar nifer o faterion a oedd yn achosi pryder iddo. Mae'r cyfathrebu hwn yn barhaus, ac mae'n bwysig rhoi hynny ar y cofnod y prynhawn yma.

*Daeth y Dirprwy Lywydd (David Melding) i'r Gadair am 2.58 p.m.
The Deputy Presiding Officer (David Melding) took the Chair at 2.58 p.m.*

Datganiad: Tâl Rhanbarthol Statement: Regional Pay

The Minister for Finance and Leader of the House (Jane Hutt): Over the past 12 months, we have had many discussions about the proposal by the UK Government to impose regional pay upon the public sector in the UK. I am pleased to confirm that during his autumn statement on 5 December, the Chancellor of the Exchequer announced that

Y Gweinidog Cyllid ac Arweinydd y Tŷ (Jane Hutt): Yn ystod y 12 mis diwethaf, rydym wedi cael llawer o drafodaethau ynghylch y cynnig gan Lywodraeth y DU i orfodi tâl rhanbarthol ar y sector cyhoeddus yn y DU. Rwyf yn falch o gadarnhau bod Canghellor y Trysorlys, yn ystod ei ddatganiad yr hydref ar 5 Rhagfyr, wedi

the proposed policy had been abandoned.

cyhoeddi eu bod wedi cefnu ar y polisi arfaethedig.

I made a statement on 8 May 2012 outlining the Welsh Government's response to this proposal and I welcomed the strong views from across this Chamber that regional pay was not appropriate and would be damaging to the Welsh economy and the people of Wales.

Gwneuthum ddatganiad ar 8 Mai 2012 i amlinellu ymateb Llywodraeth Cymru i'r cynnig hwn a chroesewais y farn gref ar draws y Siambr hon nad oedd tâl rhanbarthol yn briodol ac y byddai'n niweidiol i economi Cymru a phobl Cymru.

We recognised from the outset that the impact of the regional pay proposals on the economy of Wales was potentially harmful. I asked the chief economist for Wales to analyse the proposals, and he identified the shortcomings in the evidence provided by the UK Government in support of regional pay. Our chief economist showed that the Institute for Fiscal Studies study upon which the evidence was based was never intended for this purpose, and the resulting flaws needed to be explained. This study did not take into account the longer term impact of the worst recession in recent memory and was never going to present a balanced picture of the different levels of pay between the public and private sectors.

Roeddem yn cydnabod o'r cychwyn y gallai'r cynigion ynglŷn â thâl rhanbarthol gael effaith niweidiol ar economi Cymru. Gofynnais i brif economegydd Cymru ddadansoddi'r cynigion, a nododd ef y diffygion yn y dystiolaeth a ddarparwyd gan Lywodraeth y DU i gefnogi tâl rhanbarthol. Dangosodd ein prif economegydd nad oedd astudiaeth y Sefydliad Astudiaethau Cyllid yr oedd y dystiolaeth yn seiliedig arni wedi'i bwriadu ar gyfer y diben hwn, a bod angen egluro'r diffygion sy'n deillio o hynny. Nid ystyriodd yr astudiaeth hon effaith fwy hirdymor y dirwasgiad gwaethaf mewn cof diweddar ac ni allai fyth gyflwyno darlun cytbwys o'r gwahanol lefelau o ran tâl rhwng y sectorau cyhoeddus a phreifat.

Perhaps the greatest flaw in the UK Government's evidence was its failure to take into account the unique economic and social statistical landscapes of Wales. By comparison with other parts of the UK, we are small and not densely populated, with some of the greatest social deprivation in the UK. Our sparsely populated geographical landscape means that a relatively high proportion of our population works in the public sector. Reducing the pay of that workforce, year on year, could only ever have one outcome: our economy would suffer. The same private sector companies that the UK Government sought to help would see their incomes fall as working people had less to spend. That is a simple economic fact.

Efallai mai'r gwendid mwyaf yn nhystiolaeth Llywodraeth y DU oedd ei methiant i ystyried sefyllfa ystadegol economaidd a chymdeithasol unigryw Cymru. Rydym yn fach o gymharu â rhannau eraill o'r DU, ac nid yw ein poblogaeth yn drwchus, ac mae ein lefelau amddifadedd cymdeithasol ymysg y gwaethaf yn y DU. Mae ein tirwedd ddaearyddol denau ei phoblogaeth yn golygu bod cyfran gymharol uchel o'n poblogaeth yn gweithio yn y sector cyhoeddus. Dim ond un canlyniad posibl a fyddai i leihau tâl y gweithlu hwnnw, flwyddyn ar ôl blwyddyn: byddai ein heconomi'n dioddef. Byddai'r un cwmnïau sector preifat yr oedd Llywodraeth y DU yn ceisio eu helpu'n gweld eu hincwm yn gostwng gan y byddai gan bobl sy'n gweithio lai i'w wario. Mae honno'n ffaith economaidd syml.

3.00 p.m.

Both the First Minister and I made our objections clear to the UK Government. The chief economist for Wales presented strong and robust evidence against the case derived

Mae'r Prif Weinidog a minnau wedi gwneud ein gwrthwynebiad yn glir i Lywodraeth y DU. Cyflwynodd prif economegydd Cymru dystiolaeth gref a chadarn yn erbyn yr achos

from the Institute for Fiscal Studies' study and his report was submitted to the UK Government. The Office for National Statistics also published a report in November 2012 that suggested that the case for regional pay was fundamentally flawed. The Governments in Scotland and Northern Ireland spoke out strongly against regional pay, as did the Wales Trades Union Congress. The final nail in the coffin of this misguided policy came with the publication of the independent pay review bodies' reports, all of which concluded that regional pay would not provide a practical, sensible and effective alternative to the current arrangements for negotiating public sector pay.

The Chancellor's autumn statement also included the abandonment of the UK Government's plans for the introduction of regional pay for the UK civil service. The same arguments applied to the civil service as to the rest of the public sector. If regional pay had been agreed, civil servants in Wales would have been paid less than their counterparts in many areas in England. We might also have seen a centrally imposed system where staff in Cardiff would have been paid more than their counterparts in Newport or Swansea.

Not only would a damaging internal market have been created across the border with England, but we would also have faced the same problem within Wales. Individual Government departments have long had responsibility for setting their own pay scales, with some degree of necessary and appropriate flexibility. That is the right approach. They are far better placed to know what they need to pay to recruit and retain staff across the country than UK Government Ministers, whose main focus often seems to be on the south-east of England.

It is also important for me to take this opportunity to say that the arguments against regional pay are the same as those against regionalising benefits, regardless of where you live. That is why the Welsh Government strongly opposes any moves towards regionalising benefits and a regional benefits

a oedd yn deillio o astudiaeth y Sefydliad Astudiaethau Cyllid a chyflwynwyd ei adroddiad i Lywodraeth y DU. Cyhoeddodd y Swyddfa Ystadegau Gwladol adroddiad hefyd ym mis Tachwedd 2012 yn awgrymu bod diffygion sylfaenol yn yr achos o blaid tâl rhanbarthol. Siaradodd Llywodraethau'r Alban a Gogledd Iwerddon yn gryf yn erbyn tâl rhanbarthol, fel y gwnaeth Cyngres Undebau Llafur Cymru. Yr hoelen olaf yn arch y polisi annoeth hwn oedd cyhoeddi adroddiadau'r cyrff annibynnol adolygu cyflogau; daeth pob un i'r casgliad na fyddai tâl rhanbarthol yn darparu dewis arall ymarferol, synhwyrol ac effeithiol i'r trefniadau presennol ar gyfer trafod tâl y sector cyhoeddus.

Cyhoeddodd y Canghellor hefyd yn natganiad yr hydref bod Llywodraeth y DU yn rhoi'r gorau i'w chynlluniau i gyflwyno tâl rhanbarthol i wasanaeth sifil y DU. Mae'r un dadleuon yn berthnasol i'r gwasanaeth sifil ag i weddill y sector cyhoeddus. Pe byddid wedi cytuno ar dâl rhanbarthol, byddai gweision sifil yng Nghymru wedi cael llai o dâl na'u cymheiriaid mewn llawer o ardaloedd yn Lloegr. Gallem hefyd fod wedi gweld system ganolog lle byddai staff yng Nghaerdydd yn cael mwy o dâl na'u cymheiriaid yng Nghasnewydd neu Abertawe.

Byddai hyn nid yn unig wedi creu marchnad fewnol niweidiol ar draws y ffin yn Lloegr, ond byddem hefyd wedi wynebu'r un broblem o fewn Cymru. Mae adrannau unigol o'r Llywodraeth wedi bod yn gyfrifol ers amser maith am osod eu graddfeydd tâl eu hunain, gyda rhywfaint o hyblygrwydd angenrheidiol a phriodol. Dyna'r dull cywir. Maent mewn llawer gwell sefyllfa i wybod beth y mae angen iddynt ei dalu er mwyn recriwtio a chadw staff ledled y wlad na Gweinidogion Llywodraeth y DU; ymddengys mai eu prif ffocws hwy'n aml yw de-ddwyrain Lloegr.

Mae hefyd yn bwysig fy mod yn manteisio ar y cyfle hwn i ddweud bod y dadleuon yn erbyn tâl rhanbarthol yr un fath â'r rhai yn erbyn pennu lefelau budd-daliadau ar sail ranbarthol, ni waeth ble'r ydych yn byw. Dyna pam mae Llywodraeth Cymru'n gwrthwynebu'n gryf unrhyw symudiadau

cap. Like the regional pay issue, our response is that this is about doing what is right for Wales and being fair to the people of Wales.

The Welsh Government is committed to facing up to the challenges of the recession and developing Wales as a strong and confident nation. Our workforce, both private and public sector, is a major part of that plan. We are committed to protecting the lowest paid, reducing poverty and reducing the gender pay gap. The regional pay proposals would have been particularly damaging to women. Around two thirds of the public sector workforce is female—a far greater proportion than in the private sector. Women in the public sector stand on an equal footing with their male counterparts and earn more than in the private sector, where they tend to be employed in lower skilled and lower paid roles. Promoting equality of opportunity and equal pay is something that we have fought hard to ensure over many years. Regional pay would have eradicated that overnight. We are committed to supporting our Welsh workforce through these tough times. I am glad that we have been able to work together to secure a stronger future for the public sector workforce in Wales.

Paul Davies: I thank the Minister for her statement this afternoon and for updating us on the Welsh Government's position on regional pay.

First, I am pleased that, in Wales, we have a cross-party consensual view on regional pay. I hope that any future discussions on regional pay will be conducted in the same manner. I also acknowledge the importance of the work undertaken by Jonathan Price, the chief economist for Wales, in this area in bringing forward crucial evidence to support the argument against regional pay.

The Welsh Conservative group and all of us in the Chamber have not seen any evidence of the benefits of introducing a regional pay system in the UK. That is why we, on this side of the Chamber, along with others, have made it absolutely clear that we are not in

tuag at bennu budd-daliadau ar sail ranbarthol a gosod uchafswm rhanbarthol ar fudd-daliadau. Fel mater tâl rhanbarthol, ein hymateb yw bod hyn yn fater o wneud yr hyn sy'n iawn i Gymru a bod yn deg â phobl Cymru.

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i wynebu heriau'r dirwasgiad a datblygu Cymru fel cenedl gref a hyderus. Mae ein gweithlu, yn y sectorau preifat a chyhoeddus, yn rhan bwysig o'r cynllun hwnnw. Rydym wedi ymrwymo i ddiogelu'r bobl sy'n cael y tâl isaf, lleihau tlodi a lleihau'r bwlech cyflog rhwng y rhywiau. Byddai'r cynigion ar gyfer tâl rhanbarthol wedi bod yn arbennig o niweidiol i fenywod. Mae tua dwy ran o dair o'r gweithlu sector cyhoeddus yn fenywod—cyfran lawer mwy nag yn y sector preifat. Mae menywod yn y sector cyhoeddus yn gweithio ar sail gyfartal â'u cymheiriaid sy'n ddyinion ac yn ennill mwy nag yn y sector preifat, lle maent yn tueddu i gael eu cyflogi mewn swyddi â chyflogau is a lefelau sgiliau is. Rydym wedi brwydro'n galed dros nifer o flynyddoedd i hyrwyddo cyfle cyfartal a chyflog cyfartal. Byddai tâl rhanbarthol wedi dileu hynny dros nos. Rydym wedi ymrwymo i gefnogi ein gweithlu yng Nghymru drwy'r cyfnod anodd hwn. Rwyf yn falch ein bod wedi gallu gweithio gyda'n gilydd i sicrhau dyfodol cryfach ar gyfer y gweithlu sector cyhoeddus yng Nghymru.

Paul Davies: Diolch i'r Gweinidog am ei datganiad brynhawn heddiw ac am roi'r wybodaeth ddiweddaraf i ni ar safbwynt Llywodraeth Cymru ar dâl rhanbarthol.

Yn gyntaf, rwyf yn falch bod y pleidiau i gyd, yng Nghymru, yn cytuno ynglŷn â thâl rhanbarthol. Gobeithiaf y caiff unrhyw drafodaethau yn y dyfodol am dâl rhanbarthol eu cynnal yn yr un modd. Rwyf hefyd yn cydnabod pwysigrwydd y gwaith a wnaeth Jonathan Price, prif economegydd Cymru, yn y maes hwn i gyflwyno tystiolaeth hanfodol i ategu'r ddadl yn erbyn tâl rhanbarthol.

Nid yw grŵp y Ceidwadwyr Cymreig na neb ohonom yn y Siambr wedi gweld unrhyw dystiolaeth o fanteision cyflwyno system tâl rhanbarthol yn y DU. Dyna pam yr ydym ni, ar yr ochr hon i'r Siambr, ynghyd ag eraill, wedi dweud yn hollol glir nad ydym o blaid

favour of a regional pay system in the UK.

Unlike the previous UK Government, it is important to note that the current UK Government has now come to the correct conclusion that introducing a regional pay system is not the right way forward and is not appropriate. I am extremely pleased that the Chancellor made it clear in last year's autumn statement that the UK Government accepts the recommendations of the individual pay review bodies on regional pay, and that it is its intention to accept their recommendations, including that there should be no new centrally determined local pay rates or zones. It is interesting to note from today's statement that the Welsh Government has confirmed that it opposes regional benefits. However, Liam Byrne, the shadow Work and Pensions Secretary, said last year:

'If you want to send a signal that you are better off in work than on benefits, wouldn't it make much more sense to have localised caps in different parts of the country?'

I presume that the Minister and the Welsh Government have made representations to him and their colleagues at an UK level; perhaps she can confirm that in her response today.

I think that we all now agree that the introduction of a regional pay system would be detrimental to public sector employees. I am pleased that the UK Government has accepted that argument. Jonathan Price's report provided substantial evidence with regard to regional pay and the differentials between the public and private sectors. I note from the Minister's statement in May of last year that she was commissioning further work on the argument that public sector pay crowds out private sector employment. Can the Minister give us an indication of what type of work she has undertaken and when she will be in a position to publish that particular piece of work?

We have heard the First Minister state in the past that the Welsh Government may look at taking over public sector pay and conditions in Wales in future. In November 2011, he said:

system tâl rhanbarthol yn y DU.

Yn wahanol i Lywodraeth flaenorol y DU, mae'n bwysig nodi bod Llywodraeth bresennol y DU nawr wedi dod i'r casgliad cywir nad cyflwyno system tâl rhanbarthol yw'r ffordd orau ymlaen ac nad yw'n briodol. Rwyf yn falch dros ben bod y Canghellor wedi datgan yn glir yn natganiad yr hydref y llynedd bod Llywodraeth y DU yn derbyn argymhellion y cyrff adolygu cyflogau unigol ar dâl rhanbarthol, a'i bod yn bwriadu derbyn eu hargymhellion, gan gynnwys yr argymhelliad na ddylai cyfraddau neu barthau tâl lleol newydd gael eu pennu'n ganolog. Mae'n ddiddorol nodi o ddatganiad heddiw fod Llywodraeth Cymru wedi cadarnhau ei bod yn gwrthwynebu budd-daliadau rhanbarthol. Fodd bynnag, gofynnodd Liam Byrne, Ysgrifennydd Gwaith a Phensiynau'r wrthblaid, y llynedd

a fyddai'n gwneud llawer mwy o synnwyr i gael capiau lleol mewn gwahanol rannau o'r wlad os ydych am ddangos eich bod yn well eich byd mewn gwaith nag ar fudd-daliadau.

Rwyf yn tybio bod y Gweinidog a Llywodraeth Cymru wedi cyflwyno sylwadau iddo ef a'u cydweithwyr ar lefel y DU; efallai y gall hi gadarnhau hynny yn ei hymateb heddiw.

Credaf ein bod i gyd yn awr yn cytuno y byddai cyflwyno system tâl rhanbarthol yn niweidiol i weithwyr sector cyhoeddus. Rwyf yn falch bod Llywodraeth y DU wedi derbyn y ddadl honno. Roedd adroddiad Jonathan Price yn rhoi tystiolaeth sylweddol o ran tâl rhanbarthol a'r gwahaniaethau rhwng y sectorau cyhoeddus a phreifat. Sylwaf fod datganiad y Gweinidog ym mis Mai y llynedd yn nodi ei bod yn comisiynu gwaith pellach ar y ddadl bod tâl y sector cyhoeddus yn golygu nad oes lle i gyflogaeth yn y sector preifat. A all y Gweinidog roi syniad inni o ba fath o waith y mae wedi'i wneud a phryd y bydd mewn sefyllfa i gyhoeddi'r darn penodol hwnnw o waith?

Rydym wedi clywed y Prif Weinidog yn datgan yn y gorffennol y gallai Llywodraeth Cymru ystyried cymryd cyfrifoldeb am gyflogau ac amodau'r sector cyhoeddus yng Nghymru yn y dyfodol. Ym mis Tachwedd

2011, dywedodd

'Ultimately we may have to look at taking over pay and conditions here in Wales'.

Yn y pen draw efallai y byddai'n rhaid ystyried cymryd y cyfrifoldeb am gyflogau ac amodau yng Nghymru.

Can the Minister for Finance rule out, for the record, seeking to devolve the pay and conditions of public sector employees in Wales to the Welsh Government?

A all y Gweinidog Cyllid ddatgan, ar gyfer y cofnod, nad oes bwriad i geisio datganoli cyflogau ac amodau gweithwyr y sector cyhoeddus yng Nghymru i Lywodraeth Cymru?

I very much agree with the Minister in her statement that we must face up to the challenges of the recession and develop Wales as a strong and confident nation. We all accept that we must grow the private sector in Wales, but that should not be done by squeezing wages in the public sector. What solution is the Welsh Government offering to this problem? It is essential that everything possible is done to support the private sector to make it more competitive. We need to raise the private sector's contribution to the Welsh economy. That is the challenge for the Welsh Government, and the Minister must tell us in her response what specific role the Welsh Government will play in growing the private sector.

Rwyf yn cytuno'n gryf â'r Gweinidog yn ei datganiad bod rhaid inni wynebu her y dirwasgiad a datblygu Cymru fel cenedl gref a hyderus. Rydym i gyd yn derbyn bod yn rhaid i ni ehangu'r sector preifat yng Nghymru, ond nid gwasgu cyflogau'r sector cyhoeddus yw'r ffordd i wneud hynny. Pa ateb y mae Llywodraeth Cymru'n ei gynnig i'r broblem hon? Mae'n hanfodol bod popeth posibl yn cael ei wneud i gefnogi'r sector preifat i'w wneud yn fwy cystadleuol. Mae angen inni gynyddu cyfraniad y sector preifat at economi Cymru. Dyna'r her i Lywodraeth Cymru, a rhaid i'r Gweinidog ddweud wrthym yn ei hymateb pa swyddogaeth benodol y bydd Llywodraeth Cymru'n ei chwarae wrth ehangu'r sector preifat.

In her statement, the Minister also makes it clear that women in the public sector stand on an equal footing with their male counterparts and earn more than in the private sector. In the circumstances, can the Minister tell us what specific action the Government is going to take to improve this specific situation?

Yn ei datganiad, mae'r Gweinidog hefyd yn ei gwneud yn glir bod menywod yn y sector cyhoeddus yn gyfartal â'u cymheiriaid gwrywaidd ac yn ennill mwy nag yn y sector preifat. Dan yr amgylchiadau, a all y Gweinidog ddweud wrthym pa gamau penodol y mae'r Llywodraeth yn mynd i'w cymryd i wella'r sefyllfa benodol hon?

Finally, I thank the Minister again for her statement updating us on the Welsh Government's position on this issue.

Yn olaf, diolchaf i'r Gweinidog eto am ei datganiad i roi'r wybodaeth ddiweddaraf inni am safbwynt Llywodraeth Cymru ar y mater hwn.

Jane Hutt: I thank Paul Davies for his questions on my statement. It is good to recognise that this is a Welsh Government position within a cross-party consensus, which, I am sure, will be expressed across the Chamber. I also welcome the fact that Paul Davies, as the finance spokesperson for the Welsh Conservatives, is putting on record today that he recognises that the UK Government has come to the correct conclusion in abandoning the misguided

Jane Hutt: Diolch i Paul Davies am ei gwestiynau am fy natganiad. Mae'n dda cydnabod bod y safbwynt hwn gan Lywodraeth Cymru'n rhan o gonsensws trawsbleidiol, a fydd, rwy'n siŵr, yn cael ei fynegi ar draws y Siambr. Croesawaf hefyd y ffaith bod Paul Davies, llefarydd cyllid y Ceidwadwyr Cymreig, yn cofnodi heddiw ei fod yn cydnabod bod Llywodraeth y DU wedi dod i'r casgliad cywir wrth gefnu ar bolisi annoeth tâl rhanbarthol, oherwydd yr

policy of regional pay, due to the adverse impact that it would have on the economy and the lives of our working people, families and communities.

I am also glad to have the opportunity to recognise, as Paul Davies has done, the significant contribution of the evidence of the chief economist for Wales, Jonathan Price, and the fact that his evidence was quickly picked up, used and acknowledged across the UK—valuably so, not only in terms of the Scottish Government's view and that of the trade unions, but the established and credible academic response. We then had the Office for National Statistics publishing its report in 2012, which again suggested that the case for regional pay was fundamentally flawed. It pointed out why, unfortunately, the IFS report was misused in terms of coming to this view—a political, very much ideologically based view—of moving toward regional pay. The UK Government has now realised that it has got that wrong, and the idea has been abandoned.

This has given me the opportunity this afternoon to make it clear, as we have done on many occasions in this Chamber, that, as a Welsh Labour Government, we are clearly against regionalising benefits. That is why the Welsh Government strongly opposes any move towards regionalising benefits and a regional benefits cap. It is not right for Wales; it is not fair to the people of Wales; and, it is not right, we believe, in a wider context. We are committed to facing up to the challenges of the recession and developing Wales as a strong and confident nation. You make very clear points on the opportunities that we have and that we take in Wales to move towards delivering on the gender pay gap, by reducing the gender pay gap and promoting equal pay, which is our commitment under our specific equality duties. Unfortunately, the UK Government is pulling back from that. It has not accepted the need to address this in terms of the implementation of the Equality Act 2010 in England, with the specific equality duties, whereas we have, in terms of the way that we have adopted those in Wales. I am sure that you will see that in our strategic equality plan and the way that we are implementing it.

effaith andwyol y byddai'n ei chael ar yr economi ac ar fywydau ein gweithwyr, ein teuluoedd a'n cymunedau.

Rwyf hefyd yn falch o gael y cyfle i gydnabod, fel y mae Paul Davies wedi'i wneud, y cyfraniad sylweddol a wnaed gan dystiolaeth prif economegydd Cymru, Jonathan Price, a'r ffaith bod ei dystiolaeth wedi cael ei gweld, ei defnyddio a'i chydnabod yn gyflym ledled y DU—yn werthfawr felly, nid yn unig o ran barn y Llywodraeth yr Alban a'r undebau llafur, ond o ran yr ymateb academaidd sefydledig a chredadwy. Yna cyhoeddodd y Swyddfa Ystadegau Gwladol ei hadroddiad yn 2012, a oedd unwaith eto'n awgrymu bod yr achos o blaid tâl rhanbarthol yn sylfaenol ddiffygiol. Roedd yn nodi pam, yn anffodus, y cafodd adroddiad yr IFS ei gamddefnyddio o ran dod i'r casgliad hwn—casgliad gwleidyddol, ideolegol ei sail—y dylid symud tuag at dâl rhanbarthol. Mae Llywodraeth y DU nawr wedi sylweddoli ei bod yn anghywir, ac mae wedi cefnu ar y syniad.

Mae hyn wedi rhoi cyfle imi brynhawn heddiw nodi'n glir, fel yr ydym wedi'i wneud ar sawl achlysur yn y Siambr hon, ein bod, fel Llywodraeth Lafur Cymru, yn amlwg yn erbyn lefelau rhanbarthol ar gyfer budd-daliadau. Dyna pam mae Llywodraeth Cymru yn gwrthwynebu'n gryf unrhyw symudiad tuag at bennu lefelau budd-daliadau ar sail ranbarthol a gosod uchafswm rhanbarthol ar fudd-daliadau. Nid yw'n iawn i Gymru; nad yw'n deg i bobl Cymru; ac nid yw'n iawn, yn ein barn ni, mewn cyd-destun ehangach. Rydym wedi ymrwymo i wynebu heriau'r dirwasgiad a datblygu Cymru fel cenedl gref a hyderus. Rydych yn gwneud pwyntiau clir iawn am y cyfleoedd sydd gennym a'r rhai yr ydym yn manteisio arnynt yng Nghymru i symud tuag at weithredu ar y bwlch cyflog rhwng y rhywiau, drwy leihau'r bwlch cyflog rhwng y rhywiau a hyrwyddo cyflog cyfartal, sef ein hymrwymiad o dan ein dyletswyddau cydraddoldeb penodol. Yn anffodus, mae Llywodraeth y DU yn tynnu'n ôl o hynny. Nid yw wedi derbyn bod angen ymdrin â hyn wrth weithredu Deddf Cydraddoldeb 2010, a'i dyletswyddau cydraddoldeb penodol, yn Lloegr. Rydym ni wedi gwneud hynny, yn y modd yr ydym wedi eu mabwysiadu yng

Indeed, public bodies across Wales are now delivering and implementing their strategic equality plans, which include addressing the gender pay gap.

It is very clear that our focus is on a budget for growth and jobs and the delivery of an economic strategy to grow the economy. That is reflected in the Minister for Business, Enterprise, Technology and Science's statement this afternoon and recognised in the First Minister's answers earlier. The Minister was able to announce, for example, small business rate relief, which will be widely welcomed by our small and medium-sized enterprises in Wales. It is clear that we are focusing on ensuring that our economy can grow and that we can use all our levers and powers to support that through grant aid, loans funding and rate relief of the kind in the statement that I made today.

I am happy to report back on the further work that was done on the performance of the Welsh labour market in terms of the issues about the crowding out of private sector jobs. There are no signs of that in terms of public sector crowding out. Since devolution, the rate of growth of private sector jobs in Wales has been above the UK average. That work was done following the statement and I will make sure that the Member has sight of that. I have put that in the Library. Further work is also being done to look at the important actions that we need to take to address the role of women in the labour market and to reduce the gender pay gap.

Alun Ffred Jones: I thank the Minister for her statement. Plaid Cymru—The Party of Wales has persistently opposed the UK Government's promotion of regional pay. Our position in relation to the concept dates back to 2008, when we rejected the then Labour Government's imposition of regional pay in the courts service, for the same reasons that inform our current position. When George Osborne announced his most recent plans to try to roll out regional pay,

Nghymru. Rwyf yn siŵr y gwelwch hynny yn ein cynllun cydraddoldeb strategol a'r modd yr ydym yn ei weithredu. Yn wir, mae cyrff cyhoeddus ledled Cymru bellach yn darparu ac yn gweithredu eu cynlluniau cydraddoldeb strategol, sy'n cynnwys mynd i'r afael â'r bwlch cyflog rhwng y rhywiau.

Mae'n amlwg iawn bod ein pwyslais ar gyllideb ar gyfer twf a swyddi ac ar ddarparu strategaeth economaidd i ddatblygu'r economi. Mae hynny wedi'i adlewyrchu yn natganiad y Gweinidog Busnes, Menter, Technoleg a Gwyddoniaeth brynhawn heddiw ac wedi'i gydnabod yn atebion y Prif Weinidog yn gynharach. Llwyddodd y Gweinidog, er enghraifft, i gyhoeddi rhyddhad ardrethi ar gyfer busnesau bach, a gaiff ei groesawu'n fawr gan ein busnesau bach a chanolig yng Nghymru. Mae'n amlwg ein bod yn canolbwyntio ar sicrhau y gall ein heconomi dyfu ac y gallwn ddefnyddio ein holl bwerau a dulliau ysgogi i ategu hynny drwy gymorth grant, benthychiadau a rhyddhad ardrethi o'r math a ddisgrifiwyd yn fy natganiad heddiw.

Rwyf yn hapus i roi adroddiad am y gwaith pellach a wnaed ar berfformiad marchnad lafur Cymru a'r materion ynghylch diffyg lle i swyddi sector preifat. Nid oes unrhyw arwyddion bod hynny'n digwydd oherwydd y sector cyhoeddus. Ers datganioli, mae cyfradd twf swyddi sector preifat yng Nghymru wedi bod yn uwch na chyfartaledd y DU. Gwnaed y gwaith hwnnw ar ôl y datganiad, a byddaf yn gwneud yn siŵr y bydd ar gael i'r Aelod ei weld. Rwyf wedi ei roi yn y Llyfrgell. Mae mwy o waith hefyd yn cael ei wneud i edrych ar y camau pwysig y mae angen inni eu cymryd ynghylch cyfraniad menywod yn y farchnad lafur a lleihau'r bwlch cyflog rhwng y rhywiau.

Alun Ffred Jones: Diolchaf i'r Gweinidog am ei datganiad. Mae Plaid Cymru wedi gwrthwynebu cynigion Llywodraeth y DU yn gyson ynglŷn â thâl rhanbarthol. Mae ein safbwynt ynglŷn â'r cysyniad yn dyddio'n ôl i 2008, pan wnaethom wrthod cynnig y Llywodraeth Lafur ar y pryd i bennu tâl rhanbarthol yn y gwasanaeth llysoedd, am yr un rhesymau sy'n sail i'n safbwynt presennol. Pan gyhoeddodd George Osborne ei gynlluniau diweddaraf i geisio cyflwyno

Plaid Cymru's Jonathan Edwards was the first Welsh MP to express opposition. His constituency colleague, Rhodri Glyn Thomas, was also the first Assembly Member to raise the issue in this place, and our leader, Leanne Wood, also led an Assembly debate on that issue.

The reasons for our opposition are well established, and a relatively clear consensus exists around the fact that depressing public sector pay is not a solution for improving private sector wages. It is also worth pointing out that, while Plaid Cymru has supported more decisions over pay being made on a Welsh national basis, we are not in agreement with the fragmentation and localisation of pay within Wales and we will always believe that national Welsh agreements are the way forward.

Plaid Cymru welcomes the evidence produced by the Welsh Government on regional pay, and we were pleased to have contributed to the efforts to overcome it. While regional or market-facing pay is not going ahead on a public-sector-wide basis, a number of issues have arisen over teachers' pay as a result of the autumn statement and Michael Gove's aim to drive improvements in standards through performance-related pay, which he has reiterated again today, will clearly be a challenge for the Welsh Government.

3.15 p.m.

Gwyddom fod undebau'r athrawon, ar wahân i Undeb Cenedlaethol Athrawon Cymru, wrth gwrs, am gadw'r bargeinio ar lefel Lloegr a Chymru er mwyn gwarchod tâl athrawon Cymru. Mae Plaid Cymru yn deall y safbwynt hwnnw, wrth gwrs. Y pryder pennaf, mae'n debyg, yw y byddai'r cyfanswm i Gymru yn werth llai na'r setliad presennol i Gymru a Lloegr. Fodd bynnag, yn yr Alban, lle mae'r tâl yn cael ei bennu ar raddfa genedlaethol o fewn y wlad, nid yw syniadau Mr Gove yn mynd i gael eu gweithredu o gwbl, wrth gwrs. Llywodraeth Lafur a gyflwynodd y drefn genedlaethol honno, felly mae'n amlwg bod modd i ni

tâl rhanbarthol, Jonathan Edwards o Blaid Cymru oedd yr AS cyntaf o Gymru i fynegi gwrthwynebiad. Ei gydwethiwr yn ei etholaeth, Rhodri Glyn Thomas, hefyd oedd yn Aelod Cynulliad cyntaf i godi'r mater yma lle hwn, ac mae ein harweinydd, Leanne Wood, hefyd wedi arwain dadl yn y Cynulliad am y mater hwnnw.

Mae'r rhesymau dros ein gwrthwynebiad wedi eu hen sefydlu, ac mae consensws eithaf clir yn bodoli ynglŷn â'r ffaith na ellir gwella cyflogau'r sector preifat trwy ostwng cyflogau'r sector cyhoeddus. Er bod Plaid Cymru wedi cefnogi'r syniad o wneud mwy o benderfyniadau ynghylch tâl ar sail genedlaethol yng Nghymru, mae hefyd yn werth nodi nad ydym yn cytuno â darnio trefniadau tâl a'u pennu ar sail leol o fewn Cymru ac y byddwn bob amser yn credu mai cytundebau cenedlaethol i Gymru yw'r ffordd ymlaen.

Mae Plaid Cymru'n croesawu'r dystiolaeth a gynhyrchwyd gan Lywodraeth Cymru ar dâl rhanbarthol, ac roeddem yn falch o fod wedi cyfrannu at yr ymdrechion i oresgyn y cynigion. Er nad yw tâl rhanbarthol neu dâl sy'n ymateb i'r farchnad yn mynd i ddigwydd ar draws y sector cyhoeddus cyfan, mae nifer o faterion wedi codi ynghylch cyflogau athrawon yn sgil datganiad yr hydref a nod Michael Gove i sbarduno gwelliannau mewn safonau trwy dâl cysylltiedig â pherfformiad. Mae wedi ailadrodd hynny eto heddiw, a bydd hynny'n amlwg yn her i Lywodraeth Cymru.

We know that the teachers' unions, apart from Undeb Cenedlaethol Athrawon Cymru, of course, want to keep pay bargaining at an England and Wales level in order to safeguard the salaries of Wales's teachers. Plaid Cymru understands that point of view, of course. It seems that the biggest concern is that the total for Wales would be worth less than the current settlement for England and Wales. However, in Scotland, where salaries are determined according to a national scale within the country, Mr Gove's ideas will not be implemented at all, of course. It was a Labour Government that introduced that national arrangement, so it is obvious that it

weithredu yn yr un ffordd yng Nghymru os yw'r ewyllys gwleidyddol yno. Fodd bynnag, fy nghwestiwn heddiw, wrth groesawu datganiad y Gweinidog, ond o glywed bwriadau Mr Gove mewn perthynas ag amodau gwaith athrawon, yw: sut y byddai Llywodraeth Cymru yn gwarchod tâl athrawon pe bai Mr Michael Gove yn llwyddiannus yn ei fwriad i fynd ymlaen i amrywio tâl athrawon yn lleol?

Jane Hutt: Diolch yn fawr, Alun Ffred. It is very good that you have been able to make clear Plaid Cymru's support for our stance and, again, enable us to put on the record this afternoon this cross-party unanimity in terms of our objection to the proposals for regional pay and also to recognise the support for the evidence provided by our chief economist, which we believe had such an impact on the decision of the UK Government to withdraw these misguided proposals. Of course, the UK pay review body arrangements have suited us very well and, indeed, I recall from my time as the Minister for education the importance of having the UK pay review body and also the engagement with the teaching profession. We look with great concern over the border at some of the issues arising in terms of policy changes and announcements. However, I think that this is a matter that we have to look at very carefully.

Mike Hedges: I welcome the statement and also very warmly welcome the cross-party support for the statement. I have two very brief questions. The first is: would not regional pay and/or regional benefit have only one effect, namely to take money out of the Welsh economy and make the private sector position even worse than it is now, because there would be less money in the system? Secondly, should we not, as well as opposing regional pay, now be looking for everyone to earn at least a living wage?

Jane Hutt: Thank you, Mike, for your support for this statement. When we looked at the flawed report from the Institute for Fiscal Studies, it was trying to make the claim that there is a pay gap between the public sector and private sector in Wales of 18%. Of course, that has been clearly refuted

would be possible for us to operate in the same way in Wales if the political will exists. However, my question today, in welcoming the Minister's statement, but having heard Mr Gove's intentions in relation to teachers' working conditions, is: how would the Welsh Government safeguard teachers' pay if Mr Michael Gove were successful in his intention of proceeding to vary teachers' pay locally?

Jane Hutt: Diolch yn fawr, Alun Ffred. Mae'n dda iawn eich bod wedi gallu nodi cefnogaeth glir Plaid Cymru i'n safbwynt ac, unwaith eto, ein galluogi i gofnodi brynhawn heddiw bod y pleidiau'n unfrydol yn eu gwrthwynebiad i'r cynigion am dâl rhanbarthol yn ogystal ag i gydnabod y gefnogaeth i'r dystiolaeth a ddarparwyd gan ein prif economegydd—tystiolaeth y credwn iddi gael cymaint o effaith ar benderfyniad Llywodraeth y DU i gefnu ar y cynigion annoeth hyn. Wrth gwrs, mae trefniadau cyrff adolygu cyflogau'r DU wedi bod yn addas iawn inni ac, yn wir, cofiaf o'm cyfnod fel y Gweinidog addysg pa mor bwysig yw corff adolygu cyflogau'r DU ac ymgysylltu â'r proffesiwn addysgu. Rydym yn edrych dros y ffin â phryder mawr ynglŷn â rhai o'r materion sy'n codi o ran newidiadau polisi a chyhoeddiadau. Fodd bynnag, credaf fod hwn yn fater y mae'n rhaid inni edrych yn ofalus iawn arno.

Mike Hedges: Croesawaf y datganiad a chroesawaf hefyd yn gynnes iawn y gefnogaeth drawsbleidiol i'r datganiad. Mae gennyf ddau gwestiwn byr iawn. Y cyntaf yw: onid un effaith yn unig a fyddai i dâl rhanbarthol a/neu fudd-dal rhanbarthol, sef tynnu arian allan o economi Cymru a gwneud sefyllfa'r sector preifat hyd yn oed yn waeth nag y mae heddiw, gan y byddai llai o arian yn y system? Yn ail, oni ddylem nawr, yn ogystal â gwrthwynebu tâl rhanbarthol, fod yn ceisio sicrhau bod pawb yn ennill o leiaf ddigon o gyflog i fyw arno?

Jane Hutt: Diolch i chi, Mike, am eich cefnogaeth i'r datganiad hwn. Pan edrychwyd ar adroddiad diffygiol y Sefydliad Astudiaethau Cyllid, gwelwyd ei fod yn ceisio honni bod bwlch cyflog o 18% rhwng y sector cyhoeddus a'r sector preifat yng Nghymru. Wrth gwrs, mae hynny nawr

now by the Office for National Statistics. I have already said that that report was used inappropriately, but, if you were to look at that, a decrease of 18% in all public sector pay in Wales was estimated to equate to a direct decrease in household incomes of 3% and the impact on GDP could be around 4% as a result of the negative spillovers from reduced spending. Clearly, what we are seeking to do and, across the Chamber, what we are seeking to address, I am sure, are the ways in which we can boost our economy and boost the wages of our people and our households. It was a Labour Government that introduced the minimum wage, of course, and we want to move forward to offer support and to mitigate the effects of the other misguided policies of the UK Government, which will also have a huge impact on the livelihoods of households and will impact on the economy, particularly the welfare reform proposals.

Eluned Parrott: I would also like to thank the Minister for the statement confirming what we already knew: that regional pay is dead in the water. We all welcome that. I would also like to thank you for your acknowledgement of the role of the other parties in this Chamber in making that come to pass. I was very proud to represent my group in my party's federal conference in Brighton to ensure that regional pay was blocked by my party's membership. I would also like to pay tribute to Kirsty Williams for her effective use of her own influence with our party leadership to ensure that it was blocked there too. I recognise that not only did the party opposite and Plaid Cymru represent most strongly on this issue, but many Welsh Conservative MPs also spoke against their own Government to ensure that that point was made very clearly. It goes to show how powerful the voice of this Chamber can be when we speak in a united way. However, I would point out that it is not always possible for that to be the case. This is a success story. The electrification of the Valleys lines and the south Wales main line is a success story. I hope that there will be many other occasions in the future when we will be able to do that.

However, it is the paragraph in the statement

wedi'i wrthbrofi'n glir gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol. Rwyf wedi dweud eisoes y cafodd yr adroddiad ei ddefnyddio'n amhriodol, ond, pe baech yn edrych ar hynny, amcangyfrifwyd bod gostyngiad o 18% yn holl dâl y sector cyhoeddus yng Nghymru'n gyfystyr â gostyngiad uniongyrchol o 3% mewn incwm aelwydydd ac y gallai'r effaith ar CMC fod tua 4% o ganlyniad i sgil effeithiau negyddol wrth i bobl fod â llai o arian i'w wario. Yn amlwg, yr hyn rydym yn ceisio ei wneud ac, ar draws y Siambr, yr hyn yr ydym yn ceisio rhoi sylw iddo, rwyf yn sicr, yw sut y gallwn hybu ein heconomi a hybu cyflogau ein pobl a'n haelwydydd. Llywodraeth Lafur a gyflwynodd yr isafswm cyflog, wrth gwrs, ac rydym am symud ymlaen i gynnig cefnogaeth ac i liniaru effeithiau polisïau annoeth eraill Llywodraeth y DU, a fydd hefyd yn cael effaith enfawr ar fywoliaeth aelwydydd ac yn effeithio ar yr economi, yn enwedig y cynigion i ddiwygio'r gyfundrefn les.

Eluned Parrott: Hoffwn hefyd ddiolch i'r Gweinidog am y datganiad yn cadarnhau'r hyn yr oeddem eisoes yn ei wybod: bod syniad tâl rhanbarthol wedi mynd i'r gwellt. Rydym i gyd yn croesawu hynny. Hoffwn hefyd ddiolch ichi am gydnabod y rhan a chwaraeodd y pleidiau eraill yn y Siambr hon yn hynny o beth. Roeddwn yn falch iawn i gynrychioli fy ngrŵp yng nghynhadledd ffederal fy mhlaid yn Brighton i sicrhau y byddai aelodau fy mhlaid yn atal tâl rhanbarthol. Hoffwn hefyd dalu teyrnged i Kirsty Williams am ddefnyddio ei dylanwad ei hun yn effeithiol gydag arweinwyr ein plaid er mwyn sicrhau ei fod yn cael ei atal yno hefyd. Rwyf yn cydnabod bod y blaid gyferbyn a Phlaid Cymru wedi cyflwyno sylwadau cryf ynglŷn â'r mater hwn, ond bod llawer o ASau y Ceidwadwyr Cymreig hefyd wedi siarad yn erbyn eu Llywodraeth eu hunain i sicrhau bod y pwynt hwnnw'n glir iawn. Mae'n dangos pa mor bwerus y gall llais y Siambr hon fod pan siaradwn gyda'n gilydd. Fodd bynnag, hoffwn nodi nad yw bob amser yn bosibl gwneud hynny. Mae hon yn stori llwyddiant. Stori lwyddiannus arall fu trydaneiddio rheilffyrdd y Cymoedd a phrif linell y de. Gobeithiaf y gallwn wneud hynny ar lawer achlysur arall yn y dyfodol.

Fodd bynnag, y paragraff yn y datganiad am

about regional benefits that really caught my attention. I welcome the Minister's clear statement of the Welsh Government's policy position in this regard. I am sure that you will be very aware of my own party's opposition to this as well, but I am not convinced that Labour HQ knows about your opposition. Your parliamentary spokesperson, Liam Byrne, has consistently seemed keen on the idea of regional benefits, as Paul Davies outlined earlier. More worryingly, Liam Byrne seems to think that you agree with him. He told the House of Commons last year:

'We have indeed had discussions with our colleagues in the Welsh Government, who accept the importance of introducing different arrangements for London and other parts of the country and of a solution that recognises the need to localise the benefits system.'

That is a very difficult contradiction to resolve. I am a little confused about whose policy position this is. Is it just the Welsh Government's policy position, is it the Welsh Labour Assembly group's position or is this also a position that you would expect Welsh MPs to back against their own parliamentary spokesperson and whip's office in the House of Commons? Perhaps there is a misunderstanding and perhaps you could confirm that Liam Byrne now knows exactly what the Welsh Government's thoughts are, and whether or not you have been as successful as some of the other parties here in influencing your colleagues in Westminster. I can find nothing on the public record to suggest that your parliamentary spokesperson on welfare agrees with the Welsh Government's point of view. This, of course, is a reserved issue, not a devolved issue. Therefore, that is of crucial importance.

Finally, I was wondering whether the Minister could confirm what action she was intending to announce with today's statement, because although this historical overview of what is now a dead issue is very interesting, it simply appears to confirm that the Welsh Government has not done anything

fudd-daliadau rhanbarthol a wnaeth ddal fy sylw. Rwyf yn croesawu datganiad clir y Gweinidog am safbwynt polisi Llywodraeth Cymru yn hyn o beth. Rwyf yn siŵr y byddwch yn ymwybodol iawn o wrthwynebiad fy mhlaid fy hun i hyn hefyd, ond nid wyf yn argyhoeddedig bod Pencadlys y Blaid Lafur yn gwybod am eich gwrthwynebiad. Mae eich llefarydd seneddol, Liam Byrne, yn gyson wedi ymddangos yn hoff o syniad budd-daliadau rhanbarthol, fel yr amlinellodd Paul Davies yn gynharach. Yr hyn sy'n peri mwy o bryder yw bod Liam Byrne fel petai'n meddwl eich bod yn cytuno ag ef. Dywedodd wrth Dŷ'r Cyffredin y llynedd eu bod

wedi cael trafodaethau â chydweithwyr yn Llywodraeth Cymru, sy'n derbyn pwysigrwydd cyflwyno trefniadau gwahanol i Lundain a rhannau eraill o'r wlad a chael ateb sy'n cydnabod bod angen i'r system fudd-daliadau fod ar sail leol.

Mae'n anodd iawn deall y gwrthddweud. Rwyf ychydig yn ddryslyd ynghylch safbwynt polisi pwy yw hwn. Ai dim ond safbwynt polisi Llywodraeth Cymru ydyw, ai safbwynt grŵp Llafur Cymru yn y Cynulliad ydyw neu a yw'n safbwynt y byddech hefyd yn disgwyl i ASau Cymru ei gefnogi yn erbyn eu llefarydd seneddol a'u swyddfa chwip eu hunain yn Nhŷ'r Cyffredin? Efallai fod camddealltwriaeth ac efallai y gallech gadarnhau bod Liam Byrne bellach yn gwybod yn union beth yw barn Llywodraeth Cymru, ac a ydych wedi bod mor llwyddiannus â rhai o'r pleidiau eraill yma o ran dylanwadu ar eich cydweithwyr yn San Steffan. Ni allaf ddod o hyd i ddim yn y cofnod cyhoeddus i awgrymu bod eich llefarydd seneddol ar les yn cytuno â safbwynt Llywodraeth Cymru. Mae hyn, wrth gwrs, yn fater a gadwyd yn ôl; nid yw'n fater datganoledig. Felly, mae hynny'n hollbwysig.

Yn olaf, roeddwn yn meddwl tybed a allai'r Gweinidog gadarnhau pa gamau gweithredu yr oedd yn bwriadu eu cyhoeddi â datganiad heddiw? Er bod yr olwg hanesyddol hon ar fater sydd bellach wedi mynd i'r gwellt yn ddiddorol iawn, mae'n ymddangos ei fod yn cadarnhau nad yw Llywodraeth Cymru wedi

with this issue since your last statement. I am sure that would not have been your intention.

Jane Hutt: I thank Eluned Parrott for her questions. I will not forget the robust challenge—perhaps that is too strong a word—in the questions from the leader of the Welsh Liberal Democrats to the former Secretary of State for Wales, Cheryl Gillan, when she came to this Chamber. I think that Kirsty Williams's main point to the Secretary of State for Wales, in terms of her listening to our views and issues with regard to the UK legislative programme, as well as a response to our views on her role and contribution, was that the message she should take back to the UK Government was that we did not want regional pay. Her robust evidence against regional pay was widely welcomed across this Chamber. I pay tribute to the Welsh Liberal Democrats and to the UK coalition Government partners and those politicians who stood up for Wales on this very important issue.

I would say to Eluned Parrott that that is why it is important that we make this statement today: to put the record straight and put on record again our position as a Welsh Labour Government on regional benefits. I am sure that you would welcome the fact that we have done that today. You have, indeed, welcomed it in your questions to me. It shows the independent strength of Welsh politicians and every party in this Chamber in terms of our position. It is important that we take this forward. It may be dead in the water, but we have to remind the UK Government that we are vigilant about these issues when they threaten not only our economy, but our whole social and economic framework of justice in terms of the issues that we care about, in tackling the situation that we are in, promoting equal pay and tackling the gender pay gap. I want to report back to the Assembly on further work on the position of women in the labour market, because that came out of this work. I have also mentioned the work that has been done to refute the crowding out argument. I also feel that the evidence that the chief economist has given to us will be useful as a basis on which to tackle any other threats of this kind that may come down from Westminster.

gwneud dim â'r mater hwn ers eich datganiad diwethaf. Rwyf yn siŵr na fydddech wedi bwriadu hynny.

Jane Hutt: Diolch i Eluned Parrott am ei chwestiynau. Ni wnaf anghofio'r her gadarn—efallai fod hwnnw'n air rhy gryf—yn y cwestiynau gan arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru i gyn-Ysgrifennydd Gwladol Cymru, Cheryl Gillan, pan ddaeth i'r Siambr hon. Credaf mai prif bwynt Kirsty Williams i Ysgrifennydd Gwladol Cymru, o ran gwrando ar ein barn am raglen ddeddfwriaethol y DU, yn ogystal â'i hymateb hi i'n barn am ei swyddogaeth a'i chyfraniad, oedd y dylai hi roi'r neges i Lywodraeth y DU nad oedd arnom eisiau tâl rhanbarthol. Cafodd ei thystiolaeth gadarn yn erbyn tâl rhanbarthol ei chroesawu'n eang ar draws y Siambr hon. Talaf deyrnged i Ddemocratiaid Rhyddfrydol Cymru ac i'r partneriaid yn Llywodraeth glymblaid y DU a'r gwleidyddion hynny a safodd dros Gymru ar y mater pwysig iawn hwn.

Byddwn yn dweud wrth Eluned Parrott mai dyna pam mae'n bwysig ein bod yn gwneud y datganiad hwn heddiw: i gofnodi unwaith eto ein safbwynt fel Llywodraeth Lafur Cymru ar fudd-daliadau rhanbarthol. Rwyf yn siŵr y bydddech yn croesawu'r ffaith ein bod wedi gwneud hynny heddiw. Yn wir, rydych wedi croesawu hynny yn eich cwestiynau imi. Mae'n dangos cryfder annibynnol gwleidyddion Cymru a phob plaid yn y Siambr hon i nodi ein safbwynt. Mae'n bwysig ein bod yn bwrw ymlaen â hyn. Efallai ei fod wedi mynd i'r gwellt, ond rhaid inni atgoffa Llywodraeth y DU ein bod yn wylidwrus ynglŷn â'r materion hyn pan fyddant yn bygwth nid yn unig ein heconomi, ond hefyd ein fframwaith cyfiawnder cymdeithasol ac economaidd cyfan ar gyfer y materion sy'n bwysig inni, wrth ymdrin â'r sefyllfa yr ydym ynnddi, sef hyrwyddo cyflog cyfartal a mynd i'r afael â'r bwllch cyflog rhwng y rhywiau. Hoffwn roi adroddiad i'r Cynulliad am waith pellach ar sefyllfa menywod yn y farchnad lafur, oherwydd bod hynny wedi deillio o'r gwaith hwn. Rwyf hefyd wedi crybwyll y gwaith sydd wedi cael ei wneud i wrthbrofi'r ddadl am ddiffyg lle i'r sector preifat. Teimlaf hefyd y bydd y dystiolaeth y mae'r prif economegydd wedi'i rhoi i ni'n ddefnyddiol fel sail i ymdrin ag

unrhyw fygythiadau eraill o'r fath a allai ddod o San Steffan.

Mick Antoniw: Minister, in some ways you are being too modest in what you have said, and I congratulate you very much on the statement. I was involved in a regional pay issue a number of years ago. I will not be tempted to respond to the comments made by the Lib Dem Member; I am always amazed by her ability to turn a positive statement and ruin it with innuendo and misleading information. I would much rather focus on the important work that the chief economist did. I have no doubt that that work was instrumental and key to undermining and unravelling the argument put forward in support of regional pay.

However, we have to be cautious, because the argument has not gone away, and there are attacks across the UK on terms and conditions in an attempt to recover the loss of the regional pay position and on collective bargaining. With regard to your comments on the regional benefit issue, I am very concerned, because a report on 5 January in the *Daily Telegraph* stated that the 2020 Conservatives group, a right-wing committee of some 70 Tory MPs behind the Chancellor, George Osborne, is putting forward policies for its next agenda such as the abolition of the retirement age, extending the school day by up to three hours and paying lower benefits in the north and other parts of the country where the cost of living is less. Minister, will you confirm that you will put the same energy into undertaking an economic analysis of the impact that regional benefits and their natural consequence, regional minimum pay, would have on the Welsh economy?

Jane Hutt: Thank you very much, Mick Antoniw. I am very much responding to this in a consensual way in terms of the cross-party agreement that this was misguided, and also the recognition that we have a chief economist for Wales, Jonathan Price, whom we can be proud of and respect. That respect is now shared across the United Kingdom.

Mick Antoniw: Weinidog, mewn rhai ffyrdd rydych yn bod yn rhy ddiymhongar yn yr hyn yr ydych wedi'i ddweud, ac rwyf yn eich llongyfarch yn fawr iawn ar y datganiad. Bûm ynghlwm â mater tâl rhanbarthol nifer o flynyddoedd yn ôl. Ni chaf fy nhemtio i ymateb i'r sylwadau a wnaeth Aelod y Democratiaid Rhyddfrydol; mae ei gallu i gymryd datganiad cadarnhaol a'i ddifetha ag ensyniadau a gwybodaeth gamarweiniol bob amser yn fy synnu. Byddai'n well gennyf ganolbwyntio ar y gwaith pwysig a wnaeth y prif economegydd. Nid oes gennyf amheuaeth fod y gwaith yn hanfodol ac yn allweddol i danseilio'r ddadl a gyflwynwyd o blaid tâl rhanbarthol.

Fodd bynnag, rhaid inni fod yn ofalus, oherwydd nad yw'r ddadl wedi mynd i ffwrdd. Ceir ymosodiadau ledled y DU ym maes cydfargeinio ac ym maes telerau ac amodau mewn ymgais i adennill y colledion yn sgil y penderfyniad ar dâl rhanbarthol. Rwyf yn bryderus iawn o ran eich sylwadau ynglŷn â budd-daliadau rhanbarthol, oherwydd y nodwyd mewn adroddiad ar 5 Ionawr yn y *Daily Telegraph* fod grŵp 2020 y Ceidwadwyr, sef pwyllgor adain dde o ryw 70 o ASau y Toriaid sydd y tu ôl i'r Canghellor, George Osborne, yn cyflwyno polisïau ar gyfer eu hagenda nesaf. Roedd y rhain yn cynnwys diddymu'r oedran ymddeol, ymestyn y diwrnod ysgol hyd at dair awr a thalu budd-daliadau is yn y gogledd ac mewn rhannau eraill o'r wlad lle mae costau byw yn is. Weinidog, a wnewch chi gadarnhau y byddwch yn rhoi'r un egni i ymgymryd â dadansoddiad economaidd o'r effaith y byddai budd-daliadau rhanbarthol a'u canlyniad naturiol, sef isafswm cyflog rhanbarthol, yn ei chael ar economi Cymru?

Jane Hutt: Diolch yn fawr iawn, Mick Antoniw. Rwyf yn sicr yn ymateb i hyn mewn modd cydsyniol o ran y cytundeb trawsbleidiol bod hyn yn annoeth, a hefyd gan gydnabod bod gennym brif economegydd i Gymru, Jonathan Price, y gallwn fod yn falch ohono a'i barchu. Mae'r parch hwnnw bellach yn cael ei rannu ledled y Deyrnas Unedig.

I chose to respond to this and to make this statement in order to put on record how the National Assembly for Wales, led by the Welsh Labour Government, can deliver and stand up for the people of Wales, who often do not have the strongest voice. I fear the pronouncements from the 2020 Conservatives. It shows that we have to be vigilant. I am considering the work that we should now undertake in terms of a likely defence against these proposals, and also further work to show that any move towards regional benefits would be equally misguided.

Julie Morgan: I welcome the Minister's statement and I also congratulate her on her work in this area. I am especially pleased that she has highlighted women's position in this situation. Would the Minister agree that any proposal for regional pay is looking at regional imbalances from the wrong perspective? We all accept that there are huge regional imbalances in the UK, because of the dominance of the south-east and London. Would she agree that we need to redistribute prosperity from the south-east, which is benefitting, and has benefitted hugely, from the Olympics and Crossrail and that we need some further projects of that nature to boost the economy here in Wales? Does she agree that that is the way to go, not to penalise public servants just because they happen to be living in one of the poorer parts of the UK? It is the same with benefits; why should people living in less affluent parts suffer and have their benefits reduced?

3.30 p.m.

Jane Hutt: I thank Julie Morgan for that question. Regional pay would be harmful both to Welsh public services and to the Welsh economy. Our ambition is to boost our economy and our infrastructure. That is why—and I say this to our colleagues across the Chamber and to the UK coalition Government—it is so important that we follow through the inter-governmental talks that I am progressing, in terms of ensuring that we get our borrowing powers, that we move forward with the Silk commission and that we boost investment in our

Dewisais ymateb i hyn a gwneud y datganiad hwn er mwyn cofnodi sut y gall Cynulliad Cenedlaethol Cymru, dan arweiniad Llywodraeth Lafur Cymru, gyflawni a sefyll yn gadarn dros bobl Cymru, nad oes ganddynt y llais cryfaf yn aml. Rwyf yn ofni datganiadau grŵp 2020 y Ceidwadwyr. Mae'n dangos bod rhaid inni fod yn wyliadwrus. Rwyf yn ystyried y gwaith y dylem ei wneud nawr o ran amddiffyniad tebygol yn erbyn y cynigion hyn, ynghyd â gwaith pellach i ddangos y byddai unrhyw symudiad tuag at fudd-daliadau rhanbarthol yr un mor annoeth.

Julie Morgan: Rwyf yn croesawu datganiad y Gweinidog, ac rwyf hefyd yn ei llongyfarch ar ei gwaith yn y maes hwn. Rwyf yn arbennig o falch ei bod wedi tynnu sylw at sefyllfa menywod yn hyn o beth. A fyddai'r Gweinidog yn cytuno bod unrhyw gynnig ar gyfer tâl rhanbarthol yn edrych ar anghydbwysedd rhanbarthol o'r safbwynt anghywir? Rydym i gyd yn derbyn y ceir anghydbwysedd rhanbarthol mawr yn y DU, oherwydd cryfder y de-ddwyrain a Llundain. A fyddai'n cytuno bod angen i ni aiddosbarthu ffyniant o'r de-ddwyrain, sydd yn elwa, ac wedi elwa'n aruthrol, o ganlyniad i'r Gemau Olympaidd a Crossrail, a bod angen rhai prosiectau eraill o'r natur honno i roi hwb i'r economi yma yng Nghymru? A yw'n cytuno mai dyna'r ffordd ymlaen, ac nid cosbi gweision cyhoeddus dim ond oherwydd eu bod yn digwydd byw yn un o rannau tlotaf y DU? Mae'r un peth yn wir gyda budd-daliadau; pam ddylai pobl sy'n byw mewn mannau llai cefnog ddiodef a chael budd-daliadau is?

Jane Hutt: Diolch i Julie Morgan am y cwestiwn hwnnw. Byddai tâl rhanbarthol yn niweidiol i wasanaethau cyhoeddus Cymru ac i economi Cymru. Ein huchelgais yw rhoi hwb i'n heconomi a'n seilwaith. Dyna pam—a dywedaf hyn wrth ein cydweithwyr ar draws y Siambr ac wrth Lywodraeth glymblaid y DU—ei bod mor bwysig ein bod yn parhau â'r sgysiau rhynglywodraethol yr wyf yn bwrw ymlaen â hwy, o ran sicrhau ein bod yn cael ein pwerau benthyca, ein bod yn symud ymlaen â'r comisiwn Silk a'n bod yn hybu buddsoddiad yn ein seilwaith. Bydd hyn

infrastructure, which will not only be to the benefit of Wales and the Welsh economy, but to the UK as a whole, showing that devolution does work.

o fudd i Gymru ac economi Cymru, ond hefyd i'r DU gyfan, drwy ddangos bod datganoli yn gweithio.

Datganiad: Dyraniadau Cyfalaf **Statement: Capital Allocations**

The Minister for Finance and Leader of the House (Jane Hutt): The Welsh Government is committed to stimulating economic growth, creating jobs and reducing poverty in Wales. In the final budget, which was passed in the Assembly last month, we announced an additional capital funding package of £232 million over the next two years. This means that since the publication of the Wales infrastructure investment plan for growth and jobs last May, this Government has committed to an additional investment package of around £1.1 billion. The £232 million package will provide a much-needed boost for economic growth and will create or protect an estimated 4,000 jobs. It builds on the £44 million package we announced last May for the current financial year, in line with the priorities set out in the Wales infrastructure investment plan.

Y Gweinidog Cyllid ac Arweinydd y Tŷ (Jane Hutt): Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwmo i hybu twf economaidd, creu swyddi a lleihau tlodi yng Nghymru. Yn y gyllideb derfynol, a basiwyd yn y Cynulliad y mis diwethaf, bu inni gyhoeddi pecyn cyllid cyfalaf ychwanegol o £232 miliwn dros y ddwy flynedd nesaf. Mae hyn yn golygu bod y Llywodraeth hon, ers cyhoeddi cynllun buddsoddi yn seilwaith Cymru i hybu twf a swyddi fis Mai diwethaf, wedi ymrwmo i becyn buddsoddiad ychwanegol o tua £1.1 biliwn. Bydd y pecyn gwerth £232 miliwn yn rhoi hwb mawr ei angen i dwf economaidd ac amcangyfrifir y bydd yn creu neu'n diogelu 4,000 o swyddi. Mae'n adeiladu ar y pecyn gwerth £44 miliwn a gyhoeddwyd gennym fis Mai diwethaf ar gyfer y flwyddyn ariannol hon, yn unol â'r blaenoriaethau a nodir yn y cynllun buddsoddi yn seilwaith Cymru.

Today I am announcing that, as a result of careful financial management, I am also able to allocate additional capital investment this financial year to boost growth and jobs. I am making further allocations of £91.5 million to a number of priority areas, including: a £30 million package of housing investment, including funding for affordable housing and other housing priorities, for example an alternative approach to delivering housing adaptations and land for housing schemes; a £40 million package for education to support priority capital investment programmes across the education sector in Wales; £11.5 million for transport schemes, including improvements to the A465, the Abercynon roundabout on the A470, the A55 in north Wales and transport schemes across Wales integral to the national transport plan; and £5 million for flood and coastal risk management schemes in Conwy and Denbighshire and for a number of Environment Agency schemes across Wales.

Heddiw rwy'n cyhoeddi y gallaf hefyd, o ganlyniad i reoli ariannol gofalus, ddyrannu buddsoddiad cyfalaf ychwanegol yn y flwyddyn ariannol hon i hybu twf a swyddi. Rwyf yn gwneud dyraniadau ychwanegol o £91.5 miliwn i nifer o feysydd blaenoriaeth, gan gynnwys: pecyn gwerth £30 miliwn o fuddsoddiad mewn tai, gan gynnwys cyllid ar gyfer tai fforddiadwy a blaenoriaethau tai eraill, er enghraifft, dull amgen o ddarparu addasiadau tai a thir ar gyfer cynlluniau tai; pecyn gwerth £40 miliwn ar gyfer addysg i gefnogi rhaglenni buddsoddi cyfalaf â blaenoriaeth ar draws y sector addysg yng Nghymru; £11.5 miliwn ar gyfer cynlluniau trafndiaeth, gan gynnwys gwelliannau i'r A465, cylchfan Abercynon ar yr A470, yr A55 yn y gogledd a chynlluniau trafndiaeth ledled Cymru sy'n rhan annatod o'r cynllun trafndiaeth cenedlaethol; a £5 miliwn ar gyfer cynlluniau rheoli risg llifogydd a llifogyff arfordirol yng Nghonwy a Sir Ddinbych a nifer o gynlluniau Asiantaeth yr Amgylchedd ledled Cymru.

As part of the final budget, we committed to exploring options for a health technologies fund. Today, I am pleased to announce a package of £25 million—£5 million for the current financial year and a further £10 million in each of the next two years. Taken together, these new investments will generate more than 1,000 additional jobs. To boost our capital programme and the construction sector, I wrote to the Chief Secretary last autumn, urging him to increase investment in growth and jobs. Wales received an additional £224 million capital funding for the next two years in the Chancellor's autumn statement—£92 million in 2013-14 and £132 million in 2014-15. While I am disappointed with the cuts in revenue budgets, the additional capital will enable us to make further allocations, in line with the Wales infrastructure investment plan priorities, and I will make further announcements on this in due course.

We are not only maximising the use of our reduced capital budgets. In December, I announced two new innovative finance initiatives to boost investment in schools and roads. This included our commitment to proceed with investment in the last two sections of the A465 using a non-dividend investment vehicle, to enable us to deliver a full dual carriageway before 2020. Our plans are potentially to replicate this type of model for other infrastructure investments and we are drawing on a range of specialist knowledge to help us create a model that would generate the investment that we need from the capital markets. These initiatives build on the work that we have undertaken to establish the local government borrowing initiative for highway improvements, as well as a Welsh housing bond. Taken together, our innovative finance initiatives will generate significant additional investment of around £750 million. The added investment from our capital budgets of nearly £400 million, which is part-funded by revenue to capital transfers of around £70 million this year, through careful financial management, means that we have generated a package of new capital investment of some £1.1 billion since last May; that is a major achievement.

Fel rhan o'r gyllideb derfynol, ymrwymwyd i archwilio opsiynau ar gyfer cronfa technolegau iechyd. Heddiw, mae'n bleser gennyf gyhoeddi pecyn gwerth £25 miliwn—£5 miliwn ar gyfer y flwyddyn ariannol hon a £10 miliwn yr un ar gyfer y ddwy flynedd nesaf. Gyda'i gilydd, bydd y buddsoddiadau newydd hyn yn cynhyrchu mwy na 1,000 o swyddi ychwanegol. I roi hwb i'n rhaglen gyfalaf a'r sector adeiladu, ysgrifennaiis at y Prif Ysgrifennydd yn yr hydref y llynedd, i'w annog i fuddsoddi mwy mewn twf a swyddi. Cafodd Cymru £224 miliwn o gyllid cyfalaf ychwanegol ar gyfer y ddwy flynedd nesaf yn natganiad yr hydref y Canghellor—£92 miliwn yn 2013-14 a £132 miliwn yn 2014-15. Er fy mod yn siomedig â'r toriadau mewn cyllidebau refeniw, bydd y cyfalaf ychwanegol yn ein galluogi i wneud rhagor o ddyraniadau, yn unol â blaenoriaethau'r cynllun buddsoddi yn seilwaith Cymru, a byddaf yn gwneud cyhoeddiadau am hyn maes o law.

Nid dim ond manteisio i'r eithaf ar ein cyllidebau cyfalaf llai yr ydym. Ym mis Rhagfyr, cyhoeddais ddwy fenter cyllido arloesol newydd i hybu buddsoddiad mewn ysgolion a ffyrdd. Roedd hyn yn cynnwys ein hymrwymiad i fwrw ymlaen i fuddsoddi yn nwy ran olaf yr A465 gan ddefnyddio cyfrwng buddsoddi heb ddifendau, er mwyn ein galluogi i ddarparu ffordd ddeuol lawn cyn 2020. Ein cynlluniau yw dyblygu'r math hwn o fodel ar gyfer buddsoddiadau eraill mewn seilwaith os oes modd, ac rydym yn manteisio ar ystod o wybodaeth arbenigol i'n helpu i greu model a fyddai'n cynhyrchu'r buddsoddiad sydd ei angen arnom gan y marchnadoedd cyfalaf. Mae'r mentrau hyn yn adeiladu ar y gwaith yr ydym wedi'i wneud i sefydlu'r fenter leol benthyca gan y llywodraeth ar gyfer gwella priffyrdd, yn ogystal â bond tai Cymru. Gyda'i gilydd, bydd ein mentrau cyllid arloesol yn creu buddsoddiad ychwanegol sylweddol o tua £750 miliwn. Mae'r buddsoddiad ychwanegol o bron i £400 miliwn o'n cyllidebau cyfalaf, sydd wedi'i ariannu'n rhannol trwy drosglwyddo tua £70 miliwn o refeniw i gyfalaf eleni, drwy reoli ariannol gofalus, yn golygu ein bod wedi creu pecyn buddsoddiad cyfalaf newydd o oddeutu £1.1 biliwn ers mis Mai y llynedd; mae hynny'n llywddiant mawr.

Over and above this, many of our investments have attracted funding from the private sector, European structural funds. The Welsh housing partnership, the next generation broadband programme, and the energy efficiency programme are good examples of this multi-financing approach. We do not know what our capital budget will be for 2015-16 and beyond until the UK Government announces the outcome of its spending review. However, the evidence suggests that economic conditions will continue to be tough and that budgets will be tight. We are taking every step to prepare for this and give Wales a better future.

Regarding structural funds, we have already announced our intentions, and we are currently consulting for the next funding round to have a focus on growth and jobs. We are continuously strengthening Welsh procurement policy to achieve best value for money in our capital investments. That is not just about cost or economic benefits, but about maximising the value of environmental and social benefits. Therefore, in the most challenging economic times, and bearing massive real-term cuts to our capital budgets, this Government has taken positive action to maximise capital investment.

Finally, Members will be aware that, in its report in November last year, the Silk commission recommended that the Welsh Government should set up a Welsh Treasury function to manage new tax and borrowing powers. I have been progressing initial work around this function for several months. The development of the Wales infrastructure investment plan has required a strategic approach to prioritising our investment proposals in line with our resources, and we continue to develop innovative funding vehicles. The launch of the plan, and the level of additional capital investment that we have generated over the past eight months, demonstrate that this work has been effective and beneficial.

We have also improved the transparency of our budget during this period, enabling better

Yn ychwanegol at hyn, mae llawer o'n buddsoddiadau wedi denu cyllid gan y sector preifat, cronfeydd strwythurol Ewropeaidd. Mae partneriaeth tai Cymru, y rhaglen band eang cenedlaeth nesaf, a'r rhaglen effeithlonrwydd ynni yn enghreifftiau da o'r dulliau aml-ariannu hyn. Nid ydym yn gwybod beth fydd ein cyllideb cyfalaf yn 2015-16 a thu hwnt nes i Lywodraeth y DU gyhoeddi canlyniad eu hadolygiad o wariant. Fodd bynnag, mae'r dystiolaeth yn awgrymu y bydd amgylchiadau economaidd yn parhau i fod yn anodd ac y bydd cyllidebau'n dynn. Rydym yn cymryd pob cam i baratoi am hyn a rhoi dyfodol gwell i Gymru.

O ran cronfeydd strwythurol, rydym eisoes wedi cyhoeddi ein bwriadau, ac rydym wrthi'n ymgynghori er mwyn i'r rownd ariannu nesaf ganolbwyntio ar dwf a swyddi. Rydym yn cryfhau polisi caffael Cymru'n barhaus i gyflawni'r gwerth gorau am arian yn ein buddsoddiadau cyfalaf. Nid dim ond mater o gost neu fuddion economaidd yw hynny, ond mater o gynyddu gwerth y buddion amgylcheddol a chymdeithasol. Felly, yn yr amseroedd economaidd mwyaf heriol, a chan wynebu toriadau enfawr mewn termau real i'n cyllidebau cyfalaf, mae'r Llywodraeth hon wedi cymryd camau cadarnhaol i sicrhau cymaint â phosibl o fuddsoddiad cyfalaf.

Yn olaf, bydd Aelodau'n ymwybodol bod comisiwn Silk, yn yr adroddiad ym mis Tachwedd y llynedd, wedi argymhell y dylai Llywodraeth Cymru sefydlu swyddogaeth Trysorlys Cymru i reoli pwerau newydd ym meysydd treth a benthyca. Rwyf wedi bod yn datblygu gwaith cychwynnol o amgylch y swyddogaeth hon ers sawl mis. Bu angen dull strategol o flaenoriaethu ein cynigion buddsoddi yn unol â'n hadnoddau er mwyn datblygu'r cynllun buddsoddi yn seilwaith Cymru, ac rydym yn parhau i ddatblygu ddulliau ariannu arloesol. Mae lansiad y cynllun, a lefel y buddsoddiad cyfalaf ychwanegol yr ydym wedi'i gynhyrchu dros yr wyth mis diwethaf, yn dangos bod y gwaith hwn wedi bod yn effeithiol ac yn fuddiol.

Rydym hefyd wedi gwneud ein cyllideb yn fwy tryloyw ystod y cyfnod hwn, gan alluogi

scrutiny and challenge on how we use our resources. We still need more flexibility to use our resources in Wales, to enable us to do more to grow the economy, to create jobs and to reduce poverty in Wales. Therefore, further enhancement of a Welsh Treasury function will enable the financial reforms that have been recommended by the Silk commission to be implemented, and these will be addressed as the reform process gathers pace.

On funding for Wales, the First Minister made his position clear: the current devolved funding settlement for Wales is no longer fit for purpose, and we are resolutely pursuing the case for financial reform and a fairer funding settlement for Wales. The Silk commission produced a comprehensive, well-argued set of proposals for financial reform. We accept that this provides the parameters of a new funding system that would provide a better deal for Wales within a strong United Kingdom. Inter-governmental talks to progress the Silk commission proposals are already underway at official and ministerial levels. These talks will also address the case for early access to the in-principle borrowing powers to finance specific infrastructure projects, as announced last October in the joint statement by the Chief Secretary to the Treasury and me.

It will be vital for the Welsh Government to have sufficient capacity and expertise to manage any new fiscal powers effectively, and to enable the financial reforms that have been recommended by the Silk commission to be implemented. We will build on the Treasury functions that we have already developed, to generate the resources that we need to deliver efficient and economic public services, to achieve economic growth, to reduce poverty and to create better-quality lives for people in Wales in the long term. Today, I am pleased to announce an increased investment of £91.5 million in housing, education, flood protection, transport and health, using every Welsh pound to boost jobs and growth.

Paul Davies: I am pleased to respond to

gwell trefniadau craffu a herio ar sut yr ydym yn defnyddio ein hadnoddau. Mae angen mwy o hyblygrwydd arnom o hyd i ddefnyddio ein hadnoddau yng Nghymru, i'n galluogi i wneud mwy i dyfu'r economi, creu swyddi a lleihau tlodi yng Nghymru. Felly, trwy ehangu swyddogaeth Trysorlys Cymru ymhellach, gallwn roi'r diwygiadau ariannol sydd wedi'u hargymell gan gomisiwn Silk ar waith, a bydd y rhain yn cael sylw wrth i'r broses ddiwygio gyflymu.

O ran cyllid ar gyfer Cymru, gwnaeth y Prif Weinidog ei safbwynt yn glir: nid yw'r setliad cyllid datganoledig presennol i Gymru'n addas at ei ddiben mwyach, ac rydym pledio'r achos yn benderfynol dros ddiwygiadau ariannol a setliad cyllid tecach i Gymru. Cynhyrchodd comisiwn Silk set o gynigion cynhwysfawr a dadleuon da o blaid diwygiadau ariannol. Rydym yn derbyn bod hyn yn rhoi paramedrau ar gyfer system ariannu newydd a fyddai'n rhoi bargaen well i Gymru o fewn Teyrnas Unedig gref. Mae sgysiau rhynglywodraethol i ddatblygu cynigion comisiwn Silk eisoes wedi'u cychwyn ar lefelau swyddogion a gweinidogion. Bydd y sgysiau hyn hefyd yn ymdrin â'r achos ar gyfer sicrhau bod y pwerau benthyca mewn egwyddor ar gael yn gynnar i ariannu prosiectau seilwaith penodol, fel a gyhoeddwyd fis Hydref y llynedd yn y datganiad ar y cyd gan Brif Ysgrifennydd y Trysorlys a mi.

Bydd yn hanfodol bod gan Lywodraeth Cymru ddigon o gapasiti ac arbenigedd i reoli unrhyw bwerau cyllidol newydd yn effeithiol, ac i allu gweithredu'r diwygiadau ariannol y mae comisiwn Silk wedi eu hargymell. Byddwn yn adeiladu ar swyddogaethau'r Trysorlys yr ydym eisoes wedi eu datblygu, i gynhyrchu'r adnoddau sydd eu hangen arnom i ddarparu gwasanaethau cyhoeddus effeithlon a darbodus, i sicrhau twf economaidd, i leihau tlodi ac i greu gwell ansawdd bywyd i bobl yng Nghymru yn y tymor hir. Heddiw, mae'n bleser gennyf gyhoeddi cynnydd mewn buddsoddiad o £91.5 miliwn mewn tai, addysg, amddiffyn rhag llifogydd, trafnidiaeth ac iechyd, gan ddefnyddio pob punt Gymreig i hybu swyddi a thwf.

Paul Davies: Rwyf yn falch o ymateb i

today's announcement on capital allocations on behalf of the Welsh Conservatives. I thank the Minister for bringing forward this statement to update the Chamber.

As the Minister said, the Chancellor's autumn statement at the end of last year included several benefits for the Welsh economy, most notably that the Welsh Government will benefit from an additional £224 million in capital spending. I am pleased that the Minister will be making an additional statement regarding this specific substantial investment in the future. This additional money is very much welcomed, and I hope that it will be used carefully and effectively by the Welsh Government to fund several important projects across the country.

As Members are aware, there are still significant backlogs in the repair bill for schools, transport projects and social housing in Wales that need substantial investment. I am therefore pleased that the Welsh Government has recognised this and is providing extra funding for projects of this kind. I also welcome the extra funding for projects and schemes in relation to flooding, as flooding has devastated some of our communities recently.

I accept that the Minister has had to make some difficult decisions regarding capital spending in the past, given that the Welsh Government has had a reduced capital budget from the comprehensive spending review. As finances are tight, Governments at all levels, including the Welsh Government, must think innovatively and invest money more wisely than it has done so in the past. I believe that the Welsh Government should raise its ambitions for devolved capital spending to avoid the impression that Wales cannot manage ambitious capital projects. I welcome the fact that the Welsh Government now has an infrastructure investment plan in place.

The projects announced today will hopefully complement the Wales infrastructure investment plan priorities well to deliver and enhance our public services. However, I have concerns surrounding the prioritisation of the

gyhoeddiad heddiw ar ddyraniadau cyfalaf ar ran y Ceidwadwyr Cymreig. Diolch i'r Gweinidog am gyflwyno'r datganiad hwn i roi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Siambr.

Fel y dywedodd y Gweinidog, roedd datganiad yr hydref y Canghellor ddiwedd y llynedd yn cynnwys llawer o fuddion i economi Cymru, yn enwedig y ffaith y bydd Llywodraeth Cymru'n elwa o £224 miliwn ychwanegol o wariant cyfalaf. Rwyf yn falch y bydd y Gweinidog yn gwneud datganiad ychwanegol ynglŷn â'r buddsoddiad sylweddol penodol hwn yn y dyfodol. Mae croeso mawr i'r arian ychwanegol hwn, a gobeithiaf y bydd Llywodraeth Cymru'n ei ddefnyddio'n ofalus ac yn effeithiol i ariannu llawer o brosiectau pwysig ar draws y wlad.

Fel y gŵyr Aelodau, mae'r gwaith atgyweirio ysgolion, prosiectau trafndiaeth a thai cymdeithasol yng Nghymru wedi ôl-gronni'n sylweddol o hyd, ac angen buddsoddiad sylweddol. Rwyf yn falch felly bod Llywodraeth Cymru wedi cydnabod hyn a'i bod yn darparu cyllid ychwanegol ar gyfer prosiectau o'r math hwn. Rwyf hefyd yn croesawu'r arian ychwanegol i brosiectau a chynlluniau sy'n ymwneud â llifogydd, gan fod llifogydd wedi difrodi rhai o'n cymunedau yn ddiweddar.

Rwyf yn derbyn bod y Gweinidog wedi gorfod gwneud rhai penderfyniadau anodd am wariant cyfalaf yn y gorffennol, o gofio bod Llywodraeth Cymru wedi derbyn cyllideb gyfalaf lai gan yr adolygiad cynhwysfawr o wariant. Gan fod arian yn dynn, rhaid i lywodraethau ar bob lefel, gan gynnwys Llywodraeth Cymru, feddwl yn arloesol a buddsoddi arian yn ddoethach nag y maent wedi gwneud yn y gorffennol. Credaf y dylai Llywodraeth Cymru fod yn fwy uchelgeisiol ym maes gwariant cyfalaf datganoledig i osgoi'r argraff na all Cymru reoli prosiectau cyfalaf uchelgeisiol. Croesawaf y ffaith bod Llywodraeth Cymru nawr wedi sefydlu cynllun buddsoddi mewn seilwaith.

Gobeithio y bydd y prosiectau a gyhoeddwyd heddiw'n ategu blaenoriaethau'r cynllun buddsoddi yn seilwaith Cymru yn effeithiol er mwyn cyflenwi a gwella ein gwasanaethau cyhoeddus. Fodd bynnag, mae gennyf

capital projects announced in this statement. I accept that it is important to identify and prioritise nationally significant capital projects across the Welsh public sector, but I would be grateful if the Minister could tell us exactly what criteria were used in this process. Could she tell Members, in detail, about the criteria used for prioritisation in her response, particularly regarding some of the transport schemes mentioned today?

The Confederation of British Industry believes that the process for choosing project priorities should be at arm's length from Ministers; that is extremely important. Does the Minister agree that, by taking this responsibility away from her, the Welsh Government will be de-politicising the process of ensuring that there is a standard of fairness in the system? In other words, projects will be prioritised purely on their merits and not according to political pressure.

In her statement, the Minister refers to a £40 million package for education to support priority capital investment programmes across the education sector. Would the Minister be kind enough to expand on this investment and tell us how exactly this money will be used?

I am sure that it is no surprise to the Minister that those of us on this side of the Chamber believe that the Government should look to use all types of finance as much as possible to fund capital projects. I am glad that the Government is giving innovative ways of financing full consideration. I am also pleased that the Minister is continuing with the successful local government borrowing initiative.

Given the current financial climate, it is even more important to consider all options when financing capital projects. That includes private investment. I accept that the private finance initiative model has proved to be hugely expensive and detrimental to the taxpayer in most cases, but there are other models of financing capital projects. As the Minister is aware, the Scottish Government,

bryderon ynghylch blaenoriaethu'r prosiectau cyfalaf a gyhoeddwyd yn y datganiad hwn. Rwyf yn derbyn ei bod yn bwysig nodi a blaenoriaethu prosiectau cyfalaf cenedlaethol sylweddol ar draws y sector cyhoeddus yng Nghymru, ond byddwn yn ddiolchgar pe gallai'r Gweinidog ddweud wrthym yn union pa feini prawf a ddefnyddiwyd yn y broses hon. A allai ddweud wrth yr Aelodau, yn fanwl, am y meini prawf a ddefnyddiwyd i flaenoriaethu yn ei hymateb, yn enwedig o ran rhai o'r cynlluniau trafnidiaeth a grybwyllwyd heddiw?

Mae Cydffederasiwn Diwydiant Prydain yn credu y dylai'r broses o ddewis blaenoriaethau prosiectau fod hyd braich oddi wrth Weinidogion; mae hynny'n hynod o bwysig. A yw'r Gweinidog yn cytuno y bydd Llywodraeth Cymru, drwy gymryd y cyfrifoldeb hwn oddi arni, yn tynnu'r elfen wleidyddol o'r broses o sicrhau y ceir safon o degwch yn y system? Mewn geiriau eraill, caiff prosiectau eu blaenoriaethu ar sail eu teilyngdod yn unig, ac nid yn ôl pwysau gwleidyddol.

Yn ei datganiad, cyfeiria'r Gweinidog at becyn gwerth £40 miliwn ar gyfer addysg i gefnogi rhaglenni buddsoddi cyfalaf â blaenoriaeth ar draws y sector addysg. A fyddai'r Gweinidog cystal ag ehangu ar y buddsoddiad hwn a dweud wrthym sut yn union y defnyddir yr arian hwn?

Rwyf yn siŵr nad yw'n syndod o gwbl i'r Gweinidog ein bod ni ar yr ochr hon i'r Siambr yn credu y dylai'r Llywodraeth geisio defnyddio cymaint â phosibl o bob math o gyllid i ariannu prosiectau cyfalaf. Rwyf yn falch bod y Llywodraeth yn ystyried ffyrdd arloesol o ariannu yn llawn. Rwyf hefyd yn falch bod y Gweinidog yn parhau â'r fenter leol benthyciadau gan y llywodraeth, sydd wedi bod yn llwyddiannus.

O ystyried yr hinsawdd ariannol bresennol, mae hyd yn oed yn bwysicach ystyried pob opsiwn wrth ariannu prosiectau cyfalaf. Mae hynny'n cynnwys buddsoddiad preifat. Derbyniaf fod y model menter cyllid preifat wedi profi'n hynod ddrud a niweidiol i'r trethdalwr yn y rhan fwyaf o achosion, ond ceir modelau eraill ar gyfer ariannu prosiectau cyfalaf. Fel y mae'r Gweinidog yn

for example, has been using some very innovative models: the Scottish Futures Trust is one model that helps to fund capital projects.

In addition to the non-dividend investment vehicle that the Government will use to deliver a dual carriageway on the A465 before 2020, can the Minister also update Members on the Welsh Government's progress on establishing other public-private partnerships?

I understand that the UK Government has also made clear its commitment to continue engaging with the Welsh Government to explore options for improving the M4 in south Wales. Perhaps the Minister could give us an update on the progress of this commitment, given the importance of this improvement to the Welsh economy.

Your written statement on 5 December in relation to the autumn statement states that capital funding options are being considered alongside discussions on the Silk commission's recommendations and recent announcements on Welsh funding. I am pleased that these meetings and talks, particularly regarding the Silk commission's recommendations, are progressing. I look forward to hearing more about these developments in the future.

Once again, I thank the Minister for her statement. I hope that the Welsh Government will ensure that investments in projects announced today will be effectively monitored so that they are successful in developing our national public infrastructure.

3.45 p.m.

Jane Hutt: I thank Paul Davies, the finance spokesperson for the Welsh Conservatives, for that very positive response to my statement today. We are taking this forward and we are committed to doing everything that we can to boost growth and jobs through infrastructure investment. We must drive value-for-money for our reduced capital budget, which I remind Members will be

gwybod, mae Llywodraeth yr Alban, er enghraifft, wedi bod yn defnyddio modelau arloesol iawn: mae model y Scottish Futures Trust yn un sy'n helpu i ariannu prosiectau cyfalaf.

Yn ychwanegol at y cyfrwng buddsoddi heb ddividendau y bydd y Llywodraeth yn ei ddefnyddio i ddarparu ffordd ddeuol ar yr A465 cyn 2020, a all y Gweinidog hefyd roi'r wybodaeth ddiweddaraf i Aelodau am y camau y mae Llywodraeth Cymru wedi'u cymryd o ran sefydlu partneriaethau eraill rhwng y sectorau cyhoeddus a phreifat?

Rwyf yn deall bod Llywodraeth y DU hefyd wedi egluro ei hymrwymiad i barhau i ymgysylltu â Llywodraeth Cymru i archwilio opsiynau ar gyfer gwella'r M4 yn ne Cymru. Efallai y gallai'r Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf inni am hynt yr ymrwymiad hwn, ac ystyried pwysigrwydd y gwelliant hwn i economi Cymru.

Mae eich datganiad ysgrifenedig ar 5 Rhagfyr ynglŷn â datganiad yr hydref yn datgan bod opsiynau ym maes cyllid cyfalaf yn cael eu hystyried ochr yn ochr â thrafodaethau am argymhellion comisiwn Silk a chyhoeddiadau diweddar ynghylch cyllid Cymru. Rwyf yn falch bod y cyfarfodydd a'r sgysiau hyn, yn enwedig o ran argymhellion comisiwn Silk, yn symud ymlaen. Edrychaf ymlaen at glywed mwy am y datblygiadau hyn yn y dyfodol.

Unwaith eto, diolchaf i'r Gweinidog am ei datganiad. Gobeithiaf y bydd Llywodraeth Cymru'n sicrhau y caiff y buddsoddiadau mewn prosiectau a gyhoeddwyd heddiw eu monitro'n effeithiol fel eu bod yn llwyddo i ddatblygu ein seilwaith cyhoeddus cenedlaethol.

Jane Hutt: Diolch i Paul Davies, llefarydd cyllid y Ceidwadwyr Cymreig, am yr ymateb cadarnhaol iawn hwnnw i'm datganiad heddiw. Rydym yn bwrw ymlaen â hyn ac rydym wedi ymrwymo i wneud popeth a allwn i hybu twf a swyddi drwy fuddsoddi mewn seilwaith. Rhaid inni hybu gwerth am arian ar gyfer ein cyllideb cyfalaf lai o faint; atgoffaf Aelodau y bydd 39% yn is mewn

39% lower in real terms by 2014-15. It is about finding new ways to boost investment in infrastructure in challenging economic times, so I know that you will welcome the £1.1 billion as delivering on our ambitions. It is important that we look to the Wales infrastructure investment plan not only to set out our approach and how we are investing in infrastructure over the next decade, but to be a clear guide as to how we will deliver on our priorities. I can assure Paul Davies that this is reflected in terms of the decisions that we have made for the allocation of the £91.5 million today, which is entirely in line with the Wales infrastructure investment plan. We are ensuring that investments are aligned with strategic priorities, leveraging more funding into public capital and driving better value for money. We are investing and making better use of our assets.

It is an important point about prioritisation and delivering better business cases. I can assure you that I have ensured that the strategic fit with our priorities is clear, but also that the business cases are robust, deliverable and optimise value for money. We have moved forward in terms of the developments, moving away from the old, discredited private finance initiative model, which we did not use to the extent that it was used in Scotland and most certainly in England. I welcome the fundamental review of PFI that has been undertaken by the UK Government, published in December, and I am looking at that carefully. You will recall that we have about 10% of Scotland's exposure to PFI liability in Wales, which puts us in a good position, where we can make space to develop innovative, non-dividend finance mechanisms. That is what we are now doing. We started with the A465 and we are moving forward and learning lessons from Scottish Futures.

In terms of the detail of the announcements that I am making today, Ministers will give further details on, for example, the £40 million for education. Twenty-first century schools is a programme that is shared between the Welsh Government and local government, but further education will

termau real erbyn 2014-15. Mae'n fater o ddod o hyd i ffyrdd newydd i roi hwb i fuddsoddiad mewn seilwaith ar adeg heriol yn economaidd, felly gwn y byddwch yn croesawu'r £1.1 biliwn fel arwydd ein bod yn cyflawni ein huchelgeisiau. Mae'n bwysig i'r cynllun buddsoddi yn seilwaith Cymru amlinellu ein dull gweithredu a sut yr ydym yn buddsoddi mewn seilwaith dros y degawd nesaf, ond hefyd fod yn ganllaw clir o ran sut y byddwn yn cyflawni ein blaenoriaethau. Gallaf sicrhau Paul Davies bod hyn yn cael ei adlewyrchu yn y penderfyniadau yr ydym wedi'u gwneud ynglŷn â dyrannu'r £91.5 miliwn heddiw. Mae'r rhain yn cyd-fynd yn llwyr â'r cynllun buddsoddi yn seilwaith Cymru. Rydym yn sicrhau bod buddsoddiadau'n cyd-fynd â blaenoriaethau strategol, gan ddenu rhagor o gyllid i gyfalaf cyhoeddus a sbarduno gwell gwerth am arian. Rydym yn buddsoddi ac yn defnyddio ein hasedau'n well.

Mae'n bwynt pwysig ynglŷn â blaenoriaethu a darparu achosion busnes gwell. Gallaf eich sicrhau fy mod wedi gofalu bod y ffit strategol gyda'n blaenoriaethau yn glir, ond hefyd bod yr achosion busnes yn gadarn ac yn rhoi'r gwerth gorau am arian, a bod modd eu cyflawni. Rydym wedi symud ymlaen o ran y datblygiadau, gan symud oddi wrth yr hen fodel menter cyllid preifat sydd wedi cael enw drwg. Ni wnaethom ddefnyddio'r model hwn i'r graddau ag y cafodd ei ddefnyddio yn yr Alban nac, yn sicr, yn Lloegr. Croesawaf yr adolygiad sylfaenol o PFI a gynhaliwyd gan Lywodraeth y DU, ac a gyhoeddwyd ym mis Rhagfyr, ac rwyf yn edrych ar hwnnw'n ofalus. Byddwch yn cofio ein bod ni yng Nghymru tua 10% mor agored i atebolrwydd PFI yng Nghymru ag y mae'r Alban, sy'n golygu ein bod mewn sefyllfa dda, ac y gallwn wneud lle i ddatblygu mecanweithiau cyllid arloesol heb ddifidendau. Dyna beth yr ydym yn ei wneud nawr. Dechreuwyd gyda'r A465 ac rydym yn symud ymlaen ac yn dysgu gwersi gan Scottish Futures.

O ran manylion y cyhoeddiadau yr wyf yn eu gwneud heddiw, bydd Gweinidogion yn rhoi rhagor o fanylion, er enghraifft ar y £40 miliwn ar gyfer addysg. Mae Ysgolion ar gyfer yr Unfed Ganrif ar Hugain yn rhaglen sy'n cael ei rhannu rhwng Llywodraeth Cymru a llywodraeth leol, ond bydd addysg

benefit as well. I have given details in terms of the transport announcements, which are clearly in line with the national transport plan pipeline that is expressed in the Wales infrastructure investment plan.

Ieuan Wyn Jones: Rwy'n diolch i'r Gweinidog am ei datganiad heddiw. Mae hi wedi cyfeirio at y £91.5 miliwn sy'n cael ei neilltuo ar gyfer, fel mae hi'n eu galw, ardaloedd blaenoriaeth. Nid oes gennyf wrthwynebiad i'r dyraniad y mae'r Gweinidog wedi ei wneud, ac rwy'n anghytuno gyda'r Ceidwadwyr y dylai hyn fod yn fater i gorff annibynnol. Yn y diwedd, mae'r Llywodraeth yn atebol am ei phenderfyniadau a, phe baem yn trosglwyddo'r cyfrifoldeb i gorff annibynnol, ble fuasai atebolrwydd yn gorwedd pe baem yn anghytuno gyda'i benderfyniadau? Yr unig beth rwy'n ei ofyn i'r Gweinidog yw hyn: yng nghyswllt y cynlluniau sydd wedi eu rhestru yn y fan hon, gan mai arian sydd yn y gyllideb yn barod yw'r £91.5 miliwn, pa gynlluniau sydd wedi gofod mynd er mwyn gwneud lle i'r rhain? Mae'r Gweinidog wedi cadarnhau nad arian newydd yw hwn.

Mae'r Gweinidog hefyd yn ei datganiad wedi mynd i ychydig yn fwy o fanylder ynglŷn â'r cynlluniau trafniadaeth sy'n cael eu gosod. Cyfeiriodd at yr A465 a'r A470, ac at yr A55 ar draws gogledd Cymru. Fodd bynnag, nid oes manylion ynglŷn â'r buddsoddiad mewn tai na chwaith manylion am y cyfalaf ar gyfer ysgolion yng Nghymru. A wnaiff y Gweinidog gadarnhau y bydd mwy o fanylion yn cael eu rhoi i Aelodau—os nad yw hyn wedi digwydd yn barod mewn datganiad nad wyf wedi ei weld—ynglŷn â pha ardaloedd yn union fydd yn elwa o'r buddsoddiad hwn, ac yn arbennig ysgolion?

Mae'r Gweinidog hefyd wedi dweud bod opsiynau yn cael eu hystyried ynglŷn â gwariant ar gronfa technoleg iechyd, felly buasai'n dda cael gwybod yn union ble y bydd hynny'n digwydd.

Mae'r Gweinidog hefyd yn cyfeirio at yr arian a roddwyd yn sgîl datganiad Canghellor y Trysorlys ym mis Rhagfyr. Buasai'n dda cael gwybod pa bryd y mae'r Gweinidog yn disgwyl bod mewn sefyllfa i roi gwybodaeth ynglŷn â dyraniad yr arian hwnnw. Mae hwn

bellach yn elwa hefyd. Rwyf wedi rhoi manylion ym maes trafniadaeth, sy'n amlwg yn cyd-fynd â'r cynllun trafniadaeth cenedlaethol arfaethedig a fynegir yn y cynllun buddsoddi yn seilwaith Cymru.

Ieuan Wyn Jones: I thank the Minister for her statement today. She has referred to the £91.5 million that has been set aside for, as she refers to them, the priority areas. I do not have any objection to the allocation that the Minister has made, and I disagree with the Conservatives that this should be a matter for an independent body. At the end of the day, the Government is accountable for the decisions it makes and, were we to transfer responsibility to an independent body, were would the accountability lie in the event of our disagreeing with its decisions? The only thing that I would ask the Minister is this: in relation to the schemes outlined here, given that the £91.5 million is money that is already in the budget, what other schemes have had to go to make room for these? The Minister has confirmed that this is not new money.

In her statement, the Minister also went into greater detail about the transport schemes that are being introduced. She referred to the A465 and the A470, and to the A55 across north Wales. However, there are no details as to the investment in housing, nor are there details of the capital for schools in Wales. Will the Minister confirm that further details will be provided to Members—if this has not occurred already in a statement that I have not seen—as to the exact areas that will benefit from this investment, particularly in relation to schools?

The Minister has also said that options for expenditure on a health technologies fund are being considered, so it would be good to know exactly where that will be happening.

The Minister also refers to the money that was provided following the statement made by the Chancellor of the Exchequer in December. It would be good to know when the Minister expects to be in a position to give information about the allocation of that

yn swm cymharol sylweddol, ond, wrth gwrs, nid yw'n gwneud yn iawn mewn unrhyw ffordd am y toriad i'r gronfa gyfalaf dros y cyfnod hwnnw. Serch hynny, mae hyn yn help. Felly, buasai'n dda cael trafodaeth ynglŷn â sut y bydd y Llywodraeth yn mynd ati o fewn fframwaith y cynllun isadeiledd a sut y bydd y Gweinidog yn neilltuo'r arian hwnnw.

Fel mae'r Gweinidog yn gwybod, rydym wedi croesawu'r hyn a ddywedodd ynglŷn â dod ag arian cyfalaf ychwanegol i mewn er mwyn cwblhau'r A465 erbyn 2020. Cynigiwyd cynllun Adeiladu dros Gymru gennym ni, ac mae'n edrych yn debyg fod hwnnw'n cael ei ddefnyddio bellach. Buasai'n dda cael gwybod yn eithaf buan pa fath o gynlluniau eraill sy'n debygol o ddod ymlaen er mwyn inni allu gweld yn union faint o arian, yn ychwanegol i'r hyn sydd wedi ei golli yn barod, fydd yn gallu cael ei ddefnyddio i hybu isadeiledd yng Nghymru ac, yn sgîl hynny, i hybu gweithgarwch. Mae'r Gweinidog yn gwybod—fel yr ydym ni i gyd yn gwybod—nad oes sicrwydd bellach ynglŷn â'r arian fydd yn cael ei neilltuo yn yr adolygiad o wariant wedi 2015 a taw'r tebygrwydd yw y bydd yr arian hwnnw yn sylweddol is eto na'r hyn sy'n cael ei neilltuo ar hyn o bryd. Yn ôl datganiad Canghellor y Trysorlys, y tebygrwydd yw y bydd y toriad rhywbeth yn debyg i'r hyn a gawsom yn barod yn y cyfnod hwn. Mae'n amlwg bod y Llywodraeth yn paratoi ar gyfer toriad sylweddol arall nid yn unig yn yr arian refeniw, ond yn yr arian cyfalaf. Buasai'n dda cael gwybod pa waith paratoi y mae'r Llywodraeth yn ei wneud er mwyn wynebu hynny.

Mae'r Gweinidog hefyd wedi cyfeirio at bolisi caffael, y cyfeiriwyd ato hefyd gan Alun Ffred a nifer o Aelodau eraill ar feinciau Plaid Cymru. Mae'r Gweinidog yn ymwybodol ein bod ni'n teimlo bod mwy y gallasem ni a'r Llywodraeth ei wneud er mwyn sicrhau bod cwmnïau lleol yn elwa o'r gronfa o tua £4.5 biliwn sy'n cael ei wario drwy bolisi caffael y Llywodraeth ar sawl lefel—nid yn unig gan Lywodraeth Cymru ond gan lywodraeth leol.

Cyfeiriodd y Gweinidog hefyd at argymhellion comisiwn Silk, ac rwy'n falch

money. It is a relatively considerable amount of money, but, of course, it does not make up in any way for the cut in the capital fund over that period. However, it certainly helps. Therefore, it would be good to have a discussion on how the Government will proceed within the Wales infrastructure investment plan and on how the Minister will allocate that money.

As the Minister knows, we have welcomed what she said about bringing in additional capital funding in order to complete the A465 by 2020. We proposed the Build for Wales programme, and it seems as though that is now being implemented. It would be good to know quite soon what kind of other schemes are likely to come forward so that we can see exactly how much money, in addition to what has already been lost, can then be used to promote infrastructure in Wales and, as a result, to boost activity. The Minister knows—as do us all—that there is no longer certainty about the money that will be set aside in the spending review post 2015 and that it is likely that that funding will be substantially lower again than what is set aside at present. According to the statement made by the Chancellor of the Exchequer, it is likely that the cut will be similar to what we have already seen during this period. Therefore, it is evident that the Government is preparing for another substantial cut not only in revenue, but in capital funding. It would be good to know what preparatory work the Government is doing so that it is equipped to face that.

The Minister also refers to the procurement policy, as mentioned by Alun Ffred and numerous other Members on the Plaid Cymru benches. The Minister is aware that we feel that we and the Government could be doing more to ensure that local companies benefit from the fund of some £4.5 billion that is spent through the Government's procurement policy on many levels—not only by the Welsh Government, but by local government.

The Minister also referred to the recommendations made by the Silk

ei bod hi wedi gwneud hynny. I ryw raddau rwy'n teimlo ei bod hi'n drueni ei bod hi wedi cyfeirio—mae hwn yn ddatganiad pwysig ar Silk; mae'n dangos parodrwydd y Llywodraeth i weithio gydag argymhellion comisiwn Silk, ac mae'n cyfeirio'n benodol at sefydlu trysorlys Cymreig. Gan fod hwn yn ddatganiad mor bwysig, buaswn yn gobeithio y bydd y Llywodraeth mewn sefyllfa i wneud datganiad ehangach ar hyn, yn enwedig am ei fod yn rhywbeth yr wyf yn siŵr y bydd gan bob Aelod ddiddordeb ynddo. Yn hytrach na'i gynnwys mewn datganiad ar wariant cyfalaf, tybed a fuasai'r Gweinidog yn ystyried gwneud datganiad ar wahân gyda mwy o fanylion neu, gwell fyth, yn ystyried cynnal dadl yn y Cynulliad pan fydd y Llywodraeth yn barod i wneud hynny. Rydym yn sylweddoli bod y gwaith o sefydlu trysorlys yn hynod o bwysig, ond er mwyn i Aelodau'r gwrthbleidiau deimlo ein bod ni'n rhan o'r drafodaeth, mae angen inni gael rhagor o wybodaeth. Mae hwn yn bwynt pwysig.

Yn olaf, wrth groesawu'r ffaith bod trafodaethau rhynglywodraethol ar weithredu argymhellion comisiwn Silk yn digwydd, buasai'n beth da i gynnwys y gwrthbleidiau mewn unrhyw drafodaethau ar y pwnc oherwydd, os ydym am sicrhau buddugoliaeth yn y refferendwm nesaf ar argymhellion Silk, mae'n bwysig inni adeiladu ar y consensws a gafwyd adeg refferendwm 2011, ac er mwyn sicrhau y cawn ni fwyafrif sylweddol yn pleidleisio 'ie'.

Jane Hutt: Diolch yn fawr. There was a large number of questions there and I will answer as many as I can. However, on a final strategic point, I would very much want to come back to the Chamber with a further statement on the Silk commission. I had a meeting that was the start of the next stage of inter-governmental talks with the Chief Secretary to the Treasury before Christmas and, within the next few weeks, I shall be ready to report and would want to talk to colleagues across the parties and across the Chamber about the way forward. Clearly, we are to have a debate on procurement this afternoon, so I will not respond on that point.

Through careful financial management, we

commission, and I am pleased that she has done so. To a certain extent, I feel that it is a shame that she referred—this is an important statement on the Silk commission; it shows the Government's willingness to work with the recommendations made by the Silk commission, and it refers specifically to establishing a Welsh treasury. Given that this is such an important statement, I would hope that the Government will be in a position to make a broader statement on that, particularly as it is something I am sure that all Members would have an interest in. Rather than including it in a statement on capital expenditure, I wonder whether the Minister would consider either making a separate statement that provides further details or, better still, having a debate in the Assembly when the Government is ready to do so. We realise that the task of establishing a treasury is extremely important, but so that opposition Members can feel that we are a part of the discussion, we need more information. This is an important point.

Finally, while we welcome the fact that inter-governmental discussions are taking place on implementing the Silk commission recommendations, it would be good to include the opposition parties in any discussions because, if we are to secure a victory in the next referendum on the recommendations of the Silk commission, it is important to build on the consensus achieved in the 2011 referendum and to ensure that a substantial majority votes 'yes'.

Jane Hutt: Diolch yn fawr. Codwyd nifer fawr o gwestiynau ac atebaf gynifer ag y gallaf. Fodd bynnag, ar bwynt strategol terfynol, byddwn yn awyddus iawn i ddod yn ôl i'r Siambr â datganiad arall ar gomisiwn Silk. Cefais gyfarfod i gychwyn cam nesaf y trafodaethau rhynglywodraethol gyda Phrif Ysgrifennydd y Trysorlys cyn y Nadolig. Byddaf yn barod i roi adroddiad o fewn yr wythnosau nesaf, a hoffwn siarad â chydweithwyr ar draws y pleidiau ac ar draws y Siambr ynghylch y ffordd ymlaen. Yn amlwg, rydym yn cael dadl am gaffael brynhawn heddiw, felly ni fyddaf yn ymateb i'r pwynt hwnnw.

Drwy reoli ariannol gofalus, rydym wedi

have been able to lever out £91.5 million. You, as a former Minister, and others in the Chamber will understand how important it is that we spend that money and that we get it out of the door today, which is why I am making the statement. The Minister for education will give further details on the £40 million, which will of course be in line with the twenty-first century schools programme and the education capital estate proposals that have come forward and are ready for implementation.

This is about being clear about our priorities. It is not about delaying anything. It is about where there has been an underspend or a delay in project delivery, in which case, as you know, we step in with the next stage to expand the finance for existing projects that are in the pipeline, or to lever in new opportunities.

I would just say something brief on the housing front, and the £30 million. As well as the social housing grant, the Minister is developing a route to supporting independent living grants, alongside the disabled facilities grant, delivered by care and repair agencies, working with local authorities, and the Minister will be giving more details on that. It is about how we can get the money out quickly to the disabled people who need it for independent living.

The Wales infrastructure investment plan is now our clear guide in terms of priorities, with business-ready cases, and I will be coming back to report on the allocation of the autumn consequentials in due course. However, it will be in line with the Wales infrastructure plan, with project-ready business cases supported.

Finally, we are moving forward with our non-dividend vehicles. We do not have to go much further than the work that has already been done on the Ely bridge development, for example. We have been very clear that the door is open to innovative finance, learning from the Scottish Futures Trust and from input, not only from ourselves, but from the Finance Committee in the form of its review. It has been very valuable in giving us as a Government the backing to move forward.

llwyddo i sicrhau £91.5 miliwn. Byddwch chi, fel cyn-Weinidog, ac eraill yn y Siambr yn deall pa mor bwysig ydyw ein bod yn gwario'r arian hwnnw a'n bod yn ei gael drwy'r drws heddiw, a dyna pam yr wyf yn gwneud y datganiad. Bydd y Gweinidog addysg yn rhoi rhagor o fanylion am y £40 miliwn, a fydd, wrth gwrs, yn cyd-fynd â'r rhaglen ysgolion ar gyfer yr unfed ganrif ar hugain a'r cynigion ar gyfer ystadau cyfalaf addysg sydd wedi'u cyflwyno ac sy'n barod i'w rhoi ar waith.

Mae hyn yn fater o fod yn glir ynghylch ein blaenoriaethau. Nid yw'n fater o ohirio dim. Mae'n fater o ganfod tanwariant neu oedi wrth ddarparu prosiect, ac yna, fel y gwyddoch, byddwn yn camu i mewn gyda'r cam nesaf i ehangu cyllid prosiectau arfaethedig sy'n bodoli eisoes, neu i ysgogi cyfleoedd newydd.

Hoffwn ddweud gair neu ddau am dai, a'r £30 miliwn. Yn ogystal â'r grant tai cymdeithasol, mae'r Gweinidog yn datblygu llwybr i gefnogi grantiau byw'n annibynnol, ochr yn ochr â'r grant cyfleusterau i bobl anabl, a gyflwynir gan asiantaethau gofal a thrwsio, gan gydweithio ag awdurdodau lleol. Bydd y Gweinidog yn rhoi mwy o fanylion am hynny. Mae'n fater o nodi sut y gallwn gael yr arian yn gyflym i bobl anabl sydd ei angen i fyw'n annibynnol.

Y cynllun buddsoddi yn seilwaith Cymru yw ein canllaw clir bellach o ran blaenoriaethau, ar gyfer achosion parod i fusnes, a dychwelaf i roi adroddiad ar ddyraniad symiau canlyniadol yr hydref maes o law. Fodd bynnag, bydd yn cyd-fynd â chynllun seilwaith Cymru, a bydd cefnogaeth i'r achosion busnes sy'n barod am brosiectau.

Yn olaf, rydym yn symud ymlaen gyda'n cyfryngau heb ddifidendau. Nid oes rhaid i ni fynd lawer pellach na'r gwaith sydd eisoes wedi ei wneud ar ddatblygiad pont Trelái, er enghraifft. Rydym wedi nodi'n glir iawn bod y drws ar agor i ddulliau cyllido arloesol, a dysgu gan y Scottish Futures Trust a chan ein cyfraniadau ni ein hunain, yn ogystal â chyfraniadau'r Pwyllgor Cyllid ar ffurf ei adolygiad. Mae wedi bod yn werthfawr iawn wrth roi'r gefnogaeth i ni fel Llywodraeth symud ymlaen.

Peter Black: I welcome this statement by the Minister for Finance. Clearly, the extra capital investment is very welcome and, hopefully, it will make a huge difference to the areas where it is being directed. The £40 million package to support priority capital investment in the education sector sounds familiar, because it was announced by the First Minister yesterday outside this Chamber. I am not quite sure what that says about the First Minister's regard for this Chamber and Plenary, but it is clearly an important announcement. I have heard of Government Ministers announcing the same money twice, but they do not normally do that on successive days. Certainly, in this instance, it is very welcome.

Minister, I note that you state in your statement that you wrote to the Chief Secretary to the Treasury last autumn, urging him to increase investment in growth and jobs. Wales has now received £224 million of capital funding for the next two years. I very much welcome the fact that the UK Government is listening to you and is taking note of what you ask. It certainly does seem that as the UK Government has settled down over the past two and a half years, we have started to get more of our way in terms of the investment we need in important capital infrastructure, as well as with regard to the many other issues that we raise with the Government. I am of course alluding to the previous statement on regional pay.

I have a couple of questions on the statement itself. I note your answer to Ieuan Wyn Jones that the alternative approach to delivering housing adaptations relates to independent living grants. I would be very interested in more detail on how they are intended to work. Will the grants be given out by the Welsh Government, or is it intended that they will be administered by local councils or housing associations? To whom would they be directed? What criteria will be applied for eligibility? If you do not have those details to hand, Minister, would you be prepared to write to me and perhaps publish that letter, or

Peter Black: Croesawaf y datganiad hwn gan y Gweinidog Cyllid. Yn amlwg, mae croeso mawr i'r buddsoddiad cyfalaf ychwanegol a bydd, gobeithio, yn gwneud gwahaniaeth mawr i'r ardaloedd lle mae'n cael ei gyfeirio. Mae'r pecyn gwerth £40 miliwn i gefnogi buddsoddiad cyfalaf â blaenoriaeth yn y sector addysg yn swnio'n gyfarwydd, oherwydd y cafodd ei gyhoeddi gan y Prif Weinidog ddoe y tu allan i'r Siambr hon. Nid wyf yn hollol siŵr beth mae hynny'n ei ddweud ynglŷn â'r modd y mae'r Prif Weinidog yn ystyried y Siambr hon a'r Cyfarfod Llawn, ond mae'n amlwg yn gyhoeddiad pwysig. Rwyf wedi clywed Gweinidogion y Llywodraeth yn cyhoeddi'r un arian ddwywaith, ond nid ydynt fel arfer yn gwneud hynny ar ddiwrnodau olynol. Yn sicr, yn yr achos hwn, fe'i croesewir.

Weinidog, sylwaf eich bod yn nodi yn eich datganiad eich bod wedi ysgrifennu at Brif Ysgrifennydd y Trysorlys yr hydref diwethaf, i'w annog i fuddsoddi mwy mewn twf a swyddi. Mae Cymru bellach wedi cael £224 miliwn o gyllid cyfalaf ar gyfer y ddwy flynedd nesaf. Croesawaf yn fawr y ffaith bod Llywodraeth y DU yn gwrandao arnoch ac yn cymryd sylw o'r hyn yr ydych yn ei ofyn. Mae'n sicr yn ymddangos ein bod wedi dechrau cael mwy o'n ffordd ein hun o ran y buddsoddiad sydd ei angen arnom mewn seilwaith cyfalaf pwysig, yn ogystal ag o ran y llawer o faterion eraill yr ydym yn eu codi gyda'r Llywodraeth wrth i Lywodraeth y DU setlo i lawr dros y ddwy flynedd a hanner diwethaf. Rwyf, wrth gwrs, yn sôn am y datganiad blaenorol ar dâl rhanbarthol.

Mae gennyf gwpl o gwestiynau am y datganiad ei hun. Nodaf eich ateb i Ieuan Wyn Jones bod y dull amgen i ddarparu addasiadau tai yn ymwneud â grantiau byw'n annibynnol. Byddai gennyf ddi-ddordeb mawr mewn cael mwy o fanylion ynglŷn â sut y bwriedir iddynt weithio. A gaiff y grantiau eu dosbarthu gan Lywodraeth Cymru, neu a fwriedir iddynt gael eu gweinyddu gan gynghorau lleol neu gymdeithasau tai? At bwy y byddent wedi'u cyfeirio? Pa feini prawf cymhwysedd a ddefnyddir? Os nad yw'r manylion hynny wrth law gennyf, Weinidog, a fydddech yn fodlon ysgrifennu

perhaps offer a further statement or information on that matter? It is quite important that we understand how much money is going into the independent living grants, how they will work, what the impact will be on disabled facilities grants, and how they will operate alongside them.

4.00 p.m.

My final point relates to the initiative that you have undertaken in terms of innovative finance. I very much welcome the extra money that you have brought in through the dividend-free or low-dividend borrowing and the other models that you are looking at. Again, I urge you to look at tax increment financing. There are a number of other models that were highlighted by the recent Finance Committee report that are well worth exploring further, and it seems to me that there is further potential to lever additional money in to Wales and in to these sorts of capital projects, if you utilise those particular mechanisms. Perhaps, Minister, you could give us an indication of what progress is being made in terms of evaluating the recommendations of the report and implementing the issues that were raised by it.

Jane Hutt: I am very conscious of the time. On the first point, about the delivery of the independent living grant, the Minister for Housing, Regeneration and Heritage will give more detail, but they were introduced in 2011-12 and involve smaller adaptations, allowing authorities to focus on larger ones. There has been an evaluation of the scheme, and it reduces waiting times and speeds up deliveries. It is about local authorities collaborating with care and repair agencies. More information will come. Some of the money—£30 million—is going to the social housing grant and, as Peter Black knows, they are always ready, waiting and able to spend. We are now reducing the cut to the social housing grant significantly; we did so last year, and we are doing so again this year.

On your second point, of course we are

ataf ac efallai gyhoeddi'r llythyr, neu efallai gynnig datganiad ychwanegol neu wybodaeth am y mater hwnnw? Mae'n eithaf pwysig ein bod yn deall faint o arian sy'n mynd i mewn i'r grantiau byw'n annibynnol, sut y byddant yn gweithio, beth fydd yr effaith ar grantiau cyfleusterau i'r anabl, a sut y byddant yn gweithredu ochr yn ochr â hwy.

Mae fy mhwynt olaf yn ymwneud â'r fenter yr ydych wedi ymgymryd â hi ym maes dulliau cyllido arloesol. Croesawaf yn fawr yr arian ychwanegol yr ydych wedi'i sicrhau drwy fenthycu heb ddifidendau neu â difidendau isel a'r modelau eraill yr ydych yn edrych arnynt. Unwaith eto, rwyf yn eich annog i ystyried dulliau cyllido trwy ddefnyddio cynyddrannau treth. Ceir nifer o fodolau eraill a amlygwyd yn adroddiad diweddar y Pwyllgor Cyllid y byddai'n werth ymchwilio iddynt ymhellach, ac mae'n ymddangos imi bod mwy o botensial i ysgogi arian ychwanegol i Gymru ac i mewn i'r mathau hyn o brosiectau cyfalaf, drwy ddefnyddio'r dulliau penodol hynny. Efallai, Weinidog, y gallech roi rhyw syniad o'r camau sy'n cael eu cymryd o ran gwerthuso argymhellion yr adroddiad a gweithredu'r materion a godwyd ganddo.

Jane Hutt: Rwyf yn ymwybodol iawn o'r amser. Ar y pwynt cyntaf, ynglŷn â darparu'r grant byw'n annibynnol, bydd y Gweinidog Tai, Adfywio a Threftadaeth yn rhoi mwy o fanylion, ond cawsant eu cyflwyno yn 2011-12 ac maent yn darparu ar gyfer addasiadau llai, sy'n galluogi awdurdodau i ganolbwyntio ar rai mwy. Cynhaliwyd gwerthusiad o'r cynllun, ac mae'n lleihau amseroedd aros ac yn cyflymu'r broses gyflenwi. Mae'n fater o gydweithio rhwng awdurdodau lleol ac asiantaethau gofal a thrwsio. Daw mwy o wybodaeth. Mae rhywfaint o'r arian—£30 miliwn—yn mynd i'r grant tai cymdeithasol ac, fel y mae Peter Black yn gwybod, maent bob amser yn barod iawn i wario ac yn gallu gwneud hynny. Rydym nawr yn gostwng y toriad yn y grant tai cymdeithasol yn sylweddol. Gwnaethom hynny y llynedd, ac rydym yn gwneud hynny eto eleni.

O ran eich ail bwynt, wrth gwrs ein bod yn

learning the lessons. I have already paid credit to the Finance Committee's report, which is helping us, and certainly influencing us, not just in terms of looking at tax increment financing, but most importantly our innovative models of finance. You will recognise, Peter, that the local government borrowing initiative has proved itself in terms of highways improvements, jobs, spend, delivery, and change in the environment, and now we are going to use it for the next stage, for resources to accelerate investment in the twenty-first century schools programme—bringing it to completion two years earlier than planned. That has to be good news.

Mike Hedges: I welcome the statement. Capital investment reflate the economy and gets people back into work. It really benefits the private sector. I had lots of questions, most of which have been asked previously, so I will perhaps concentrate on two. Does the education investment need match funding from local authorities and, if so, will they be allowed to use the local government borrowing initiative in order to get that money? Can you make a further statement at some stage solely on the Welsh treasury function? That was fitted in at the end of what you said today, but it needs longer discussion. I should have asked earlier whether there is any possibility of discussing TIF and other innovative financial methodologies either in response to a statement or during a Government debate.

Jane Hutt: The Minister for Education and Skills will report in detail on how he is going to spend his £40 million, but I know it will be in line with the twenty-first century schools programme and the partnership with local government. Secondly, yes; in response to Ieuan Wyn Jones I said that I would want to make a further statement on progress with responding to Silk, and that will include developments with the Welsh treasury function. I would also want to give more information in terms of our response to tax increment financing.

dysgu'r gwersi. Rwyf eisoes wedi talu teyrnged i adroddiad y Pwyllgor Cyllid, sy'n ein helpu, ac yn sicr yn dylanwadu arnom, nid yn unig o ran edrych ar gyllido trwy ddefnyddio cynyddrannau treth, ond yn bwysicaf oll o ran ein modelau cyllid arloesol. Byddwch yn cydnabod, Peter, bod y fenter leol benthyciadau gan y llywodraeth wedi profi ei hun o ran gwella priffyrdd, swyddi, gwariant, cyflenwi, a newid yn yr amgylchedd. Nawr rydym yn mynd i'w defnyddio ar gyfer y cam nesaf, sef adnoddau i gyflymu buddsoddi yn y rhaglen ysgolion ar gyfer yr unfed ganrif ar hugain—gan ei chwblhau ddwy flynedd yn gynharach na'r disgwyl. Rhaid bod hynny'n newyddion da.

Mike Hedges: Croesawaf y datganiad. Mae buddsoddiad cyfalaf yn atchwyddo'r economi ac yn cael pobl yn ôl i weithio. Mae o fudd gwirioneddol i'r sector preifat. Roedd gennyf lawer o gwestiynau; mae'r rhan fwyaf ohonynt wedi cael eu gofyn eisoes, felly canolbwyntiaf efallai ar ddau. A oes angen arian cyfatebol gan awdurdodau lleol ar gyfer y buddsoddiad ym maes addysg ac, os oes, a gânt ddefnyddio'r fenter leol benthyciadau gan y llywodraeth i sicrhau'r arian hwnnw? A allwch wneud datganiad ychwanegol ar ryw adeg yn benodol am swyddogaeth trysorlys Cymru? Cafwyd sôn am hynny ar ddiwedd yr hyn a ddywedwyd gennych heddiw, ond mae angen trafodaeth hirach am y mater. Dylwn fod wedi gofyn yn gynharach a oes unrhyw bosibilrwydd o drafod cyllido trwy ddefnyddio cynyddrannau treth a'r dulliau ariannu arloesol eraill naill ai mewn ymateb i ddatganiad neu yn ystod dadl y Llywodraeth.

Jane Hutt: Bydd y Gweinidog Addysg a Sgiliau'n rhoi adroddiad manwl am sut y mae'n mynd i wario ei £40 miliwn, ond gwn y bydd yn gwneud hynny'n unol â'r rhaglen ysgolion ar gyfer yr unfed ganrif ar hugain a'r bartneriaeth â llywodraeth leol. Yn ail, do; mewn ateb i Ieuan Wyn Jones dywedais yr hoffwn wneud datganiad ychwanegol am yr hyn a gyflawnwyd o ran ymateb i Silk, a bydd hynny'n cynnwys datblygiadau ym maes swyddogaeth trysorlys Cymru. Hoffwn hefyd roi mwy o wybodaeth am ein hymateb o ran cyllido trwy ddefnyddio cynyddrannau treth.

Kirsty Williams: Minister, I would like to ask a very specific question on the issue of the innovative health technology spend. You have announced £5 million in this current financial year and you have very little time to spend that money. I would be grateful to find out what your plans are. Velindre hospital says that it hopes to treat 36% of its patients with intensity-modulated radiation therapy by 2016, whereas if you go to the Royal Marsden in London—England's equivalent of Velindre—that is a routine treatment that is available to patients. It is for only 36% of our patients by 2016, but if they lived in the catchment area of the Royal Marsden they would have it as routine. It breaks my heart. Surely, none of us can be content with those figures. I suggest that the first £5 million be spent on ensuring that all Welsh patients, both in Velindre and in the north Wales cancer network, have access to the very latest radiotherapy techniques, such as MRIT and CyberKnife.

Jane Hutt: I thank the leader of the Welsh Liberal Democrats for that question and thank her and her party for bringing forward the proposals that we should address this. Working with the Minister for Health and Social Services and her officials, we have gone out to ensure that we get the business cases to respond to. It is not just in this financial year; what is important about this health technologies fund is that it is £5 million this year, £10 million next year and £10 million for 2014-15. I can assure you that Velindre knows that it has to get the business case through for its scheme. Yesterday, with the Minister for health, I visited the University Hospital of Wales. We saw how immediately the investment in genetic sequencing could make an impact; its huge impact will include an impact on cancer patients as well. This afternoon, I will publish the detail of the allocations for this year and what we project for the next two years—very much taking on board the point you make about the equipment at Velindre.

Kirsty Williams: Weinidog, hoffwn ofyn cwestiwn penodol iawn am y gwariant ar dechnoleg iechyd arloesol. Rydych wedi cyhoeddi £5 miliwn yn y flwyddyn ariannol hon ac nid oes gennych lawer o amser o gwbl i wario'r arian hwnnw. Byddwn yn ddiolchgar i gael gwybod beth yw eich cynlluniau. Mae ysbyty Felindre'n dweud eu bod yn gobeithio trin 36% o'u cleifion gyda therapi ymbelydredd modiweiddio arddwysedd erbyn 2016, ond os ewch i'r Royal Marsden yn Llundain—sy'n cyfateb i Felindre yn Lloegr—mae honno'n driniaeth arferol sydd ar gael i gleifion. Dim ond 36% o'n cleifion ni fydd yn ei chael erbyn 2016, ond pe baent yn byw yn ardal dalgylch y Royal Marsden, byddent yn ei gael fel mater o drefn. Mae'n torri fy nghalon. Does bosibl na all neb ohonom fod yn fodlon ar y ffigurau hynny. Awgrymaf y dylid gwario'r £5 miliwn cyntaf ar sicrhau bod y technegau radiotherapi diweddaraf, megis MRIT a CyberKnife ar gael i holl gleifion Cymru, yn Felindre ac yn rhwydwaith canser y gogledd.

Jane Hutt: Diolch i arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru am y cwestiwn a diolch iddi hi a'i phlaid am gyflwyno'r cynigion y dylem ymdrin â hyn. Gan gydweithio â'r Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol a'i swyddogion, rydym wedi mynd ati i sicrhau y cawn yr achosion busnes i ymateb iddynt. Nid ydym yn sôn am y flwyddyn ariannol hon yn unig; yr hyn sy'n bwysig am y gronfa technolegau iechyd hon yw ei bod yn darparu £5 miliwn eleni, £10 miliwn y flwyddyn nesaf a £10 miliwn ar gyfer 2014-15. Gallaf eich sicrhau bod Felindre'n gwybod bod rhaid iddynt gyflwyno achos busnes ar gyfer eu cynllun. Ddoe, ymwelais i a'r Gweinidog iechyd ag Ysbyty Athrofaol Cymru. Gwelsom pa mor gyflym y gallai'r buddsoddiad mewn dadansoddi dilyniant genynnau cael effaith; bydd yr effaith enfawr yn cynnwys effaith ar gleifion canser hefyd. Brynhawn heddiw, byddaf yn cyhoeddi manylion y dyraniadau ar gyfer eleni a'r hyn yr ydym yn ei ragfynegi am y ddwy flynedd nesaf—gan ystyried o ddifrif y pwynt a wnewch am y cyfarpar yn Felindre.

Datganiad: Confensiwn Fframwaith y Cenhedloedd Unedig ar Newid yn yr Hinsawdd, Doha 2012
Statement: The UN Framework Convention on Climate Change, Doha 2012

The Minister for Environment and Sustainable Development (John Griffiths):

The United Nations Framework Convention on Climate Change's eighteenth Conference of Parties, COP18, took place in Doha, Qatar, from 28 November to 8 December last year. Following my attendance, I would like to take this opportunity to highlight the positive outcomes from the summit, to provide Assembly Members with a summary of the Welsh Government's contribution to the talks, and to update Members on the Welsh Government's approach to tackling climate change.

The Doha negotiations provided a good opportunity to make progress on a range of issues to cut global greenhouse gas emissions, help embed low-carbon economic growth, and manage climate change impacts. I am hopeful that this will help to move the world closer to a legally binding treaty.

Climate change already affects the lives of people today, as it will those of future generations. We continue to witness the global impacts of climate change with increased droughts, wildfires and storm surges. Closer to home, the recent floods here demonstrate that we are by no means immune. The United States' national climate assessment, published last Friday, stated that there is no doubt that the cause of these events is primarily due to human activities, and predominantly due to the burning of fossil fuel.

The recent Met Office predictions, which sparked a media debate and brought climate change sceptics out in force, in fact indicated that most of the years between 2013 and 2017 will be hotter than the hottest year on record. British forecasters also still stand by their longer term projections of anticipating significant warming during this century.

Gweinidog yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy (John Griffiths):

Digwyddodd deunawfed Gynhadledd Partïon Confensiwn Fframwaith y Cenhedloedd Unedig ar Newid yn yr Hinsawdd, COP18, yn Doha, Qatar, o 28 Tachwedd - 8 Rhagfyr y llynedd. Yn dilyn fy ymweliad, hoffwn gymryd y cyfle hwn i dynnu sylw at y canlyniadau cadarnhaol o'r uwchgynhadledd, i roi crynodeb i Aelodau'r Cynulliad o gyfraniad Llywodraeth Cymru i'r sgysiau, ac i ddiweddarau Aelodau ar ddull Llywodraeth Cymru o fynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd.

Roedd trafodaethau Doha yn gyfle da i wneud cynnydd ar ystod o faterion i leihau allyriadau nwyon tŷ gwydr byd-eang, helpu i ymgorffori twf economaidd carbon isel, a rheoli effeithiau newid yn yr hinsawdd. Rwy'n gobeithio y bydd hyn yn helpu i symud y byd yn nes at gytundeb cyfreithiol rwymol

Mae newid yn yr hinsawdd eisoes yn effeithio ar fywydau pobl heddiw, fel y bydd ar genedlaethau'r dyfodol. Rydym yn parhau i weld effeithiau byd-eang newid yn yr hinsawdd gyda sychder cynyddol, tanau gwyllt ac ymchwyddiadau storm. Yn nes at adref, mae'r llifogydd diweddar yma yn dangos ein bod yn bell o fod yn ddiogel. Roedd asesiad cenedlaethol yr Unol Daleithiau o'r hinsawdd, a gyhoeddwyd ddydd Gwener diwethaf, yn nodi nad oes unrhyw amheuaeth bod achos y digwyddiadau hyn yn bennaf oherwydd gweithgareddau dynol, ac yn bennaf o ganlyniad i losgi tanwydd ffosil.

Mae'r rhagfynegiadau diweddar y Swyddfa Dywydd, a sbardunodd y ddadl yn y cyfryngau a dod ag amheuwyr newid yn yr hinsawdd allan yn llw, mewn gwirionedd yn nodi y bydd y rhan fwyaf o'r blynyddoedd rhwng 2013 a 2017 yn boethach na'r flwyddyn boethaf a gofnodwyd. Mae proffwydi tywydd Prydain hefyd yn dal at eu rhagamcanion tymor hirach o ragweld cynhesu sylweddol yn ystod y ganrif hon.

Tackling climate change is an essential component of the Welsh Government's commitment to sustainable development. Without a binding global deal, the importance of continued leadership in this area is as important as ever. Through our climate change strategy, we are committed to achieving a 3% year-on-year reduction in emissions.

In addition, adapting to climate change must be part of our blueprint for the future, if we are to bounce back quickly from extreme weather events. This is vital, as all climate-related risks depend as much on the social environment and planning as they do on physical defences and disaster preparedness. That is why I intend to host a flood summit shortly that will convene all the relevant stakeholders and discuss appropriate adaptation and mitigation measures. I will be updating Members on this in due course.

The Doha summit provided a good opportunity to further enhance Wales's profile on the international stage, enabling us to enhance existing relationships and build new relationships with partners and international institutions. This was particularly relevant to our relationship with the European Union, and we reaffirmed the Welsh Government's commitment to contribute to the international climate change agenda and to build on the outcome from last summer's Rio+20 summit.

Sub-national governments like our own were well represented at the summit. The UN estimates that between 50% and 80% of actions needed to tackle climate change will be delivered below UN member-state level. I believe that it is particularly important, therefore, that we continue to contribute to, and support, the international climate change agenda.

During my attendance, I sought to take forward Wales's contribution to the

Mae mynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd yn elfen hanfodol o ymrwymiad Llywodraeth Cymru i ddatblygu cynaliadwy. Heb gytundeb byd-eang rhwymol, mae pwysigrwydd arweiniad parhaus yn y maes hwn mor bwysig ag erioed. Drwy ein strategaeth ar newid yn yr hinsawdd, rydym wedi ymrwmo i gyflawni gostyngiad o 3% o flwyddyn i flwyddyn mewn allyriadau.

Yn ogystal, rhaid addasu i newid yn yr hinsawdd fod yn rhan o'n glasbrint ar gyfer y dyfodol, os ydym i adlamu'n ôl yn gyflym o ddigwyddiadau tywydd eithafol. Mae hyn yn hanfodol, gan fod yr holl risgiau sy'n gysylltiedig â hinsawdd yn dibynnu cymaint ar yr amgylchedd cymdeithasol a chynllunio ag y maent ar amddiffynfeydd corfforol a pharodrwydd at drychineb. Dyna pam yr wyf yn bwriadu cynnal uwchgynhadledd llifogydd cyn bo hir a fydd yn cynnull yr holl randdeiliaid perthnasol ac yn trafod addasiadau priodol a mesurau lliniaru. Byddaf yn rhoi'r newyddion diweddaraf i Aelodau ar hyn maes o law.

Roedd uwchgynhadledd Doha yn gyfle da i wella proffil Cymru ar y llwyfan rhwngwladol, gan ein galluogi i wella cydberthnasau presennol ac adeiladu perthnasoedd newydd gyda phartneriaid a sefydliadau rhwngwladol. Roedd hyn yn arbennig o berthnasol i'n perthynas â'r Undeb Ewropeaidd, ac roeddem yn ailddatgan ymrwymiad Llywodraeth Cymru i gyfrannu at yr agenda ryngwladol newid yn yr hinsawdd ac i adeiladu ar ganlyniad uwchgynhadledd Rio +20 yr haf diwethaf.

Roedd llywodraethau is-genedlaethol fel ein llywodraeth ni yn cael eu cynrychioli'n dda yn yr uwchgynhadledd. Mae'r Cenhedloedd Unedig yn amcangyfrif y bydd rhwng 50% a 80% o'r camau gweithredu sydd eu hangen i fynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd yn cael eu cyflwyno o dan lefel aelod-wladwriaethau'r Cenhedloedd Unedig. Credaf ei bod yn arbennig o bwysig, felly, ein bod yn parhau i gyfrannu at, a chefnogi'r agenda ryngwladol newid yn yr hinsawdd.

Yn ystod fy mhresenoldeb, ceisiais symud cyfraniad Cymru at yr agenda ryngwladol

international climate change agenda and raise our profile by highlighting our strategic approach to tackling climate change and the progress that we have made. I also sought to promote the actions that we have taken through our Wales for Africa programme; to promote the role that Wales and sub-national and regional governments have to play in tackling the causes and consequences of climate change; to provide opportunities to identify new economic and social opportunities for Wales; to raise the importance of building resilience against the consequences of climate change following recent extreme weather events; and, to help fulfil our EU strategy commitments, to actively engage with the European Union.

At the talks, I participated in a number of meetings and events, and held a series of bilateral meetings with key contacts from around the world. I was very pleased to agree a partnership programme with the Government of Lesotho that will see Wales lending its technical expertise to support the development of Lesotho's own climate change strategy. I attended the opening plenary and later sessions of the ministerial negotiations with UK Secretary of State Ed Davey and Paul Wheelhouse, the Scottish Government's Minister for Environment and Climate Change. It was good to be invited to participate in an EU ministerial co-ordination meeting, which focused on setting the strategic negotiating position during the summit. This was the first such Welsh Government presence. It was also the first time that the Welsh Government was invited to contribute directly to the UN negotiations as part of the UK delegation, and we were involved in discussions in relation to the second commitment period for the Kyoto protocol.

The network of regional governments for sustainable development—NRG4SD—held a key event, which I addressed, highlighting the contribution of sub-national governments to closing the mitigation gap. Wales, of course, is a founding member of NRG4SD

newid yn yr hinsawdd ymlaen a chodi ein proffil drwy dynnu sylw at ein dull strategol o fynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd a'r cynnydd yr ydym wedi'i wneud. Ceisiais hefyd hyrwyddo'r camau gweithredu yr ydym wedi'u cymryd drwy ein rhaglen Cymru o Blaid Affrica, i hyrwyddo'r rôl sydd gan Gymru a llywodraethau is-genedlaethol a rhanbarthol i'w chwarae wrth fynd i'r afael ag achosion a chanlyniadau newid yn yr hinsawdd, i ddarparu cyfleoedd i nodi cyfleoedd economaidd a chymdeithasol newydd i Gymru, i godi pwysigrwydd adeiladu gwytnwch yn erbyn canlyniadau newid yn yr hinsawdd yn dilyn digwyddiadau tywydd eithafol diweddar; ac, i helpu i gyflawni ein hymrwymiaid strategaeth yr UE, i fynd ati i ymgysylltu â'r Undeb Ewropeaidd.

Yn y trafodaethau, cymerais ran mewn nifer o gyfarfodydd a digwyddiadau, a chynhaliwyd cyfres o gyfarfodydd dwyochrog gyda chysylltiadau allweddol o bob cwr o'r byd. Roeddwn yn falch iawn i gyuno ar raglen bartneriaeth â Llywodraeth Lesotho a fydd yn gweld Cymru yn rhoi benthyg ei harbenigedd technegol i gefnogi datblygiad strategaeth newid yn yr hinsawdd Lesotho ei hun. Mynychais y sesiynau llawn agoriadol ac yn ddiweddarach y trafodaethau gweinidogol gydag Ysgrifennydd Gwladol y DU Ed Davey a Paul Wheelhouse, Gweinidog Amgylchedd a Newid yn yr Hinsawdd Llywodraeth yr Alban. Roedd yn dda cael gwahoddiad i gymryd rhan mewn cyfarfod cydlynu gweinidogol yr UE, a oedd yn canolbwyntio ar sefydlu'r sefyllfa drafod strategol yn ystod yr uwchgynhadledd. Hwn oedd y presenoldeb cyntaf o'r math gan Lywodraeth Cymru. Dyma hefyd oedd y tro cyntaf i Lywodraeth Cymru gael ei gwahodd i gyfrannu'n uniongyrchol at drafodaethau'r Cenhedloedd Unedig fel rhan o ddirprwyaeth y DU, ac roeddem yn cymryd rhan mewn trafodaethau mewn perthynas â'r ail gyfnod ymrwymo am y protocol Kyoto.

Cynhaliodd y rhwydwaith o lywodraethau rhanbarthol ar gyfer datblygu cynaliadwy—NRG4SD—ddigwyddiad allweddol, yr anerchais, gan dynnu sylw at gyfraniad llywodraethau is-genedlaethol i gau'r bwlch lliniaru. Mae Cymru, wrth gwrs, yn aelod

and this network provides sub-national administrations with a platform to exchange information and good practice, which is critical in delivering a joined-up response to this global challenge. I also met Dr Mohammed Saleh Al-Sada, Qatar's Minister of Energy and Industry. We discussed combined heat and power, a range of low-carbon opportunities, including the Severn barrage, energy efficiency programmes and possible investment opportunities.

As recognised by the high-profile media coverage, Wales is increasingly seen internationally as a global leader and innovator among regional and sub-national governments in sustainable development and our approach to climate change within our sustainable development framework.

4.15 p.m.

Following Doha, it is important that we build on these achievements and move forward on this challenging agenda. With this in mind, I will be addressing the Climate Change Commission for Wales in February to discuss the way forward. I will also be meeting John Selwyn Gummer, the new chair of the UK Committee on Climate Change, following its recent report on progress in Wales, to ensure that we maintain the focus on our approach and continue to show leadership in this vital area.

Russell George: I thank the Minister for bringing his statement to the Chamber this afternoon. It is probably reasonable to say that many environmentalists, journalists and politicians on all sides harboured a fair degree of scepticism ahead of the Doha conference. I would be interested to hear the Minister's analysis as to whether this conference and other global events have a viable future and whether, given the painfully slow progress to date, he believes that the two degrees Celsius target is now redundant?

I was interested to read in a recent freedom of information response to one of my constituents, Oili Hedman—who is well-

sefydlol o NRG4SD ac mae'r rhwydwaith yn darparu llwyfan i weinyddiaethau is-genedlaethol i gyfnewid gwybodaeth ac arfer da, sy'n hanfodol wrth ddarparu ymateb cydgysylltiedig i'r her fyd-eang. Cyfarfûm hefyd â Dr Mohammed Saleh Al-Sada, Gweinidog Ynni a Diwydiant Qatar. Trafodasom wres a phŵer cyfun, amrywiaeth o gyfleoedd carbon isel, gan gynnwys rhaglenni effeithlonrwydd ynni morglawdd Hafren a chyfleoedd buddsoddi posibl.

Fel y cydnabyddir gan y sylw proffil uchel yn y cyfryngau, mae Cymru yn cael ei gweld yn gynyddol yn rhyngwladol fel arweinydd byd-eang ac arloeswr ymhlith llywodraethau rhanbarthol ac is-genedlaethol mewn datblygu cynaliadwy a'n hymagwedd at newid yn yr hinsawdd o fewn ein fframwaith datblygu cynaliadwy.

Yn dilyn Doha, mae'n bwysig ein bod yn adeiladu ar y llwyddiannau hyn a datblygu'r agenda heriol hon. Gyda hyn mewn golwg, byddaf yn annerch Comisiwn Cymru ar Newid yn yr Hinsawdd ym mis Chwefror i drafod y ffordd ymlaen. Byddaf hefyd yn cwrdd â John Selwyn Gummer, cadeirydd newydd Pwyllgor y DU ar Newid yn yr Hinsawdd, yn dilyn ei adroddiad diweddar ar gynnydd yng Nghymru, er mwyn sicrhau ein bod yn cynnal y ffocws ar ein dull ac yn parhau i ddangos arweiniad yn y maes hanfodol hwn.

Russell George: Diolch i'r Gweinidog am ddod â'i ddatganiad i'r Siambr y prynhawn yma. Mae'n debyg ei bod yn rhesymol i ddweud bod llawer o amgylcheddwyr, newyddiadurwyr a gwleidyddion ar bob ochr wedi coleddu cryn amheuaeth cyn cynhadledd Doha. Byddai gennyf ddiddordeb i glywed dadansoddiad y Gweinidog ynghylch a oes dyfodol hyfyw gan y gynhadledd hon a digwyddiadau byd-eang eraill ac, o ystyried y cynnydd poenus o araf hyd yn hyn, a yw'n credu bod y targed hwn o ddwy radd Celsius bellach yn ddiangen?

Yr oedd gennyf ddiddordeb i ddarllen mewn ymateb rhyddid gwybodaeth diweddar i un o fy etholwyr, Oili Hedman—sydd yn

known to many for her various correspondence to Members here and beyond—that a Welsh Government official was involved in the negotiations that produced the Doha gateway, which sets out how countries will work towards a new global agreement on climate change. Could the Minister tell us what input the Welsh Government is having into the development of the UK proposals, which have been requested by the United Nations by March this year to help achieve the desired universal climate agreement in 2015? It is imperative for industrialised countries to enter these global conferences showing leadership rather than rhetoric and that they are actually walking the walk when it comes to demonstrating good environmental governance.

I know the Minister's reason for attending this and other conferences is to demonstrate that the Welsh Government has a good story to tell the world. An article in *The Guardian* before Christmas reiterated the target that you have set yourself to reduce emissions by 3% a year, meaning a 40% reduction by 2020. You have reconfirmed that in your statement today. Having a target is the easy bit; we can all agree on that, but could the Minister provide a road map for how the 40% reduction by 2020 will be achieved? Is he satisfied that the UK Government, where many of the powers over energy lie, is committed to helping the Welsh Government achieve this target? I would be interested to know that. *The Guardian* also says that Wales is leading the UK in renewable energy. Could you explain how this is the case when Scotland, by the end of 2011, had increased its generation of electricity from renewable sources to 36% of its own consumption, in contrast to 9% in Wales, and plans to meet all its electricity needs from renewable sources by 2020?

Another good-news claim in that article was that Wales also has ambitious plans to retrofit homes and improve energy efficiency in social housing. Retrofitting 5,000 houses in phase 2 of Arbed is certainly not ambitious when we have 250,000 homes in the lowest

adnabyddus i lawer am ei gohebiaeth amrywiol i Aelodau yma a thu hwnt—bod swyddog o Lywodraeth Cymru yn rhan o'r trafodaethau a gynhyrchodd y porth Doha, sy'n nodi sut y bydd gwledydd yn gweithio tuag at gytundeb byd-eang newydd ar y newid yn yr hinsawdd. A allai'r Gweinidog ddweud wrthym pa gyfraniad y mae Llywodraeth Cymru yn ei chael i ddatblygiad cynigion y DU, y mae'r Cenhedloedd Unedig wedi gofyn amdanynt erbyn mis Mawrth eleni i helpu i gyflawni'r cytundeb hinsawdd cyffredinol a ddymunir yn 2015? Mae'n hanfodol i wledydd diwydiannol ddod yn rhan o'r cynadleddau byd-eang hyn gan ddangos arweiniad yn hytrach na rhethreg a'u bod o ddifrif pan ddaw at ddangos llywodraethu da amgylcheddol.

Rwy'n gwybod mai rheswm y Gweinidog am fynychu'r gynhadledd hon a chynadleddau eraill yw dangos bod gan Lywodraeth Cymru stori dda i'w hadrodd wrth y byd. Roedd erthygl yn *The Guardian* cyn y Nadolig yn ailadrodd y targed yr ydych wedi'i osod i chi'ch hun i leihau allyriadau gan 3% y flwyddyn, sy'n golygu gostyngiad o 40% erbyn 2020. Rydych wedi ail-gadarnhau hynny yn eich datganiad heddiw. Cael targed yw'r rhan hawdd; gallwn i gyd gytuno ar hynny, ond a all y Gweinidog ddarparu map ffyrdd ar gyfer sut y bydd y gostyngiad o 40% erbyn 2020 yn cael ei gyflawni? A ydyw'n fodlon bod Llywodraeth y DU, lle mae llawer o'r pwerau dros ynni yn gorwedd, wedi ymrwmo i helpu Llywodraeth Cymru i gyrraedd y targed hwn? Byddai gennyf ddiddordeb mewn gwybod hynny. Mae *The Guardian* hefyd yn dweud bod Cymru yn arwain y DU o ran ynni adnewyddadwy. Allech chi esbonio sut mae hyn yn wir pan oedd yr Alban, erbyn diwedd 2011, wedi cynyddu ei chynhyrchu trydan o ffynonellau adnewyddadwy i 36% o'i defnydd ei hun, yn wahanol i 9% yng Nghymru, ac mae'n bwriadu diwallu ei holl anghenion trydan o ffynonellau adnewyddadwy erbyn 2020?

Honiad arall, sy'n newyddion da, yn yr erthygl honno oedd bod gan Gymru hefyd gynlluniau uchelgeisiol i ôl-ffitio cartrefi a gwella effeithlonrwydd ynni mewn tai cymdeithasol. Nid yw ôl-ffitio 5,000 o dai yng nghan 2 Arbed yn sicr yn uchelgeisiol

two categories of the seven-band energy efficiency rating scheme, namely F and G. Why has the Minister, who is committed to reducing carbon emissions from Wales by 40% by 2020, not set the same target for reducing emissions from our housing sector by that date?

I thank the Minister for his statement, and I am sure that he will agree that there is much more work to be done, and done apace.

John Griffiths: I am tempted to use the cliché about talking Wales down in response to those comments from Russell George. We had very positive coverage in *The Guardian* and other media in terms of what Wales is doing to respond to the challenges of climate change and, indeed, through our presence in Doha. That is very good for Wales in terms of our overall image, our efforts to develop renewable energy and our low-carbon economy, attracting investment and so on. Largely, within the Assembly, we see quite a strong degree of consensus around the effort that Wales is making and, indeed, the progress that has followed. Therefore, I hope very much that Russell George's contribution today was an aberration and that we can quickly return to a much more consensual and progressive approach across the Chamber.

The Guardian was accurate in stating that Wales is a small, smart country that is doing some very significant and innovative things around this agenda. The Member mentioned energy efficiency, for example, and Arbed. We have, hot off the press, a report from the UK Committee on Climate Change, which cites those efforts as leading to the sort of progress that we need to make to respond to the challenges of climate change and, indeed, to work towards our 3% and 40% targets. Of course, that 3% target is within the context of devolved competence, and that is very relevant to the remarks that Russell George made regarding the UK Government's role here and the way in which that role may assist us in our efforts or otherwise.

We have made substantial progress in taking

pan fod gennym 250,000 o gartrefi yn nau categori isaf y cynllun graddio effeithlonrwydd ynni saith band, sef F a G. Pam nad yw'r Gweinidog, sydd wedi ymrwymo i leihau allyriadau carbon o Gymru gan 40% erbyn 2020, wedi gosod yr un targed ar gyfer lleihau allyriadau o'n sector tai erbyn y dyddiad hwnnw?

Diolch i'r Gweinidog am ei ddatganiad, ac rwy'n siŵr y bydd yn cytuno bod llawer mwy o waith i'w wneud, a'i wneud yn gyflym.

John Griffiths: Caf fy nhemtio i ddefnyddio hen ystrydeb am ladd ar Gymru mewn ymateb i'r sylwadau hynny gan Russell George. Cawsom sylw cadarnhaol iawn yn *The Guardian* a chyfryngau eraill o ran yr hyn y mae Cymru'n ei wneud i ymateb i heriau'r newid yn yr hinsawdd ac, yn wir, drwy ein presenoldeb yn Doha. Mae hynny'n dda i Gymru o ran ein delwedd gyffredinol, ein hymdrechion i ddatblygu ynni adnewyddadwy a'n heconomi carbon isel, denu buddsoddiad ac yn y blaen. Yn bennaf, o fewn y Cynulliad, rydym yn gweld elfen eithaf cryf o gonsensws ynglŷn â'r ymdrech y mae Cymru'n ei gwneud ac, yn wir, y cynnydd sydd wedi dilyn. Felly, rwy'n gobeithio'n fawr mai eithriad oedd cyfraniad Russell George heddiw ac y gallwn ddychwelyd yn gyflym at ddull llawer mwy cydsyniol a blaengar ar draws y Siambr.

Roedd *The Guardian* yn gywir wrth ddatgan bod Cymru yn wlad fach, smart sy'n gwneud rhai pethau arwyddocaol ac arloesol iawn ynghylch yr agenda hon. Crybwyllodd yr Aelod effeithlonrwydd ynni er enghraifft, ac Arbed. Mae gennym, yn syth o'r wasg, adroddiad gan Bwyllgor y DU ar y Newid yn yr Hinsawdd, sy'n cyfeirio at yr ymdrechion hynny yn arwain at y math o gynnydd y mae angen i ni ei wneud i ymateb i heriau'r newid yn yr hinsawdd ac, yn wir, i weithio tuag at ein targedau 3% a 40%. Wrth gwrs, mae'r targed o 3% o fewn cyd-destun cymhwysedd wedi'i ddatganoli, ac mae hynny'n berthnasol iawn i'r sylwadau a wnaeth Russell George ynghylch rôl Llywodraeth y DU yma a'r ffordd y gall y rôl honno yn ein cynorthwyo yn ein hymdrechion neu fel arall.

Rydym wedi gwneud cynnydd sylweddol

renewable energy generation forward in Wales, but we also expect to make a lot more progress in years to come, and we are working very hard to reach that goal. It is very worthwhile indeed—in fact, it is absolutely vital—that these international events continue to take place. Following these events, there is always a heartfelt debate on the progress that is made, how impressive it has been and how quickly it can build. It is absolutely right that that should be the case. However, in the Welsh Government, we always say, I think rightly, that you have to allow some time to elapse before you can evaluate properly what these world events have produced. We are not yet at that stage, but it is absolutely vital that the world continues to come together to build the global effort, to increase international co-operation, to understand that, in many respects, those who are at the forefront in terms of the potential and current impacts of climate change are those countries that are relatively less developed and, perhaps, less able to withstand those impacts. Therefore, it is vital that the whole world comes together to take the steps necessary to meet these challenges.

Finally, in terms of our officials' involvement, I am very happy to confirm that one of our officials worked through the night to work towards the second period of the Kyoto protocol and played a very important role in the UK delegation and the international effort. I think that we should all be very proud of that.

Llyr Huws Gruffydd: Hoffwn groesawu, yn sicr, presenoldeb y Gweinidog yn y gynhadledd. Rwy'n siŵr ein bod ni i gyd yn cyd-fynd â'r angen am gytundeb cyfreithiol rhwymol ar newid yn yr hinsawdd ac rwy'n falch iawn o glywed bod gweision sifil o Gymru wedi chwarae rhan ragweithiol iawn yn y trafodaethau hynny, oherwydd mae'n bwysig ein bod yn chwarae ein rhan fel gwlad i leihau allyriadau ond hefyd i annog a chefnogi eraill i gyflawni eu cyfrifoldebau yn y cyd-destun hwnnw hefyd.

Croesawaf ddatblygiad y rhaglen o I welcome the development of the

wrth ddatblygu cynhyrchu ynni adnewyddadwy yng Nghymru, ond rydym hefyd yn disgwyl gwneud cynnydd llawer mwy yn y blynyddoedd i ddod, ac rydym yn gweithio'n galed iawn i gyrraedd y nod hwnnw. Mae'n fuddiol iawn yn wir—yn wir, mae'n gwbl hanfodol—bod y digwyddiadau rhyngwladol yn parhau i ddigwydd. Yn dilyn y digwyddiadau hyn, mae dadl ddidwyll bob amser ar y cynnydd sy'n cael ei wneud, pa mor drawiadol mae wedi bod a pha mor gyflym y gall gynyddu. Mae'n hollol iawn mai fel hyn y dylai pethau fod. Fodd bynnag, yn Llywodraeth Cymru, rydym bob amser yn dweud, yn gywir yn fy marn i, fod yn rhaid i chi ganiatáu rhywfaint o amser i fynd heibio cyn y gallwch werthuso yn iawn beth mae'r digwyddiadau byd hyn wedi'u cynhyrchu. Nid ydym ar y cam hwnnw eto, ond mae'n gwbl hanfodol bod y byd yn parhau i ddod ynghyd i adeiladu'r ymdrech fyd-eang, i gynyddu cydweithrediad rhyngwladol, er mwyn deall, mewn sawl ystyr, mai'r rhai sydd ar flaen y gad o ran effeithiau posibl a chyfredol newid yn yr hinsawdd yw'r gwledydd hynny sy'n llai datblygedig, yn gymharol, ac efallai yn llai abl i wrthsefyll yr effeithiau hynny. Felly, mae'n hanfodol bod y byd i gyd yn dod at ei gilydd i gymryd y camau angenrheidiol i fodloni'r heriau hyn.

Yn olaf, o ran cyfranogiad ein swyddogion, rwy'n falch o gadarnhau bod un o'n swyddogion wedi gweithio drwy'r nos i weithio tuag at ail gyfnod protocol Kyoto ac wedi chwarae rôl bwysig iawn yn nirprwyaeth y DU a'r ymdrech ryngwladol. Credaf y dylem i gyd fod yn falch iawn o hynny

Llyr Huws Gruffydd: I would certainly like to welcome the Minister's attendance at the convention. I am sure that we all agree with the need for a binding legal agreement on climate change and I am very pleased to hear that Welsh civil servants played a very proactive role in those negotiations, because it is important that we play our part as a nation in reducing emissions but also in encouraging and supporting others to achieve their responsibilities in that context too.

gydweithio gyda Lesotho, wrth gwrs. Mae hwn eto yn enghraifft o rannu profiadau a dysgu o brofiadau eraill. Mae'r Gweinidog yn sôn yn ei ddatganiad am gysylltiadau da gyda Gweinidogion cyfatebol yn yr Alban a'r Deyrnas Unedig. Nid wyf yn siŵr a oes angen mynd yr holl ffordd i Doha i gyflawni hynny, ond mae'n arwydd o sut yr ydym yn gweld ein rôl o fewn y byd yn y cyd-destun hwn, ac felly i'w groesawu'n fawr iawn.

Rydych yn cyfeirio yn eich datganiad, Weinidog, at ymrwymiad Cymru i leihau allyriadau carbon gan 3% o flwyddyn i flwyddyn. Dywedasoch mai eich nod cyn mynd oedd tynnu sylw at yr hyn mae Cymru'n ei wneud ar newid yn yr hinsawdd a phwysleisio dull strategol Cymru a'r cynnydd yr ydym wedi ei weld yma. Er hynny, heddiw ddiwethaf, mewn adroddiad gan Bwyllgor y DU ar Newid yn yr Hinsawdd, rydym wedi clywed ei bod yn debygol bod allyriadau yng Nghymru wedi cynyddu yn 2010. A ydych dal yn hyderus, felly, bod y targed i dorri 3% y flwyddyn yn dal yn mynd i fod yn ddigonol er mwyn cyrraedd y pwynt yr hoffem ei gyrraedd fel cenedl yn y pendraw?

Rydych yn dweud hefyd eich bod wedi mynd i chwilio am gyfleoedd economaidd a chymdeithasol newydd ar gyfer Cymru. Hoffwn glywed mwy ynglŷn â hynny. Rydych yn sôn am gyfarfod â Gweinidog ynni Qatar. Un enghraifft yw honno. A oedd enghreifftiau eraill y dylasem fod yn ymwybodol ohonynt? Dywedasoch hefyd eich bod wedi cynnal trafodaethau gyda'r Gweinidog ynni o Qatar ar fuddsoddi ym morglawdd Hafren. Yn sicr, byddai diddordeb gan y Siambr hon i glywed mwy ynglŷn â natur y trafodaethau hynny.

Croesawaf yn fawr eich cyfeiriad yn y datganiad at yr angen a'ch bwriad i gynnal uwch-gynhadledd ar lifogydd. Byddwn yn defnyddio'r cyfle i ategu fy ngalwad flaenorol ar Lywodraeth Cymru i sefydlu fforwm llifogydd i Gymru fel corff a fyddai'n gallu cefnogi a chynorthwyo cymunedau i baratoi'n well ar gyfer llifogydd, i'w cynorthwyo i oresgyn y profiadau erchyll y mae nifer o gymunedau ac unigolion wedi'u cael wedi dioddef llifogydd a hefyd i ymgyrchu ar eu rhan hwy a'u buddiannau

collaboration programme with Lesotho, of course. This again is an example of sharing experience and learning from the experiences of others. The Minister mentions in his statement good links with corresponding Ministers in Scotland and the UK. I am not sure whether there is a need to go all the way to Doha to achieve that, but it is a sign of how we see our role in the world in this context, and therefore to be warmly welcomed.

You refer in your statement, Minister, to Wales's commitment to reduce carbon emissions by 3% year on year. You said that your aim before going was to highlight what Wales is doing on climate change and emphasise Wales's strategic approach and the progress that we have seen here. However, just today, in a report by the UK Committee on Climate Change, we have heard that it is likely that emissions in Wales increased in 2010. Do you remain confident, therefore, that the target of a 3% cut a year is still going to be sufficient for us to reach the point that we would ultimately like to reach as a nation?

You also state that you went to seek new economic and social opportunities for Wales. I would like to hear more about that. You mention a meeting with the Qatar Minister for energy. That is one example. Were there other examples that we should be aware of? You also said that you held discussions with the Qatar Minister for energy on investment in a Severn barrage. Certainly, this Chamber would be interested to hear more about the nature of those discussions.

I warmly welcome your reference in the statement to the need and your intention to hold a summit on flooding. I would take the opportunity to repeat my previous call on the Welsh Government to establish a floods forum for Wales as a body that would support and assist communities in better preparing for floods, to assist them to overcome the horrendous experiences that a number of communities and individuals have experienced after having suffered flooding and also to campaign on their behalf and to

pan maent yn wynebu canlyniadau llifogydd, fel y'u profwyd yn ddiweddar.

Wrth gwrs, mesur go iawn o lwyddiant presenoldeb Cymru yn Doha yw nid y rhethreg, y brolio a'r canu clodydd y clywn amdanynt mewn erthyglau yn *The Guardian* ac ati, ond y gweithredu. Rydych yn sôn yn y cyfweiliad yn *The Guardian*, ac yn gyffredinol, am Gymru'n torri tir newydd ac yn arwain fel cenedl gynaliadwy. Er hynny, bu cyfeiriad eisoes at y ffaith eich bod yn dweud yn yr erthygl, 'Wales walks the walk'. Ymhlith y ganmoliaeth yr ydych yn ei rhoi i'ch hun, yr ydych yn sôn am Gymru'n arwain y Deyrnas Unedig ar ynni adnewyddadwy. Dof yn ôl eto at yr adroddiad heddiw gan Bwyllgor y DU ar Newid yn yr Hinsawdd, sy'n dweud fod arwyddion fod Cymru'n disgyn y tu ôl i weddill y Deyrnas Unedig o safbwynt ynni adnewyddadwy. Mae hynny'n rhoi darlun gwahanol iawn i ni. Mae'r canfyddiad sydd wedi cael ei hyrwyddo a'i greu yn rhoi un darlun efallai, ond mae'r realiti weithiau'n rhoi darlun gwahanol.

Buoch yno hefyd i hyrwyddo'r Bil datblygu cynaliadwy ac i sôn wrth bawb am yr hyn sy'n digwydd yng Nghymru o ran hynny. Un cerydd yw bod gormod o ffocws yn y Bil ar brosesau yn hytrach nag ar gyflawni. Rydych yn ymwybodol o'r cerydd bod dyletswyddau yn y Bil yn rhy wan. Mae WWF Cymru ac eraill wedi bod yn llafar iawn ar hynny. Felly, gofynnaf, i gloi, os cawsoch eich cyffroi a'ch ysbrydoli yn ddigonol gan y gynhadledd i ddod yn ôl i Gymru gyda brwdfrydedd newydd ac wedi ymrwymo i gryfhau'r ddeddfwriaeth arfaethedig er mwyn sicrhau bod Gweinidogion a chyrrff sector cyhoeddus yng Nghymru yn arfer eu dyletswyddau, eu pwerau a'u swyddogaethau gyda'r nod o gyflawni datblygu cynaliadwy, yn hytrach nag ond ystyried ei effaith.

John Griffiths: Diolch, Llyr. I think that all of those who attended the convention in Doha would have come back with renewed enthusiasm and commitment, because it is a very impressive event, as I said earlier, with the whole world coming together to understand the challenges of climate change

represent their interests when they face the outcomes of flooding, as recently experienced in Wales.

Of course, the real measure of the success of Wales's attendance at Doha is not the rhetoric, bragging and the praise that we hear about in articles in *The Guardian* and so on, but the action. You talk in *The Guardian* interview, and in general, about Wales breaking new ground and being in the vanguard as a sustainable nation. However, there has already been reference to the fact that you say in the article that, 'Wales walk the walk'. Among the praise that you lavish on yourself, you mention Wales leading the UK on renewable energy. I return once again to the report today from the UK Committee on Climate Change, which states that there are signs that Wales is falling behind the rest of the UK in terms of renewable energy. That paints a very different picture. The perception that has been put forward and created gives one picture perhaps, but the reality sometimes gives a different picture.

You were also there to promote the sustainable development Bill and to talk to everyone about what is happening in Wales in that regard. One criticism is that there is too much focus in the Bill on processes rather than delivery. You will be aware of the criticism that the duties in the Bill are too weak. WWF Cymru and others have been very vocal about that. Therefore, I ask, in conclusion, whether you were sufficiently inspired and excited by the convention to come back to Wales with a new enthusiasm and commitment to strengthening the proposed legislation in order to ensure that Ministers and public sector bodies in Wales exercise their duties, their powers and functions with the aim of achieving sustainable development, rather than simply considering its impact.

John Griffiths: Diolch, Llyr. Credaf y byddai pob un o'r rhai a fynychodd y confensiwn yn Doha wedi dod yn ôl gyda brwdfrydedd ac ymrwymiad newydd, oherwydd ei fod yn ddigwyddiad trawiadol iawn, fel y dywedais yn gynharach, gyda'r byd i gyd yn dod at ei gilydd i ddeall heriau

and to share experience, good practice and urge each other on to greater efforts still. That is so important, as I said earlier, to those countries on the front line of climate change.

4.30 p.m.

I am pleased that Llyr mentioned Lesotho, because it is an example of an event of this nature having so many different countries and main players together in one place at the same time as to afford a wealth of opportunities to take talks forward, to build relationships, to share experience and also to take hard and fast action, as we will be doing, in helping to write a climate change strategy for Lesotho, using Wales's knowledge and experience. It is always a two-way process, and we will learn from each other.

Attracting investment is not the primary objective of attending such an event. Nonetheless, the contacts that are made and the profile-raising can be useful in that regard. With regard to discussions about the Severn barrage with the Minister from the Qatari Government, that was about sharing information on some of the proposals around the incredible potential in the Severn estuary for energy to be harnessed in whatever way it is best achieved. Those matters were discussed in that context rather than with a view to attracting investment from the Qatari Government.

With regard to renewable energy, as I said earlier in response to Russell George, we have made substantial progress but we have a lot more to make. We are ambitious in recognising the potential that we have for marine energy, for example, and we are set to press ahead with that. We can also do a lot more with wind energy, for example, and we will see important projects coming on-stream in terms of onshore wind; many of us are familiar with the proposals that are in the pipeline. We will see substantial further progress in short order in terms of Wales's renewable energy contribution.

With regard to the sustainable development Bill, it was encouraging to hear from

newid yn yr hinsawdd ac i rannu profiad, arfer da ac i annog ei gilydd i fwy o ymdrech fyth. Mae hynny mor bwysig, fel y dywedais yn gynharach, i'r gwledydd hynny ar reng flaen newid yn yr hinsawdd.

Rwy'n falch bod Llyr wedi crybwyll Lesotho, gan ei bod yn enghraifft o ddigwyddiad o'r math hwn yn cael cymaint o wahanol wledydd a phrif chwaraewyr gyda'i gilydd mewn un lle ar yr un pryd i roi cyfoeth o gyfleoedd i ddatblygu sgysiau, i adeiladu perthynas, i rannu profiadau a hefyd i gymryd camau pendant a chyflym, fel y byddwn yn ei wneud, o ran helpu i ysgrifennu strategaeth newid yn yr hinsawdd ar gyfer Lesotho, gan ddefnyddio gwybodaeth a phrofiad Cymru. Mae bob amser yn broses ddwy-ffordd, a byddwn yn dysgu oddi wrth ein gilydd.

Nid denu buddsoddiad yw prif amcan mynychu digwyddiad o'r fath. Serch hynny, gall y cysylltiadau a wneir a'r codi proffil fod yn ddefnyddiol yn hynny o beth. O ran trafodaethau am forglawdd Hafren gyda'r Gweinidog o Lywodraeth Qatar, roedd hynny'n ymwneud â rhannu gwybodaeth am rai o'r cynigion ynghylch potensial anhygoel aber Afon Hafren i harneisio ynni ym mha bynnag ffordd y caiff ei gyflawni orau. Trafodwyd y materion hynny yn y cyd-destun hwnnw yn hytrach na gyda'r bwriad o ddenu buddsoddiad gan Lywodraeth Qatar.

O ran ynni adnewyddadwy, fel y dywedais yn gynharach wrth ateb Russell George, rydym wedi gwneud cynnydd sylweddol, ond mae gennym fwy o lawer i'w wneud. Rydym yn uchelgeisiol mewn cydnabod y potensial sydd gennym ar gyfer ynni morol, er enghraifft, ac rydym yn barod i fwrw ymlaen â hynny. Gallwn hefyd wneud mwy o lawer ag ynni gwynt, er enghraifft, a byddwn yn gweld prosiectau pwysig yn dod yn rhan o'r ffrwd o safbwynt gwynt ar y tir ac mae llawer ohonom yn gyfarwydd â'r cynigion sydd ar y gweill. Byddwn yn gweld cynnydd sylweddol pellach mewn byr o dro o ran cyfraniad ynni adnewyddadwy Cymru.

O ran y Bil datblygu cynaliadwy, roedd yn galonogol clywed gan unigolion a fynychodd

attendees at the conference what they think of Wales's proposals, because there is widespread commitment across the globe that Wales is doing something significant and important in terms of that SD Bill. We are out to consultation, and we will very carefully consider the responses before moving ahead. However, it was very heartening to hear from across the world from national, sub-national and regional Governments that they think that we are doing something important and significant, and I very much believe that that is the case.

William Powell: I thank the Minister very much for updating this Chamber today on his trip to the UN framework convention before Christmas. The Welsh Liberal Democrats accept that it is paramount that this Assembly has a strong voice on the world stage to represent the people of Wales, and I firmly believe that taking part in such events and discussions, particularly when we have substantive feedback as we are having today, is important in achieving our objectives.

I also congratulate the Minister on Wales's reinvigorated partnership with Lesotho. The Wales for Africa programme has been an excellent example of what can be achieved with the efficient allocation of funds, and a focus on outcomes rather than on raw inputs. Our former colleague Veronica German plays a key role in that wider agenda. There is no doubt that we can learn a lot from each other, and I look forward to ongoing updates on this area as our national partnership develops.

While on the subject of partnerships, I would be grateful if you could expand further on any meetings that you had in Doha with key European Union figures, particularly with political opposite numbers from European nations of a similar size and character to Wales.

Given the benefits afforded to us from our membership of the European Union,

y gynhadledd yr hyn y maent yn ei feddwl am gynigion Gymru, oherwydd bod ymrwymiad eang ar draws y byd bod Cymru yn gwneud rhywbeth arwyddocaol ac yn bwysig o ran y Bil ynni adnewyddadwy hwnnw. Rydym yn rhan o ymgynghoriad, a byddwn yn ystyried yn ofalus yr ymatebion cyn symud ymlaen. Fodd bynnag, roedd yn galonogol clywed o bob cwr o'r byd gan Lywodraethau cenedlaethol, is-genedlaethol a rhanbarthol eu bod nhw'n meddwl ein bod yn gwneud rhywbeth pwysig ac arwyddocaol, ac rwy'n credu bod hynny'n wir.

William Powell: Hoffwn ddiolch i'r Gweinidog yn fawr iawn am roi'r newyddion diweddaraf i'r Siambr hon heddiw am ei daith i gonfensiwn fframwaith y Cenedloedd Unedig cyn y Nadolig. Mae Democratiaid Rhyddfrydol Cymru yn derbyn ei bod yn hollbwysig bod gan y Cynulliad lais cryf ar lwyfan y byd i gynrychioli pobl Cymru, ac rwy'n credu'n gryf bod cymryd rhan mewn digwyddiadau a thrafodaethau o'r fath, yn enwedig pan fyddwn yn cael adborth sylweddol fel yr ydym yn ei chael heddiw, yn bwysig wrth gyflawni ein hamcanion.

Rwyf hefyd yn llongyfarch y Gweinidog ar bartneriaeth Gymru gyda Lesotho sydd wedi'i hadfywio. Mae'r rhaglen Cymru o Blaid Affrica wedi bod yn enghraifft wych o'r hyn y gellir ei gyflawni gyda'r dyraniad effeithlon o gronfeydd, a chanolbwyntio ar ganlyniadau yn hytrach nag ar fewnbynnau crai. Mae ein cyn gydweithiwr Veronica German yn chwarae rhan allweddol yn yr agenda ehangach honno. Nid oes amheuaeth y gallwn ddysgu llawer oddi wrth ein gilydd, ac edrychaf ymlaen at ddiweddariadau parhaus ar y maes hwn wrth i'n partneriaeth genedlaethol ddatblygu.

Tra fy mod ar y pwnc o bartneriaethau, byddwn yn ddiolchgar pe gallech ymhelaethu ymhellach ar unrhyw gyfarfodydd a gawsoch yn Doha gyda ffigurau allweddol yr Undeb Ewropeaidd, yn enwedig gyda swyddogion gwleidyddol cyfatebol o wledydd Ewropeaidd tebyg o ran maint a chymeriad i Gymru.

O ystyried y manteision a roddir i ni gan ein haelodaeth o'r Undeb Ewropeaidd, yn

particularly in the form of structural funds, there is little doubt that we can learn a considerable amount from each other in terms of SD practices. In that context, I was particularly pleased to hear the announcement on the flood summits that you plan, drawing on expertise and recent experience from throughout Wales and hopefully also from international best practice. Given this, will you also expand on what specific approaches and programmes, currently operated by our neighbours, you feel would be of benefit to Wales in the short or medium term, and any that you feel would have the potential to enhance our SD Bill over the coming months?

Closer to home, it would also be helpful if you could update this Chamber on any specific undertakings that have been made as a result of Doha, particularly with the fellow representatives of other devolved administrations, to whom you referred earlier. As a founder member of the Severn barrage and tidal energy cross-party group, like Llyr Huws Gruffydd and other colleagues, I was particularly pleased to hear of your engagement with Dr Mohammed Saleh Al-Sada in relation to the potential of tidal energy. This kind of international approach is the one that we should adopt.

Finally, given that education continues to form a key part of our commitment to sustainable development in Wales and at an international level, as was touched on in Doha, I would like to draw your attention to concerns that I have raised on several occasions regarding the sustainable development education framework. Following Peter Davies's recommendation in his recent report, I ask you to give consideration to the involvement of Estyn in delivering that ongoing important agenda.

John Griffiths: I thank William Powell for his welcome of the Welsh Government's presence at Doha and its importance. It is a world stage, as William Powell described, and it is important that we have such a statement as today's and questions and

enwedig ar ffurf cronfeydd strwythurol, nid oes amheuaeth y gallwn ddysgu cryn dipyn oddi wrth ei gilydd o ran arferion datblygu cynaliadwy. Yn y cyd-destun hwnnw, rwy'n falch iawn o glywed y cyhoeddiad ar yr uwchgynadleddau llyfogydd yr ydych yn eu cynllunio, gan dynnu ar arbenigedd a phrofiad diweddar o bob rhan o Gymru a gobeithio hefyd o arfer gorau rhyngwladol. O ystyried hyn, fyddwch chi hefyd yn ehangu ar y dulliau a'r rhaglenni penodol, a weithredir ar hyn o bryd gan ein cymdogaion, y byddwch yn teimlo fyddai o fudd i Gymru yn y tymor byr neu ganolig, ac unrhyw rai yr ydych yn teimlo fyddai â'r potensial i wella ein Bil ynni adnewyddadwy dros y misoedd i ddod?

Yn nes at adref, byddai hefyd yn ddefnyddiol pe gallech roi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Siambr hon ar unrhyw ymrwymiadau penodol sydd wedi cael eu gwneud o ganlyniad i Doha, yn enwedig gyda chynrychiolwyr gweinyddiaethau datganoledig eraill, yr oeddech yn cyfeirio atynt yn gynharach. Fel un o sylfaenwyr grŵp trawsbleidiol morglawdd Hafren ac ynni'r llanw, fel Llyr Huws Gruffydd a chydweithwyr eraill, roeddwn yn arbennig o falch o glywed am eich ymgysylltiad â Dr Mohammed Saleh Al-Sada mewn perthynas â photensial ynni llanw. Y math hwn o ymagwedd ryngwladol yw'r un y dylem ei mabwysiadu.

Yn olaf, o gofio bod addysg yn parhau i ffurfio rhan allweddol o'n hymrwymiad i ddatblygu cynaliadwy yng Nghymru ac ar lefel ryngwladol, fel y crybwyllwyd yn Doha, hoffwn dynnu eich sylw at bryderon yr wyf wedi'u codi ar sawl achlysur ynghylch y fframwaith addysg datblygu cynaliadwy. Yn dilyn argymhelliad Peter Davies yn ei adroddiad diweddar, gofynnaf ichi roi ystyriaeth i gynnwys Estyn wrth gyflawni'r agenda bwysig barhaus honno.

John Griffiths: Diolch i William Powell am ei groeso i bresenoldeb Llywodraeth Cymru yn Doha a'i bwysigrwydd. Mae'n llwyfan i'r byd, fel y disgrifia William Powell, ac mae'n bwysig ein bod yn cael datganiad fel un heddiw a chwestiynau ac atebion fel y gallwn

answers so that we can be clear as to what took place in Doha and its value to Wales and the wider world.

I agree with William Powell regarding the importance of the Wales for Africa programme; it has been one of the great successes of devolution. It has opened up Wales to the world and the world to Wales—coming back to clichés—in an impressive way. Given the limited resource involved in that programme, what it has achieved is very impressive. We have a great deal of community involvement across Wales—far in excess of what you would expect in terms of our population's share within the UK picture, for example. We have good examples, such as in Bali and in Uganda, of meaningful, in-depth involvement of Welsh communities and organisations, in education and health, for example, playing an important role in taking forward work and development there. It is very much a two-way benefit: for Wales and for those parts of sub-Saharan Africa that are involved. The Size of Wales project's planting of 1 million trees initiative is another important example of that work. It is good to see cross-party recognition of the importance of Wales for Africa, and I am sure that we can develop it further, as we go forward.

In terms of European partners, I agree with William Powell: it is a big world, but we are in Europe. I value our European Union membership, as William Powell does, and we need to work closely with those partners in our part of the world. I was pleased to reinforce those relationships, which are very strong through NRG4SD and the climate group, in Doha by attending those sub-national Government events and having additional meetings with the Basques, those from Catalonia, Brittany and others. We will continue to build those relationships. It was also good to be part of the European Union co-ordination meeting, which places Wales at the heart of that European Union effort around international climate change action.

More recently, I was pleased to attend the Environment Council meeting in Brussels and speak at a sustainable development event

fod yn glir ynghylch yr hyn a ddigwyddodd yn Doha a'i werth i Gymru a'r byd ehangach.

Rwy'n cytuno â William Powell am bwysigrwydd y rhaglen Cymru dros Affrica, mae wedi bod yn un o lwyddiannau mawr datganoli. Mae wedi agor Cymru i'r byd a'r byd i Gymru—gan ddod yn ôl i ystrydebau—mewn ffordd drawiadol. O ystyried yr adnoddau cyfyngedig sy'n rhan o'r rhaglen, mae'r hyn a gyflawnwyd yn drawiadol iawn. Mae gennym lawer iawn o ymwneud cymunedol ar draws Cymru—llawer mwy na'r hyn y byddech yn ei ddisgwyl o ran cyfran ein poblogaeth o fewn darlun y DU, er enghraifft. Mae gennym enghreifftiau da, fel yn Bali, ac yn Uganda, o ymwneud ystyrlon, a thrwyadl cymunedau a sefydliadau Cymru, mewn addysg ac iechyd, er enghraifft, yn chwarae rôl bwysig wrth ddatblygu gwaith a datblygiadau yno. Mae'n sicr yn fudd dwy ffordd: i Gymru ac i'r rhannau hynny o Affrica is-Sahara sydd ynghlwm. Roedd menter plannu un filiwn o goed y prosiect Maint Cymru yn enghraifft arall bwysig o'r gwaith. Mae'n dda gweld cydnabyddiaeth drawsbleidiol i bwysigrwydd Cymru o Blaid Affrica, ac rwy'n siŵr y gallwn ei ddatblygu ymhellach, wrth inni symud ymlaen.

O ran partneriaid Ewropeaidd, rwy'n cytuno â William Powell: mae'n fyd mawr, ond rydym yn Ewrop. Rwy'n gwerthfawrogi ein haelodaeth o'r Undeb Ewropeaidd, fel y mae William Powell yn ei wneud, ac mae angen i ni weithio'n agos gyda'r partneriaid hynny yn ein rhan ni o'r byd. Roeddwn yn falch o hynny i atgyfnerthu'r berthynas, sy'n gryf iawn trwy NRG4SD a'r grŵp hinsawdd, yn Doha drwy fynychu'r digwyddiadau Llywodraethau is-genedlaethol hynny a chael cyfarfodydd ychwanegol gyda'r Basgiaid, y rhai o Gatalonia, Llydaw ac eraill. Byddwn yn parhau i adeiladu'r perthnasoedd hynny. Roedd hefyd yn dda i fod yn rhan o gyfarfod cydlynu'r Undeb Ewropeaidd, sy'n rhoi Cymru wrth wraidd ymdrech yr Undeb Ewropeaidd sy'n ymwneud â gweithredu rhyngwladol newid yn yr hinsawdd.

Yn fwy diweddar, roedd yn bleser gennyf fynychu cyfarfod Cyngor yr Amgylchedd ym Mrwsel a siarad mewn digwyddiad datblygu

following that, again meeting some of those European partners and recognising the importance of the European dimension.

We will follow up with the climate group in terms of what further action we can take with our sub-national and regional Government partners, and I know that the Minister for education is considering the sustainable development education framework issues and how we move forward on that front.

Finally, it will be important to get the key players, those with real expertise and experience, together in Wales in the flood summit. The risk of flooding is an important part of the vulnerability that we have in terms of climate change. We need to understand that and to make sure that, following recent events in Wales, we redouble our efforts to ensure that we are doing everything that we possibly can to protect life, limb and property.

Rebecca Evans: Minister, one of the defining aspects of the conference for me was the way in which young people played a key role in challenging their Governments and holding them to account. I am particularly thinking about the Arab Youth Climate Movement. My first question is this: how were you able to engage young people in Wales with the conference and the themes that were so central to it?

The conference was groundbreaking, because it delivered an historic shift in principle by determining for the first time that rich countries should compensate poorer countries for the damage caused by climate change via the loss and damage mechanism. However, green groups, such as Friends of the Earth and Greenpeace, and anti-poverty campaigners have lambasted the conference, saying that it did not deliver anything on greenhouse gas emissions. I would be grateful for your comments on that.

At the close of the conference, several key questions remained unresolved—I do not expect you to have the answers to all of them

cynaliadwy wedi hynny, gan gwrdd unwaith eto â rhai o'r partneriaid Ewropeaidd a chydabod pwysigrwydd y dimensiwn Ewropeaidd.

Byddwn yn gwneud gwaith dilynol gyda'r grŵp hinsawdd o ran pa gamau pellach y gallwn eu cymryd â'n partneriaid mewn Llywodraeth is-genedlaethol a rhanbarthol, a gwn fod y Gweinidog addysg yn ystyried materion fframwaith addysg datblygu cynaliadwy a sut yr ydym yn datblygu hynny.

Yn olaf, bydd yn bwysig cael y chwaraewyr allweddol, y rhai sydd ag arbenigedd a phrofiad go iawn, gyda'i gilydd yng Nghymru yn yr uwchgynhadledd llifogydd. Mae'r risg o lifogydd yn rhan bwysig o'r perygl sy'n ein hwynebu o ran newid yn yr hinsawdd. Mae angen i ni ddeall hynny ac i wneud yn siŵr, yn dilyn digwyddiadau diweddar yng Nghymru, ein bod yn dyblu'n hymdrechion i sicrhau ein bod yn gwneud popeth posibl y gallwn i ddiogelu bywyd, aelodau ac eiddo.

Rebecca Evans: Weinidog, un o agweddau diffiniol y gynhadledd i mi oedd y ffordd yr oedd pobl ifanc yn chwarae rôl allweddol wrth herio eu Llywodraethau a'u dal i gyfrif. Rwy'n meddwl yn arbennig am y Mudiad Hinsawdd Ieuencid Arabaidd. Fy nghwestiwn cyntaf yw hwn: sut oeddech chi'n gallu ymgysylltu pobl ifanc yng Nghymru â'r gynhadledd a'r themâu a oedd mor ganolog iddi?

Roedd y gynhadledd yn torri tir newydd, gan ei bod yn cyflwyno newid hanesyddol mewn egwyddor gan benderfynu am y tro cyntaf y dylai gwledydd cyfoethog wneud iawn â gwledydd tlotach am y difrod a achosir gan newid yn yr hinsawdd trwy'r mecanwaith colled a'r difrod. Fodd bynnag, mae grwpiau gwyrdd, megis Cyfeillion y Ddaear a Greenpeace, ac ymgyrchwyr gwrthlodi wedi lladd ar y gynhadledd, gan ddweud nad oedd yn cyflawni unrhyw beth ar allyriadau nwyon tŷ gwydr. Byddwn yn ddiolchgar am eich sylwadau ar hynny.

Ar ddiwedd y gynhadledd, roedd nifer o gwestiynau allweddol heb eu hateb—nid wyf yn disgwyl i chi gael yr atebion i bob un

today, but perhaps you might be able to come back to us on them in the future—particularly with regard to the Welsh Government's position on whether funds devoted to the loss and damage principle should come from existing humanitarian aid and disaster relief budgets or not. It will also be difficult, in future, to disentangle damage caused by climate change from other natural disasters. What input will the Welsh Government have in those international discussions? There are also unresolved questions as to how funds from the loss and damage scheme should be dispersed. Developing countries want a new institution, but the United States wants to use existing ones. What will the position of the Welsh Government be with regard to that question?

Finally, given the fact that the Kyoto protocol took almost five years to draft, do you have any concerns about the timescales involved in coming to an agreement before 2015?

John Griffiths: I thank Rebecca Evans for her contribution and questions. It was good to be part of the general UK delegation in Doha, because it gave us a greater opportunity to influence UK Government thinking and to interact with the UK Government on all the important matters that Rebecca Evans mentioned. I would not overstate that, because we understand the centrality of the UK Government and similar Governments at that level across the world in terms of the Conference of the Parties 18 and moving forward with the agenda. However, we are able as the Welsh Government to make representations to the UK Government on such matters, and now that we have established ourselves more firmly as an attendee and as a player at these events, that can only stand us in good stead for our influence and our role, moving forward.

It is very important that we involve young people as much as we can in these matters. In Wales, young people are represented on the Climate Change Commission for Wales's steering group and, under the umbrella of Funky Dragon, we are keen to actively

ohonynt heddiw, ond efallai y byddwch yn gallu dod yn ôl atom yn eu cylch yn y dyfodol—yn enwedig o ran safbwynt Llywodraeth Cymru p'un a ddylai arian a neilltuwyd i'r egwyddor colled a difrod ddod o gyllidebau cymorth dyngarol a rhyddhad trychinebau sy'n bodoli eisoes ai peidio. Bydd hefyd yn anodd, yn y dyfodol, i ymddatod difrod a achosir gan newid yn yr hinsawdd o drychinebau naturiol eraill. Pa fewnbwn fydd gan Lywodraeth Cymru yn y trafodaethau rhyngwladol hynny? Mae cwestiynau heb eu datrys hefyd ar sut y dylai'r arian o'r cynllun colled a difrod gael ei wasgaru. Mae gwledydd datblygol am weld sefydliad newydd, ond mae'r Unol Daleithiau am ddefnyddio rhai sy'n bodoli eisoes. Beth fydd safbwynt Llywodraeth Cymru o ran y cwestiwn hwnnw?

Yn olaf, o ystyried y ffaith ei bod wedi cymryd bron i bum mlynedd i ddrafftio protocol Kyoto, a oes gennych unrhyw bryderon ynghylch yr amserlenni dan sylw wrth ddod i gytundeb cyn 2015?

John Griffiths: Diolch i Rebecca Evans am ei chyfraniad a'i chwestiynau. Roedd yn dda i fod yn rhan o ddirprwyaeth gyffredinol y DU yn Doha, oherwydd ei fod yn rhoi mwy o gyfle i ni i ddylanwadu ar feddylfryd Llywodraeth y DU ac i ryngweithio â Llywodraeth y DU ar yr holl faterion pwysig a grybwyllwyd gan Rebecca Evans. Ni fyddwn yn gorbwysleisio hynny, oherwydd ein bod yn deall canologrwydd Llywodraeth y DU a Llywodraethau tebyg ar y lefel honno ar draws y byd o ran Cynhadledd y Partion 18 a symud ymlaen gyda'r agenda. Fodd bynnag, fel Llywodraeth Cymru rydym yn gallu cyflwyno sylwadau i Lywodraeth y DU ar faterion o'r fath, ac yn awr ein bod wedi sefydlu ein hunain yn fwy cadarn fel mynychwr ac fel chwaraewr yn y digwyddiadau hyn, all hynny ddim ond ein rhoi mewn sefyllfa dda ar gyfer ein dylanwad a'n rôl, wrth symud ymlaen.

Mae'n bwysig iawn ein bod yn cynnwys pobl ifanc gymaint ag y gallwn yn y materion hyn. Yng Nghymru, mae pobl ifanc yn cael eu cynrychioli ar grŵp llywio'r Comisiwn Newid yn yr Hinsawdd ar gyfer Cymru ac, o dan ymbarél y Ddraig Ffynici, rydym yn

encourage young people and make sure that their views are not just listened to but acted upon. That is incorporated into our annual progress report. We are also proud of our links with the British Council youth forum in terms of good working relationships. Therefore, we have a good story to tell about involving younger people, and we will continue with that approach as we move forward.

Yr Arglwydd Elis-Thomas: A fyddai'r Gweinidog yn cytuno, o ystyried cynnwys pwysig ei ddatganiad heddiw, nad rhywbeth atodol i'w weithgaredd fel Gweinidog dros yr amgylchedd yn Llywodraeth Cymru yw'r gwaith rhyngwladol yr wyf i, beth bynnag, yn ymlawenhau ei fod yn gallu ei gyflawni?

4.45 p.m.

A fyddai'n cytuno, wrth i ni symud i ddeddfu ein hunain am y tro cyntaf ym maes datblygiad cynaliadwy, ei bod hi'n bwysig ein bod yn adlewyrchu'r hinsawdd ryngwladol ac yn dangos ein hymroddiad er mwyn tacllo holl gwestiwn newid hinsawdd ar lefel ryngwladol? Onid y frawddeg bwysicaf yn ei ddatganiad yw'r un y mae'r Cenhedloedd Unedig wedi'i phwysleisio sawl gwaith, sef bod mwyafrif llethol y mesurau y mae angen eu cymryd er mwyn ymateb i newid hinsawdd yn fesurau y mae'n rhaid eu cymryd ar lefel is nag aelod-wladwriaethau, boed hynny yn yr Undeb Ewropeaidd neu yn y Cenhedloedd Unedig? Felly, nid yw hwn yn fater o genhedloedd neu ranbarthau yn gweithredu, gan mai dim ond y rhanbarthau all achub y sefyllfa.

John Griffiths: Diolch yn fawr, Dafydd Elis-Thomas. I very much endorse those remarks. That is absolutely right; it is absolutely central to what the Welsh Government is trying to do on climate change to get that recognition that it is regional and sub-national governments that can actually deliver the actions that will respond to climate change, will mitigate, and will adapt. As I said in my statement, I think that the estimate is that perhaps 50% to 80% of those actions will be taken, and should be taken by our level of government. Therefore, it is absolutely crucial that we are engaged. Of course, that is very much the rationale for our

awyddus i fynd ati i annog pobl ifanc a gwneud yn siwr y gweithredir ar eu barn nid gwranddo arni'n unig. Caiff hynny ei gynnwys yn ein hadroddiad cynnydd blynyddol. Rydym hefyd yn falch o'n cysylltiadau gyda fforwm ieuenctid y Cyngor Prydeinig o ran cydberthnasau gwaith da. Felly, mae gennym stori dda i'w hadrodd am gynnwys pobl ifanc, a byddwn yn parhau â'r dull hwnnw wrth i ni symud ymlaen.

Lord Elis-Thomas: Would the Minister agree, bearing in mind the important content of his statement today, that the international responsibilities that I, at least, rejoice that he undertakes is not a bolt-on to his activity as the Minister for the environment in the Welsh Government?

Would he agree that, as we move to legislate for the first time in the area of sustainable development, it is important that we reflect the international climate and that we demonstrate our commitment in tackling the whole issue of climate change at a global level? Is not the most important sentence in his statement the one that has been emphasised by the United Nations on a number of occasions: that the vast majority of the steps that need to be taken to respond to climate change are steps that have to be taken at a sub-member state level, be that in the European Union or in the United Nations? Therefore, this is not a matter of nations or regions taking action, as it is only the regions that can actually save the situation.

John Griffiths: Diolch yn fawr, Dafydd Elis-Thomas. Rwy'n cefnogi'r sylwadau hynny'n fawr. Mae hynny'n gwbl gywir, mae'n gwbl ganolog i'r hyn y mae Llywodraeth Cymru yn ceisio ei wneud ynghylch y newid yn yr hinsawdd i gael y gydnabyddiaeth mai llywodraethau rhanbarthol ac is-genedlaethol fydd yn gallu sicrhau y darperir y camau a fydd yn ymateb i newid yn yr hinsawdd, fydd yn lleihau, ac a fydd yn addasu. Fel y dywedais yn fy natganiad, rwy'n meddwl mai'r amcangyfrif yw y bydd efallai 50% i 80% o'r camau hynny'n cael eu cymryd, a dylid eu cymryd gan ein lefel o lywodraeth. Felly, mae'n gwbl hanfodol ein bod yn

membership of the network of regional governments for sustainable development and the climate group. The same goes for all of the other members. Therefore, we will continue with those efforts. I agree that it is not a bolt-on in any way; it is absolutely central to what we are about, as a Government, given that sustainable development is our central organising principle.

I am pleased to confirm that the sustainable development legislation will look at the international context and make sure that we reflect that in taking forward the legislation and putting it on the statute book here in Wales.

cymryd rhan. Wrth gwrs, dyna yw'r rhesymeg dros ein haelodaeth o'r rhwydwaith o lywodraethau rhanbarthol ar gyfer datblygu cynaliadwy a'r grŵp hinsawdd. Mae'r un peth yn wir am bob un o'r aelodau eraill. Felly, byddwn yn parhau â'r ymdrechion hynny. Rwy'n cytuno nad rhywbeth ychwanegol ydyw mewn unrhyw ffordd; mae'n gwbl ganolog i'r hyn yr ydym, fel Llywodraeth, o gofio mai datblygu cynaliadwy yw ein hegwyddor drefniadol ganolog.

Mae'n bleser gennyf gadarnhau y bydd y ddeddfwriaeth datblygu cynaliadwy yn edrych ar y cyd-destun rhyngwladol a gwneud yn siŵr ein bod yn adlewyrchu hynny wrth ddatblygu'r ddeddfwriaeth a'i rhoi ar y llyfr statud yma yng Nghymru.

Memorandwm Cydsyniad Deddfwriaethol ar y Bil Trosedd a Llysoedd mewn perthynas â Deddf Diogelu'r Amgylchedd 1990
Legislative Consent Memorandum on Crime and Courts Bill in relation to Amendments to the Environmental Protection Act 1990

Cynnig NDM5088 John Griffiths

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog 29.6, yn cytuno y dylai Senedd y DU ystyried darpariaethau yn y Bil Trosedd a Llysoedd sy'n diwygio adran 33(B) o Ddeddf Diogelu'r Amgylchedd 1990 sy'n ymwneud â maint y digollediad y caiff llysoedd ynadon ei orchymyn mewn cysylltiad â cholled neu ddifrod a geir mewn perthynas â chostau glanhau gwastraff a ollyngir, a drinnir neu a waredir yn anghyfreithlon, i'r graddau y maent yn dod o fewn cymhwysedd deddfwriaethol Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

The Minister for Environment and Sustainable Development (John Griffiths):
I move the motion.

Thank you for this opportunity to explain the background to the legislative consent motion in relation to the UK Crime and Courts Bill. I thank the Assembly's Constitutional and Legislative Affairs Committee for its work in scrutinising the legislative consent memorandum.

Motion NDM5088 John Griffiths

To propose that the National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order 29.6, agrees that provisions of the Crime and Courts Bill which amend section 33B of the Environmental Protection Act 1990 relating to the amount of compensation that the magistrates' court may order in respect of loss or damage incurred in relation to the costs of cleaning up waste which has been unlawfully deposited, treated or disposed, in so far as it falls within the legislative competence of the National Assembly for Wales, should be considered by the UK Parliament.

Gweinidog yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy (John Griffiths): Cynigiau y cynnig.

Diolch i chi am y cyfle hwn i esbonio cefndir y cynnig cydsyniad deddfwriaethol mewn perthynas â Bil Trosedd a Llysoedd y DU. Rwy'n diolch i Bwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol y Cynulliad am ei waith yn craffu ar y memorandwm cydsyniad deddfwriaethol.

The LCM was laid before the Assembly on 6 November. It summarises the provisions of the UK Crime and Courts Bill and sets out the provisions in the Bill for which consent is sought. The UK Government, by way of the Crime and Courts Bill, proposes to amend section 131 of the Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000. This Act grants magistrates' courts the powers to make compensation Orders against convicted offenders.

The amendment has a consequential effect on the Environmental Protection Act 1990. It alters the penalty regime set out in section 33B of that Act in respect of environmental offences connected with the unauthorised deposit and management of waste. It is this provision for which the consent of the Assembly is sought. Currently the compensation payable by an offender under an order of the magistrate's court is limited to £5,000. The proposal intends to remove the cap on compensation for persons over the age of 18. These amendments support the principle that the polluter pays and will help regulation authorities to recover the costs of cleaning up illegally deposited waste. This will help to prevent pollution and long-term impacts on the environment.

Allowing the changes to be made through the UK Government Bill will ensure a consistent approach by the courts across England and Wales. It is on this basis that the LCM is placed before you for approval. I move the motion.

Russell George: Thank you, Minister, for bringing forward this legislative consent memorandum today, as it will ensure harmonisation across the courts in Wales and England. The important thing here is that the proposals support the principle that the polluter pays. Removing the cap on the amount of compensation that magistrates can order will help regulatory authorities to recover the significant costs of cleaning up illegally deposited waste, which is a huge drain on local authorities' resources year on year. When enshrined, I hope that this will

Cafodd y cynnig cydsyniad deddfwriaethol ei roi gerbron y Cynulliad ar 6 Tachwedd. Mae'n crynhoi darpariaethau Bil Trosedd a Llysoedd y DU ac yn nodi'r darpariaethau yn y Bil y ceisir caniatâd ar eu cyfer. Mae Llywodraeth y DU, trwy gyfrwng y Bil Trosedd a Llysoedd, yn bwriadu diwygio adran 131 o Ddeddf Pwerau'r Llysoedd Troseddol (Dedfrydu) 2000. Mae'r Ddeddf hon yn rhoi'r pwerau i lysoedd ynadon i wneud Gorchmynion iawndal yn erbyn troseddwr a gollfarnwyd.

Mae'r diwygiad yn cael effaith ganlyniadol ar Ddeddf Diogelu'r Amgylchedd 1990. Mae'n newid y gyfundrefn gosb a nodir yn adran 33B y Ddeddf honno mewn perthynas â throseddau amgylcheddol sy'n gysylltiedig â gadael a rheoli gwastraff heb awdurdod. Dyma'r ddarpariaeth y ceisir cydsyniad y Cynulliad ar ei chyfer. Ar hyn o bryd mae'r iawndal sy'n daladwy gan droseddwr dan orchymyn llys ynadon yn cael ei gyfyngu i £5,000. Mae'r cynnig yn bwriadu cael gwared ar y cap ar iawndal i bobl dros 18 oed. Mae'r diwygiadau hyn yn cefnogi'r egwyddor mai'r llygrwr sy'n talu a bydd yn helpu awdurdodau rheoleiddio i adennill y costau glanhau gwastraff a adawyd yn anghyfreithlon. Bydd hyn yn helpu i atal llygredd ac effeithiau hirdymor ar yr amgylchedd.

Trwy ganiatáu i'r newidiadau gael eu gwneud drwy Fil Llywodraeth y DU, gellir sicrhau dull gwaith cyson gan y llysoedd ar draws Cymru a Lloegr. Ar y sail hon y gosodir y cynnig cydsyniad deddfwriaethol ger eich bron i'w gymeradwyo. Cynigiaf y cynnig.

Russell George: Diolch ichi, Weinidog, am gyflwyno'r memorandwm cydsyniad deddfwriaethol heddiw, gan y bydd yn sicrhau cysondeb ar draws y llysoedd yng Nghymru a Lloegr. Y peth pwysig yma yw bod y cynnig yn cefnogi'r egwyddor mai'r llygrwr sy'n talu. Bydd cael gwared ar y cap ar faint o iawndal y gall ynadon ei orchymyn yn helpu awdurdodau rheoleiddio i adennill costau sylweddol glanhau gwastraff a adawyd yn anghyfreithlon, sydd yn faich ariannol enfawr ar adnoddau awdurdodau lleol o flwyddyn i flwyddyn. Pan gaiff ei

send the tough message to those organisations and individuals that do not care for our environment that when they are caught, they will pay a heavy price for their crime. I hope, Minister, that this contribution is consensual enough for you.

William Powell: I also thank the Minister for introducing this LCM.

As we work across UK administrations, it is absolutely critical that we speak with a strong, united voice, particularly when it comes to protecting our environment and prosecuting those who damage it through their actions or through neglect. By consenting to the amendment of section 33B(5), the Welsh Government is offering its strong support to the UK coalition Government's commitment to the principle that the polluter pays, while also protecting young offenders who fall under its remit. By stripping adult offenders of the financial protection offered by the £5,000 limit on compensation, the Liberal Democrats believe that we are strengthening the environmental protection Act and creating a much greater and more effective deterrent to future polluters. I urge all parties in this Chamber to support this LCM.

The Minister for Environment and Sustainable Development (John Griffiths): I would just like to thank Members for their contributions and for the consensus that exists with regard to this proposal.

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to agree the motion. Does any Member object? There are no objections. The motion is therefore agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

gorffori, rwy'n gobeithio y bydd hyn yn anfon y neges gadarn i'r sefydliadau a'r unigolion nad ydynt yn poeni am ein hamgylchedd pan fyddant yn cael eu dal, byddant yn talu pris trwm am eu trosedd. Rwy'n gobeithio, Weinidog, bod y cyfraniad hwn yn ddigon cydsyniol i chi.

William Powell: Diolch hefyd i'r Gweinidog am gyflwyno'r memorandwm cydsyniad deddfwriaethol hwn.

Wrth i ni weithio ar draws gweinyddiaethau'r DU, mae'n gwbl hanfodol ein bod yn siarad gyda llais unedig cryf, yn enwedig pan ddaw at ddiogelu ein hamgylchedd ac erlyn y rhai sy'n ei difrodi drwy eu gweithredoedd neu drwy esgeulustod. Trwy gydsynio â diwygiad i adran 33B (5), mae Llywodraeth Cymru yn cynnig ei chefnogaeth gref i ymrwymiad Llywodraeth glymblaid y DU i'r egwyddor mai'r llygrwr sy'n talu, tra hefyd yn diogelu troseddwy'r ifanc sy'n dod o dan ei chylch gorchwyl. Drwy dynnu troseddwy'r sy'n oedolion o'r amddiffyniad ariannol a gynigir gan y terfyn o £5,000 ar iawndal, mae'r Democratiaid Rhyddfrydol yn credu ein bod yn cryfhau'r Ddeddf diogelu'r amgylchedd a chreu rhwystr llawer mwy a mwy effeithiol i lygrwyr yn y dyfodol. Rwy'n annog pob plaid yn y Siambr i gefnogi'r cynnig cydsyniad deddfwriaethol.

Gweinidog yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy (John Griffiths): Hoffwn ddiolch i'r Aelodau am eu cyfraniadau ac am y consensws sy'n bodoli o ran y cynnig hwn.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw cytuno ar y cynnig. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Nid oes unrhyw wrthwynebiadau. Mae'r cynnig, felly, wedi'i dderbyn, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

*Motion agreed.
Derbyniwyd y cynnig.*

*Daeth y Llywydd i'r Gadair am 4.52 p.m.
The Presiding Officer took the Chair at 4.52 p.m.*

Dadl Cyfnod 3 o dan Reol Sefydlog Rhif 26.44 ar y Bil Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru)

Stage 3 Standing Order No. 26.44 Debate on the School Standards and Organisation (Wales) Bill

Grŵp 1: Ymyrryd mewn Ysgolion a Gynhelir—Hysbysiadau a Phwerau Ymyrryd (Gwelliannau 61 a 62)

Group 1: Intervention in Maintained Schools—Notices and Powers of Intervention (Amendments 61 and 62)

The Presiding Officer: I call on Angela Burns to move amendment 61, the lead amendment, and to speak to that and the other amendment in the group.

Angela Burns: I move amendment 61 tabled in my name.

Minister, we believe that where the local authority issues a warning notice using ground 3, which refers to the behaviour of pupils at the school or action taken by parents, then a copy of this notice should be made available to the parents.

I listened most carefully to the Government's objections to this amendment at Stage 2, and, to be truthful, I found them to be without merit for this reason: you think that there should be no compulsion on the LEA to notify parents, but that this task should be left to the headteacher or the governors. In the very rare circumstances where this situation could arise, I would suggest that there is some form of breakdown either in communication or in relations between the headteacher and the governors and the parents involved. It stands to reason that other parents may not be aware of the severity of the situation and, at the very least, they should be made aware of it. If the LEA were obligated to do it, any issues that there might be with headteachers or governors would be circumvented.

Again, with regard to the parents or pupils at the heart of an issue that might result in just such a warning notice, we believe that other parents at the school need to be made aware of this behaviour, as the result could be local authority intervention in the school. Therefore, having a warning notice made available to them to highlight the issue would be very logical.

Y Llywydd: Galwaf ar Angela Burns i gynig gwelliant 61, y prif welliant, ac i siarad am hwnnw a'r gwelliant arall yn y grŵp.

Angela Burns: Cynigïaf welliant 61 yn fy enw i.

Weinidog, lle mae'r awdurdod lleol yn rhoi hysbysiad rhybuddio gan ddefnyddio sail 3, sy'n cyfeirio at ymddygiad y disgyblion yn yr ysgol neu'r camau a gymerwyd gan rieni, yna rydym yn credu y dylid sicrhau bod copi o'r hysbysiad hwn ar gael i'r rhieni.

Gwrandewais yn ofalus ar wrthwynebiadau'r Llywodraeth i'r gwelliant hwn yng Nghyfnod 2, ac, i fod yn onest, rwy'n ystyried eu bod heb deilyngdod am y rheswm hwn: rydych yn credu na ddylid bod unrhyw orfodaeth ar yr AALI i hysbysu rhieni, ond y dylid gadael y dasg hon i'r pennaeth neu'r llywodraethwyr. Yn yr amgylchiadau prin iawn lle gallai'r sefyllfa hon godi, byddwn yn awgrymu bod rhyw fath o fethiant naill ai mewn cyfathrebu neu yn y berthynas rhwng y pennaeth a'r llywodraethwyr a'r rhieni sydd ynghlwm. Mae'n sefyll i reswm na fydd rhieni eraill yn ymwybodol efallai o ddifrifoldeb y sefyllfa ac, o leiaf, dylid eu gwneud yn ymwybodol ohoni. Pe byddai'r AALI yn cael ei orfodi i wneud hynny, byddai unrhyw faterion a allai fod gyda phenaethiaid neu lywodraethwyr yn cael eu hosgoi.

Unwaith eto, o ran y rhieni neu ddisgyblion wrth wraidd mater a allai arwain at hysbysiad rhybuddio o'r fath, rydym yn credu bod angen gwneud rhieni eraill yn yr ysgol yn ymwybodol o'r ymddygiad hwn, gan y gallai'r canlyniad fod yn ymyrraeth gan yr awdurdod lleol yn yr ysgol. Felly, byddai sicrhau bod hysbysiad rhybuddio ar gael iddynt i dynnu sylw at y mater yn rhesymegol.

As for our amendment 62, presently, where a local authority has the power to do so and wishes to constitute a governing body of interim executive members, it needs to gain the consent of the Welsh Ministers. We believe that such decisions should be made by the local authority and not by Welsh Ministers. We are therefore seeking to amend the legislation that you are notified. I took on board the points made by a couple of Members at Stage 2 in committee that you need a good overview, but there is a huge difference between having a good overview and micromanaging an individual situation.

The Presiding Officer: I have no other speakers, and so I call on the Minister.

The Minister for Education and Skills (Leighton Andrews): Thank you, Llywydd. We did in fact discuss both these amendments at Stage 2 and I do not really have anything different to say today. I happen to think that the responsibilities for maintaining discipline lie with the headteacher and the governing body. In education legislation, the governing body is also responsible for the conduct and governance of the school, and therefore it is appropriate that any warning notice is directed to it, because it has responsibility to take action. I find it hard to see a situation where, if this took place, parents would not be aware of the issues.

In relation to amendment 62, first, this is not a new duty, but it derives from the School Standards and Framework Act 1998. We think that replacing a school governing body with an interim executive board is a very serious step. It affects local accountability and does away with locally appointed or elected governors. As such, we believe it is appropriate that the consent of Ministers is obtained beforehand.

The Presiding Officer: I call on Angela Burns to reply to the debate.

Angela Burns: Thank you, Presiding Officer. Minister, we are obviously destined

Fel ar gyfer ein gwelliant 62, ar hyn o bryd, lle mae gan awdurdod lleol y pŵer i wneud ac yn dymuno sefydlu corff llywodraethu o aelodau gweithredol interim, mae angen ennill cydsyniad Gweinidogion Cymru. Rydym yn credu y dylai penderfyniadau o'r fath gael eu gwneud gan yr awdurdod lleol ac nid gan Weinidogion Cymru. Rydym felly yn ceisio diwygio'r ddeddfwriaeth a hysbysoch chi. Derbyniais y pwyntiau a wnaed gan un neu ddau o Aelodau yng Nghyfnod 2 yn y pwyllgor bod arnoch angen trosolwg da, ond mae gwahaniaeth mawr rhwng cael trosolwg da a microreoli sefyllfa unigol.

Y Llywydd: Nid oes gennyf siaradwyr eraill, ac felly galwaf ar y Gweinidog.

Y Gweinidog Addysg a Sgiliau (Leighton Andrews): Diolch, Lywydd. Fe wnaethom mewn gwirionedd drafod y gwelliannau hyn yng Nghyfnod 2 ac nid oes gennyf unrhyw beth gwahanol i'w ddweud heddiw. Rwy'n digwydd credu bod y cyfrifoldebau ar gyfer cynnal disgyblaeth yn gorwedd gyda'r pennaeth a'r corff llywodraethol. Mewn deddfwriaeth addysg, mae'r corff llywodraethu hefyd yn gyfrifol am ymarweddiad a llywodraethu'r ysgol, ac felly mae'n briodol bod unrhyw hysbysiad rhybuddio'n cael ei gyfeirio ato, gan fod ganddo gyfrifoldeb i gymryd camau. Rwy'n ei chael hi'n anodd gweld sefyllfa lle, os yw hyn yn digwydd, na fyddai rhieni'n ymwybodol o'r materion.

Mewn perthynas â gwelliant 62, yn gyntaf, nid yw hon yn ddyletswydd newydd, ond mae'n deillio o'r Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998. Rydym yn credu bod disodli corff llywodraethu ysgol gyda bwrdd gweithredol dros dro yn gam difrifol iawn. Mae'n effeithio ar atebolrwydd lleol ac yn cael gwared â llywodraethwyr a benodwyd neu a etholwyd yn lleol. Fel y cyfryw, rydym yn credu ei bod yn briodol bod cydsyniad Gweinidogion yn cael ei sicrhau ymlaen llaw.

Y Llywydd: Galwaf ar Angela Burns i ymateb i'r ddadl.

Angela Burns: Diolch, Lywydd. Weinidog, rydym yn amlwg yn mynd i anghytuno ar y

to disagree on this point, but what I would say is that some of our schools are very large and run very complex structures, and I can see a situation where—particularly if the issues are with pupils at a very large secondary school, for example—other parents within the ambit of that school may not be aware of what is going on. It is only right and proper that they should be told. We talk about fairness and ensuring that there is proper communication. I would just add that, if we get to a point where this situation happens, then it is only logical to assume that there could be major issues in terms of communication between the headteachers and governors of a school.

The Presiding Officer: The question is that amendment 61 be agreed to. Does any Member object? I see that there are objections, and so we proceed directly to an electronic vote.

pwynt hwn, ond yr hyn y byddwn yn ei ddweud yw bod rhai o'n hysgolion yn fawr iawn ac yn cynnal strwythurau cymhleth iawn, a gallaf weld sefyllfa—yn enwedig os yw'r materion gyda disgyblion mewn ysgol uwchradd fawr, er enghraifft—lle bydd rhieni eraill sydd efallai o fewn cwmpas yr ysgol yn anymwybodol o'r hyn sy'n digwydd. Nid yw ond yn iawn ac yn briodol y dylid eu hysbysu. Rydym yn siarad am degwch a sicrhau bod cyfathrebu priodol. Hoffwn ychwanegu, os ydym yn cyrraedd pwynt lle bydd y sefyllfa hon yn digwydd, yna nid yw ond yn rhesymol tybio y gallai fod problemau mawr o ran cyfathrebu rhwng y penaeithiaid a llywodraethwyr ysgol.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 61. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiadau, ac felly symudwn yn syth i bleidlais electronig

*Gwelliant 61: O blaid 13, Ymatal 0, Yn erbyn 43.
Amendment 61: For 13, Abstain 0, Against 43.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Paul
Davies, Suzy
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Isherwood, Mark
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Sandbach, Antoinette

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Black, Peter
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Parrott, Eluned
Powell, William
Price, Gwyn R.

Rathbone, Jenny
Rees, David
Roberts, Aled
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

*Gwrthodwyd gwelliant 61.
Amendment 61 not agreed.*

The Presiding Officer: I invite Angela Burns to move amendment 62.

Y Llywydd: Gwahoddaf Angela Burns i gynnig gwelliant 62.

Angela Burns: I move amendment 62 in my name.

Angela Burns: Cynigiau welliant 62 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 62 be agreed to. Does any Member object? I see that there are objections, and so we move straight to an electronic vote.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 62. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiadau, ac felly symudwn yn syth i bleidlais electronig.

*Gwelliant 62: O blaid 13, Ymatal 0, Yn erbyn 43.
Amendment 62: For 13, Abstain 0, Against 43.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Paul
Davies, Suzy
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Isherwood, Mark
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Sandbach, Antoinette

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Black, Peter
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Parrott, Eluned

Powell, William
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Roberts, Aled
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Watson, Joyce
 Williams, Kirsty
 Wood, Leanne

*Gwrthodwyd gwelliant 62.
 Amendment 62 not agreed.*

Grŵp 2: Canllawiau ar Ymyrryd (Gwelliannau 54, 55, 56, 57 a 58)
Group 2: Guidance on Intervention (Amendments 54, 55, 56, 57 and 58)

The Presiding Officer: The lead amendment in this group is amendment 54. I call on Aled Roberts to move and speak to the lead amendment and to the other amendments in the group.

Aled Roberts: I move amendment 54 in my name and with the name of Angela Burns in support.

This is a similar situation to discussions that took place at committee, but it is only right that the same arguments are heard here today, particularly because these amendments were lost, in accordance with Standing Orders, on the casting vote of the Chair.

This group of amendments arises from concerns expressed in committee during Stage 1 regarding the detail surrounding the grounds for intervention provided in the Bill. I accept the Minister's assurance that the grounds replace existing grounds, and I also acknowledge that, in reality, there was a difference of opinion on this. The Minister felt that the grounds could actually be discussed further with bodies such as the Welsh Local Government Association and Estyn, and would in due course form part of a protocol that Ministers would have regard to in exercising their grounds of intervention. However, our view as a group was that those grounds should be set out on the face of the Bill.

There is, I believe, a need for clarity. This is

Y Llywydd: Y prif welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 54. Rwy'n galw ar Aled Roberts i gynnig a siarad am y gwelliant arweiniol ac am y gwelliannau eraill yn y grŵp.

Aled Roberts: Cynigiaf welliant 54 yn fy enw i a chydag enw Angela Burns yn ei gefnogi.

Mae hon yn sefyllfa debyg i'r trafodaethau a gynhaliwyd yn y pwyllgor, ond mae'n gwbl briodol bod yr un dadleuon yn cael eu clywed yma heddiw, yn enwedig oherwydd bod y newidiadau wedi cael eu colli, yn unol â'r Rheolau Sefydlog, ar bleidlais fwrw'r Cadeirydd.

Mae'r grŵp hwn o welliannau yn deillio o bryderon a fynegwyd yn y pwyllgor yn ystod Cyfnod 1 ynglŷn â manylion ynghylch y sail ar gyfer ymyrraeth a ddarperir yn y Bil. Rwy'n derbyn sicrwydd y Gweinidog bod y seiliau'n disodli'r seiliau presennol, ac rwyf hefyd yn cydnabod, mewn gwirionedd, bod gwahaniaeth barn ar hyn. Roedd y Gweinidog yn teimlo y gellid mewn gwirionedd, drafod y sail ymhellach gyda chyrff megis Llywodraeth Leol Cymru ac Estyn, ac y byddai ymhen amser yn ffurfio rhan o brotocol y byddai Gweinidogion yn ystyried wrth gyflawni eu sail ymyrraeth. Fodd bynnag, ein barn fel grŵp oedd y dylid nodi'r seiliau hynny ar wyneb y Bil.

Rwy'n credu bod angen am eglurder. Mae

a power that would be used in extremis in reality, but some of us believe that guidance is the most appropriate vehicle for this, and that debate and discussion has to take place on the floor of the Chamber today.

The Presiding Officer: I have no other speakers, so I call on the Minister.

5.00 p.m.

Leighton Andrews: Again, these are amendments that we essentially discussed at the committee stage. I have already given the committee an assurance that the statutory guidance will make it clear that local authorities are expected to consider the full range of qualitative and quantitative information available to form a complete picture of a school's performance before deciding to issue a warning notice. The guidance will also provide information on all the powers of intervention and the circumstances in which they are best used. We are going to be discussing these issues with key stakeholders, including the WLGA, the Association of Directors of Education in Wales and Estyn. There will also be consultation on it.

In respect of the other amendments relating to intervention by local authorities, I do not propose to issue guidance on Welsh Ministers' power of intervention. There must be a reasonable and consistent approach to intervention, and I acknowledge that. Therefore, we are working with stakeholders to develop a protocol on support and intervention and what should happen when particular legal thresholds are met. I do not consider that such guidance is necessary. The wording in grounds 2 and 3 in the Bill is not new. It derives from previous legislation; in this case, sections 496 and 497(a) of the Education Act 1996. I think that we have given the guarantees that should be sufficient for Members and I would encourage Members not to support these amendments.

Aled Roberts: I note the assurances given by the Minister, but the view taken by the committee at the first stage of consideration

hwn yn bŵer a fyddai'n cael ei ddefnyddio mewn cyfyngder mewn gwirionedd, ond mae rhai ohonom yn credu mai cyfarwyddyd yw'r cyfrwng mwyaf addas ar gyfer hyn, a bod rhaid i ddadl a thrafodaeth ddigwydd ar lawr y Siambr heddiw.

Y Llywydd: Nid oes gennyf siaradwyr eraill, felly galwaf ar y Gweinidog.

Leighton Andrews: Unwaith eto, mae'r rhain yn welliannau y gwnaethom eu trafod yn eu hanfod yn ystod y cyfnod pwyllgor. Rwyf eisoes wedi rhoi sicrwydd i'r pwyllgor y bydd y canllawiau statudol yn ei gwneud yn glir bod awdurdodau lleol yn disgwyl iddynt ystyried yr ystod lawn o wybodaeth ansoddol a meintiol sydd ar gael i ffurfio darlun cyflawn o berfformiad ysgol cyn penderfynu rhoi hysbysiad rhybuddio. Bydd y canllawiau hefyd yn darparu gwybodaeth am yr holl bwerau ymyrryd a'r amgylchiadau ar gyfer eu defnyddio orau. Rydym yn mynd i fod yn trafod y materion hyn gyda rhanddeiliaid allweddol, gan gynnwys Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, Cymdeithas Cyfarwyddwyr Addysg Cymru ac Estyn. Yn ogystal, bydd ymgynghori yn eu cylch.

O ran y gwelliannau eraill sy'n ymwneud ag ymyrraeth gan awdurdodau lleol, nid wyf yn bwriadu cyhoeddi canllawiau ar bŵer Gweinidogion Cymru i ymyrryd. Rhaid cael ymagwedd resymol a chyson at ymyrraeth, ac rwy'n cydnabod hynny. Felly, rydym yn gweithio gyda rhanddeiliaid i ddatblygu protocol ar gymorth ac ymyrraeth a beth ddylai ddigwydd pan fydd trothwyon cyfreithiol penodol yn cael eu bodloni. Nid wyf yn ystyried bod angen cyfarwyddyd o'r fath. Nid yw'r geiriad yn seiliau 2 a 3 yn y Bil yn newydd. Mae'n deillio o ddeddfwriaeth flaenorol yn yr achos hwn, adrannau 496 a 497 (a) o Ddeddf Addysg 1996. Rwy'n credu ein bod wedi ystyried y sicrwydd a ddylai fod yn ddigonol ar gyfer Aelodau a byddwn yn annog Aelodau i beidio â chefnogi'r gwelliannau hyn.

Aled Roberts: Rwy'n nodi'r sicrwydd a roddwyd gan y Gweinidog, ond y farn a gymerwyd gan y pwyllgor yn ystod y cam

was that we felt that the guidance should be on the face of the Bill. I think that it is a matter for the Assembly as to the stance that it takes.

cyntaf o ystyriaeth oedd ein bod yn teimlo y dylai'r canllawiau fod ar wyneb y Bil. Rwy'n credu ei fod yn fater i'r Cynulliad pa safbwynt y mae'n ei gymryd.

The Presiding Officer: The question is that amendment 54 be agreed to. Are there any objections? I see that there are. Therefore, we will move to a vote.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 54. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf fod. Felly, byddwn yn symud i bleidlais.

*Gwelliant 54: O blaid 28, Ymatal 0, Yn erbyn 28.
Amendment 54: For 28, Abstain 0, Against 28.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Jocelyn
Davies, Paul
Davies, Suzy
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Gruffydd, Llyr Huws
Isherwood, Mark
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Millar, Darren
Parrott, Eluned
Powell, William
Ramsay, Nick
Roberts, Aled
Sandbach, Antoinette
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Price, Gwyn R.
Rathbone, Jenny
Rees, David
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Watson, Joyce

Gan fod nifer y pleidleisiau yn gyfartal, defnyddiodd y Llywydd ei phleidlais fwrw yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 6.20(ii)

As there was an equality of votes, the Presiding Officer used her casting vote in accordance with Standing Order No. 6.20(ii)

*Gwrthodwyd gwelliant 54.
Amendment 54 not agreed.*

The Presiding Officer: I invite Aled Roberts to move amendment 55.

Y Llywydd: Gwahoddaf Aled Roberts i gynnig gwelliant 55.

Aled Roberts: I move amendment 55 in my name and with the name of Angela Burns in support.

Aled Roberts: Cynigiau welliant 55 yn fy enw i a chydag enw Angela Burns yn ei gefnogi.

The Presiding Officer: If amendment 55 is not agreed to, amendments 56 and 57 will fall.

Y Llywydd: Os na chytunir â gwelliant 55, bydd gwelliannau 56 a 57 yn methu.

The question is that amendment 55 be agreed to. Are there any objections? I see that there are. Therefore, we will move to a vote.

Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 55. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf fod. Felly, byddwn yn symud i bleidlais.

*Gwelliant 55: O blaid 28, Ymatal 0, Yn erbyn 28.
Amendment 55: For 28, Abstain 0, Against 28.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Jocelyn
Davies, Paul
Davies, Suzy
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Gruffydd, Llyr Huws
Isherwood, Mark
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Millar, Darren
Parrott, Eluned
Powell, William
Ramsay, Nick
Roberts, Aled
Sandbach, Antoinette
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Price, Gwyn R.
Rathbone, Jenny
Rees, David
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Watson, Joyce

Gan fod nifer y pleidleisiau yn gyfartal, defnyddiodd y Llywydd ei phleidlais fwrw yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 6.20(ii)

As there was an equality of votes, the Presiding Officer used her casting vote in accordance with Standing Order No. 6.20(ii)

*Gwrthodwyd gwelliant 55.
Amendment 55 not agreed.*

The Presiding Officer: As amendment 55 was not agreed, amendments 56 and 57 fall.

Y Llywydd: Gan fod gwelliant 55 wedi'i wrthod, mae gwelliannau 56 a 57 yn methu.

*Methodd gwelliannau 56 a 57.
Amendments 56 and 57 fell.*

The Presiding Officer: I ask Aled Roberts to move amendment 58.

Y Llywydd: Rwy'n gofyn i Aled Roberts i gynnig gwelliant 58.

Aled Roberts: I move amendment 58 in my name and with the name of Angela Burns in support.

Aled Roberts: Cynigïaf welliant 58 yn fy enw i a chydag enw Angela Burns yn ei gefnogi.

The Presiding Officer: The question is that amendment 58 be agreed to. Are there any objections? I see that there are. Therefore, we will move to a vote.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 58. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf fod. Felly, byddwn yn symud i bleidlais.

*Gwelliant 58: O blaid 28, Ymatal 0, Yn erbyn 28.
Amendment 58: For 28, Abstain 0, Against 28.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Jocelyn
Davies, Paul
Davies, Suzy
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Gruffydd, Llyr Huws
Isherwood, Mark
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Millar, Darren
Parrott, Eluned
Powell, William
Ramsay, Nick
Roberts, Aled
Sandbach, Antoinette
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Price, Gwyn R.
Rathbone, Jenny
Rees, David
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Watson, Joyce

Gan fod nifer y pleidleisiau yn gyfartal, defnyddiodd y Llywydd ei phleidlais fwrw yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 6.20(ii)

As there was an equality of votes, the Presiding Officer used her casting vote in accordance with Standing Order No. 6.20(ii)

*Gwrthodwyd gwelliant 58.
Amendment 58 not agreed.*

Grŵp 3: Trefniadaeth Ysgolion—Gwneud a Chymeradwyo Cynigion a Phenderfynu Arnynt (Gwelliannau 2, 59, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 44, 45, 46, 49 a 53)

Group 3: School Organisation—Making, Approval and Determination of Proposals (Amendments 2, 59, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 44, 45, 46, 49 and 53)

The Presiding Officer: The lead amendment in this group is amendment 2. I call on the Minister to move and speak to the lead amendment and to the other amendments in that group.

Leighton Andrews: I move amendment 2 in my name.

When bringing forward this Bill, one of our overriding objectives was to put an end to the situation where 50% of all school organisation proposals are decided by Welsh Ministers. Our view is that the number, size, location and type of schools that serve a local area should be determined, wherever possible, at the local level. Members will be aware that the original Bill proposed an arm's-length decision maker at the local level, to be known as the local determination panel, which would determine those proposals that encountered significant levels of opposition. We anticipated that this would be the best way of achieving political consensus in support of the proposed changes and, indeed, the trust and confidence of stakeholders more widely, even though it was not the course of action that I originally preferred.

However, it became clear during the course of the Bill's progress that there was no political consensus around the establishment of local determination panels. However, we have been able to reach a consensus, I believe, with two of the opposition parties, which more accurately reflects the original route that we wished to take. In addition, in the evidence that was provided to the Children and Young People Committee, a number of stakeholders expressed some doubt about the likely ability of a local determination panel to operate as an effective, efficient and impartial decision taker. I would dispute the validity of those concerns, but I have no doubt that they were sincerely held.

During Stage 2, non-Government amendments were tabled that sought to remove the local determination panel provisions from the Bill and give responsibility for the determination of

Y Llywydd: Y prif welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 2. Galwaf ar y Gweinidog i gynig a siarad am y prif welliant ac ar y gwelliannau eraill yn y grŵp hwnnw.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 2 yn fy enw i.

Wrth gyflwyno'r Bil, un o'n hamcanion pwysicaf oedd rhoi diwedd ar y sefyllfa lle mae 50% o'r holl gynigion trefniadaeth ysgolion yn cael eu penderfynu gan Weinidogion Cymru. Ein barn ni yw y dylai nifer, maint, lleoliad a math o ysgolion sydd yn gwasanaethu ardal leol gael eu penderfynu, lle bynnag y bo'n bosibl, ar y lefel leol. Bydd yr Aelodau'n ymwybodol bod y Bil gwreiddiol yn cynnig gwneuthurwr penderfyniadau hyd braich ar y lefel leol, i'w adnabod fel y panel penderfynu lleol, a fyddai'n penderfynu ar y cynigion hynny oedd yn wynebu lefelau sylweddol o wrthwynebiad. Roeddem yn rhagweld mai dyma fyddai'r ffordd orau o gyflawni consensws gwleidyddol o blaid y newidiadau arfaethedig ac, yn wir, ymddiriedaeth a hyder rhanddeiliaid yn ehangach, er nad dyma'r ffordd o weithredu yr oeddwn yn ei dewis yn wreiddiol.

Fodd bynnag, daeth yn amlwg yn ystod datblygiad y Bil nad oedd unrhyw gonsensws gwleidyddol yn gysylltiedig â sefydlu paneli penderfynu lleol. Fodd bynnag, rydym wedi gallu cyrraedd consensws, rwy'n credu, gyda dau o'r gwrthbleidiau, sydd yn adlewyrchu'n fwy cywir y llwybr gwreiddiol yr oeddem yn dymuno ei gymryd. Yn ogystal, yn y dystiolaeth a ddarparwyd i'r Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc, mynegodd nifer o randdeiliaid rywfaint o amheuaeth am allu tebygol panel penderfynu lleol i weithredu fel gwneuthurwr penderfyniadau effeithiol, effeithlon a diduedd. Byddwn yn amau dilysrwydd y pryderon hynny, ond nid oes gennyf amheuaeth eu bod yn cael eu coleddu'n ddiffuant.

Yn ystod Cyfnod 2, cyflwynwyd gwelliannau nad ydynt yn welliannau'r Llywodraeth a oedd yn ceisio cael gwared ar ddarpariaethau'r panel penderfynu lleol o'r Bil a rhoi cyfrifoldeb ar gyfer penderfynu ar

proposals that received significant local opposition directly to the local authority. We considered that certain aspects of those proposed amendments were deficient. For that reason, we were unable to support them. However, we expressed the view to the committee at Stage 2 that if an element of cross-party agreement could be reached in relation to an alternative to local determination panels, we would be prepared to consider bringing forward Government amendments to that effect at Stage 3. Therefore, amendments 2 to 35, 44 to 46, 49 and 53 reflect the outcome of subsequent discussions that we have had with other parties.

The principal effects of the proposed amendments are that they will remove the current categories of objectors and the different levels of decision making that these trigger; this will simplify the process. The proposals affecting sixth-form education, or those made by a governing body and objected to by the local authority, will be referred to the Welsh Ministers for approval. All other proposals that receive objections will be approved or determined by the local authority. Proposals that do not receive objections will be determined by the proposer. Where a local authority has approved or determined to implement a proposal that has received objections, the local authority's decision may be referred to the Welsh Ministers by a limited number of organisations, including another local authority, the appropriate religious body, where the proposal relates to a school with a religious character, the governing body of a foundation or voluntary school subject to a proposal, trustees holding property for the purposes of a school that is the subject of a proposal, or a further education institution affected by a proposal. The bodies being provided with the power to refer local authority decisions to the Welsh Ministers have an interest that extends beyond the local or a specific financial or charitable interest.

If we accept that school organisation is essentially a local matter, and I believe that

gynigion a wynebodd cryn wrthwynebiad lleol yn uniongyrchol i'r awdurdod lleol. Rydym o'r farn bod rhai agweddau ar y gwelliannau arfaethedig yn ddiffygiol. Am y rheswm hwnnw, nid oeddem yn gallu eu cefnogi. Fodd bynnag, mynegwyd y farn i'r pwyllgor yng Nghyfnod 2, pe gellid cyrraedd elfen o gytundeb trawsbleidiol mewn perthynas â dewis amgen i baneli penderfynu lleol, byddem yn barod i ystyried cyflwyno gwelliannau'r Llywodraeth i'r perwyl hwnnw yng Nghyfnod 3. Felly, mae gwelliannau 2 i 35, 44 i 46, 49 a 53 yn adlewyrchu canlyniad y trafodaethau dilynol yr ydym wedi'u cael gyda phartion eraill.

Prif effeithiau'r newidiadau arfaethedig yw y byddant yn cael gwared ar y categorïau presennol o wrthwynebwyr a'r lefelau gwahanol o wneud penderfyniadau y mae'r rhain yn eu sbarduno; bydd hyn yn symleiddio'r broses. Mae'r cynigion sy'n effeithio ar addysg chweched dosbarth, neu'r rhai a wnaed gan gorff llywodraethu ac a wrthwynebir gan yr awdurdod lleol, yn cael eu cyfeirio at Weinidogion Cymru i'w cymeradwyo. Bydd yr holl gynigion eraill sy'n derbyn gwrthwynebiadau yn cael eu cymeradwyo neu eu penderfynu gan yr awdurdod lleol. Bydd cynigion nad ydynt yn derbyn gwrthwynebiadau yn cael eu penderfynu gan y cynigydd. Pan fo awdurdod lleol wedi cymeradwyo neu wedi penderfynu gweithredu cynnig sydd wedi derbyn gwrthwynebiadau, gall penderfyniad yr awdurdod lleol gael ei gyfeirio at Weinidogion Cymru gan nifer cyfyngedig o sefydliadau, gan gynnwys awdurdod lleol arall, y corff crefyddol priodol, lle mae'r cynnig yn ymwneud ag ysgol sydd â chymeriad crefyddol, corff llywodraethu ysgol sefydledig neu ysgol wirfoddol yn amodol ar gynnig, ymddiriedolwyr yn dal eiddo at ddibenion ysgol sy'n destun cynnig, neu sefydliad addysg bellach syn cael ei effeithio gan gynnig. Mae gan y cyrff y rhoddir y pŵer iddynt i gyfeirio penderfyniadau awdurdod lleol at Weinidogion Cymru ddiddordeb sy'n ymestyn y tu hwnt i'r lleol neu ddiddordeb ariannol penodol neu elusennol.

Os byddwn yn derbyn bod trefniadaeth ysgolion yn ei hanfod yn fater lleol, ac rwy'n

most of us do, it cannot be wrong to allow local authorities, which are democratically accountable to the local electorate, to take final decisions about the number, size, type and location of local schools.

Moving on to amendment 59, tabled in the name of Aled Roberts, which stipulates information that the code must ensure is provided to children, I agree with him that the information that he specifies does need to be covered by the code. However, I do not see that this is different to the many other matters that I think that the code must also address but are not listed on the face of Bill. Listing one essential element of the code on the face of the Bill, but not doing so in relation to these other elements, could result in lessening the perceived importance of the other elements; therefore, we cannot support amendment 59. However, the matters to which it refers are already addressed in the draft code, and those provisions can be strengthened if it is thought necessary.

Angela Burns: Minister, it is a matter of regret that the Welsh Government felt unable to liaise at all with the Welsh Conservatives over this issue. I also believe—as do all my colleagues—that removing the LDPs is the most sensible way forward for this Bill. You will recall that, during Stage 2, there was a consensus of opinion on this issue.

I would like to talk particularly about our opposition to amendment 20. Minister, you have just said that this is a local matter, yet this amendment adds a requirement on local authorities to obtain the consent of Welsh Ministers before modifying proposals under section 52. The Welsh Conservatives believe that this amendment is unnecessary and centralises power in the hands of the Minister. It means that a local authority needs the permission of the Welsh Ministers, in addition to the proposer, before modifying proposals under section 52 of the Bill. The process becomes cumbersome and is yet another step away from local democracy. I ask Assembly Members to consider this amendment.

credu bod y rhan fwyaf ohonom yn gwneud hynny, ni all fod yn anghywir i ganiatáu i awdurdodau lleol, sydd yn atebol yn ddemocrataidd i'r etholwyr lleol, i gymryd penderfyniadau terfynol ynghylch nifer, maint, math a lleoliad ysgolion lleol.

Gan symud ymlaen at welliant 59, a gyflwynwyd yn enw Aled Roberts, sy'n pennu gwybodaeth y mae'n rhaid i'r cod sicrhau y caiff ei ddarparu i blant, rwy'n cytuno nad oes raid i'r wybodaeth y mae'n ei phennu gael ei chynnwys yn y cod. Fodd bynnag, nid wyf yn gweld bod hyn yn wahanol i nifer o faterion eraill yr wyf yn credu bod yn rhaid i'r cod hefyd fynd i'r afael â nhw, ond sydd heb eu rhestru ar wyneb y Bil. Mae rhestru'n un elfen hanfodol o'r cod ar wyneb y Bil, ond gallai peidio â gwneud hynny mewn perthynas â'r elfennau eraill arwain at leihau pwysigrwydd canfyddedig yr elfennau eraill, ac felly, ni allwn gefnogi gwelliant 59. Fodd bynnag, mae'r materion y mae'n cyfeirio atynt yn cael sylw eisoes yn y cod drafft, a gellir cryfhau'r darpariaethau hynny os credir bod angen.

Angela Burns: Weinidog, mae'n destun gofid bod Llywodraeth Cymru yn teimlo na allent gysylltu o gwbl â'r Ceidwadwyr Cymreig dros y mater hwn. Rwyf hefyd yn credu—fel y mae fy holl gydweithwyr—mai cael gwared ar y CDLI yw'r ffordd fwyaf synhwyrol ymlaen ar gyfer y Bil hwn. Fe gofiwch, yn ystod Cyfnod 2, fod consensws barn ar y mater hwn.

Hoffwn siarad yn arbennig am ein gwrthwynebiad i welliant 20. Weinidog, rydych newydd ddweud bod hwn yn fater lleol, ac eto mae'r gwelliant yn ychwanegu gofyniad ar awdurdodau lleol i gael caniatâd Gweinidogion Cymru cyn addasu cynigion o dan adran 52. Mae'r Ceidwadwyr Cymreig yn credu fod y gwelliant hwn yn ddiangen ac yn canoli grym yn nwylo'r Gweinidog. Mae'n golygu bod awdurdod lleol angen caniatâd gan Weinidogion Cymru, yn ychwanegol at y cynigydd, cyn addasu cynigion o dan adran 52 y Bil. Mae'r broses yn mynd yn feichus ac yn gam arall i ffordd oddi wrth ddemocratiaeth leol. Gofynnaf i Aelodau'r Cynulliad ystyried y gwelliant hwn.

Simon Thomas: Rwy'n croesawu'r grŵp hwn o welliannau gan y Llywodraeth. Maent yn gam pwysig ymlaen, a'r rhain yw'r gwelliannau pwysicaf y byddwn yn eu trafod y prynhawn yma, yn y rhan hon o'r Bil. Maent yn newid y Bil yn sylweddol, ond rwy'n cydnabod bod y Llywodraeth wedi gwrandao ar y pryderon yr oedd gen i, y Democratiaid Rhyddfrydol ac, mae'n debyg, y Ceidwadwyr hefyd, ynglŷn â'r patrwm yn y Bil gwreiddiol—wel, yn y Bil sydd ger ein bron. Mae'r Bil sydd ger ein bron yn creu system hynod gymhleth o benderfynu ar apelïadau ynglŷn â chau ysgolion neu gadw ysgolion ar agor. Rwy'n meddwl ein bod ni i gyd yn cydnabod mai awdurdodau lleol ddylai benderfynu, ond mae pa fath o awdurdodau lleol a fydd gennym ymhen dwy flynedd gyda'r Llywodraeth bresennol yn gwestiwn arall, efallai. Awdurdodau lleol o dan ddemocratiaeth leol a ddylai wneud y penderfyniadau hyn. Os oes effaith ar awdurdodau cyfagos, neu ar rai agweddau ar addysg sy'n datblygu'n fwy rhanbarthol, megis y chweched dosbarth, mae'n amlwg bod cwestiwn yn codi ynglŷn ag ymwneud ehangach, ac felly dylai rôl y Gweinidog barhau.

Nid wyf i o'r un farn â'r Gweinidog bod ein gwelliannau ni mor ddiffygiol â hynny; byddem wedi hoffi eu gweld yn cael eu cytuno yn y pwyllgor, ond rwy'n cydnabod bod y Gweinidog wedi derbyn egwyddor yr hyn yr oeddem ni wedi'i godi yn y pwyllgor a'i fod wedi ymateb drwy gyflwyno ei welliannau ei hun. Drwy'r broses honno, mae'r Bil yn symlach, yn fwy clir, yn fwy atebol ac yn fwy democrataidd, a dylem i gyd gefnogi hynny. Rwy'n falch bod y Llywodraeth wedi cynnig y gwelliannau ac rwy'n falch y bydd Plaid Cymru yn cefnogi'r cyfan o welliannau'r Llywodraeth heddiw.

Aled Roberts: Byddwn ni hefyd yn cefnogi gwelliannau'r mae'r Llywodraeth wedi eu rhoi ger ein bron heddiw. Rwy'n meddwl bod hyn yn adlewyrchu pa mor bwysig yw'r gwaith sy'n cymryd lle yn y pwyllgorau. Roeddwn i hefyd yn credu mai ein gwelliannau ni oedd y rhai gorau, a'u bod yn llawer gwell na gwelliannau Plaid Cymru, ond dyna fe. Yn y pen draw, mae'n rhaid inni

Simon Thomas: I welcome this group of Government amendments. They are an important step forward, and these are the most important amendments that we will discuss this afternoon, in this part of the Bill. They change the Bill significantly, but I recognise that the Government has listened to the concerns that the Liberal Democrats and I had and that the Conservatives had as well, apparently, about the pattern in the original Bill—well, the Bill that is before us. The Bill as it stands creates an exceptionally complex system of deciding on appeals as to whether schools should be closed or kept open. I think that we all recognise that local authorities should decide, but what sort of local authorities we will have in two years' time, with the current Government, is another matter, possibly. These decisions should be taken in the local authorities with local accountability. If there were to be impacts on neighbouring authorities, or on some aspects of education that may develop more regionally, such as sixth-form education, it is obvious that a question arises about broader involvement, and therefore the Minister's role should be retained.

I am not quite in agreement with the Minister that our amendments were as deficient as that; I would have liked to have seen them being agreed in the committee, but I recognise that the Minister accepted the principle of the issues that we raised in committee and that he has responded by tabling his own amendments. Through that process, the Bill is simpler, clearer, more accountable and more democratic, and we should all support that. I am pleased that the Government proposed these amendments and I am pleased that Plaid Cymru is able to support all the Government amendments today.

Aled Roberts: We will also be supporting the Government amendments today. I think that this reflects just how important the work at committee stage is. I also believed that our amendments were the best, and that they were far better than the Plaid Cymru amendments, but there we go. At the end of the day, we have to say that the discussions that we had—where the Minister accepted

ddweud hefyd bod y trafodaethau a gawsom—lle roedd y Gweinidog yn cyfaddef nad oedd wedi darbwyllo'r pwyllgor gyda'r cynnig gwreiddiol a roddwyd ger ein bron—wedi creu sefyllfa lle mae'n bosibl i ni fel grŵp gefnogi holl welliannau'r Llywodraeth. Rwyf hefyd yn teimlo bod sefyllfaoedd yn codi lle mae cwestiynau rhanbarthol—yn enwedig wrth edrych ar drefnu'r chweched dosbarth a phroblemau felly, lle mae cydweithio ar draws ffiniau awdurdodau lleol—yn golygu ei bod yn bwysig bod gan y Gweinidog rhyw statws o fewn y penderfyniad.

Mae gwelliant 59 yn delio â'r un mater a gododd yn y dystiolaeth a dderbyniodd y pwyllgor, sef ei bod yn ofynnol sicrhau bod mesurau yn y cod er mwyn sicrhau bod plant a phobl ifanc y mae'n debyg y bydd cynigion yn effeithio arnynt yn cael siawns i fynegi eu barn hwy ar unrhyw newidiadau. Rwy'n derbyn y dywedodd y Gweinidog yn y pwyllgor y byddai hyn yn y cod drafft, ond nid yw'r ymgynghoriad ar y cod hwnnw yn gorffen tan yfory. Felly, os yw gwelliant 59 yn cael ei drechu, o leiaf byddwn wedi gwneud y pwynt bod disgwyl i'r Gweinidog, fel y dywedodd yn ei dystiolaeth i'r pwyllgor, sicrhau y bydd gan blant a phobl ifanc yr hawl hwn. Dyna pam yr ydym ni'n credu y dylid cael hyn ar wyneb y Bil.

The Presiding Officer: I call on the Minister to reply to the debate.

5.15 p.m.

Leighton Andrews: I thank the Plaid Cymru and Liberal Democrat spokespersons for their support today. I say quite cheerfully to the Conservative spokesperson that, had I picked up in committee that she was open to amendments similar to those that were being put forward by Plaid and the Liberal Democrats, then I would have been open to discussions with her, but I did not get that impression in the committee discussions in quite the way that she puts things now.

To respond to a couple of points that Aled Roberts made, obviously, if there were

that he had not been able to convince the committee with the original proposal that was put before us—created a situation where it was possible for us as a group to support all of the Government amendments. I also feel that situations do arise where there will be regional issues—particularly in looking at sixth-form reorganisation and problems of that sort, where there is collaboration across local authority boundaries—and in those situations it is important that the Minister has some status within the decision-making process.

Amendment 59 deals with the same issue as was raised in the evidence received by the committee, namely that it is a requirement to ensure that there are measures in the code to ensure that children and young people, on whom it is likely that the proposals will have an impact, will have an opportunity to express their opinions on any changes. I accept that the Minister said in committee that this would be in the draft code, but the consultation on that code does not conclude until tomorrow. Therefore, if amendment 59 is defeated, we will at least have made the point that there is an expectation for the Minister, as he said in his evidence to the committee, to ensure that children and young people have that right. That is why we believe that this should appear on the face of the Bill.

Y Llywydd: Galwaf ar y Gweinidog i ymateb i'r ddadl.

Leighton Andrews: Hoffwn ddiolch i lefarwyr Plaid Cymru a'r Democratiaid Rhyddfrydol am eu cefnogaeth heddiw. Dywedaf yn hollol siriol wrth lefarydd y Ceidwadwyr, petawn wedi deall yn y pwyllgor ei bod yn agored i newidiadau tebyg i'r rhai a oedd yn cael eu cyflwyno gan Blaid Cymru a'r Democratiaid Rhyddfrydol, yna byddwn wedi bod yn agored i drafodaethau gyda hi, ond ni chefais yr argraff honno yn y trafodaethau pwyllgor yn y ffordd y mae hi'n mynegi pethau yn awr.

I ymateb i un neu ddau o bwyntiau a wnaeth Aled Roberts, yn amlwg, pe bai cynigion

proposals in respect of sixth forms, then they would come to the Minister for determination in any case. In respect of what he said on the code, he is quite right to say that the consultation is about to conclude. I suggest, if he has specific points that he wants to raise further to that, that he write to me so that I can consider the matters further as we look at the outcome of the consultation. Having said that, I would hope that he would feel able not to move his amendment 59 today. I urge Members to support the Government amendments and to resist amendment 59.

The Presiding Officer: If amendment 2 is not agreed, then amendments 3, 9, 10, 14 to 17, 19, 21 to 31, 33 to 35, 46, 49 and 53 will fall. The question is that amendment 2 be agreed to. Does any Member object? I see that there are no objections. Therefore, amendment 2 is agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 2.
Amendment 2 agreed.*

The Presiding Officer: I invite Aled Roberts to move amendment 59.

Aled Roberts: Cynigiau welliant 59 yn fy enw i a chydag enw Angela Burns yn ei gefnogi.

The Presiding Officer: The question is that amendment 59 be agreed to. Does any Member object? I see that there is objection. Therefore, we will proceed to a vote.

mewn perthynas â chweched dosbarth, yna byddent yn dod i'r Gweinidog i'w penderfynu yn unrhyw achos. O ran yr hyn a ddywedodd am y cod, mae'n hollol iawn i ddweud bod yr ymgynghoriad bron â dod i ben. Rwy'n awgrymu, os oes ganddo bwyntiau penodol y mae'n dymuno eu codi ar ben hynny, ei fod yn ysgrifennu ataf fel y gallaf ystyried y materion ymhellach wrth i ni edrych ar ganlyniad yr ymgynghoriad. Wedi dweud hynny, byddwn yn gobeithio y byddai'n teimlo y gallai beidio â chynnig ei welliant 59 heddiw. Anogaf yr Aelodau i gefnogi gwelliannau Llywodraeth ac i wrthwynebu gwelliant 59.

Y Llywydd: Os nad yw gwelliant 2 yn cael ei dderbyn, yna bydd gwelliannau 3, 9, 10, 14 i 17, 19, 21 i 31, 33 i 35, 46, 49 a 53 yn methu. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 2. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes unrhyw wrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 2 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

Y Llywydd: Gwahoddaf Aled Roberts i gynnig gwelliant 59.

Aled Roberts: I move amendment 59 in my name and with the name of Angela Burns in support.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 59. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiad. Felly, byddwn yn symud ymlaen i bleidlais.

*Gwelliant 59: O blaid 18, Ymatal 0, Yn erbyn 38.
Amendment 59: For 18, Abstain 0, Against 38.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Paul
Davies, Suzy
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca

Isherwood, Mark
 Millar, Darren
 Parrott, Eluned
 Powell, William
 Ramsay, Nick
 Roberts, Aled
 Sandbach, Antoinette
 Williams, Kirsty

Gething, Vaughan
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Gruffydd, Llyr Huws
 Hart, Edwina
 Hedges, Mike
 Hutt, Jane
 Jenkins, Bethan
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Ieuan Wyn
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Watson, Joyce
 Wood, Leanne

Gwrthodwyd gwelliant 59.

Amendment 59 not agreed.

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 3.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynneg gwelliant 3.

Leighton Andrews: I move amendment 3 in my name.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 3 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 3 be agreed to. Does any Member object? I see that there is no objection. Therefore, amendment 3 is agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 3. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes gwrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 3 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

Derbyniwyd gwelliant 3.

Amendment 3 agreed.

Grŵp 4: Trefniadaeth Ysgolion—Sefydlu Ysgolion Sefydledig (Gwelliant 63) **Group 4: School Organisation—Establishment of Foundation Schools (Amendment 63)**

The Presiding Officer: The only amendment in this group is amendment 63, and I call on Suzy Davies to move and speak to the amendment.

Y Llywydd: Yr unig welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 63, a galwaf ar Suzy Davies i gynneg a siarad am y gwelliant.

Suzy Davies: I move amendment 63 in the name of Angela Burns.

Suzy Davies: Cynigiau welliant 63 yn enw Angela Burns.

Even though it is phrased in terms of the deletion and repeal of other legislation, the

Hyd yn oed er ei fod yn cael ei eirio mewn termau dileu a diddymu deddfwriaeth arall,

meaning of our amendment 63 is quite simple: it seeks to reopen the door for foundation schools with a view to futureproofing this legislation. It does not seek to promote the creation of foundation schools, nor does it assert that foundation schools are innately superior in any way to any other kind of school, it just acknowledges that, over the years, we will learn more about the efficacy of foundation schools and that it would be useful to retain the option to adopt the best that foundation schools may be able to offer in the future.

The reason why this Bill is coming forward at all is that the Government, the Assembly and families are worried about the performance of our school system and are keen to find improvement. Why, therefore, specifically exclude one particular avenue for that improvement? Members have heard evidence in the Chamber in the past that schools outside direct local education authority control can achieve that much-sought-after improvement and, in particular, co-operative schools have achieved excellent results and we should consider the wisdom of denying them a place to flourish wherever they wish to establish themselves on the state/society spectrum. Excluding options and opportunities for excellence should make us all uncomfortable. I ask Members to support this amendment to futureproof the legislation should a potential place for foundation schools be revived at some time in the future.

Leighton Andrews: It was only in 2011 that we legislated to prohibit the creation of additional mainstream foundation schools, so it is slightly surprising that this debate is coming back today. Of course, we debated this amendment, or one very like it, in committee. We are very clear that we are not in the business of opening up opportunities for more foundation schools to be created. Most of the foundation schools—we have only a small number of them in Wales—derive from the original grant-maintained school status and we have not, as a Government, supported those.

In respect of co-operative schools, we are very interested in that as a model and we had

mae ystyr ein gwelliant 63 yn eithaf syml: mae'n ceisio ailagor y drws i ysgolion sefydledig gyda golwg ar ddiogelu'r ddeddfwriaeth hon i'r dyfodol. Nid yw'n ceisio hybu creu ysgolion sefydledig, ac nid yw'n mynnu bod ysgolion sefydledig yn gynhenid well mewn unrhyw ffordd nag unrhyw fath arall o ysgol, mae'n cydnabod, dros y blynyddoedd, y byddwn yn dysgu mwy am effeithiolrwydd ysgolion sefydledig ac y byddai'n ddefnyddiol cadw'r opsiwn i fabwysiadu'r gorau y gallai ysgolion sefydledig ei gynnig yn y dyfodol.

Y rheswm pam fod y Bil yn dod gerbron o gwbl yw bod y Llywodraeth, y Cynulliad a theuluoedd yn poeni am berfformiad ein system ysgolion ac yn awyddus i weld gwelliant. Pam, felly, eithrio'n benodol un llwybr neilltuol ar gyfer y gwelliant hwnnw? Mae Aelodau wedi clywed tystiolaeth yn y Siambr yn y gorffennol y gall ysgolion y tu allan i reolaeth uniongyrchol yr awdurdod addysg lleol sicrhau'r gwelliant y mae galw mawr amdano, ac yn arbennig, mae ysgolion cydweithredol wedi cyflawni canlyniadau ardderchog a dylem ystyried doethineb gwadu iddynt le i ffynnu lle bynnag y maent yn dymuno sefydlu eu hunain ar sbectrum y wladwriaeth/cymdeithas. Dylai eithrio opsiynau a chyfleoedd ar gyfer rhagoriaeth ein gwneud ni i gyd yn anghyfforddus. Gofynnaf i Aelodau gefnogi'r gwelliant hwn i ddiogelu'r ddeddfwriaeth ar gyfer y dyfodol pe byddai lle posibl i ysgolion sefydledig gael eu hadfywio ar ryw adeg yn y dyfodol.

Leighton Andrews: Dim ond yn 2011 y gwnaethom ddeddfu i wahardd creu ysgolion sefydledig prif ffrwd ychwanegol, felly mae ychydig yn syndod bod y ddadl hon yn dod yn ôl heddiw. Wrth gwrs, rydym wedi trafod y gwelliant hwn, neu un tebyg iawn iddo, yn y pwyllgor. Rydym yn glir iawn nad ydym yn y busnes o agor cyfleoedd ar gyfer creu mwy o ysgolion sefydledig. Mae'r rhan fwyaf o'r ysgolion sefydledig—dim ond nifer fach ohonynt sydd gennym yng Nghymru—yn deillio o statws yr ysgol wreiddiol a gynhelir â grant ac nid ydym, fel Llywodraeth, wedi cefnogi'r rhain.

O ran ysgolion cydweithredol, mae gennym ddiddordeb mawr yn hynny fel model, ac

some discussion before Christmas. My colleague, the Member for Cardiff West, initiated that discussion in the Chamber during the last education questions session. The Bevan Foundation has produced some research into that and we look forward to taking that discussion ahead over the next few months. However, I think that there should be a real debate and that we should look explicitly at the co-operative models that are on offer before seeking to legislate in this area. I certainly would not want to open up foundation school status on the basis that it might provide a route through to co-operative school status. That is one that we can debate on its own merits in the future.

Suzy Davies: I am glad that you took on board the point regarding co-operative schools, Minister, because there are models that fit well into that state/society spectrum, all along that spectrum. I am disappointed that you have not taken the tenor of this amendment into account, which is simply to leave an opening. It is not obliging anybody to do anything about foundation schools apart from to give them the opportunity of a chance sometime in the future.

The Presiding Officer: The question is that amendment 63 be agreed to. Does any Member object? I see that there is objection. Therefore, we will proceed to a vote.

rydym wedi cael rhywfaint o drafodaeth cyn y Nadolig. Fy nghydweithiwr, yr Aelod dros Orllewin Caerdydd, a gychwynnodd y drafodaeth yn y Siambr yn ystod y sesiwn gwestiynau addysg ddiwethaf. Mae Sefydliad Bevan wedi cynhyrchu rhywfaint o ymchwil i hynny ac rydym yn edrych ymlaen at ddatblygu'r drafodaeth honno dros y misoedd nesaf. Fodd bynnag, credaf y dylid cael dadl go iawn ac y dylem edrych yn benodol ar y modelau cydweithredol sy'n cael eu cynnig cyn ceisio deddfu yn y maes hwn. Yn sicr ni fyddwn am agor statws ysgol sefydledig ar y sail y gallai ddarparu llwybr tuag at statws ysgol gydweithredol. Dyna un y gallwn drafod ar ei deilyngdod ei hun yn y dyfodol.

Suzy Davies: Rwy'n falch eich bod wedi derbyn y pwynt ynghylch ysgolion cydweithredol, Weinidog, oherwydd mae nifer o fodelau sy'n gweddu'n dda i'r sbectrwm gwladwriaeth/cymdeithas, ar hyd y sbectrwm i gyd. Rwy'n siomedig nad ydych wedi ystyried swm a sylwedd y gwelliant hwn, sef, yn syml i adael agoriad. Nid yw'n gorfodi unrhyw un i wneud unrhyw beth am ysgolion sefydledig ac eithrio rhoi cyfle iddynt rywbryd yn y dyfodol.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 63. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiad. Felly, byddwn yn symud ymlaen i bleidlais.

*Gwelliant 63: O blaid 13, Ymatal 0, Yn erbyn 43.
Amendment 63: For 13, Abstain 0, Against 43.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Paul
Davies, Suzy
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Isherwood, Mark
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Sandbach, Antoinette

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Black, Peter
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina

Hedges, Mike
 Hutt, Jane
 Jenkins, Bethan
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Ieuan Wyn
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Parrott, Eluned
 Powell, William
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Roberts, Aled
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Watson, Joyce
 Williams, Kirsty
 Wood, Leanne

*Gwrthodwyd gwelliant 63.
 Amendment 63 not agreed.*

The Presiding Officer: In line with the marshalled list, we now move to dispose of amendments 4 to 8. I invite the Minister to move amendment 4.

Y Llywydd: Yn unol â'r rhestr o welliannau wedi'u didoli, symudwn yn awr i waredu gwelliannau 4 i 8. Rwy'n gwahodd y Gweinidog i gynnig gwelliant 4.

Leighton Andrews: Cynigiaf welliant 4 yn fy enw i.

Leighton Andrews: I move amendment 4 in my name.

The Presiding Officer: If amendment 4 is not agreed to, amendments 6, 7, 8, 12, 32, 44 and 45 will fall.

Y Llywydd: Os na dderbynnir gwelliant 4, mae gwelliannau 6, 7, 8, 12, 32, 44 a 45 yn methu.

The question is that amendment 4 be agreed to. Does any Member object? I see that there are no objections. Therefore, amendment 4 is agreed to in accordance with Standing Order No. 12.36.

Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 4. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes unrhyw wrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 4 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 4.
 Amendment 4 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 5.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 5.

Leighton Andrews: I move amendment 5 in my name.

Leighton Andrews: Cynigiaf welliant 5 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 5 be agreed to. Does any Member object? I see that there are no objections. Therefore, amendment 5 is agreed

Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 5. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes unrhyw wrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 5 ei

to in accordance with Standing Order No. 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 5.
Amendment 5 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 6.

Leighton Andrews: Cynigiaf welliant 6 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 6 be agreed to. Does any Member object? I see that there are no objections. Therefore, amendment 6 is agreed to in accordance with Standing Order No. 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 6.
Amendment 6 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 7.

Leighton Andrews: I move amendment 7 in my name.

The Presiding Officer: The question is that amendment 7 be agreed to. Does any Member object? I see that there are no objections. Therefore, amendment 7 is agreed to in accordance with Standing Order No. 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 7.
Amendment 7 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 8.

Leighton Andrews: Cynigiaf welliant 8 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 8 be agreed to. Does any Member object? I see that there are no objections. Therefore, amendment 8 is agreed to in accordance with Standing Order No. 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 8.
Amendment 8 agreed*

dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

*Derbyniwyd Amendment 5.
Derbyniwyd gwelliant 5.*

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 6.

Leighton Andrews: I move amendment 6 in my name.

Y Llywydd: Y cwestiwn a ddylid derbyn gwelliant 6. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes unrhyw wrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 6 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 7.

Leighton Andrews: Cynigiaf welliant 7 yn fy enw i.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 7. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes unrhyw wrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 7 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 8

Leighton Andrews: I move amendment 8 in my name.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 8. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes unrhyw wrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 8 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

**Grŵp 5: Trefniadaeth Ysgolion—Cynigion ar Ailstrwythuro Addysg Chweched
Dosbarth (Gwelliannau 64, 65, 73, 74, 75, 76 ac 80)
Group 5: School Organisation—Proposals for Restructuring of Sixth-form Education
(Amendments 64, 65, 73, 74, 75, 76 and 80)**

The Presiding Officer: The lead amendment in this group is amendment 64. I call on Angela Burns to move and speak to amendment 64 and the other amendments in the group.

Angela Burns: I move amendment 64 in my name and will also speak to amendments 65, 73, 74, 75, 76 and 80.

With regard to amendment 64, presently any proposal relating to sixth forms made by a proposer other than the Welsh Minister must, under this legislation as it stands, be referred to the Minister. Welsh Conservatives are concerned that the legislation does not introduce sufficient checks and balances in relation to the Minister's power over sixth-form provision in this case. We propose that a local inquiry be triggered where certain objections have been made to proposals. This local inquiry will consider the proposals and the objections and could offer an informed, local view to the Minister in relation to his proposals.

Our amendment 80 includes a list of objectors who could trigger this inquiry and reflects, we believe, the key stakeholders who should be empowered in this way under these circumstances.

Amendment 65 relates to amendment 64. It compels the Minister to consider the report of the person appointed to hold the local inquiry before deciding whether to approve or reject the proposals. This ensures that the local inquiry carries sufficient weight and that its views must be taken into account by Ministers.

Amendment 73 triggers a local inquiry where Welsh Ministers have made proposals concerning sixth-form provision and objections have been made. Presently, the

Y Llywydd: Y prif welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 64. Rwy'n galw ar Angela Burns i gynnig a siarad am welliant 64 a'r gwelliannau eraill yn y grŵp.

Angela Burns: Cynigiau welliant 64 yn fy enw i, a byddaf hefyd yn siarad am welliannau 65, 73, 74, 75, 76 a 80.

O ran gwelliant 64, ar hyn o bryd rhaid i unrhyw gynnig sy'n ymwneud â dosbarthiadau chwech a wneir gan gynigydd ar wahân i Weinidog Cymru, o dan y ddeddfwriaeth fel y mae, gael ei gyfeirio at y Gweinidog. Mae'r Ceidwadwyr Cymreig yn bryderus nad yw'r ddeddfwriaeth yn cyflwyno gwiriadau a chydbwyseddau digonol mewn perthynas â phŵer y Gweinidog dros ddarpariaeth chweched dosbarth yn yr achos hwn. Rydym yn cynnig bod ymchwiliad lleol yn cael ei sbarduno lle mae gwrthwynebiadau wedi eu gwneud i'r cynigion. Bydd yr ymchwiliad lleol yn ystyried y cynigion a'r gwrthwynebiadau a gallai gynnig barn wybodus, leol i'r Gweinidog mewn perthynas â'i gynigion.

Mae ein gwelliant 80 yn cynnwys rhestr o wrthwynebwyr a allai sbarduno'r ymchwiliad hwn ac sy'n adlewyrchu, rydym yn credu, y rhanddeiliaid allweddol y dylid eu grymuso yn y ffordd hon o dan yr amgylchiadau hyn.

Mae gwelliant 65 yn ymwneud â gwelliant 64. Mae'n gorfodi'r Gweinidog i ystyried adroddiad person a benodwyd i gynnal yr ymchwiliad lleol cyn penderfynu a ddylid cymeradwyo neu wrthod y cynigion. Mae hyn yn sicrhau bod yr ymchwiliad lleol yn ddigon dylanwadol a bod yn rhaid i Weinidogion ystyried ei farn.

Mae gwelliant 73 yn sbarduno ymchwiliad lleol lle mae Gweinidogion Cymru wedi gwneud cynigion yn ymwneud â darpariaeth chweched dosbarth ac mae gwrthwynebiadau

Minister needs only to consider any objections, offering no assurance as to whether or not he will take those objections on board. We propose that a local inquiry be triggered where objections have been made in accordance with section 72 to proposals affecting sixth-form provision.

With regard to amendment 73, the local inquiry could offer an informed local view, and it is interesting that the National Association of Headteachers Cymru and the Association of School and College Leaders observe that it is clear from the provisions of this Bill that Welsh Ministers believe that it is essential that power over the structure and content of our education system should be centralised. We feel that the Minister's centralising agenda could damage local stakeholders, and this amendment helps to ensure that this is addressed in relation to Minister-led sixth-form proposals.

Amendment 74 relates to where a local inquiry has been triggered in relation to sixth-form education proposals and a decision to be subsequently taken by the Minister whether to adopt, modify or not adopt the proposals having considered the report of the individual appointed to hold the inquiry.

Amendment 75 is consequential to amendment 74. Amendment 76 is consequential with regard to our reforms for sixth-form reorganisation.

In amendment 80, we seek to add a Schedule to the Bill in relation to amendment 64, which seeks to introduce local inquiries where proposals in relation to sixth forms have been made by a proposer other than the Welsh Minister and certain objections have been received. This list of objectors includes the same stakeholders as the Minister's original category of objectors, but has unranked them, which is in line with concerns voiced by the NASUWT, which is opposed to any provision that would afford

wedi eu gwneud. Ar hyn o bryd, dim ond ystyried unrhyw wrthwynebiadau y mae'n rhaid i'r Gweinidog, heb gynnig unrhyw sicrwydd a fydd yn ystyried y gwrthwynebiadau ai peidio. Rydym yn cynnig bod ymchwiliad lleol yn cael ei sbarduno lle mae gwrthwynebiadau wedi cael eu gwneud yn unol ag adran 72 i gynigion sy'n effeithio ar ddarpariaeth chweched dosbarth.

O ran gwelliant 73, gallai'r ymchwiliad lleol gynnig barn leol wybodus, ac mae'n ddi-ddorol fod Cymdeithas Genedlaethol Prifathrawon Cymru a Chymdeithas Arweinwyr Ysgolion a Cholegau yn nodi ei bod yn glir o ddarpariaethau'r Bil hwn bod Gweinidogion Cymru yn credu ei bod yn hanfodol y dylai pŵer dros strwythur a chynnwys ein system addysg fod yn ganolog. Rydym yn teimlo y gallai agenda ganoli'r Gweinidog niweidio rhanddeiliaid lleol, ac mae'r gwelliant yn helpu i sicrhau bod hyn yn cael sylw mewn perthynas â chynigion chweched dosbarth dan arweiniad Gweinidog.

Mae gwelliant 74 yn ymwneud â lle fo ymchwiliad lleol wedi cael ei sbarduno mewn perthynas â chynigion addysg chweched dosbarth a phenderfyniad i'w wneud wedi hynny gan y Gweinidog a ddylid mabwysiadu, addasu neu beidio mabwysiadu'r cynigion ar ôl ystyried adroddiad yr unigolyn a benodwyd i gynnal yr ymholiad.

Mae gwelliant 75 yn ganlyniadol i welliant 74. Mae gwelliant 76 yn ganlyniadol o ran ein diwygiadau ar gyfer ad-drefnu chweched dosbarth.

Yng ngwelliant 80, rydym yn ceisio ychwanegu Atodlen i'r Bil mewn perthynas â gwelliant 64, sy'n ceisio cyflwyno ymholiadau lleol lle mae cynigion mewn perthynas â dosbarthiadau chwech wedi cael eu gwneud gan gynigydd heblaw Gweinidog Cymru ac mae gwrthwynebiadau penodol wedi dod i law. Mae'r rhestr hon o wrthwynebwyr yn cynnwys yr un rhanddeiliaid â chategori gwreiddiol y Gweinidog o wrthwynebwyr, ond nid ydynt mewn trefn blaenoriaeth. Mae hyn yn cyd-

greater rights and give different weightings to some objectors than others. Given that these proposals relate directly to those made other than by Welsh Ministers, we have limited the list of objectors who can take this to a local inquiry. Let me make it very clear that this is not about saying that the Minister can or cannot modify or change proposals. What we are very keen to ensure—it is not the same as having a local development plan—is that local inquiries enable local people to have their voices heard with regard to any proposals that affect their local sixth-form provision.

Leighton Andrews: I honestly think that these amendments are unnecessary, superfluous and bureaucratic. The Bill already requires that if a local authority, governing body or the Welsh Minister brings forward a proposal that affects sixth-form education, they must first of all consult on the proposal then publish it in accordance with the school organisation code. The code will require proposers to undertake a very rigorous consultation and it will set out various factors that they must take into account. In this case, Welsh Ministers will have to determine proposals in accordance with the code. That is not about centralisation—it is about ensuring that we have coherence for all post-16 education. Therefore, when there has been a thorough and full consultation in accordance with the code, it seems strange to require a local inquiry to be held on a specific sixth-form proposal.

I believe that we need to move to make decisions on these matters as expeditiously as possible, as long as they are carried out in accordance with the code, and I do not see anything that persuades me that requiring a time-consuming and potentially expensive local inquiry every time would add anything of value to the process. Therefore, I urge Members to resist these amendments.

fynd â phryderon a leisiwyd gan yr NASUWT, sy'n gwrthwynebu unrhyw ddarpariaeth a fyddai'n rhoi mwy o hawliau a rhoi pwysiau gwahanol i rai gwrthwynebwyr nag eraill. O ystyried bod y cynigion hyn yn ymwneud yn uniongyrchol â rhai a wnaed heblaw gan Weinidogion Cymru, rydym wedi cyfyngu ar restr y gwrthwynebwyr a all fynd â hyn i ymchwiliad lleol. Gadewch imi ei gwneud yn glir iawn nad yw hyn yn ymwneud â dweud y gall neu na all y Gweinidog addasu neu newid y cynigion. Beth yr ydym yn awyddus iawn i'w sicrhau—nid yw'r un fath â chael cynllun datblygu lleol—yw bod ymchwiliadau lleol yn galluogi pobl leol i gael dweud eu dweud o ran unrhyw gynigion sy'n effeithio ar eu darpariaeth chweched dosbarth leol.

Leighton Andrews: Dwi wir yn meddwl bod y gwelliannau hyn yn ddiangen, yn ddi-awl-amdanynt ac yn fiwrocataidd. Mae'r Bil eisoes yn ei gwneud yn ofynnol os yw awdurdod lleol, corff llywodraethu neu Weinidog Cymru yn cyflwyno cynnig sy'n effeithio ar addysg chweched dosbarth, rhaid iddynt yn gyntaf oll ymgynghori ar y cynnig ac yna ei gyhoeddi yn unol â chod trefniadaeth yr ysgol. Bydd y cod yn ei gwneud yn ofynnol i gynigwyr gynnal ymgynghoriad trwyadl iawn a bydd yn nodi gwahanol ffactorau y mae'n rhaid iddynt eu hystyried. Yn yr achos hwn, bydd rhaid i Weinidogion Cymru benderfynu ar gynigion yn unol â'r cod. Nid yw hynny'n golygu canoli—mae a wnelo â sicrhau bod gennym gydlynad ar gyfer holl addysg ôl-16. Felly, pan fu ymgynghoriad trylwyr a llawn yn unol â'r cod, mae'n ymddangos yn rhyfedd i fynnu bod ymchwiliad lleol yn cael ei gynnal ar gynnig chweched dosbarth penodol.

Credaf fod angen i ni symud i wneud penderfyniadau ar y materion hyn mor gyflym ag y bo modd, cyn belled â'u bod yn cael eu cynnal yn unol â'r cod, ac nid wyf yn gweld unrhyw beth sy'n fy mherswadio y byddai ei gwneud yn ofynnol i gael ymholiad lleol fyddai'n cymryd amser ac a allai fod yn ddud bob tro yn ychwanegu unrhyw beth o werth i'r broses. Felly, rwy'n annog Aelodau i wrthwynebu'r gwelliannau hyn.

Angela Burns: The thing about education is that we all believe that we have a stake in it, and rightly so as it affects all of us—we have been educated and a great many of us here have children within the education system. We are talking today about making legislation that we want to be good legislation that will stand the country in good stead over the coming years.

One of the real concerns about this Bill, while I support a great many things in it, is that it places a huge amount of power in the hands of the Minister, and heaven forbid that we should have a less reasonable Minister than you standing before us. [*Laughter.*] I would like to ensure that any future Minister does not just ride roughshod over local people's wishes and simply decide to rationalise sixth-form places left, right and centre. So, I urge the Assembly to consider voting for these amendments to ensure that we never lose sight of the objective of making democracy more and more local.

The Presiding Officer: If amendment 64 is not agreed to, amendments 65 and 80 will fall. The question is that amendment 64 be agreed to. Does any Member object? I see that there is objection. We will therefore proceed to a vote.

Angela Burns: Y peth am addysg yw ein bod i gyd yn credu bod gennym ran ynddo, a hynny'n briodol gan ei fod yn effeithio ar bob un ohonom—rydym wedi cael ein haddysgu ac mae plant gan nifer fawr ohonom yma o fewn y system addysg. Rydym yn siarad heddiw am wneud deddfwriaeth yr ydym am iddi fod yn ddeddfwriaeth dda a fydd yn rhoi'r wlad mewn sefyllfa dda dros y blynyddoedd nesaf.

Un o'r pryderon gwirioneddol am y Bil hwn, er fy mod yn cefnogi llawer o bethau gwych ynddo, yw ei fod yn rhoi llawer iawn o rym yn nwylo'r Gweinidog, a'r nefoedd a'n gwaredo y dylem gael Gweinidog llai rhesymol na chi'n sefyll o'n blaenau. [*Chwerthin.*] Hoffwn sicrhau nad yw unrhyw Weinidog yn y dyfodol yn sathru ar ddymuniadau pobl leol ac yn syml yn penderfynu rhesymoli lleoedd chweched dosbarth ym mhob man. Felly, anogaf y Cynulliad i ystyried pleidleisio ar gyfer y gwelliannau er mwyn sicrhau nad ydym byth yn colli golwg ar yr amcan o wneud democratiaeth yn fwy a mwy lleol.

Y Llywydd: Os nad yw gwelliant 64 yn cael ei dderbyn, bydd gwelliannau 65 a 80 yn methu. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 64. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiad. Felly, byddwn yn symud ymlaen i bleidlais.

*Gwelliant 64: O blaid 13, Ymatal 0, Yn erbyn 43.
Amendment 64: For 13, Abstain 0, Against 43.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Paul
Davies, Suzy
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Isherwood, Mark
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Sandbach, Antoinette

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Black, Peter
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina

Hedges, Mike
 Hutt, Jane
 Jenkins, Bethan
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Ieuan Wyn
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Parrott, Eluned
 Powell, William
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Roberts, Aled
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Watson, Joyce
 Williams, Kirsty
 Wood, Leanne

*Gwrthodwyd gwelliant 64.
 Amendment 64 not agreed.*

5.30 p.m.

*Methodd gwelliant 65.
 Amendment 65 fell.*

The Presiding Officer: In line with the marshalled list, we will now move to dispose of amendments 9 and 10. I propose that these amendments, which appear consecutively on the marshalled list, are disposed of en bloc, given their nature. Does any Member object to voting en bloc? I see that there is no objection. I invite the Minister to move amendments 9 and 10.

Leighton Andrews: I move amendments 9 and 10 in my name.

The Presiding Officer: The question is that amendments 9 and 10 be agreed to. Does any Member object? I see that there is no objection. Therefore, in accordance with Standing Order No. 12.36, amendments 9 and 10 are agreed.

*Derbyniwyd gwelliannau 9 a 10.
 Amendments 9 and 10 agreed.*

Y Llywydd: Yn unol â'r rhestr o welliannau wedi'u didoli, symudwn yn awr at waredu gwelliannau 9 a 10. Cynigiad y dylid ymdrin â'r gwelliannau hyn, sy'n ymddangos yn olynol ar y rhestr o welliannau wedi'u didoli, gyda'i gilydd, o ystyried eu natur. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu i bleidleisio en bloc? Gwelaf nad oes gwrthwynebiad. Rwy'n gwahodd y Gweinidog i gynnig gwelliannau 9 a 10.

Leighton Andrews: Cynigiad welliannau 9 a 10 yn fy enw i.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 9 a 10. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes gwrthwynebiad. Felly, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36, caiff gwelliant 9 a 10 eu derbyn.

The Presiding Officer: In line with the marshalled list, we will now move to dispose of amendments 11 to 33. I invite the Minister to move amendment 11.

Y Llywydd: Yn unol â'r rhestr o welliannau wedi'u didoli, symudwn yn awr i waredu gwelliannau 11 i 33. Rwy'n gwahodd y Gweinidog i gynnig gwelliant 11.

Leighton Andrews: I move amendment 11 in my name.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 11 yn fy enw i.

The Presiding Officer: If amendment 11 is not agreed, amendment 13 falls. The question is that amendment 11 be agreed to. Does any Member object? I see that there is no objection. In accordance with Standing Order No. 12.36, amendment 11 is therefore agreed.

Y Llywydd: Os nad yw gwelliant 11 yn cael ei dderbyn, mae gwelliant 13 yn methu. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 11. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes gwrthwynebiad. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36, caiff gwelliant 11 ei dderbyn.

*Derbyniwyd gwelliant 11.
Amendment 11 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 12.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 12.

Leighton Andrews: I move amendment 12 in my name.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 12 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 12 be agreed to. Are there any objections? I see that there are not. In accordance with Standing Order No. 12.36, amendment 12 is therefore agreed.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 12. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36, caiff gwelliant 12 ei dderbyn.

*Derbyniwyd gwelliant 12.
Amendment 12 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 13.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 13

Leighton Andrews: I move amendment 13 in my name.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 13 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 13 be agreed to. Does any Member object? I see that there are no objections. In accordance with Standing Order No. 12.36, amendment 13 is therefore agreed.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 13. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes unrhyw wrthwynebiad. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36, caiff gwelliant 13 ei dderbyn

*Derbyniwyd gwelliant 13.
Amendment 13 agreed.*

The Presiding Officer: We now move to dispose of amendments 14 to 17, which appear consecutively in the marshalled list. I propose that amendments 14 to 17 be

Y Llywydd: Symudwn yn awr i waredu gwelliannau 14 i 17, sy'n ymddangos yn olynol yn y rhestr o welliannau wedi'u didoli. Cynigiau fod gwelliannau 14 i 17 yn cael eu

disposed of en bloc, given their nature. Does any Member object to voting en bloc? I see that there is no objection. I invite the Minister to move amendments 14 and 17.

Leighton Andrews: I move amendments 14, 15, 16 and 17 in my name.

The Presiding Officer: The question is that amendments 14 to 17 be agreed to. Does any Member object? I see that there is no objection. In accordance with Standing Order No. 12.36, amendments 14 to 17 are therefore agreed.

*Derbyniwyd gwelliannau 14, 15, 16 ac 17.
Amendments 14, 15, 16 and 17 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 20.

Leighton Andrews: I move amendment 20 in my name.

The Presiding Officer: The question is that amendment 20 be agreed to. Are there any objections to amendment 20? I see that there is objection. Therefore, we will move to a vote.

*Gwelliant 20: O blaid 43, Ymatal 0, Yn erbyn 13.
Amendment 20: For 43, Abstain 0, Against 13.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Black, Peter
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn

gwaredu en bloc, o ystyried eu natur. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu pleidleisio en bloc? Gwelaf nad oes gwrthwynebiad. Rwy'n gwahodd y Gweinidog i gynnig gwelliannau 14 a 17.

Leighton Andrews: Cynigiau welliannau 14, 15, 16 a 17 yn fy enw i.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw bod gwelliannau 14 i 17 yn cael eu derbyn. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes gwrthwynebiad. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36, caiff gwelliannau 14 i 17 eu derbyn.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 20.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 20 yn fy enw i.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 20. A oes unrhyw wrthwynebiad i welliant 20? Gwelaf fod gwrthwynebiad. Felly, byddwn yn symud i bleidlais.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Asghar, Mohammad
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Paul
Davies, Suzy
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Isherwood, Mark
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Sandbach, Antoinette

Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Parrott, Eluned
Powell, William
Price, Gwyn R.
Rathbone, Jenny
Rees, David
Roberts, Aled
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

*Derbyniwyd gwelliant 20
Amendment 20 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 18.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 18.

Leighton Andrews: I move amendment 18 in my name.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 18 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 18 be agreed to. Are there any objections? I see that there is no objection. In accordance with Standing Order No. 12.36, amendment 18 is therefore agreed.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 18. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf nad oes gwrthwynebiad. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36, caiff gwelliant 18 ei dderbyn.

*Derbyniwyd gwelliant 18.
Amendment 18 agreed.*

The Presiding Officer: I propose that amendments 19 and 21 to 30, which appear consecutively on the marshalled list, are disposed of en bloc. Are there any objections? I see that there is no objection. I invite the Minister to move amendments 19 and 21 to 30.

Y Llywydd: Cynigiau fod gwelliannau 19 a 21 i 30, sy'n ymddangos yn olynol ar y rhestr o welliannau wedi'u didoli, yn cael eu gwaredu en bloc. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf nad oes gwrthwynebiad. Rwy'n gwahodd y Gweinidog i gynnig gwelliannau 19 a 21 i 30.

Leighton Andrews: I move amendments 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29 and 30 in my name.

Leighton Andrews: Cynigiau welliannau 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29 a 30 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendments 19 and 21 to 30 be agreed to. Are there any objections? I see that there are not. In accordance with Standing Order No. 12.36, amendments 19 and 21 to 30 are therefore agreed.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliannau 19 a 21 i 30. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36, caiff gwelliannau 19 a 21 i 30 eu derbyn.

*Derbyniwyd gwelliannau 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29 a 30.
Amendments 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29 and 30 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 31.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 31.

Leighton Andrews: I move amendment 31 in my name.

Leighton Andrews: Cynigaf welliant 31 yn fy enw i.

The Presiding Officer: If amendment 31 is not agreed, amendments 34 and 35 will fall. The question is that amendment 31 be agreed to. Does any Member object? There are no objections. In accordance with Standing Order No. 12.36, amendment 31 is therefore agreed.

Y Llywydd: Os nad yw gwelliant 31 yn cael ei dderbyn, bydd gwelliannau 34 a 35 yn methu. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 31. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Nid oes unrhyw wrthwynebiadau. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36, caiff gwelliant 31 ei dderbyn.

*Derbyniwyd gwelliant 31.
Amendment 31 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 32.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 32.

Leighton Andrews: I move amendment 32 in my name.

Leighton Andrews: Cynigaf welliant 32 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 32 be agreed to. Does any Member object? There are no objections. In accordance with Standing Order No. 12.36, amendment 32 is therefore agreed.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 32. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Nid oes unrhyw wrthwynebiadau. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36, caiff gwelliant 32 ei dderbyn.

*Derbyniwyd gwelliant 32.
Amendment 32 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 33.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 33.

Leighton Andrews: I move amendment 33 in my name.

Leighton Andrews: Cynigaf welliant 33 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 33 be agreed to. Does any Member object? There are no objections. In accordance with Standing Order No. 12.36, amendment 33 is therefore agreed.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 33. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Nid oes unrhyw wrthwynebiadau. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36, caiff gwelliant 33 ei dderbyn.

*Derbyniwyd gwelliant 33.
Amendment 33 agreed.*

Grŵp 6: Trefniadaeth Ysgolion—Rhesymoli Lleoedd Ysgol (Gwelliannau 66, 67 a 68)
Group 6: School Organisation—Rationalisation of School Places (Amendments 66, 67 and 68)

The Presiding Officer: I call on Suzy Davies to move amendment 66 and to speak to the other amendments in the group.

Y Llywydd: Galwaf ar Suzy Davies i gynnig gwelliant 66 ac i siarad am y gwelliannau eraill yn y grŵp.

Suzy Davies: I move amendment 66 in my name.

Suzy Davies: Cynigiau welliant 66 yn fy enw i.

According to section 57 of the amended Bill, the Minister may instruct a local authority or governing body of certain schools to exercise their powers to make proposals to establish, alter or discontinue. He may do this when he is 'of the opinion' that there is excessive or insufficient provision, essentially too few or too many school places. We believe that the Minister should issue guidance concerning the circumstances in which he is likely to use the powers in section 57, and that is why we are bringing amendment 66 forward for your consideration. We are concerned that it is unfair to expect a local authority or governing body to be aware of the mind of the Minister and to know when the Minister is likely to be of a certain opinion. Further guidance is needed to provide clarity and assurance.

Yn ôl adran 57 y Bil diwygiedig, gall y Gweinidog roi cyfarwyddyd i awdurdod lleol neu gorff llywodraethu ysgolion penodol i arfer eu pwerau i wneud cynigion i sefydlu, newid neu gau. Efallai y bydd yn gwneud hyn pan yw 'o'r farn' bod darpariaeth ormodol neu annigonol, rhy ychydig neu ormod o leoedd ysgol yn y bôn. Rydym yn credu y dylai'r Gweinidog gyhoeddi canllawiau ynghylch yr amgylchiadau pryd mae'n debygol o ddefnyddio'r pwerau yn adran 57, a dyna pam yr ydym yn cyflwyno gwelliant 66 i chi ei ystyried. Rydym yn bryderus ei bod yn annheg i ddisgwyl i awdurdod lleol neu gorff llywodraethu fod yn ymwybodol o farn y Gweinidog ac i wybod pan fydd y Gweinidog yn debygol o fod o farn benodol. Mae angen canllawiau pellach i ddarparu eglurder a sicrwydd.

In his response to a similar Welsh Conservatives amendment at the committee stage, the Minister replied:

Yn ei ymateb i welliant tebyg y Ceidwadwyr Cymreig yn ystod y cyfnod pwyllgor, ymatebodd y Gweinidog:

'It is obviously right that local authorities and governing bodies should be aware of the circumstances in which Welsh Ministers might direct them to bring forward proposals to rationalise school places. In the case of local authorities, I do not think that any of them are in any doubt. I have discussed it in meetings with leaders, I have written them letters and I have written them further letters. I will see the cabinet members for education on Friday, and I will reiterate that then. There is absolute clarity over that.'

Mae'n amlwg iawn y dylai awdurdodau lleol a chyrff llywodraethol fod yn ymwybodol o'r amgylchiadau lle y gallai Gweinidogion Cymru roi cyfarwyddyd iddynt gyflwyno cynigion i resymoli lleoedd mewn ysgolion. Yn achos awdurdodau lleol, nid wyf yn credu bod unrhyw un ohonynt mewn unrhyw amheuaeth. Rwyf wedi'i drafod mewn cyfarfodydd gydag arweinwyr, rwyf wedi ysgrifennu llythyrau atynt ac rwyf wedi ysgrifennu mwy o lythyrau atynt. Byddaf yn gweld yr aelodau cabinet ar gyfer addysg ddydd Gwener, a byddaf yn ailadrodd hynny wedyn. Mae eglurder absoliwt ynghylch hynny.

The Minister was confident about that statement, but the confidence was misplaced in view of the statement only moments before by committee member Jenny Rathbone, who

Roedd y Gweinidog yn hyderus am y datganiad hwnnw, ond roedd yr hyder yn anaddas o ystyried y datganiad ychydig eiliadau ynghynt gan aelod o'r pwyllgor,

said

'It is clear to me that, in the past, some local authorities have just turned a deaf ear to the clear statements coming from the Minister, both today and at other times, that local authorities have to plan for surplus, demand or pinch points, for either English or Welsh-medium education. There is a general obligation on local authorities to be doing this. It was not happening until very recently in my own local authority.'

Our point is that, whether the Minister is clear or not about his intentions, some LEAs have been able to ignore them. In response, this Bill seeks to reinforce or create new statutory powers for the Minister to make LEAs respond to his intentions. In exchange, LEAs should be able to expect an equivalent right to statutory clarity about when that is likely to happen. I repeat Angela Burns's point that this is not about frustrating or stopping the exercise of ministerial power, but ensuring that it is exercised transparently, that LEAs understand when they are likely to reach a tipping point and that they understand entirely the rationale behind it.

Amendment 67 is alert to the power of Welsh Ministers not just to direct LEAs to make proposals with regard to surplus places, but also to make their own under section 59. Given that an LEA will have to implement those proposals, Welsh Ministers must have regard to the cost burden that they will impose on that local authority. The Minister accepts that Welsh Ministers must understand the cost of any proposals that they bring forward and inform anyone affected by the proposals of that cost. If a body is to deal with the imposition of a cost burden, perhaps it is only fair to suggest that it has a statutory right to know about it.

Amendment 68 deals with an ongoing concern of ours regarding section 62(2), which has still not been addressed, despite our request for the Minister to look again at this. When Welsh Ministers make further proposals on surplus places, objections may

Jenny Rathbone, a ddywedodd

Mae'n amlwg i mi, yn y gorffennol, bod rhai awdurdodau lleol wedi troi clust fyddar i'r datganiadau clir sy'n dod gan y Gweinidog, heddiw ac ar adegau eraill, bod rhaid i awdurdodau lleol gynllunio ar gyfer gormodedd, galw neu fannau cyfyng, ar gyfer naill ai addysg cyfrwng Saesneg neu Gymraeg. Mae rhwymedigaeth gyffredinol ar awdurdodau lleol i wneud hyn. Nid oedd yn digwydd tan yn ddiweddar iawn yn fy awdurdod lleol fy hun.

Ein pwynt yw, p'un a yw'r Gweinidog yn glir neu beidio am ei fwriadau, mae rhai AALlau wedi gallu eu hanwybyddu. Mewn ymateb, mae'r Bil hwn yn ceisio atgyfnerthu neu greu pwerau statudol newydd ar gyfer y Gweinidog i wneud i AALlau ymateb i'w fwriadau. Yn gyfnewid, dylai AALlau fod yn gallu disgwyl hawl cyfwerth i eglurder statudol am ba bryd y mae hynny'n debygol o ddigwydd. Rwy'n ailadrodd pwynt Angela Burns nad yw hyn yn ymwneud â llesteirio neu atal arfer pŵer gweinidogol, ond sicrhau ei fod yn cael ei arfer yn dryloyw, bod AALlau yn deall pan fyddant yn debygol o gyrraedd pwynt anghyfreithlon a'u bod yn deall yn llwyr y rhesymeg y tu ôl iddo.

Mae gwelliant 67 yn effro i bŵer Gweinidogion Cymru nid yn unig i gyfarwyddo AALl i wneud cynigion mewn perthynas â lleoedd dros ben, ond hefyd i wneud eu cynigion eu hunain o dan adran 59. O gofio y bydd rhaid i AALl weithredu'r cynigion hynny, rhaid i Weinidogion Cymru roi sylw i faich y gost y byddant yn ei osod ar yr awdurdod lleol hwnnw. Mae'r Gweinidog yn derbyn bod rhaid i Weinidogion Cymru ddeall cost unrhyw gynigion y maent yn eu cyflwyno a rhoi gwybod i unrhyw un a effeithir gan gynigion y gost honno. Os yw corff yn ymdrin â gosod baich cost, efallai ei bod yn deg i awgrymu bod ganddo hawl statudol i wybod am y peth.

Mae gwelliant 68 yn ymdrin â phryder parhaus gennym ni o ran adran 62 (2), sy'n parhau heb ei ddatrys, er gwaethaf ein cais i'r Gweinidog edrych eto ar hyn. Pan fydd Gweinidogion Cymru yn gwneud cynigion pellach ar leoedd dros ben, caniateir gwneud

be made under section 60 of the Bill, triggering a local inquiry—I see that the Minister has no objections to a local inquiry in these circumstances—that will take evidence and make recommendations or otherwise about modification. Following that inquiry, Welsh Ministers may then publish a new set of proposals, of which there is no further scrutiny. It seems to us that it is possible for a Minister to go beyond any recommendation made by a local inquiry when publishing those new proposals. While it would be reasonable not to expect any de minimis changes to prompt next steps, we would expect to see some provision in the Bill for when there are significant changes in those modified proposals, however defined, and the place for that provision is in the Bill and in this part of the Bill, where procedure—even though we consider it to be incomplete—is already set out. It is not a matter to be discussed in the code.

Leighton Andrews: I do not think that there is any doubt that, at the present time, local authorities are clear about their responsibilities in respect of rationalising school places. All the local authority leaders and all the education cabinet members in Wales have heard me talk about that, and, indeed, I have written to all education cabinet members in Wales, setting out our expectations of them. We have been clear about this.

It is also obviously the case that we have to be clear about the cost of any proposals that are brought forward and that we are able to inform those affected by the proposals of those costs. However, the point about these two amendments is that they seem to ignore the role that is played by the school organisational code, which Members have seen, and which we ensured was available during the passage of this Bill. The code establishes the factors to which all would-be proposers, including the Welsh Ministers, should have regard before publishing proposals. They will set out the parameters within which we would exercise our powers to make proposals to rationalise school places. I do not think that there is any need

gwrthwynebiadau o dan adran 60 y Bil, gan sbarduno ymchwiliad lleol—gwelaf nad oes gan y Gweinidog unrhyw wrthwynebiadau i ymchwiliad lleol dan yr amgylchiadau hyn—fydd yn derbyn tystiolaeth ac yn gwneud argymhellion neu fel arall am addasu. Yn dilyn yr ymchwiliad hwnnw, caiff Gweinidogion Cymru wedyn gyhoeddi set newydd o gynigion, nad oes craffu pellach arnynt. Mae'n ymddangos i ni ei bod yn bosibl i Weinidog fynd y tu hwnt i unrhyw argymhelliad a wnaed drwy ymchwiliad lleol wrth gyhoeddi'r cynigion newydd. Er byddai'n rhesymol i beidio â disgwyl unrhyw newidiadau de minimis i ysgogi camau nesaf, byddem yn disgwyl gweld rhywfaint o ddarpariaeth yn y Bil ar gyfer pan fydd newidiadau sylweddol yn y cynigion addasedig, sut bynnag y'u diffinnir, a'r lle ar gyfer y ddarpariaeth honno yw yn y Bil ac yn y rhan hon o'r Bil, lle mae gweithdrefn—er ein bod yn ystyried ei bod yn anghyflawn—wedi ei gosod yn barod. Nid yw'n fater i'w drafod yn y cod.

Leighton Andrews: Nid wyf yn credu bod unrhyw amheuaeth, ar hyn o bryd, fod awdurdodau lleol yn glir ynghylch eu cyfrifoldebau mewn perthynas â rhesymoli lleoedd ysgol. Mae holl arweinwyr awdurdodau lleol a holl aelodau'r cabinet addysg yng Nghymru wedi fy nghlywed yn sôn am hynny, ac, yn wir, rwyf wedi ysgrifennu at bob aelod cabinet addysg yng Nghymru, yn nodi ein disgwyliadau ohonynt. Rydym wedi bod yn glir am hyn.

Mae hefyd yn amlwg bod yn rhaid inni fod yn glir am gost unrhyw gynigion sy'n cael eu dwyn ymlaen a'n bod yn gallu hysbysu'r rhai yr effeithir arnynt gan y cynigion am y costau hynny. Fodd bynnag, y pwynt am y ddau welliant yw eu bod yn ymddangos i anwybyddu'r rôl sy'n cael ei chwarae gan god trefniadaeth ysgolion, y mae Aelodau wedi ei weld, ac y gwnaethom sicrhau oedd ar gael yn ystod hynt y Bil hwn. Mae'r cod yn sefydlu'r ffactorau y dylai pob un a hoffai wneud cynnig, gan gynnwys Gweinidogion Cymru, roi sylw iddynt cyn cyhoeddi cynigion. Byddant yn gosod y paramedrau y byddem yn defnyddio ein pwerau ynddynt i wneud cynigion i resymoli lleoedd mewn ysgolion. Nid wyf yn credu bod unrhyw

for separate guidance.

Cost, of course, will be one of the factors set out in the code, and therefore Welsh Ministers will necessarily have regard to it. Whether or not costs should form part of any published proposal is also a matter for the code and does not need to be on the face of the Bill.

In relation to amendment 68, the Welsh Ministers' use of their power to make further proposals under section 62(1)(c) would be an extremely rare event that would only occur where the Welsh Ministers had previously caused a local inquiry to be held to consider their own proposals. Therefore, it seems appropriate that if Welsh Ministers, after considering the outcome of a local inquiry, decide that further proposals are required, that process can be concluded as quickly as possible. To suggest, as does amendment 68, that a local inquiry should be held into proposals that have, in effect, resulted from a local inquiry, seems ridiculous, particularly as these proposals would still need to be published. There would still be the opportunity for objections to be submitted, and the Welsh Ministers, acting in accordance with the school organisation code, would still have to have regard to those objections before determining to adopt the proposals or not.

Therefore, I do not think that there is any need for these amendments.

Suzy Davies: Thank you for that response, Minister. If you believe that your intentions are clear as regards surplus places and the costs of any proposals that you may bring forward, I cannot quite see your objection for having those on the face of the Bill where clarity is preserved, perhaps, at its best form. With regard to amendment 68, I am not entirely sure that you quite understood what we were saying, judging by what you said. We are saying that the procedure that is currently on the face of the Bill is incomplete, and that as there is already a procedure on the face of the Bill, it does not seem correct to leave the final point of that procedure to a code. That was the point that I

angen am gyfarwyddyd ar wahân.

Bydd cost, wrth gwrs, yn un o'r ffactorau a nodir yn y cod, ac felly bydd Gweinidogion Cymru o reidrwydd yn rhoi sylw iddo. Mae p'un a ddylai costau fod yn rhan o unrhyw gynig a gyhoeddwyd hefyd fod yn fater ar gyfer y cod ac nid oes angen iddo fod ar wyneb y Bil.

Mewn perthynas â gwelliant 68, byddai defnydd Gweinidogion Cymru o'u pŵer i wneud cynigion pellach o dan adran 62 (1) (c) yn ddigwyddiad prin iawn fyddai ond yn digwydd pan fo Gweinidogion Cymru wedi achosi i ymchwiliad lleol gael ei gynnal yn flaenorol i ystyried eu cynigion eu hunain. Felly, mae'n ymddangos yn briodol, os yw Gweinidogion Cymru, ar ôl ystyried canlyniad ymchwiliad lleol, yn penderfynu bod cynigion pellach yn ofynnol, y gellir dod â'r broses i ben cyn gynted ag y bo modd. Mae awgrymu, fel y mae gwelliant 68, y dylai ymchwiliad lleol gael ei gynnal i'r cynigion sydd, mewn gwirionedd, yn ganlyniad i ymchwiliad lleol, yn ymddangos yn chwerthinllyd, yn enwedig gan y byddai angen cyhoeddi'r cynigion hyn o hyd. Byddai cyfle'n dal i fod i wrthwynebiadau gael eu cyflwyno, a byddai Gweinidogion Cymru, gan weithredu'n unol â'r cod trefniadaeth ysgolion, yn dal i orfod rhoi sylw i'r gwrthwynebiadau hynny cyn penderfynu mabwysiadu'r cynigion ai peidio.

Felly, nid wyf yn credu bod unrhyw angen am y gwelliannau hyn.

Suzy Davies: Diolch ichi am yr ymateb hwnnw, Weinidog. Os ydych yn credu bod eich bwriadau yn glir o ran lleoedd dros ben a chostau unrhyw gynigion y byddwch yn eu cyflwyno efallai, ni allaf ddeall yn hollol eich gwrthwynebiad i'w cael ar wyneb y Bil lle mae eglurder yn cael ei chadw, efallai, ar ei ffurf orau. O ran gwelliant 68, nid wyf yn hollol siŵr eich bod yn deall yn union yr hyn yr ydym yn ei ddweud, a barnu yn ôl yr hyn a ddywedasoch. Rydym yn dweud bod y weithdrefn sydd ar hyn o bryd ar wyneb y Bil yn anghyflawn, a gan fod gweithdrefn eisoes ar wyneb y Bil, nid yw'n ymddangos yn iawn i adael y pwynt olaf y weithdrefn honno i god. Dyna oedd y pwynt a wneuthum ar

made at the end of my earlier submission.
Thank you for your response.

ddiwedd fy nghyflwyniad yn gynharach.
Diolch am eich ymateb, Weinidog.

The Presiding Officer: The question is that amendment 66 be agreed to. Does any Member object? I see that there is objection. Therefore, we will move to a vote.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 66. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiad. Felly, byddwn yn symud i bleidlais.

*Gwelliant 66: O blaid 13, Ymatal 0, Yn erbyn 43.
Amendment 66: For 13, Abstain 0, Against 43.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Paul
Davies, Suzy
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Isherwood, Mark
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Sandbach, Antoinette

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Black, Peter
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Parrott, Eluned
Powell, William
Price, Gwyn R.
Rathbone, Jenny
Rees, David
Roberts, Aled
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

*Gwrthodwyd gwelliant 66.
Amendment 66 not agreed.*

The Presiding Officer: We move to dispose of amendment 67. I invite Angela Burns to

Y Llywydd: Symudwn at waredu gwelliant 67. Rwy'n gwahodd Angela Burns i gynnig y

move the amendment.

gwelliant.

Angela Burns: I move amendment 67 in my name.

Angela Burns: Cynigiau welliant 67 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 67 be agreed to. Does any Member object? I see that there is objection. Therefore, we will move to a vote.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 67. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiad. Felly, byddwn yn symud i bleidlais.

*Gwelliant 67: O blaid 13, Ymatal 0, Yn erbyn 43.
Amendment 67: For 13, Abstain 0, Against 43.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Paul
Davies, Suzy
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Isherwood, Mark
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Sandbach, Antoinette

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Black, Peter
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Parrott, Eluned
Powell, William
Price, Gwyn R.
Rathbone, Jenny
Rees, David
Roberts, Aled
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

*Gwrthodwyd gwelliant 67.
Amendment 67 not agreed.*

The Presiding Officer: In line with the marshalled list, we will now move to dispose of amendments 34 and 35. I propose that these amendments, which appear consecutively on the marshalled list, are disposed of en bloc. Does any Member object to en bloc voting? I see that there are no objections. I therefore invite the Minister to move amendments 34 and 35.

Leighton Andrews: I move amendments 34 and 35 in my name.

The Presiding Officer: The question is that amendments 34 and 35 be agreed to. Does any Member object? I see that there are no objections. Therefore, in accordance with Standing Order No. 12.36, amendments 34 and 35 are agreed.

*Derbyniwyd gwelliannau 34 a 35.
Amendments 34 and 35 agreed.*

The Presiding Officer: In line with the marshalled list, we will now move to dispose of amendment 68. Again, I invite Angela Burns to move the amendment.

Angela Burns: I move amendment 68 in my name.

The Presiding Officer: The question is that amendment 68 be agreed to. Does any Member object? I see that there is objection. Therefore, we will move to a vote.

Y Llywydd: Yn unol â'r rhestr o welliannau wedi'u didoli, symudwn yn awr at waredu gwelliannau 34 a 35. Cynigïaf fod y gwelliannau hyn, sy'n ymddangos yn olynol ar y rhestr o welliannau wedi'u didoli, yn cael eu gwaredu en bloc. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu pleidleisio en bloc? Gwelaf nad oes unrhyw wrthwynebiad. Felly, gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliannau 34 a 35.

Leighton Andrews: Cynigïaf welliannau 34 a 35 yn fy enw i.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliannau 34 a 35. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes unrhyw wrthwynebiad. Felly, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36, caiff gwelliannau 34 a 35 eu derbyn.

Y Llywydd: Yn unol â'r rhestr o welliannau wedi'u didoli, symudwn yn awr i waredu gwelliant 68. Unwaith eto, rwy'n gwahodd Angela Burns i gynnig y gwelliant.

Angela Burns: Cynigïaf welliant 68 yn fy enw i.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 68. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiad. Felly, byddwn yn symud i bleidlais.

*Gwelliant 68: O blaid 13, Ymatal 0, Yn erbyn 43.
Amendment 68: For 13, Abstain 0, Against 43.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Paul
Davies, Suzy
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Isherwood, Mark
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Sandbach, Antoinette

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Black, Peter
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley

Gruffydd, Llyr Huws
 Hart, Edwina
 Hedges, Mike
 Hutt, Jane
 Jenkins, Bethan
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Ieuan Wyn
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Parrott, Eluned
 Powell, William
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Roberts, Aled
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Watson, Joyce
 Williams, Kirsty
 Wood, Leanne

*Gwrthodwyd gwelliant 68.
 Amendment 68 not agreed.*

**Grŵp 7: Trefniadaeth Ysgolion—Darpariaeth Ranbarthol ar gyfer Anghenion Addysgol
 Arbennig (Gwelliannau 69, 70, 71 a 72)
 Group 7: School Organisation—Regional Provision for Special Educational Needs
 (Amendments 69, 70, 71 and 72)**

Angela Burns: I move amendment 69 in my name, and I also wish to speak to amendments 70, 71 and 72.

Angela Burns: Cynigiau welliant 69 yn fy enw i, ac rwyf hefyd yn dymuno siarad o blaid gwelliannau 70, 71 a 72.

5.45 p.m.

With regard to amendment 69, presently, where the Minister is of the opinion that two or more local authorities would be able to carry out their special educational needs functions more effectively or efficiently using regional provision, they can give direction for local authorities and governing bodies to make proposals for schools to be altered or discontinued, or for arrangements to be made. We believe that the Minister must issue guidance concerning the circumstances in which he is likely to use the powers in section 66, as we believe that the phrase ‘of the opinion’ lacks clarity.

O ran gwelliant 69, ar hyn o bryd, lle mae'r Gweinidog o'r farn y byddai dau neu fwy o awdurdodau lleol yn gallu cyflawni eu swyddogaethau anghenion addysgol arbennig yn fwy effeithiol neu effeithlon gan ddefnyddio darpariaeth ranbarthol, gallant roi cyfarwyddyd i awdurdodau lleol a chyrrff llywodraethu i wneud cynigion i ysgolion gael eu newid neu eu cau, neu i drefniadau gael eu gwneud. Rydym yn credu bod yn rhaid i'r Gweinidog gyhoeddi canllawiau ynghylch yr amgylchiadau pryd y mae'n debygol o ddefnyddio'r pwerau yn adran 66, gan ein bod yn credu bod diffyg eglurder yn yr ymadrodd 'o'r farn'.

At Stage 2, the vote on this amendment in

Yng Nghyfnod 2, roedd y bleidlais ar y

committee was tied at 5-5. The Minister claimed that the amendment was not necessary, as the school organisation code will essentially perform this function. However, the Welsh Conservatives feel that including this on the face of the Bill will provide clarity to local authorities and ensure consistency in the Minister's use of this power.

I would add that we did take evidence from a number of sources that had a concern that the school organisation code, once adopted, could become out of date, for various reasons, and that it might take time for the code to come back to be updated or reviewed. Then again, if we put this on the face of the Bill, it should circumvent that vague possibility.

Amendment 70 would trigger a local inquiry where Welsh Ministers have made proposals concerning regional provision for special educational needs to which objections have been made. The Minister has claimed that the need to consult in accordance with the code highlights that the introduction of local inquiries is not necessary. At present, he need only consider any objections, which offers no assurances as to whether he will take such objections on board. We propose that a local inquiry be triggered where objections have been made in accordance with section 69 to proposals affecting special educational needs. A local inquiry would consider the proposals, and it could offer an informed, local view to the Minister related to his proposals.

Further to amendment 70, amendment 71 relates to a determination by Welsh Ministers after a local inquiry has been held, ensuring that they adopt, with or without modification, or determine not to adopt, the proposals being considered by the local inquiry. This amendment also states that Welsh Ministers must consider the inquiry's report. The Welsh Conservatives believe that, as a consequence of the local inquiry being triggered, Welsh Ministers would be able to make a significantly better informed decision that has taken local views firmly into

gwelliant hwn yn y pwyllgor yn gyfartal 5-5. Honnodd y Gweinidog nad oedd y gwelliant yn angenrheidiol, gan y bydd y cod trefniadaeth ysgolion yn y bôn yn cyflawni'r swyddogaeth hon. Fodd bynnag, mae'r Ceidwadwyr Cymreig yn teimlo y bydd cynnwys hyn ar wyneb y Bil yn rhoi eglurder i awdurdodau lleol a sicrhau cysondeb yn nefnydd y Gweinidog o'r pŵer hwn.

Byddwn yn ychwanegu ein bod wedi cymryd tystiolaeth o nifer o ffynonellau a oedd yn pryderu y byddai'r cod trefniadaeth ysgolion, unwaith y câi ei fabwysiadu, wedi dyddio, am wahanol resymau, ac y gallai gymryd amser i'r cod gael ei ddiweddarau neu ei adolygu. Ond, os ydym yn rhoi hyn ar wyneb y Bil, dylai osgoi'r posibilrwydd amwys hwnnw.

Byddai gwelliant 70 yn sbarduno ymchwiliad lleol lle y mae Gweinidogion Cymru wedi gwneud cynigion yn ymwneud â darpariaeth ranbarthol ar gyfer anghenion addysgol arbennig y mae gwrthwynebiadau wedi eu gwneud iddynt. Mae'r Gweinidog wedi honni bod yr angen i ymgynghori yn unol â'r cod yn amlygu nad yw cyflwyno ymholiadau lleol yn angenrheidiol. Ar hyn o bryd, dim ond ystyried unrhyw wrthwynebiadau sydd raid iddo, nad yw'n cynnig unrhyw sicrwydd ynghylch a fydd yn derbyn gwrthwynebiadau o'r fath. Rydym yn cynnig bod ymchwiliad lleol yn cael ei sbarduno lle mae gwrthwynebiadau wedi cael eu gwneud yn unol ag adran 69 i gynigion sy'n effeithio ar anghenion addysgol arbennig. Byddai ymchwiliad lleol yn ystyried y cynigion, a gallai gynnig barn leol wybodus i'r Gweinidog cysylltiedig â'i gynigion.

Yn ychwanegol at welliant 70, mae gwelliant 71 yn ymwneud â phenderfyniad gan Weinidogion Cymru ar ôl cynnal ymchwiliad lleol, gan sicrhau eu bod yn mabwysiadu, gydag addasiadau neu hebddynt, neu benderfynu peidio â mabwysiadu, y cynigion sy'n cael eu hystyried gan yr ymchwiliad lleol. Mae'r gwelliant hwn hefyd yn datgan bod rhaid i Weinidogion Cymru ystyried adroddiad yr ymchwiliad. Mae'r Ceidwadwyr Cymreig yn credu, o ganlyniad i sbarduno ymchwiliad lleol, y byddai Gweinidogion Cymru yn gallu gwneud penderfyniad

account, while local communities and stakeholders will have been empowered.

Amendment 72 is a consequential amendment to other Welsh Conservative amendments related to regional provision of special educational needs. It removes the current section related to how the Minister should adopt proposals that you are seeking to replace with a local inquiry and the subsequent section related to determination.

In the legislation in its present form, Welsh Ministers must only consider any objections before deciding whether to adopt or modify proposals or not to adopt them. We feel that this places insufficient checks and balances on the Minister's power.

Leighton Andrews: Again, I have to say that I think that the school organisation code can perform very precisely the function that Angela Burns requires to be placed on the face of the Bill. Of course, putting something in the code is far more flexible than putting it on the face of the Bill, and a code can be updated more easily than can a piece of legislation, which would of course have to be amended by the Assembly. So, we are not prepared to agree to the amendments in respect of regional special educational needs.

With regard to amendments 70 to 72, Welsh Ministers will be required to consult in accordance with the code before publishing proposals to secure regional special educational needs provision. This requirement to consult makes the need for a time-consuming and expensive local inquiry process superfluous. Again, I urge Members to resist these amendments.

Angela Burns: I remind the Assembly that the school organisation code will come before the Assembly, when it has been put together, to be ratified. I would assume that it would then come before the Assembly every time there is an alteration to be made to it. I therefore do not think that it is actually that easy just to alter and change school

gwybodus sylweddol well sydd wedi ystyried barn leol yn gadarn, tra bydd cymunedau lleol a rhanddeiliaid wedi eu grymuso.

Mae gwelliant 72 yn welliant canlyniadol i welliannau eraill y Ceidwadwyr Cymreig yn ymwneud â darpariaeth ranbarthol o anghenion addysgol arbennig. Mae'n cael gwared ar yr adran bresennol yn ymwneud â sut y dylai'r Gweinidog fabwysiadu'r cynigion yr ydych yn ceisio eu disodli gydag ymchwiliad lleol a'r adran ddilynol yn ymwneud â phenderfyniad.

Yn y ddeddfwriaeth yn ei ffurf bresennol, nid oes rhaid i Weinidogion Cymru ond ystyried unrhyw wrthwynebiadau cyn penderfynu p'un ai mabwysiadu neu addasu cynigion neu beidio â mabwysiadu. Teimlwn fod hyn yn rhoi archwiliadau a balansau annigonol ar bŵer y Gweinidog.

Leighton Andrews: Unwaith eto, rhaid i mi ddweud fy mod yn credu y gall y cod trefniadaeth ysgolion berfformio'n fanwl iawn y swyddogaeth y mae Angela Burns yn ei gwneud yn ofynnol i gael ei rhoi ar wyneb y Bil. Wrth gwrs, mae rhoi rhywbeth yn y cod yn llawer mwy hyblyg na'i roi ar wyneb y Bil, a gellir diweddarau cod yn haws nag y gellir diweddarau darn o ddeddfwriaeth, a fyddai, wrth gwrs, yn gorfod cael ei ddiwygio gan y Cynulliad. Felly, nid ydym yn barod i gytuno ar y newidiadau o ran anghenion addysgol arbennig rhanbarthol.

O ran gwelliannau 70 i 72, bydd yn ofynnol i Weinidogion Cymru ymgynghori'n unol â'r cod cyn cyhoeddi cynigion i sicrhau darpariaeth ranbarthol anghenion addysgol arbennig. Mae'r gofyniad hwn i ymgynghori yn gwneud yr angen am broses ymchwiliad lleol trafferthus a drud yn ddiangen. Unwaith eto, rwy'n annog yr Aelodau i wrthwynebu'r newidiadau hyn.

Angela Burns: Atgoffaf y Cynulliad y bydd y cod trefniadaeth ysgolion yn dod gerbron y Cynulliad, pan fydd wedi cael ei roi at ei gilydd, i gael ei gadarnhau. Byddwn yn tybio y byddai wedyn yn dod gerbron y Cynulliad bob tro y bydd newid i gael ei wneud iddo. Felly nid wyf yn credu ei bod mewn gwirionedd mor hawdd â hynny i ddiwygio a

organisation codes as they evolve over time. I again draw your attention to the fact that some of the witnesses that came before the Children and Young People Committee said that they had concerns about how long it might take to alter school organisation codes to reflect current needs.

As we mentioned earlier, with regard to sixth forms and special educational needs, these are areas where people feel they have a deep and personal stake in providing education to their children, and they want to have their say, to make local views known, and have them listened to by the Minister. We believe that this series of amendments enables people to have that local voice, and we ask the Assembly to support it.

The Presiding Officer: The question is that amendment 69 be agreed to. Does any Member object? I see that there are objections, and so we proceed to an electronic vote.

newid codau trefniadaeth ysgolion wrth iddynt ddatblygu dros amser. Unwaith eto rwy'n tynnu eich sylw at y ffaith bod rhai o'r tystion a ddaeth gerbron y Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc yn dweud eu bod yn pryderu ynghylch pa mor hir y gallai ei gymryd i newid codau trefniadaeth ysgolion i adlewyrchu anghenion presennol.

Fel y crybwyllwyd yn gynharach, o ran dosbarth chwech ac anghenion addysgol arbennig, mae'r rhain yn feysydd lle mae pobl yn teimlo bod ganddynt ran ddofn a phersonol mewn darparu addysg i'w plant, ac maent yn awyddus i ddweud eu dweud, i wneud safbwyntiau lleol yn hysbys, a sicrhau bod y Gweinidog yn gwrando arnynt. Rydym yn credu bod y gyfres hon o welliannau yn galluogi pobl i gael y llais lleol hwnnw, ac rydym yn gofyn i'r Cynulliad i'w gefnogi.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 69. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiadau, ac felly awn ymlaen i bleidlais electronig.

*Gwelliant 69: O blaid 28, Ymatal 0, Yn erbyn 28.
Amendment 69: For 28, Abstain 0, Against 28.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Jocelyn
Davies, Paul
Davies, Suzy
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Gruffydd, Llyr Huws
Isherwood, Mark
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Millar, Darren
Parrott, Eluned
Powell, William
Ramsay, Nick
Roberts, Aled
Sandbach, Antoinette
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Price, Gwyn R.
Rathbone, Jenny
Rees, David
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda

Wood, Leanne

Watson, Joyce

Gan fod nifer y pleidleisiau yn gyfartal, defnyddiodd y Llywydd ei phleidlais fwrw yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 6.20(ii)
As there was an equality of votes, the Presiding Officer used her casting vote in accordance with Standing Order No. 6.20(ii)

Gwrthodwyd gwelliant 69.
Amendment 69 not agreed.

The Presiding Officer: I invite Angela Burns to move amendment 70.

Y Llywydd: Gwahoddaf Angela Burns i gynnig gwelliant 70.

Angela Burns: I move amendment 70 in my name.

Angela Burns: Cynigïaf welliant 70 yn fy enw i.

The Presiding Officer: If amendment 70 is not agreed to, amendments 71 and 72 will fall. The question is that amendment 70 be agreed to. Does any Member object? I see that there are objections, and so we move to an electronic vote.

Y Llywydd: Os nad chaiff gwelliant 70 ei dderbyn, bydd gwelliannau 71 a 72 yn methu. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 70. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiadau, ac felly symudwn i bleidlais electronig.

Gwelliant 70: O blaid 13, Ymatal 0, Yn erbyn 43.
Amendment to 70: For 13, Abstain 0, Against 43.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
 Burns, Angela
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Byron
 Davies, Paul
 Davies, Suzy
 Finch-Saunders, Janet
 George, Russell
 Graham, William
 Isherwood, Mark
 Millar, Darren
 Ramsay, Nick
 Sandbach, Antoinette

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
 The following Members voted against:

Andrews, Leighton
 Antoniw, Mick
 Black, Peter
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davies, Alun
 Davies, Jocelyn
 Davies, Keith
 Drakeford, Mark
 Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
 Evans, Rebecca
 Gething, Vaughan
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Gruffydd, Llyr Huws
 Hart, Edwina
 Hedges, Mike
 Hutt, Jane
 Jenkins, Bethan
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Ieuan Wyn
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Parrott, Eluned

Powell, William
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Roberts, Aled
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Watson, Joyce
 Williams, Kirsty
 Wood, Leanne

*Gwrthodwyd gwelliant 70.
 Amendment 70 not agreed.*

*Methodd gwelliannau 71 a 72.
 Amendments 71 and 72 fell.*

The Presiding Officer: In line with the marshalled list, we now move to dispose of amendments 73, 74, 75 and 76. I invite Angela Burns to move amendment 73.

Angela Burns: I move amendment 73 in my name.

The Presiding Officer: If amendment 73 is not agreed to, amendments 74, 75 and 76 will fall. The question is that amendment 73 be agreed to. Does any Member object? I see that there are objections, and so we proceed to an electronic vote.

Y Llywydd: Yn unol â'r rhestr o welliannau wedi'u didoli, symudwn yn awr at waredu gwelliannau 73, 74, 75 a 76. Rwy'n gwahodd Angela Burns i gynnig gwelliant 73.

Angela Burns: Cynigiau welliant 73 yn fy enw i.

Y Llywydd: Os nad yw gwelliant 73 yn cael ei dderbyn, bydd gwelliannau 74, 75 a 76 yn methu. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 73. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiadau, ac felly awn ymlaen i bleidlais electronig.

*Gwelliant 73: O blaid 12, Ymatal 0, Yn erbyn 43.
 Amendment 73: For 12, Abstain 0, Against 43.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
 Burns, Angela
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Byron
 Davies, Paul
 Davies, Suzy
 George, Russell
 Graham, William
 Isherwood, Mark
 Millar, Darren
 Ramsay, Nick
 Sandbach, Antoinette

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
 The following Members voted against:

Andrews, Leighton
 Antoniw, Mick
 Black, Peter
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davies, Alun
 Davies, Jocelyn
 Davies, Keith
 Drakeford, Mark
 Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
 Evans, Rebecca
 Gething, Vaughan
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Gruffydd, Llyr Huws
 Hart, Edwina
 Hedges, Mike
 Hutt, Jane
 Jenkins, Bethan
 Jones, Alun Ffred

Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Ieuan Wyn
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Parrott, Eluned
 Powell, William
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Roberts, Aled
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Thomas, Simon
 Watson, Joyce
 Williams, Kirsty
 Wood, Leanne

*Gwrthodwyd gwelliant 73.
 Amendment 73 not agreed.*

*Methodd gwelliannau 74, 75 a 76.
 Amendments 74, 75 and 76 fell.*

**Grŵp 8: Cyfrifoldeb dros Weithredu Cynigion (Gwelliannau 36, 50, 51 a 52)
 Group 8: Responsibility for Implementation of Proposals (Amendments 36, 50, 51 and 52)**

The Presiding Officer: The lead amendment in this group is amendment 36. I call on the Minister to move and speak to that amendment and to the other amendments in the group.

Leighton Andrews: I move amendment 36 in my name.

These are largely technical amendments that have arisen as a result of stakeholder evidence previously provided to the Children and Young People Committee. They are designed to clarify issues relating to the responsibility for the implementation of proposals and, in particular, the financial liability. Their principal effect is to ensure that the implementation of proposals by a local authority for the Welsh Ministers to alter voluntary or foundation schools by changing their capacity or opening or closing a sixth form is carried out by governing bodies and local authorities to the extent that they are required to by the proposals. The only exception to this is where the school in

Y Llywydd: Y prif welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 36. Galwaf ar y Gweinidog i gynnig a siarad am y gwelliant hwnnw ac am y gwelliannau eraill yn y grŵp.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 36 yn fy enw i.

Mae'r rhain yn newidiadau technegol yn bennaf sydd wedi codi o ganlyniad i dystiolaeth rhanddeiliaid a ddarparwyd yn flaenorol i'r Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc. Maent wedi'u cynllunio i egluro materion sy'n ymwneud â'r cyfrifoldeb am weithredu'r cynigion ac, yn benodol, yr atebolrwydd ariannol. Eu prif effaith yw sicrhau bod y gweithredu cynigion gan awdurdod lleol i Weinidogion Cymru i newid ysgolion gwirfoddol neu sylfaen drwy newid eu gallu neu agor neu gau cheched dosbarth yn cael ei wneud gan gyrff llywodraethu ac awdurdodau lleol i'r graddau y mae'n ofynnol iddynt yn ôl y cynigion. Yr unig eithriad i hyn yw pan fydd yr ysgol dan sylw

question is a voluntary aided school. In this case, the maintaining local authority is required to provide playing fields and non-school buildings. This exception mirrors the existing situation. If either a local authority or a governing body opposes a proposal that, if approved, it would be responsible for implementing, it will have the opportunity to object on that basis.

The effect of amendment 52 is that if a new, voluntary aided school is established in place of an independent school that already had playing fields or non-school buildings, the maintaining local authority is not required to provide playing fields or non-school buildings. Such a situation would occur rarely; indeed, it has never occurred in Wales to date, but it is still possible. I therefore urge Members to support these amendments.

The Presiding Officer: I have no speakers. Do you want to add anything else, Minister?

Leighton Andrews: No, Llywydd.

The Presiding Officer: The question is that amendment 36 be agreed to. Does any Member object? There are no objections, and therefore amendment 36 is agreed to in accordance with Standing Order No. 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 36.
Amendment 36 agreed.*

Grŵp 9: Trefniadaeth Ysgolion—Hysbysiad gan Gorff Llywodraethu ynghylch Terfynu Ysgol Sefydledig neu Ysgol Wirfoddol (Gwelliannau 37, 38, 39, 40 a 41)
Group 9: School Organisation—Notice by Governing Body to Discontinue Foundation or Voluntary School (Amendments 37, 38, 39, 40 and 41)

The Presiding Officer: The lead amendment in this group is amendment 37. I call on the Minister to move and speak to amendment 37 and to the other amendments in the group.

Leighton Andrews: I move amendment 37 in my name.

yn ysgol wirfoddol a gynorthwyir. Yn yr achos hwn, mae'n ofynnol i'r awdurdod lleol sy'n cynnal ddarparu meysydd chwarae ac adeiladau heb fod yn adeiladau ysgol. Mae'r eithriad hwn yn adlewyrchu'r sefyllfa bresennol. Os yw awdurdod lleol neu gorff llywodraethu yn gwrthwynebu cynnig a fyddai, petai'n cael ei gymeradwyo, yn gyfrifol am ei weithredu, bydd yn cael y cyfle i wrthwynebu ar y sail honno.

Effaith gwelliant 52 yw, os yw ysgol wirfoddol a gynorthwyir newydd yn cael ei sefydlu yn lle ysgol annibynnol oedd â meysydd chwarae eisoes neu adeiladau nad ydynt yn adeiladau ysgolion, nid yw'n ofynnol i'r awdurdod lleol sy'n cynnal ddarparu meysydd chwarae neu adeiladau nad ydynt yn adeiladau ysgol. Anaml y byddai sefyllfa o'r fath yn digwydd yn wir, nid yw erioed wedi digwydd yng Nghymru hyd yma, ond mae'n dal yn bosibl. Rwyf felly'n annog yr Aelodau i gefnogi'r gwelliannau hyn.

Y Llywydd: Nid oes gennyf siaradwyr. Ydych chi am ychwanegu unrhyw beth arall, Weinidog?

Leighton Andrews: Nac ydw, Lywydd.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 36. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Nid oes unrhyw wrthwynebiadau, ac felly caiff gwelliant 36 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

Y Llywydd: Y prif welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 37. Galwaf ar y Gweinidog i gynnig a siarad am welliant 37 a'r gwelliannau eraill yn y grŵp.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 37 yn fy enw i.

Again, amendments 37 to 41 have arisen as a result of stakeholder evidence to committee. They relate to the possibility of trustees giving notice of termination of occupancy to a voluntary or foundation school and seek to create an appropriate balance between the rights and obligations of trustees in relation to the property that they hold and the provision of a proportionate element of security for schools.

In particular, the amendments require that the governing body of a foundation or voluntary school provides exactly two years' notice of an intention to discontinue its school under section 80; previously it was for at least two years. They require that if a trust gives notice to a school that it intends to terminate a voluntary or foundation school's occupation of its land, the notice is for at least two years. They provide that the trustees' notice does not have effect until any subsequent governing body notice to discontinue the school expires, providing the governing body's notice is issued within 12 months of it having received the trust's notice.

These amendments provide trustees and schools with greater clarity and will protect the interest of a school and its pupils in the extremely unusual event that a trustee concludes that it wishes to terminate the school's occupation of its land. To the best of our knowledge, such a situation has never arisen, but it is advisable to ensure that the legislation makes adequate provision for such an event.

The Presiding Officer: The question is that amendment 37 be agreed to. Are there any objections? I see that there are none. In accordance with Standing Order No. 12.36, amendment 37 is therefore agreed.

*Derbyniwyd gwelliant 37.
Amendment 37 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 38.

Unwaith eto, mae gwelliannau 37 i 41 wedi codi o ganlyniad i dystiolaeth rhanddeiliaid i'r pwyllgor. Maent yn ymwneud â'r posibilrwydd o ymddiriedolwyr yn rhoi hysbysiad o derfyniad deiliadaeth i ysgol wirfoddol neu ysgol sefydledig ac yn ceisio creu cydbwysedd priodol rhwng hawliau a rhwymedigaethau ymddiriedolwyr o ran yr eiddo y maent yn ei ddal a darparu elfen gymesur o ddiogelwch ar gyfer ysgolion.

Yn benodol, mae'r gwelliannau yn ei gwneud yn ofynnol bod corff llywodraethu ysgol sefydledig neu wirfoddol yn darparu rhybudd o ddwy flynedd union o fwriad i gau eu hysgol o dan adran 80; yn flaenorol roedd am o leiaf ddwy flynedd. Maent yn mynnu os yw ymddiriedolaeth yn rhoi rhybudd i ysgol ei bod yn bwriadu terfynu meddiannaeth ysgol wirfoddol neu ysgol sefydledig o'i thir, bod y rhybudd am o leiaf ddwy flynedd. Maent yn darparu nad yw rhybudd yr ymddiriedolwyr yn cael effaith hyd nes y bydd unrhyw rybudd corff llywodraethu dilynol i gau'r ysgol yn dod i ben, cyn belled â bod rhybudd y corff llywodraethol yn cael ei gyhoeddi o fewn 12 mis i dderbyn rhybudd yr ymddiriedolaeth.

Mae'r gwelliannau yn darparu mwy o eglurder i ymddiriedolwyr ac ysgolion a bydd yn diogelu budd yr ysgol a'i disgyblion yn y digwyddiad hynod anarferol bod ymddiriedolwr yn dod i'r casgliad eu bod yn dymuno terfynu meddiannaeth yr ysgol o'u tir. Hyd eithaf ein gwybodaeth, nid yw sefyllfa o'r fath erioed wedi codi, ond fe'ch cynghorir i sicrhau bod y ddeddfwriaeth yn gwneud darpariaeth ddigonol ar gyfer digwyddiad o'r fath.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 37. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36, caiff gwelliant 37 ei dderbyn.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 38.

Leighton Andrews: I move amendment 38 in my name.

Leighton Andrews: Cynigaf welliant 38 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 38 be agreed to. Are there any objections? I see that there are none. In accordance with Standing Order No. 12.36, amendment 38 is therefore agreed.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 38. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36, caiff gwelliant 38 ei dderbyn.

*Derbyniwyd gwelliant 38.
Amendment 38 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 39.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 39.

Leighton Andrews: I move amendment 39 in my name.

Leighton Andrews: Cynigaf welliant 39 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 39 be agreed to. Are there any objections? I see that there are none. In accordance with Standing Order No. 12.36, amendment 39 is therefore agreed.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 39. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36, caiff gwelliant 39 ei dderbyn.

*Derbyniwyd gwelliant 39.
Amendment 39 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 40.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 40.

Leighton Andrews: I move amendment 40 in my name.

Leighton Andrews: Cynigaf welliant 40 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 40 be agreed to. Are there any objections? I see that there are none. In accordance with Standing Order No. 12.36, amendment 40 is therefore agreed.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 40. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36, caiff gwelliant 40 ei dderbyn.

*Derbyniwyd gwelliant 40.
Amendment 40 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 41.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 41.

Leighton Andrews: I move amendment 41 in my name.

Leighton Andrews: Cynigaf welliant 41 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 41 be agreed to. Are there any objections? I see that there are none. In accordance with Standing Order No. 12.36, amendment 41 is therefore agreed.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 41. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Yn unol â Rheol Sefydlog 12.36, caiff gwelliant 41 ei dderbyn.

Derbyniwyd gwelliant 41.

Amendment 41 agreed.

Grŵp 10: Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Gwelliannau 1, 77, 42 a 43)
Group 10: Welsh in Education Strategic Plans (Amendments 1, 77, 42 and 43)

The Presiding Officer: The lead amendment in this group is amendment 1 and I call on Simon Thomas to move and speak to amendment 1 and to speak to the other amendments in the group.

Simon Thomas: Cynigaf welliant 1 yn fy enw i a chydag enwau Aled Roberts ac Angela Burns yn ei gefnogi.

Mae'r gwelliant yn union yr un peth â'r gwelliant a drafodwyd yn y pwyllgor, gyda chefnogaeth y Ceidwadwyr bryd hynny. Pwrpas gwelliant 1 yw cymryd y cam hwnnw i wella'r Bil ac, ym marn Plaid Cymru, i'w wneud mor gryf â phosibl o blaid nid yn unig mesur y galw am addysg Gymraeg ond sicrhau bod y ddarpariaeth yn ddigonol a rhesymol. Y gair pwysig yn y gwelliant yw 'rhesymol'. Dylai fod ateb rhesymol i'r galw ar gyfer addysg Gymraeg.

Cododd y gwelliant yn y pwyllgor ar ôl inni dderbyn tystiolaeth gan amryw fudiadau, gan gynnwys Rhieni dros Addysg Gymraeg, a'r comisiynydd plant. Dywedodd sawl tyst nad oedd y Bil, er ei fod yn gryf, yn mynd yr holl ffordd i sicrhau bod y ddarpariaeth yn dilyn y galw. Rwy'n cydnabod, wrth gynnig y gwelliant hwn, fod y Llywodraeth wedi cymryd cam sylweddol ymlaen yn y Bil hwn. Mae'r Bil yn gweithredu'r hyn oedd yn fwrriad gan y Llywodraeth flaenorol, sef Llywodraeth Cymru'n Un, i roi cynlluniau Cymraeg mewn addysg ar safle statudol. Caiff hynny ei gyflawni gan y Bil hwn ac rydym yn cefnogi hynny 100%. Ond, rydym eisiau cymryd cam ymhellach ac ymateb i'r dystiolaeth a dderbyniom yn y pwyllgor.

Atebodd y Gweinidog yn bositif yn y pwyllgor. Nid oedd yn gallu derbyn ein gwelliant yn y pwyllgor, ond dywedodd y byddai'n chwilio am gyfle i wella'r Bil gam ymhellach. Rwy'n cymryd mai dyna beth sydd yng ngwelliant y Llywodraeth sydd ger

Y Llywydd: Y prif welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 1 a galwaf ar Simon Thomas i gynnig a siarad am welliant 1 ac i siarad am y gwelliannau eraill yn y grŵp.

Simon Thomas: I move amendment 1 in my name and with the names of Aled Roberts and Angela Burns in support.

The amendment is exactly the same as the one tabled and discussed in the committee, with the support of the Conservatives at that time. The purpose of amendment 1 is to take the step to improve the Bill and, in Plaid Cymru's view, to make it as robust as possible in favouring not only assessing demand for Welsh-medium education, but ensuring that provision is adequate and reasonable. The important word in the amendment is 'reasonable'. There should be a reasonable response to demand for Welsh-medium education.

The amendment arose in committee after we had received evidence from a number of organisations, such as Rhieni dros Addysg Gymraeg and the children's commissioner. A number of witnesses told us that the Bill, though robust, did not go all the way to ensuring that the provision meets demand. In proposing this amendment, I acknowledge that the Government has taken a significant step forward with this Bill. The Bill will implement the intention of the previous Government, the One Wales Government, to place Welsh in education strategic plans on a statutory footing. That will be achieved through this Bill, and we support that 100%. However, we want to take it a step further and respond to the evidence that we received in committee.

The Minister responded positively at the committee stage. He was unable to accept our amendment at that stage, but he said that he would seek an opportunity to amend it a step further. I take it that that is what is behind the Government amendment 42, which is before

ein bron yn y grŵp hwn, sef gwelliant 42. Mae Plaid Cymru yn cefnogi gwelliant 42, ond credwn fod gwelliant 1 damaid yn well. Mae gwelliant 42 ychydig yn gwmpasog. Buaswn yn dadlau bod ein gwelliant ni yn syml.

6.00 p.m.

Drwy grisialu'r ateb i'r galw gyda'r gair 'rhesymol', rydym yn credu bod hynny'n ffitio i'r patrwm sy'n saff i'r Llywodraeth ddeddfu yn ei gylch. Gobeithiwn, felly, y cawn gefnogaeth ehangach i'n gwelliant 1. Rwy'n derbyn eich bod wedi dweud, Lywydd, os yw gwelliant 1 yn methu, bod gwelliant 42 yn ddilys inni allu pleidleisio arno. Rwy'n meddwl y byddwn yn gallu cefnogi gwelliant 42, hefyd. Serch hynny, wrth inni ddod i drafod y Bil am y tro olaf, rwy'n meddwl ei bod yn well inni gael y cyfle i bleidleisio ar y gwelliant hwn oherwydd yr oedd cymaint o ddi-ddordeb ynddo gan amryw bobl yn y pwyllgor.

Suzy Davies: Simon Thomas referred to the fact that other parties represented on the committee proposed similar amendments, with a view to creating a duty on local authorities to assess demand for Welsh-language education in their areas and then do what they could to meet that demand. Two of those amendments were withdrawn on the basis that the Plaid Cymru amendment, effectively retabled today as amendment 1, reflected the position of the other two Members perfectly adequately.

We thank the Minister for introducing his own amendment 42, which deals with much the same point, but does not provide the level of obligation on a local authority that we would like to see in the Bill. 'Taking demand into account' does not exercise the corporate mind in quite the same way as 'taking reasonable steps to meet that demand'. We continue, therefore, to prefer the wording of the Plaid Cymru amendment.

Our amendment 77 effectively extends a list of consultees, making it plain who should be consulted locally by the local education authority on its Welsh-medium education plans. Under this amendment, the list would include parents of children who attend, or are

us in this group. Plaid Cymru supports amendment 42, but we believe that amendment 1 is that little bit more effective. Amendment 42 is a little vague. We would argue that our amendment is simple.

In clarifying meeting the demand with the word 'reasonable', we feel that that fits into a pattern that it would be safe for the Government to legislate on. We therefore hope that we will receive broader support for our amendment 1. I accept that you have said, Presiding Officer, that if amendment 1 falls, amendment 42 would be valid and would be taken to a vote. I think that we would be able to support amendment 42 also. However, as we discuss the Bill for the last time, I think that it is important that we have an opportunity to vote on this amendment that so many people took an interest in at committee stage.

Suzy Davies Cyfeiriodd Simon Thomas at y ffaith bod pleidiau eraill a gynrychiolir ar y pwyllgor wedi cynnig gwelliannau tebyg, gyda'r bwriad o greu dyletswydd ar awdurdodau lleol i asesu'r galw am addysg Gymraeg yn eu hardaloedd, ac yna gwneud yr hyn a allent i fodloni'r galw. Cafodd dau o'r gwelliannau hynny eu tynnu'n ôl ar y sail bod gwelliant Plaid Cymru, a ailgynigir heddiw i bob pwrpas fel gwelliant 1, yn adlewyrchu sefyllfa'r ddau Aelod arall yn berffaith ddigonol.

Rydym yn diolch i'r Gweinidog am gyflwyno ei welliant ei hun 42, sy'n ymdrin â'r un pwynt i raddau helaeth, ond nid yw'n darparu'r lefel o rwymedigaeth ar awdurdod lleol y byddem yn hoffi ei gweld yn y Bil. Nid yw 'ystyried y galw' yn ymarfer y meddwl corfforaethol yn union yr un ffordd ag y mae 'cymryd camau rhesymol i ateb y galw hwnnw'. Rydym yn parhau, felly, i ffafrio geiriad gwelliant Plaid Cymru.

Mae ein gwelliant 77 i bob pwrpas yn ymestyn rhestr o ymgynghoreion, gan ei gwneud yn glir â phwy y dylai'r awdurdod addysg lleol ymgynghori'n lleol ar ei gynlluniau addysg cyfrwng Cymraeg. O dan y gwelliant hwn, byddai'r rhestr yn cynnwys

likely to attend, a school within the area of the schools affected by the plans. I hope that Members think that it is extraordinary that parents are excluded from this list of consultees at the moment, particularly when other consultees are named specifically on the face of the Bill—it is not even a matter for code or guidance.

We particularly want to see this amendment pass as there are still certain communities in Wales that sadly do not see the advantages of Welsh-medium education or Welsh teaching more widely. Failing to consult parents in those communities is likely to serve only to harden their views and confirm perceptions that Welsh may be foisted on them against their will. Making them part of a process will help parents to overcome their apprehensions and misapprehensions, and will also alert local authorities to genuine problems that they may have failed to spot in time and that could then be addressed.

In resisting this amendment at committee stage, the Minister said that he sought to balance the merits of local authorities consulting with a large number of people with the need to avoid making the process so onerous and costly for those authorities that it becomes unworkable. Surely, if anyone needs to be convinced about the future of one or more schools and their place in a local authority's Welsh in education strategic plans in a particular area, it is the parents or carers of the children who attend, or are likely to attend, them. Not every parent in that category will become engaged in the process anyway, so to use cost as a means of excluding the crucial stakeholders in these plans should be a cause of serious disquiet to the Assembly. From memory, this amendment went to a casting vote in the committee, so I hope that the Chamber will consider it carefully.

Leighton Andrews: Putting the Welsh in education strategic plans on a statutory basis was a manifesto commitment of my party. I am proud that we are implementing these proposals in this Bill to continue our support, as a party, for Welsh-medium education, as

rhieni plant sy'n mynychu, neu sy'n debygol o fynychu, ysgol o fewn ardal yr ysgolion a effeithir gan y cynlluniau. Gobeithiaf fod yr Aelodau yn credu ei bod yn anhygoel bod rhieni yn cael eu heithrio o'r rhestr hon o ymgynghoreion ar hyn o bryd, yn enwedig pan fod ymgynghoreion eraill yn cael eu henwi yn benodol ar wyneb y Bil—nid yw hyd yn oed yn fater ar gyfer cod neu arweiniad.

Rydym yn arbennig o awyddus i weld y gwelliant hwn yn pasio gan fod cymunedau penodol o hyd yng Nghymru nad ydynt yn anffodus yn gweld manteision addysg cyfrwng Cymraeg neu ddysgu Cymraeg yn fwy eang. Mae methu ag ymgynghori â rhieni yn y cymunedau hynny yn debygol o wneud dim ond caledu eu barn a chadarnhau canfyddiadau y bydd y Gymraeg yn cael ei gwthio arnynt efallai yn erbyn eu hewyllys. Bydd eu gwneud yn rhan o'r broses yn helpu rhieni i oresgyn eu hofnau a'u camsyniadau, a bydd hefyd yn tynnu sylw awdurdodau lleol at broblemau gwirioneddol y gallant fod wedi methu â sylwi arnynt mewn pryd ac y gellid rhoi sylw iddynt wedyn.

Drwy wrthsefyll y gwelliant hwn ynystod y cyfnod pwyllgor, dywedodd y Gweinidog ei fod yn ceisio cydbwysu rhinweddau awdurdodau lleol yn ymgynghori â nifer fawr o bobl â'r angen i osgoi gwneud y broses mor feichus a chostus i'r awdurdodau fel ei bod yn dod yn anymarferol. Yn sicr, os oes unrhyw un sydd angen eu hargyhoeddi am ddyfodol un neu fwy o ysgolion a'u lle mewn cynlluniau strategol Cymraeg mewn addysg awdurdod lleol mewn ardal benodol, y rhieni neu ofalwyr y plant sy'n eu mynychu, neu sy'n debygol o'u mynychu, yw'r rheini. Ni fydd pob rhiant yn y categori hwnnw yn cymryd rhan yn y broses beth bynnag, felly dylai defnyddio cost fel ffordd o eithrio rhanddeiliaid allweddol yn y cynlluniau hyn fod yn achos o anesmwythd difrifol i'r Cynulliad. O'm cof, aeth y gwelliant hwn i bleidlais fwrw yn y pwyllgor, felly, gobeithio y bydd y Siambr yn ei ystyried yn ofalus.

Leighton Andrews Roedd rhoi'r cynlluniau strategol Cymraeg mewn addysg ar sail statudol yn ymrwymiad ym maniffesto fy mhlaid. Rwy'n falch ein bod yn gweithredu'r cynigion hyn yn y Bil hwn i barhau ein cefnogaeth, fel plaid, i addysg cyfrwng

we have done over many decades.

Our amendment 42 requires local authorities that undertake any assessment of demand for Welsh-medium education among parents to take the results of that assessment into account when they next prepare or revise their Welsh in education strategic plans. The amendment makes explicit the necessity for local authorities to plan responses to identify demand for Welsh-medium education. It will also ensure that local authorities set out those actions in their Welsh in education strategic plans. This amendment ensures that local authorities use the planning mechanism of the Welsh in education strategic plans to outline and action their future response to demand for Welsh-medium education demonstrated in parental surveys.

Amendment 43 ensures that Welsh Ministers must consult with a local authority before modifying the draft Welsh in education strategic plan or before substituting that authority's plan with their own. Although this would occur as part of the iterative process of approving these plans, the amendment responds to concerns raised about making this interaction explicit in the Bill.

Turning to the non-Government amendments, amendment 1 requires local authorities to carry out an assessment of the demand for Welsh-medium education among parents so as to reasonably meet that demand as assessed under section 87 of the Bill. In essence, the amendment seeks to place an obligation on local authorities to meet the demands among parents for Welsh-medium education where they have been required to carry out an assessment of that demand. I do not consider that is necessary, because section 85(6) of the Bill already places a duty on local authorities to take all reasonable steps to implement their Welsh in education strategic plans. As a consequence, under the Government's amendment 42, if passed, local authorities will be obliged to take account of the results of any assessment when next preparing or revising their Welsh in

Cymraeg, fel yr ydym wedi ei wneud dros sawl degawd.

Mae ein gwelliant 42 yn mynnu bod awdurdodau lleol sy'n cynnal unrhyw asesiad o'r galw am addysg cyfrwng Cymraeg ymysg rhieni yn ystyried canlyniadau'r asesiad hwnnw y tro nesaf y byddant yn paratoi neu adolygu eu cynlluniau strategol Cymraeg mewn addysg. Mae'r gwelliant yn gwneud yr angen yn glir i awdurdodau lleol gynllunio ymatebion i nodi'r galw am addysg cyfrwng Cymraeg. Bydd hefyd yn sicrhau bod awdurdodau lleol yn nodi'r camau hynny yn eu cynlluniau strategol Cymraeg mewn addysg. Mae'r gwelliant hwn yn sicrhau bod awdurdodau lleol yn defnyddio mecanwaith cynlluniau strategol Cymraeg mewn addysg i amlinellu a gweithredu eu hymateb yn y dyfodol i'r galw am addysg cyfrwng Cymraeg a ddangosir mewn arolygon rhieni.

Mae gwelliant 43 yn sicrhau bod rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori ag awdurdod lleol cyn addasu'r cynllun strategol drafft Cymraeg mewn addysg neu cyn amnewid cynllun yr awdurdod hwnnw am eu cynllun eu hunain. Er y byddai hyn yn digwydd fel rhan o broses ailadroddol o gymeradwyo'r cynlluniau hyn, mae'r gwelliant yn ymateb i bryderon a godwyd am wneud y rhyngweithio hwn yn benodol yn y Bil.

Gan droi at y gwelliannau anllywodraethol, mae gwelliant 1 yn mynnu bod awdurdodau lleol yn cynnal asesiad o'r galw am addysg cyfrwng Cymraeg ymysg rhieni er mwyn ateb y galw hwnnw yn rhesymol fel yr aseswyd o dan adran 87 y Bil. Yn ei hanfod, mae'r gwelliant hwn yw gosod dyletswydd ar awdurdodau lleol i ateb y galw ymhlith rhieni am addysg cyfrwng Cymraeg lle mae wedi bod yn ofynnol iddynt gynnal asesiad o'r galw hwnnw. Nid wyf yn ystyried bod hynny'n angenrheidiol, oherwydd bod adran 85 (6) y Bil eisoes yn rhoi dyletswydd ar awdurdodau lleol i gymryd pob cam rhesymol i weithredu eu Cynlluniau strategol Cymraeg mewn addysg. O ganlyniad, o dan welliant 42 y Llywodraeth, os caiff ei gymeradwyo, bydd yn rhaid i awdurdodau lleol ystyried canlyniadau unrhyw asesiad y tro nesaf y byddant yn paratoi neu adolygu eu

education strategic plans. In short, the Bill already requires local authorities to take account of the demand when preparing or revising the plan and to take all reasonable steps to implement it. Therefore, I believe that the Bill already achieves what non-Government amendment 1 is seeking to do, and it is, therefore, unnecessary.

The Welsh in education strategic plan is not simply about meeting the demand for Welsh-medium education. The plans are wider than that and they also address the way that Welsh-medium education is provided and how to improve its quality. We also think that there is a weakness in this amendment, in that it does not require the authority's response to the assessment of demand to be set out in its Welsh in education strategic plan. This detracts from the purpose of the Bill with regard to establishing Welsh in education strategic plans as the statutory means of planning for Welsh-medium education. In view of those comments, I ask the Plaid Cymru spokesperson to consider withdrawing his amendment.

Non-Government amendment 77 requires local authorities to consult with parents, children or young persons attending schools to which the plan relates or who might reasonably wish to attend those schools. It should be borne in mind that Welsh in education strategic plans relate to all schools within a local authority's area. Therefore, the total effect of this amendment is that it would require the local authority to consult with all persons with children in the authority's area together with those parents outside its area who may want to attend the schools affected by the plan at some point in the future. This amendment would capture a vast number of people and would impose a significant logistical and financial burden on local authorities, which I believe is disproportionate. Notwithstanding that, as a result of this Bill, parents will have a considerable role to play in shaping Welsh-medium education in the future, not least because of the provisions in relation to assessing demand. The current drafting requires authorities to consult with headteachers and governing bodies, and parents should have the opportunity to feed into that process. While I understand the

cynlluniau strategol Cymraeg mewn addysg. Yn fyr, mae'r Bil eisoes yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ystyried y galw wrth baratoi neu adolygu'r cynllun ac i gymryd pob cam rhesymol i'w weithredu. Felly, credaf fod y Bil eisoes yn cyflawni'r hyn y mae gwelliant anllywodraethol 1 yn ceisio ei wneud, ac mae, felly, yn ddiangen.

Nid yw'r cynllun strategol Cymraeg mewn addysg yn ymwneud â bodloni'r galw am addysg cyfrwng Cymraeg yn unig. Mae'r cynlluniau yn ehangach na hynny ac maent hefyd yn mynd i'r afael â'r ffordd y mae addysg cyfrwng Cymraeg yn cael ei darparu a sut i wella ei hansawdd. Rydym hefyd yn credu bod gwendid yn y gwelliant hwn, gan nad oes angen nodi ymateb yr awdurdod i'r asesiad o'r galw yn ei gynllun strategol Cymraeg mewn addysg. Mae hyn yn tynnu oddi wrth ddiben y Bil mewn perthynas â sefydlu cynlluniau strategol Cymraeg mewn addysg fel y dull statudol o gynllunio ar gyfer addysg cyfrwng Cymraeg. O ystyried y sylwadau hynny, gofynnaf i lefarydd Plaid Cymru i ystyried tynnu ei welliant yn ôl.

Mae gwelliant anllywodraethol 77 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ymgynghori â rhieni, plant neu bobl ifanc sy'n mynychu ysgolion y mae'r cynllun yn ymwneud â nhw neu y gallent yn rhesymol ddymuno mynychu'r ysgolion hynny. Dylid cadw mewn cof fod y Cynlluniau strategol Cymraeg mewn addysg yn berthnasol i holl ysgolion o fewn ardal awdurdod lleol. Felly, holl effaith y gwelliant hwn yw y byddai'n ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod lleol ymgynghori â phawb sydd â phlant yn ardal yr awdurdod ynghyd â'r rhieni hynny y tu allan i'w ardal a allent fod eisiau mynd i'r ysgolion a effeithir gan y cynllun ar ryw adeg yn y dyfodol. Byddai'r gwelliant hwn yn dal nifer helaeth o bobl, a byddai'n rhoi baich sylweddol logistaidd ac ariannol ar awdurdodau lleol, yr wyf yn credu sy'n anghymesur. Er gwaethaf hynny, o ganlyniad i'r Bil hwn, bydd gan rieni rôl sylweddol i'w chwarae wrth lunio addysg cyfrwng Cymraeg yn y dyfodol, yn rhannol oherwydd y darpariaethau mewn perthynas ag asesu galw. Mae'r gwaith drafftio presennol yn mynnu bod awdurdodau yn ymgynghori â phenaethiaid a chyrff llywodraethol, a dylai rhieni gael y cyfle i gyfrannu at y broses

concern behind the amendment, I need to balance the wish to consult with a large number of people with not making the process too burdensome for local authorities, as I have outlined. I am satisfied that the current provisions allow Welsh Ministers to make regulations that will ensure that all relevant stakeholders are consulted in an appropriate way. Therefore, I ask Members to support amendments 42 and 43 and to resist amendments 1 and 77.

The Presiding Officer: I call on Simon Thomas to reply to the debate.

Simon Thomas: Yn fyr iawn, rwyf am ddiolch i'r Gweinidog am ymateb yn weddol bositif i'r rhan hon o'r drafodaeth ac am gyflwyno gwelliannau sydd, yr wyf yn derbyn, yn gam sylweddol i ateb y pryderon a godwyd yn y pwyllgor. Ynghylch gwelliant 77, rwy'n meddwl bod rhinwedd yn yr hyn y mae'r Ceidwadwyr yn ei gynnig.

Wrth ateb ar ein gwelliant 1 ni, roedd y Gweinidog—os cofiaf yn iawn—yn defnyddio dadl ychydig yn wahanol heddiw i'r hyn yr oedd wedi ei ddefnyddio yn y pwyllgor. Heddiw, dywedodd fod adran 85(6) yn ateb y consyrn sydd gen i, achos mae'r adran honno o'r Bil yn dweud bod yn rhaid i awdurdod lleol gymryd pob cam rhesymol i weithredu ei gynllun strategol Cymraeg mewn addysg. Rwy'n derbyn y pwynt hwnnw ac yn ei gefnogi. Fodd bynnag, mae fy ngwelliant i yn ymwneud â sut mae'r cynllun strategol Cymraeg mewn addysg yn cael ei lunio yn y lle cyntaf. Nid trio dweud ydw i yng ngwelliant 1 y dylid cymryd camau rhesymol i weithredu'r cynllun, ond y dylid sicrhau bod camau rhesymol yn cael eu cymryd wrth lunio'r cynllun er mwyn sicrhau bod hwnnw'n ateb y galw sydd eisoes wedi'i fesur. Felly, mae peth gwahaniaeth rhwng dadl y Gweinidog a'm dadl i, ac rwy'n credu bod y gwahaniaeth hwnnw'n un eithaf pwysig. Rwy'n dal i gredu bod fy ngwelliant i yn cryfhau'r Bil cymaint ag sy'n bosibl ei wneud a'i fod yn ateb rhai o'r pryderon a godwyd yn y pwyllgor, ac felly rwy'n dymuno bod *Plenary* a'r Cynulliad cyfan yn cael pleidleisio ar welliant 1.

The Presiding Officer: If amendment 1 is

honno. Er fy mod yn deall y pryder tu ôl i'r gwelliant, mae angen i mi gydbwyso'r dymuniad i ymgynghori gyda nifer fawr o bobl â pheidio â gwneud y broses yn rhy feichus i awdurdodau lleol, fel yr wyf wedi'i amlinellu. Rwy'n fodlon bod y darpariaethau presennol yn caniatáu i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau a fydd yn sicrhau yr ymgynghorir â'r holl randdeiliaid perthnasol mewn ffordd briodol. Felly, gofynnaf i Aelodau gefnogi gwelliannau 42 a 43 a gwrthod gwelliannau 1 a 77.

Y Llywydd: Galwaf ar Simon Thomas i ymateb i'r ddadl.

Simon Thomas: Briefly, I thank the Minister for responding relatively positive to this part of the debate and I thank him for tabling amendments that, I accept, do go a long way to respond to the concerns raised in committee. On amendment 77, there is some merit in what the Conservatives are proposing.

In responding on our amendment 1, the Minister, if I remember rightly, was using a slightly different argument today to the argument that he used in committee. Today, he said that section 85(6) meets the concern that I have, because that section of the Bill states that a local authority will have to take all reasonable steps to implement its Welsh in education strategic plan. I accept that point and I support that. However, my amendment 1 relates to how the Welsh in education strategic plan is formulated in the first place. I am not trying to say in amendment 1 that reasonable steps should be taken to implement the plan, but that reasonable steps should be taken when formulating the plan to ensure that it meets the demand that has already been assessed. Therefore, there is a little difference between the Minister's point and my point, and I think that that difference is quite important. I still think that my amendment would strengthen the Bill as much as possible and meet some of the concerns raised in committee; therefore, I wish for Plenary and the whole Assembly to have an opportunity to vote on amendment 1.

Y Llywydd: Os derbynnir gwelliant 1, bydd

agreed, amendment 42 will fall. The question is that amendment 1 be agreed to. Does any Member object? I see that there is an objection. Therefore, we will move to an electronic vote.

gwelliant 42 yn methu. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 1. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiad. Felly, byddwn yn symud i bleidlais electronig.

Gwelliant 1: O blaid 28, Ymatal 0, Yn erbyn 28.

Amendment 1: For 28, Abstain 0, Against 28.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Jocelyn
Davies, Paul
Davies, Suzy
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Gruffydd, Llyr Huws
Isherwood, Mark
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Millar, Darren
Parrott, Eluned
Powell, William
Ramsay, Nick
Roberts, Aled
Sandbach, Antoinette
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Price, Gwyn R.
Rathbone, Jenny
Rees, David
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Watson, Joyce

Gan fod nifer y pleidleisiau yn gyfartal, defnyddiodd y Llywydd ei phleidlais fwrw yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 6.20(ii)

As there was an equality of votes, the Presiding Officer used her casting vote in accordance with Standing Order No. 6.20(ii)

Gwrthodwyd gwelliant 1.

Amendment 1 not agreed.

The Presiding Officer: I invite Angela Burns to move amendment 77.

Y Llywydd: Gwahoddaf Angela Burns i gynnig gwelliant 77.

Angela Burns: I move amendment 77 in my name.

Angela Burns: Cynigiau welliant 77 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 77 be agreed to. Does any Member object? I see that there is an objection. Therefore, we will move to an electronic vote.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 77. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiad. Felly, byddwn yn symud i bleidlais electronig.

*Gwelliant 77: O blaid 28, Ymatal 0, Yn erbyn 28.
Amendment 77: For 28, Abstain 0, Against 28.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Jocelyn
Davies, Paul
Davies, Suzy
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Gruffydd, Llyr Huws
Isherwood, Mark
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Millar, Darren
Parrott, Eluned
Powell, William
Ramsay, Nick
Roberts, Aled
Sandbach, Antoinette
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Price, Gwyn R.
Rathbone, Jenny
Rees, David
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Watson, Joyce

Gan fod nifer y pleidleisiau yn gyfartal, defnyddiodd y Llywydd ei phleidlais fwrw yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 6.20(ii)

As there was an equality of votes, the Presiding Officer used her casting vote in accordance with Standing Order No. 6.20(ii)

*Gwrthodwyd gwelliant 77.
Amendment 77 not agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 42.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 42.

Leighton Andrews: I move amendment 42 in my name.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 42 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 42 be agreed to. Does any Member object? I see that there is no objection. Therefore, amendment 42 is agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 42. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes gwrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 42 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 42.
Amendment 42 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 43.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 43.

Leighton Andrews: Cynigiaf welliant 43 yn fy enw i.

Leighton Andrews: I move amendment 43 in my name.

The Presiding Officer: The question is that amendment 43 be agreed to. Does any Member object? I see that there is no objection. Therefore, amendment 43 is agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 43. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes gwrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 43 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 43.
Amendment 43 agreed.*

Grŵp 11: Brecwast am Ddim mewn Ysgolion (Gwelliannau 78 a 79) Group 11: Free School Breakfasts (Amendments 78 and 79)

The Presiding Officer: The lead amendment in this group is amendment 78. I call on Angela Burns to move amendment 78 and to speak to it and the other amendment in the group.

Y Llywydd: Y prif welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 78. Rwy'n galw ar Angela Burns i gynnig gwelliant 78 ac i siarad amdano a'r gwelliant arall yn y grŵp.

Angela Burns: I move amendment 78 in my name.

Angela Burns: Cynigiaf welliant 78 yn fy enw i.

I also wish to speak to amendment 79. With regard to amendment 78, the Welsh Conservatives do not believe that local authorities should have to provide schoolchildren who are not eligible to receive free school lunches with free school breakfasts should they not wish to do so. This amendment protects that stance within this Bill while ensuring that schools offer free breakfasts to those children who are in receipt of free school lunches. We believe that it is financially indefensible that top-rate taxpayers do not have to pay for school breakfasts, but the Minister stated at Stage 2 that he remains committed to the universality of the scheme. *[Interruption.]*

Rwyf hefyd am siarad am welliant 79. O ran gwelliant 78, nid yw'r Ceidwadwyr Cymreig yn credu y dylai awdurdodau lleol ddarparu brecwast ysgol am ddim i blant ysgol nad ydynt yn gymwys i gael cinio ysgol am ddim os nad ydynt yn dymuno gwneud hynny. Mae'r gwelliant hwn yn amddiffyn y safbwynt hwnnw o fewn y Bil hwn yn ogystal ag yn sicrhau bod ysgolion yn cynnig brecwast am ddim i'r plant hynny sy'n derbyn cinio ysgol am ddim. Rydym yn credu nad oes modd, yn ariannol, amddiffyn y ffaith nad yw trethdalwyr cyfradd uchaf yn gorfod talu am frecwast ysgol, ond dywedodd y Gweinidog yng Nghyfnod 2 ei fod yn dal wedi ymrwymo i gyffredinolrwydd y cynllun. *[Torri ar draws.]*

The Presiding Officer: Order.

Y Llywydd: Trefn.

Angela Burns: Thank you, Presiding Officer, because when we discussed this at Stage 2, I must say that there was more heat than light on this subject. It was akin to standing in the middle of the bear pit and having the courage to wave a little red flag at

Angela Burns: Diolch, Lywydd, oherwydd pan fuom yn trafod hwn yng Nghyfnod 2, rhaid i mi ddweud bod mwy o wres nag o oleuni ar y pwnc hwn. Roedd yn debyg i sefyll yng nghanol y pydew eirth a bod yn ddigon dewr i chwifio baner goch fach at y

the proceeding bulls as they came to charge down on it. Let me be absolutely crystal clear on this: if you have a vulnerable child who comes from a poor family, a deprived family, a family that is so dysfunctional that that child's parents will not, cannot, or do not wish to aid that child, then a free school breakfast is an incredibly good policy.

Now that the Minister has got over his minor heart attack—as I think that this is the second time that I have said that this is a good policy in only a few weeks—and as my colleague Darren Millar gets over his heart attack, I want to start talking about why we believe this amendment should go through. We are in very straitened times. I know that, in various conversations we have had here, we have discussed the fact that not enough of our vulnerable children are taking part in the free school lunch scheme; that not enough of them have been registered for it. We will need to get more of those children on the free school lunch scheme and we will need to fund it.

How will we fund it? Free school breakfasts already cost us £11 million. I cannot, in all conscience, say to you—and I have two children of primary school age who I drop off to the free school breakfast whenever I need childcare—that I should not pay £1 in order to enable me to go to work. Not every parent who sends their child to a free school breakfast club is doing it because they need that social care provision. A great number of parents use it as means of enabling them to undertake their work commitments. I do not have a quarrel with that. After all, it is easier to get hold of a decent school to provide that than it is to get hold of childcare providers at 7.30 a.m. or 8 a.m., and you know that the children are in a safe and secure environment. So, why not pay a very small contribution?

6.15 p.m.

I would like to skip through some of the negative points that were lobbed at me when

teirw wrth iddynt ruthro i lawr arno. Gadewch i mi fod yn hollol glir ar hyn: os oes gennyh blentyn sy'n agored i niwed sy'n dod o deulu tlawd, teulu difreintiedig, teulu sydd mor gamweithredol na fydd neu na all rhieni'r plentyn hwnnw gynorthwyo'r plentyn, neu nad ydynt yn dymuno gwneud, yna mae brecwast ysgol am ddim yn bolisi hynod o dda.

Nawr bod y Gweinidog wedi dod dros y trawiad bychan ar ei galon—gan fy mod yn meddwl mai dyma'r ail waith i mi ddweud bod hwn yn bolisi da mewn dim ond ychydig wythnosau—ac wrth i fy nghydweithiwr Darren Millar ddod dros ei drawiad ef ar y galon, rwy'n awyddus i ddechrau siarad ynghylch pam yr ydym yn credu y dylai'r gwelliant hwn fynd drwyddo. Rydym yn byw mewn cyfnod hynod enbyd. Gwn, mewn sgysiau amrywiol a gawsom yma, ein bod wedi trafod y ffaith nad oedd digon o'n plant sy'n agored i niwed yn cymryd rhan yn y cynllun cinio ysgol am ddim; nad oes digon ohonynt wedi cael eu cofrestru ar ei gyfer. Bydd angen i ni gael mwy o'r plant hynny ar y cynllun cinio ysgol am ddim a bydd angen i ni ei ariannu.

Sut fyddwn ni'n ariannu hyn? Mae brecwastau ysgol am ddim eisoes yn costio £11 miliwn. Ni allaf, mewn difrif calon, ddweud wrthyh chi—ac mae gennyf ddau o blant o oedran ysgol gynradd yr wyf yn eu gollwng i gael brecwast ysgol am ddim pryd bynnag y byddaf angen gofal plant—na ddylwn dalu £1 er mwyn fy ngalluogi i fynd i weithio. Nid yw pob rhiant sy'n anfon eu plentyn i glwb brecwast am ddim ysgol yn ei wneud oherwydd eu bod angen y ddarpariaeth gofal cymdeithasol. Mae nifer fawr o rieni'n ei ddefnyddio fel dull o'u galluogi i gyflawni eu hymrwymadau gwaith. Nid oes gennyf ddadl â hynny. Wedi'r cyfan, mae'n haws i gael gafael ar ysgol weddus i ddarparu hynny nag yw hi i gael gafael ar ddarparwyr gofal plant am 7.30 a.m. neu 8 a.m., ac rydych yn gwybod bod y plant mewn amgylchedd diogel a sicr. Felly, beth am dalu cyfraniad bach iawn?

Hoffwn i neidio drwy rai o'r pwyntiau negyddol a daflwyd ataf pan fuom ni'n trafod

we discussed this at Stage 2. It was said that free school breakfasts for only some stigmatises. How does it stigmatise a child any more or any less than a free school lunch? As Aled Roberts clearly said in the Stage 2 debate, most councils have ways of making the whole process of paying for your lunch invisible to an external person. Healthy—[*Interruption.*]

The Presiding Officer: Order. We have quite a way to go yet. Please try to keep things concise.

Angela Burns: I absolutely took on board the point about healthy eating. However, again, if you are legislating on what you want or are issuing guidance to councils on what they should be doing with regard to free school lunches, then you can do the same with free school breakfasts. Somebody raised the issue of all meals being free. That is a different debate and one worth having at some point. However, at the end of the day, we have to look at finances and at targeting our very small sums of money at the children who need that breakfast the most. We need to get more of the children who need free school breakfasts into that scheme and ensure that we have the money to carry that out.

With regard to amendment 79, this amendment will ensure that local authorities have the power, should they wish to use it, to charge for breakfast those pupils who are not eligible for free school lunches under section 512ZB of the Education Act 1996.

Before I close, because this is something that tends to be misconstrued, let me be very clear that this is a good policy for some areas and some children—there are a couple of schools in my constituency where free school breakfasts have had an enormous and positive impact on the children who go to those schools. However, there is no point in having universality of benefits. If people can afford to pay—I am not saying at which level that should be set; that is something for the Government—then we should have the right within this to enable local authorities to adhere to that.

hyn yng Nghyfnod 2. Dywedwyd bod brecwast ysgol am ddim i rai yn unig ddim ond yn creu stigma. Sut mae'n dwyn gwarth ar y plentyn yn fwy neu'n llai na chinio ysgol am ddim? Fel y dywedodd Aled Roberts yn glir yn y ddatl Cyfnod 2, mae gan y rhan fwyaf o gynghorau ffyrdd o wneud y broses gyfan o dalu am eich cinio yn anweledig i berson allanol. Mae—[*Torri ar draws.*]

Y Llywydd: Trefn. Mae gennym dipyn o ffordd i fynd eto. Os gwelwch yn dda ceisiwch gadw pethau'n gryno.

Angela Burns: Rwy'n derbyn y pwynt yn llwyr am fwyta'n iach. Fodd bynnag, eto, os ydych yn deddfu ar yr hyn yr ydych ei eisiau neu yn cyhoeddi canllawiau i gynghorau ar yr hyn y dylent ei wneud mewn perthynas â chinio ysgol am ddim, yna gallwch wneud yr un peth â brecwast ysgol am ddim. Cododd rhywun y mater bod yr holl brydau bwyd yn rhad ac am ddim. Mae hynny'n ddatl wahanol ac un sydd werth ei chael ar ryw bwynt. Fodd bynnag, yn y diwedd, mae'n rhaid i ni edrych ar gyllid ac ar dargedu ein symiau bach iawn o arian at y plant sydd fwyaf angen y brecwast. Mae angen i ni gael mwy o blant sydd angen brecwast ysgol am ddim i mewn i'r cynllun a sicrhau bod gennym yr arian i wneud hynny.

O ran gwelliant 79, bydd y gwelliant hwn yn sicrhau bod gan awdurdodau lleol y pŵer, pe byddent yn dymuno ei ddefnyddio, i godi tâl am frechwast ar y disgyblion hynny nad ydynt yn gymwys i gael cinio ysgol am ddim o dan adran 512ZB o Ddeddf Addysg 1996.

Cyn i mi orffen, gan fod hyn yn rhywbeth sy'n tueddu i gael ei gamddehongli, gadewch i mi fod yn glir iawn fod hwn yn bolisi da ar gyfer rhai ardaloedd a rhai plant—mae cwpl o ysgolion yn fy etholaeth i lle mae brecwast ysgol am ddim wedi cael effaith enfawr a chadarnhaol ar y plant sy'n mynd i'r ysgolion hynny. Fodd bynnag, nid oes unrhyw bwynt mewn cael cyffredinolrwydd o ran buddion. Os gall pobl fforddio talu—nid wyf yn dweud ar ba lefel y dylid eu gosod, rhywbeth i'r Llywodraeth yw hynny—yna dylem gael yr hawl o fewn hyn i alluogi awdurdodau lleol i gadw at hynny.

Suzy Davies: I am conscious of the time, so I will keep this short. I want to reiterate two points. The first is that there is no difference between school breakfasts and school lunches in terms of their nutritional value and their importance for children during the course of the day. Secondly, I want to address the issue of stigma briefly, as there was some consternation in this Chamber when Angela was making her remarks. If it is true, as certain Members on this side of the Chamber have said, that there are still local authorities and schools that have not addressed the issue of stigma or of disguising those who pay and those who do not, would that not be a better thing to have in this Bill than the matters we already have in relation to school breakfasts? Would it not be the place to ensure that local authorities, as part of their strategic plans on education, are obliged to deal with this issue? What I hear from the Members over here is that authorities are not doing that at the moment, and that is a source of shame to all of us in this Assembly.

Leighton Andrews: I want to start on a consensual note and congratulate the Conservative education spokesperson, because in the committee stage she described free breakfasts as ‘an incredibly important initiative’. Of course, she is right. I hope that she has explained that initiative in full to her colleague, the Member for Clwyd West, who is the health spokesperson for the Conservative party and who, in this Chamber in the past, has decried the free breakfasts scheme on a regular basis. She has been clever in this amendment because she has found a way of uniting her party. She wanted to get her support for free breakfasts on the record, but she had to do that in a way that would still get her colleague, the Member for Clwyd West, to vote for her amendment. Therefore, she is focusing on the issue of universality. Our programme for government clearly sets out our commitment to continue the universal benefit of free school breakfasts. Tackling the link between poverty and poor attainment remains a priority of the Welsh Government, and it is imperative that we continue to tackle the root causes of child poverty and inequality.

Suzy Davies: Rwyf yn ymwybodol o'r amser, felly byddaf yn gryno. Rwyf am ailadrodd dau bwynt. Y cyntaf yw nad oes unrhyw wahaniaeth rhwng brecwast ysgol a chinio ysgol o ran eu gwerth maethol a'u pwysigrwydd i blant yn ystod y dydd. Yn ail, rwyf am fynd i'r afael â'r mater o stigma yn fyr, gan fod peth pryder yn y Siambr hon pan oedd Angela yn gwneud ei sylwadau. Os yw'n wir, fel y mae Aelodau penodol ar yr ochr hon i'r Siambr wedi dweud, bod awdurdodau lleol ac ysgolion yn dal i fod, nad ydynt wedi mynd i'r afael â'r mater o stigma neu guddio rhai sy'n talu a'r rhai nad ydynt, oni fyddai hynny'n beth gwell i'w gael yn y Bil hwn na'r materion sydd gennym yn barod mewn perthynas â brecwast mewn ysgolion? Onid yma fyddai'r lle i sicrhau bod awdurdodau lleol, fel rhan o'u cynlluniau strategol ar addysg, yn cael eu gorfodi i ddelio â'r mater hwn? Yr hyn a glywaf gan yr Aelodau acw yw nad yw awdurdodau yn gwneud hynny ar hyn o bryd, a bod hynny'n ffynhonnell cywilydd i bob un ohonom yn y Cynulliad hwn.

Leighton Andrews: Rwyf am ddechrau ar nodyn cydsyniol a llongyfarch llefarydd addysg y Ceidwadwyr, oherwydd yn y cam pwyllgor disgrifiodd frecwast am ddim fel ‘menter hynod bwysig’. Wrth gwrs, mae hi'n gywir. Gobeithio ei bod wedi esbonio'r fenter honno yn llawn i'w chydweithiwr, yr Aelod dros Orllewin Clwyd, sydd yn llefarydd iechyd i'r blaid Geidwadol ac sydd, yn y Siambr hon yn y gorffennol, wedi difrio'r cynllun brecwast am ddim yn rheolaidd. Mae hi wedi bod yn glyfar yn y gwelliant hwn oherwydd ei bod wedi dod o hyd i ffordd o uno ei phlaid. Roedd hi'n awyddus i gael ei chefnogaeth i frecwast am ddim ar y cofnod, ond roedd yn rhaid iddi wneud hynny mewn ffordd a fyddai'n dal i gael ei chydweithiwr, yr Aelod dros Orllewin Clwyd, i bleidleisio dros ei gwelliant. Felly, mae'n canolbwyntio ar y mater o gyffredinolrwydd. Mae ein rhaglen ar gyfer llywodraeth yn nodi'n glir ein hymrwymiad i barhau â budd cyffredinol y brecwastau ysgol am ddim. Mae mynd i'r afael â'r cysylltiad rhwng tloedi a chyrhaeddiad gwael yn parhau i fod yn flaenoriaeth i Lywodraeth Cymru, ac mae'n hanfodol ein bod yn parhau i fynd i'r afael â

gwir achos tlodi ac anghydraddoldeb plant.

Over a third of children in Wales are overweight or obese. The breakfast initiative is one of the strategies aimed at reducing health inequalities brought about by poor diet. This universal provision has been running successfully for more than six years and is well established. Therefore, we do not seek to reduce that provision in any way.

Mae dros draean o blant yng Nghymru dros eu pwysau neu'n ordew. Mae'r fenter brecwast yn un o'r strategaethau sy'n ceisio lleihau anghydraddoldebau iechyd ddaw yn sgil diet gwael. Mae'r ddarpariaeth gyffredinol wedi bod yn rhedeg yn llwyddiannus am fwy na chwe blynedd ac wedi'i sefydlu'n dda. Felly, nid ydym yn ceisio lleihau'r ddarpariaeth honno mewn unrhyw fodd.

Members will be interested in hearing that Wales is yet again leading the way. Blackpool Council is now piloting free breakfasts for primary school pupils, and apparently Boris Johnson has launched an initiative to provide free breakfasts to around 5,000 children in 50 schools. So, where Welsh Labour is leading, even some Conservatives are prepared to follow.

Bydd gan Aelodau ddiddordeb mewn clywed bod Cymru unwaith eto yn arwain y ffordd. Mae Cyngor Blackpool yn awr yn treialu brecwast am ddim i ddisgyblion ysgolion cynradd, ac i bob golwg mae Boris Johnson wedi lansio menter i ddarparu brecwast am ddim i oddeutu 5,000 o blant mewn 50 o ysgolion. Felly, lle mae Llafur Cymru yn arwain, mae hyd yn oed rhai Ceidwadwyr yn barod i ddilyn.

The Conservative education spokesperson dressed this up as an issue of living in straitened financial times. It is absolutely true: the policies of the UK Conservative-led Government are wrecking the economy. They killed off Comet and they have killed off Jessops, and now it appears that they have killed off HMV as well. We will not take lectures from them on the economy, but we will prioritise young people through free school breakfasts.

Mae llefarydd addysg y Ceidwadwyr wedi trin hwn fel mater o fyw mewn cyfnod ariannol enbyd. Mae'n gwbl wir: mae'r polisïau Llywodraeth y DU dan arweiniad y Ceidwadwyr yn dinistrio'r economi. Maent wedi lladd Comet ac maent wedi lladd Jessops, ac yn awr mae'n ymddangos eu bod wedi lladd HMV yn ogystal. Ni fyddwn yn cymryd pregethau ganddynt ar yr economi, ond byddwn yn blaenoriaethu pobl ifanc drwy frecwastau ysgol am ddim.

The Presiding Officer: I call Angela Burns to reply. *[Interruption.]* Order, please.

Y Llywydd: Galwaf ar Angela Burns i ymateb. *[Torri ar draws.]* Trefn, os gwelwch yn dda.

Angela Burns: I congratulate the First Minister in waiting—he managed to get in a slam at the UK Government when we are debating a significant piece of legislation for the people of Wales. I find that quite extraordinary. I will skip over that little piece of nonsense.

Angela Burns: Hoffwn longyfarch y Prif Weinidog preswyl—llwyddodd i gael ergyd at Lywodraeth y DU pan ydym yn trafod darn sylweddol o ddeddfwriaeth ar gyfer pobl Cymru. Rwy'n meddwl bod hynny'n eithaf rhyfeddol. Byddaf yn neidio dros y darn bach hwnna o ddwli.

The other point that I would like to make, because I fear that my poor colleague, Darren Millar, has taken some stick this afternoon, is that, unlike the Government and Welsh Labour, we are prepared to review the

Y pwynt arall yr hoffwn ei wneud, oherwydd ofnaf fod fy nghydweithiwr druan, Darren Millar, wedi bod dan y lach braidd y prynhawn yma, yw, yn wahanol i'r Blaid Lafur a Llywodraeth Cymru, ein bod yn

evidence and change our minds. I know that this will come as an absolute shocker, but this is about responsible policy-making, responsible Government and responsibility to the people who elect you. The evidence on the efficiency of free school breakfasts for some children who are not given that support at home is overwhelming and very positive. So, it is absolutely right that we support that. However, unlike those on your benches, we will not be wedded to a particular dogma. We have said that this is something worth looking at. We accept it and we want it to happen for those children who are vulnerable, but we do not believe in the blanket universality of a benefit.

A comment was made during Stage 2 by another Member that perhaps it was not the time or place for a philosophical debate on the universality of provision. While I agree, Mr Thomas, you can only do it a step at a time, and we have an important Bill before us today that seeks to put forward a way of re-energising various aspects of our education system in Wales. One part of the Bill deals with free school breakfasts, and the Conservatives have clearly said that we support the principle of that and that we can see its benefit for vulnerable children. However, we absolutely do not see the point of wasting that money on those who can afford it, especially in these current economic times, which are predicted, no matter what colour of UK Government there is, to go on for a significant number of years. I would much rather take the £1 that I and every one of us in this Chamber, probably, can afford, and give it to a child who cannot afford it and get them onto the free school breakfast scheme. Therefore, I ask Members to consider supporting these amendments.

The Presiding Officer: If amendment 78 is not agreed, amendment 79 falls. The question is that amendment 78 be agreed to. Does any Member object? I see that there is objection. We will therefore proceed to a vote.

barod i adolygu'r dystiolaeth a newid ein meddyliau. Gwn y bydd hyn yn ysgytwad llwyr, ond mae hyn yn ymwneud â llunio polisiau cyfrifol, Llywodraeth gyfrifol a chyfrifoldeb i'r bobl sy'n eich ethol. Mae'r dystiolaeth ar effeithlonrwydd brechwast ysgol am ddim i rai plant nad ydynt yn cael y gefnogaeth honno yn y cartref yn llethol ac yn gadarnhaol iawn. Felly, mae'n hollol iawn ein bod yn cefnogi hynny. Fodd bynnag, yn wahanol i'r rhai ar eich meinciau chi, ni fyddwn yn gaeth i ddogma benodol. Rydym wedi dweud bod hyn yn rhywbeth werth ei ystyried. Rydym yn ei dderbyn ac rydym am iddo ddigwydd i'r plant sy'n agored i niwed, ond nid ydym yn credu yng nghyffredinolrwydd cyffredinol buddion.

Gwnaed sylw yn ystod Cyfnod 2 gan Aelod arall nad dyma efallai oedd yr amser neu'r lleoliad ar gyfer dadl athronyddol ar gyffredinolrwydd y ddarpariaeth. Er fy mod yn cytuno, Mr Thomas, ni allwch ond ei wneud un cam ar y tro, ac mae gennym Fil pwysig ger ein bron heddiw sy'n ceisio cyflwyno ffordd o ail-nerthu'r amrywiol agweddau ar ein system addysg yng Nghymru. Mae un rhan o'r Bil yn ymdrin â brechwast ysgol am ddim, ac mae'r Ceidwadwyr wedi dweud yn glir ein bod yn cefnogi'r egwyddor honno ac y gallwn weld ei budd ar gyfer plant sy'n agored i niwed. Fodd bynnag, rydym yn bendant ddim yn gweld y pwynt o wastraffu'r arian hwnnw ar y rhai sy'n gallu ei fforddio, yn enwedig yn y cyfnod economaidd presennol, y rhagwelir, ni waeth beth yw lliw Llywodraeth y DU, fydd yn mynd ymlaen am nifer sylweddol o flynyddoedd. Byddai'n well gennyf gymryd y £1 yr wyf fi a phob un ohonom yn y Siambr hon, yn ôl pob tebyg, yn gallu ei fforddio, a'i rhoi i blentyn na all ei fforddio a'u cael ar y cynllun brechwast ysgol am ddim. Felly, gofynnaf i'r Aelodau ystyried cefnogi'r gwelliannau hyn.

Y Llywydd: Os nad chytunir ar welliant 78, mae gwelliant 79 yn methu. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 78. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiad. Felly, byddwn yn symud ymlaen i bleidlais.

*Gwelliant 78: O blaid 13, Ymatal 0, Yn erbyn 42.
Amendment 78: For 13, Abstain 0, Against 42.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Paul
Davies, Suzy
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Isherwood, Mark
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Sandbach, Antoinette

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Black, Peter
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Neagle, Lynne
Parrott, Eluned
Powell, William
Price, Gwyn R.
Rathbone, Jenny
Rees, David
Roberts, Aled
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

*Gwrthodwyd y gwelliant 79.
Amendment 78 not agreed.*

*Methodd gwelliant 79.
Amendment 79 fell.*

**Grŵp 12: Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (Gwelliant 60)
Group 12: United Nations Convention on the Rights of the Child (Amendment 60)**

The Presiding Officer: The lead and only amendment in this group is amendment 60 and I call on Aled Roberts to move and speak to the amendment.

Y Llywydd: Y prif welliant a'r unig welliant yn y grŵp hwn yw gwelliant 60 a galwaf ar Aled Roberts i gynnig y gwelliant a siarad amdano.

Aled Roberts: Cynigiau welliant 60 yn fy enw i a chydag enw Angela Burns yn ei gefnogi.

Mae gwelliant 60 yn adlewyrchu tystiolaeth a gawsom fel pwyllgor. Hefyd, o'n safbwynt ni fel grŵp, mae egwyddor bwysig yma.

Dywedodd y comisiynydd plant a nifer o dystion eraill fod hon yn fater o egwyddor iddynt hwy hefyd. Rwy'n cydnabod bod y Gweinidog wedi dweud bod hi'n bosibl cynnwys cydnabyddiaeth o'r confensiwn o fewn y memorandwm esboniadol, ond bydd hynny'n ond yn parhau tra ein bod yn trafod y Bil. Os ydym ni, fel Senedd, yn gweithredu yn ôl y confensiwn, mae'n bwysig ein bod yn dangos hynny ar wyneb y Bil. Roedd hyn yn fater a gafodd ei drafod yn y pwyllgor ac roedd barn yn y pwyllgor bod hyn yn fater pwysig o ran egwyddor, felly gofynnaf i Aelodau cefnogi'r gwelliant hwn heddiw.

The Presiding Officer: I call Suzy Davies.

Suzy Davies: I will not speak to this amendment, thank you, Llywydd.

Leighton Andrews: Welsh Ministers are already under a duty, as a result of the Rights of Children and Young Persons (Wales) Measure 2011, to act in accordance with section 1 of that Measure relating to the UNCRC. Therefore, we do not believe that this amendment is necessary. The duty came into force on 1 May last year and it requires Welsh Ministers to have due regard to the UNCRC in exercising our functions, including functions under this Act. The duty on Welsh Ministers does not have more effect because we say it twice. Indeed, because this amendment would say that Welsh Ministers must exercise their functions under this Act as if section 1 of the Rights of Children and Young Persons (Wales) Measure 2011 applied to them, when it already does, it might cast doubt, legally, on whether section 1 of that Measure would ordinarily have applied to Welsh Ministers in the first place. As a matter of good drafting, there is no benefit to restating legal principles

Aled Roberts: I move amendment 60 in my name and with the name of Angela Burns in support.

Amendment 60 reflects the evidence that we had as a committee. Also, from our point of view as a group, there is an important principle here.

The children's commissioner and a number of other witnesses said that this was a matter of principle for them too. I acknowledge that the Minister has said it is possible to include an acknowledgment of the convention within the explanatory memorandum, but that will only continue while we discuss the Bill. If we, as a Senedd, are acting in accordance with the convention, it is important that we show that on the face of the Bill. This was an issue that was discussed in committee and there was a view in the committee that this was an important matter in terms of principle, therefore I ask Members to support this amendment today.

Y Llywydd: Galwaf ar Suzy Davies.

Suzy Davies: Ni fyddaf yn siarad am y gwelliant hwn, diolch i chi, Lywydd.

Leighton Andrews: Mae Gweinidogion Cymru eisoes dan ddyletswydd, o ganlyniad i'r Mesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011, i weithredu yn unol ag adran 1 y Mesur sy'n ymwneud â'r CCUHP. Felly, nid ydym yn credu bod angen y gwelliant hwn. Daeth y ddyletswydd i rym ar 1 Mai y llynedd ac mae'n ofynnol i Weinidogion Cymru roi sylw dyledus i'r CCUHP wrth arfer ein swyddogaethau, gan gynnwys swyddogaethau o dan y Ddeddf hon. Nid yw'r ddyletswydd ar Weinidogion Cymru yn cael mwy o effaith oherwydd ein bod yn ei ddweud ddwywaith. Yn wir, oherwydd y byddai'r gwelliant hwn yn dweud bod yn rhaid i Weinidogion Cymru arfer eu swyddogaethau o dan y Ddeddf hon fel pe bai adran 1 o Ddeddf Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011 yn berthnasol iddyn nhw, pan mae eisoes yn berthnasol, gallai fwrw amheuaeth, yn gyfreithiol, ar p'un a fyddai adran 1 o'r Mesur hwnnw wedi bod yn berthnasol yn arferol i Weinidogion Cymru

for the sake of it. In fact, to do so could cause confusion as the reader might infer that a difference was intended when it was not.

In any case, following the Stage 2 committee process, the explanatory memorandum accompanying the Bill has been amended to make explicit reference to the Welsh Ministers' commitment in respect of the UNCRC. We have heard the evidence that was brought to the committee and the representations that have been made, including by committee members, including those on my own side. We have made those amendments and, therefore, on that basis I ask Members to resist this particular amendment.

Aled Roberts: Roedd yr holl dystion a oedd wedi rhoi tystiolaeth i'r pwyllgor yn cydnabod ac yn ymwybodol o'r cyfrifoldebau sydd yn syrthio ar Weinidogion Cymru. Fodd bynnag, roeddent hwy o'r farn, fel mater o egwyddor, y dylid cael y gydnabyddiaeth hon ar wyneb y Bil. Felly, gofynnaf i Aelodau gefnogi gwelliant 60.

The Presiding Officer: The question is that amendment 60 be agreed to. Does any Member object? I see that there are objections. Therefore, we will move to a vote.

*Gwelliant 60: O blaid 14, Ymatal 13, Yn erbyn 28.
Amendment 60: For 14, Abstain 13, Against 28.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Black, Peter
Davies, Jocelyn
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Gruffydd, Llyr Huws
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ieuan Wyn
Parrott, Eluned
Powell, William
Roberts, Aled
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

yn y lle cyntaf. Fel mater o ddrafftio da, nid oes unrhyw fudd i ailddatgan egwyddorion cyfreithiol er ei fwyn ei hun. Yn wir, gallai gwneud hynny achosi dryswch gan y gallai'r darllenydd gasglu bod gwahaniaeth wedi'i fwriadu pan nad oedd.

Beth bynnag, yn dilyn Cyfnod 2 y broses pwyllgor, mae'r memorandwm esboniadol sy'n cyd-fynd â'r Bil wedi cael ei ddiwygio i gyfeirio'n benodol at ymrwymiad Gweinidogion Cymru mewn perthynas â'r CCUHP. Rydym wedi clywed y dystiolaeth a gyflwynwyd i'r pwyllgor a'r sylwadau sydd wedi'u gwneud, yn cynnwys gan aelodau'r pwyllgor, gan gynnwys y rhai ar fy ochr i fy hun. Rydym wedi gwneud y gwelliannau hynny ac, felly, ar y sail honno rwy'n gofyn i Aelodau wrthod y gwelliant penodol hwn.

Aled Roberts: All the witnesses that gave evidence to the committee recognised and were aware of the responsibilities that fall on Welsh Ministers. However, they were of the view, as a matter of principle, that this should be acknowledged on the face of the Bill. Therefore, I ask Members to support amendment 60.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 60. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiad. Felly, byddwn yn symud i bleidlais.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Jones, Ann

Jones, Carwyn
 Lewis, Huw
 Mewies, Sandy
 Morgan, Julie
 Neagle, Lynne
 Price, Gwyn R.
 Rathbone, Jenny
 Rees, David
 Sargeant, Carl
 Skates, Kenneth
 Thomas, Gwenda
 Watson, Joyce

Ymataliodd yr Aelodau canlynol:
 The following Members abstained:

Asghar, Mohammad
 Burns, Angela
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Byron
 Davies, Paul
 Davies, Suzy
 Finch-Saunders, Janet
 George, Russell
 Graham, William
 Isherwood, Mark
 Millar, Darren
 Ramsay, Nick
 Sandbach, Antoinette

*Gwrthodwyd gwelliant 60.
 Amendment 60 not agreed.*

The Presiding Officer: In line with the marshalled list, we now move to dispose of amendments 44, 45 and 46. I invite the Minister to move amendment 44.

Y Llywydd: Yn unol â'r rhestr o welliannau wedi'u didoli, symudwn yn awr i waredu gwelliannau 44, 45 a 46. Rwy'n gwahodd y Gweinidog i gynnig gwelliant 44.

Leighton Andrews: I move amendment 44 in my name.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 44 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 44 be agreed to. Does any Member object? I see that there are no objections. Therefore, amendment 44 is agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 44. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes unrhyw wrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 44 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 44.
 Amendment 44 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 45.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 45.

Leighton Andrews: I move amendment 45 in my name.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 45 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 45 be agreed to. Does any Member object? I see that there are no

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 45. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes unrhyw

objections. Therefore, amendment 45 is agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 45.
Amendment 45 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 46.

Leighton Andrews: I move amendment 46 in my name.

The Presiding Officer: The question is that amendment 46 be agreed to. Does any Member object? I see that there are no objections. Therefore, amendment 46 is agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 46.
Amendment 46 agreed.*

**Grŵp 13: Newidiadau Rheoleiddiedig—Rheoleiddio Newidiadau i Ddarpariaeth AAA
(Gwelliant 47 a 48)**

Group 13: Regulated Alterations—Regulating Changes to SEN Provision (Amendments 47 and 48)

The Presiding Officer: The lead amendment is amendment 47. I call on the Minister to move and speak to amendment 47 and to speak to the other amendment in the group.

Leighton Andrews: I move amendment 47 in my name.

6.30 p.m.

Currently, the Bill lists at Schedule 2 the regulated alterations that a proposer is required to publish and consult upon. These include a proposal to establish or discontinue a specialist SEN unit at a school, but not if there is a change in the specialist provision provided at those units. These units are part of a mainstream school, but provide specialist help and support to groups of SEN pupils. For example, a unit at a school may be established to provide education and support for visually impaired children. These amendments will require a proposer to consult and publish proposals if they wish to change the nature of the specialist SEN provision. Unregulated changes to the nature of specialist SEN provision could have a

wrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 45 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 46.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 46 yn fy enw i.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 46. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes unrhyw wrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 46 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

Y Llywydd: Y prif welliant yw gwelliant 47. Galwaf ar y Gweinidog i gynnig gwelliant 47 a siarad amdano ac i siarad am y gwelliant arall yn y grŵp..

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 47 yn fy enw i.

Ar hyn o bryd, mae'r Bil yn rhestru yn Atodlen 2 y newidiadau rheoleddig y mae'n ofynnol i gynigydd eu cyhoeddi ac ymgynghori arnynt. Mae'r rhain yn cynnwys cynnig i sefydlu neu derfynu uned AAA arbenigol mewn ysgol, ond nid os oes newid yn y ddarpariaeth arbenigol a ddarperir yn yr unedau hynny. Mae'r unedau hyn yn rhan o ysgol brif ffrwd, ond maent yn rhoi cymorth arbenigol a chefnogaeth i grwpiau o ddisgyblion ag AAA. Er enghraifft, gall uned mewn ysgol gael ei sefydlu i ddarparu addysg a chymorth i blant â nam ar eu golwg. Bydd y gwelliannau hyn yn gofyn am gynigydd i ymgynghori a chyhoeddi cynigion os ydynt yn dymuno newid natur y ddarpariaeth AAA arbenigol. Gallai newidiadau heb eu

detrimental impact on schools and learners. Therefore, these amendments, although relatively minor in character, are necessary in order to protect the interests of those learners.

The Presiding Officer: I have no other speakers. Do you wish to add anything, Minister? I see that you do not. The question is that amendment 47 be agreed to. Does any Member object? I see that there is no objection. Therefore, amendment 47 is agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 47.
Amendment 47 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 48.

Leighton Andrews: I move amendment 48 in my name.

The Presiding Officer: The question is that amendment 48 be agreed to. Does anyone object? I see that there is no objection. Therefore, amendment 48 is agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 48.
Amendment 48 agreed.*

The Presiding Officer: In line with the marshalled list, we will move to dispose of amendments 49, 50, 51, 52 and 53. I invite the Minister to move amendment 49.

Leighton Andrews: I move amendment 49 in my name.

The Presiding Officer: The question is that amendment 49 be agreed to. Does any Member object? I see that there is no objection. Therefore, amendment 49 is agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 49.
Amendment 49 agreed.*

Methodd gwelliant 80.

rheoleiddio i natur y ddarpariaeth AAA arbenigol gael effaith niweidiol ar ysgolion a dysgwyr. Felly, mae'r gwelliannau hyn, er yn gymharol fach o ran cymeriad, yn angenrheidiol er mwyn diogelu buddiannau'r dysgwyr hynny.

Y Llywydd: Nid oes gennyf siaradwyr eraill. A ydych chi'n dymuno ychwanegu unrhyw beth, Weinidog? Gwelaf nad ydych. Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 47. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes gwrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 47 ei dderbyn, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 48.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 48 yn fy enw i.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 48. A oes unrhyw un sy'n gwrthwynebu? Gwelaf nad oes gwrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 48 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

Y Llywydd: Yn unol â'r rhestr o welliannau wedi'u didoli, symudwn i waredu gwelliannau 49, 50, 51, 52 a 53. Rwy'n gwahodd y Gweinidog i gynnig gwelliant 49.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 49 yn fy enw i.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 49. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes gwrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 49 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

Amendment 80 fell.

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 50.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 50.

Leighton Andrews: I move amendment 50 in my name.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 50 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 50 be agreed to. Does any Member object? I see that there is no objection. Therefore, amendment 50 is agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 50. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes gwrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 50 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 50.
Amendment 50 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 51.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 51.

Leighton Andrews: I move amendment 51 in my name.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 51 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 51 be agreed to. Does any Member object? I see that there is no objection. Therefore, amendment 51 is agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 51. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes gwrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 51 ei dderbyn, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 51.
Amendment 51 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 52.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 52.

Leighton Andrews: I move amendment 52 in my name.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 52 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 52 be agreed to. Does any Member object? I see that there is no objection. Therefore, amendment 52 is agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 52. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes gwrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 52 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 52.
Amendment 52 agreed.*

The Presiding Officer: I invite the Minister to move amendment 53.

Y Llywydd: Gwahoddaf y Gweinidog i gynnig gwelliant 53.

Leighton Andrews: I move amendment 53 in my name.

Leighton Andrews: Cynigiau welliant 53 yn fy enw i.

The Presiding Officer: The question is that amendment 53 be agreed to. Does any Member object? I see that there is no objection. Therefore, amendment 53 is agreed in accordance with Standing Order No. 12.36.

*Derbyniwyd gwelliant 53.
Amendment 53 agreed.*

The Presiding Officer: We have reached the end of our Stage 3 consideration of the School Standards and Organisation (Wales) Bill. I declare that all sections and Schedules of the Bill are deemed agreed. That concludes Stage 3 proceedings.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 53. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes gwrthwynebiad. Felly, caiff gwelliant 53 ei dderbyn yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36.

Y Llywydd: Rydym wedi cyrraedd diwedd ein hystyriaeth Cyfnod 3 o Fil Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru). Rwyf yn datgan yr ystyrir bod pob adran ac Atodlen o'r Bil wedi cael eu derbyn. Dyna ddiwedd trafodion Cyfnod 3.

Cynnig Cyfnod 4 o dan Reol Sefydlog Rhif 26.47 i Gymeradwyo Bil Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru)
Stage 4 Standing Order No. 26.47 Motion to Approve the School Standards and Organisation (Wales) Bill

Cynnig

Mae Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 26.47, yn cymeradwyo Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru).

The Minister for Education and Skills (Leighton): I move the motion.

I am delighted to come to the final Stage of the first education Bill under the Assembly's new powers. I thank everyone who has contributed to the development of this Bill. This Bill puts in place fundamental and radical proposals in respect of Welsh-medium education. It puts in place additional measures to help drive up school performance and to ensure that school organisation issues are dealt with at a local level.

In particular, I thank the Constitutional and Legislative Affairs Committee and the Children and Young People Committee, chaired by my colleague the Member for Cynon Valley Chris Chapman. I thank the Members for the professional manner in which scrutiny was undertaken and I thank those stakeholders in the education system

Motion

The National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order No. 26.47, approves the School Standards and Organisation (Wales) Bill.

Y Gweinidog Addysg a Sgiliau (Leighton): Cynigiau y cynnig.

Rwyf yn falch o gael dod i Gyfnod terfynol y Bil addysg cyntaf o dan bwerau newydd y Cynulliad. Diolch i bawb sydd wedi cyfrannu at ddatblygiad y Bil. Mae'r Bil hwn yn rhoi cynigion sylfaenol a radical ar waith o ran addysg cyfrwng Cymraeg. Mae'n rhoi mesurau ychwanegol ar waith i helpu i wella perfformiad ysgolion ac i sicrhau bod materion trefniadaeth ysgolion yn cael eu trin ar lefel leol.

Yn benodol, diolchaf i'r Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol a'r Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc, o dan gadeiryddiaeth fy nghydweithiwr yr Aelod dros Gwm Cynon, Chris Chapman. Diolch i'r Aelodau am y modd proffesiynol o graffu a diolch i'r rhanddeiliaid hynny yn y system addysg a gymerodd y cyfle i ddarparu

who took the opportunity to provide evidence and who engaged with us during the development of the Bill. We can demonstrate through this Bill that the Welsh Government has listened and, where appropriate, we have amended the Bill accordingly, demonstrating that we take the scrutiny process of committees and of this Chamber seriously.

The Bill is fundamental to helping us in our drive to improve standards and raise performance in education. It gives us some of the tools that we need to take that agenda of school improvement forward. I therefore thank all Members who have taken part throughout the proceedings of this Bill, and I urge Members to support the Bill at Stage 4.

Angela Burns: Minister, I congratulate you, your team and all the participants in putting together this Bill, including the opposition parties and all the legal and clerking teams. It was put together quickly under a lot of time pressure. In the main—there are obviously parts that I do not agree with—this is a Bill that I hope will help to drive up the performance of our schools in Wales. It is incumbent upon every Assembly Member now to monitor the actions of the Government and also local education authorities and school providers against this Bill. If we achieve our objective here, which is to improve the school education system, today is a task well done. I wish every success, and that this Bill makes that enormous transformational difference to the lives of pupils in Wales.

Simon Thomas: Rwyf yn croesawu'r hyn rydyn ar fin ei wneud, gobeithio, sef dod â'r Bil hwn i derfyn. Diolch i'r Gweinidog am ei waith ar y Bil, ac i bawb arall sydd wedi gweithio arno. Dyma'r math o Fil ac o ddeddfwriaeth y mae pobl Cymru yn disgwyl inni ei wneud bellach. Wedi rhoi'r pwerau inni fod yn Senedd ddeddfwriaethol lawn, maent yn dymuno inni ddeddfu yn llawn ac yn drwyadl yn y meysydd hynny sy'n hollbwysig i fywyd cyhoeddus yng Nghymru. Nid oes gwell enghraifft nag addysg yn hynny o beth. Dyma Fil a gyflwynwyd gan y Gweinidog ac mae wedi'i

tystiolaeth ac a oedd yn ymwneud â ni yn ystod datblygiad y Bil. Gallwn ddangos drwy'r Bil hwn fod Llywodraeth Cymru wedi gwrandao a, lle bo'n briodol, rydym wedi newid y Bil yn unol â hynny, gan ddangos ein bod yn cymryd y broses o graffu ar bwyllgorau ac ar y Siambr hon o ddifrif.

Mae'r Bil yn sylfaenol i'n helpu ni yn ein hymgyrch i wella safonau a chodi perfformiad mewn addysg. Mae hynny'n rhoi rhywfaint o'r offer sydd ei hangen arnom i ni ddatblygu'r agenda honno o welliant mewn ysgolion. Felly diolch i'r holl Aelodau sydd wedi cymryd rhan drwy gydol trafodion y Bil hwn, ac rwy'n annog yr Aelodau i gefnogi'r Bil yng Nghyfnod 4.

Angela Burns: Weinidog, hoffwn eich llongyfarch chi, eich tîm a'r holl gyfranogwyr am lunio'r Bil hwn, gan gynnwys y gwrthbleidiau a'r holl dimau cyfreithiol a chlercio. Cafodd ei roi at ei gilydd yn gyflym o dan lawer o bwysau amser. Mae'n amlwg bod rhannau nad wyf yn cytuno â nhw, ond ar y cyfan mae hwn yn Fil a fydd, rwy'n gobeithio, yn helpu i wella perfformiad ein hysgolion yng Nghymru. Mae'n ddyletswydd ar bob Aelod Cynulliad erbyn hyn i fonitro gweithredoedd y Llywodraeth a hefyd awdurdodau addysg lleol a darparwyr ysgol yn erbyn y Bil hwn. Os byddwn yn cyflawni ein hamcan yma, sef i wella'r system addysg ysgolion, mae gwaith da wedi ei wneud heddiw. Dymunaf bob llwyddiant, a bod y Bil hwn yn gwneud y gwahaniaeth trawsnewidiol enfawr hwnnw i fywydau disgyblion yng Nghymru.

Simon Thomas: I welcome what we are about to do, hopefully, namely to draw this process to a close. I thank the Minister for his work on the Bill, and everyone else who has worked on it. This is the kind of Bill and the kind of legislation that the people of Wales now expect us to make. Having given us the powers to be a fully legislative Senedd, they expect us to legislate fully and thoroughly in those areas that are so important to public life in Wales. There is no better example than education in that respect. This is a Bill that was brought forward by the Minister and has been significantly improved and amended—it

wella ai newid yn sylweddol—rhaid dweud hynny—yn dilyn proses o graffu gan y pwyllgor ar yr egwyddorion, ond hefyd yn fwy trwyadl ar ôl i'r pwyllgor graffu ar fanylion y Bil. Rwy'n derbyn bod y Gweinidog wedi newid yn sylweddol, ond nid ydyw wedi colli ffocws nac amcanion y Llywodraeth, sy'n gam positif ymlaen.

Rwy'n gobeithio'n fawr y byddwn yn gweld Biliau pellach gan y Llywodraeth yn cael eu gwella o bryd i'w gilydd gan y gwrthbleidiau a chan y Cynulliad, ond bod y Llywodraeth yn gallu cadw ei ffocws a'i amcanion ar yr un pryd. Mae'r Bil hwn yn well ar ôl bod o flaen pwyllgor. Dymuniad pob deddfwrfa dda yw bod Bil a gyflwynwyd gan Lywodraeth yn cael ei wella gan y Senedd ac yn dod yn gyfraith gwlad. Nid hwn yw'r Bil cyntaf inni ei basio—neu ar fin ei basio—ond efallai mai dyma'r un pwysicaf hyd yma ar daith Cymru tuag at hunanlywodraeth.

Aled Roberts: Rwyf hefyd yn cydnabod y gwaith y mae'r pwyllgor wedi'i wneud. Rhan o'n pwrpas fel Aelodau Cynulliad yw gwella cyrhaeddiad ein plant a'n pobl ifanc. Mae nifer o'r problemau sy'n ein hwynebu fel gwlad yn deillio o'r angen i wella perfformiad ein hysgolion. Rwyf hefyd yn meddwl bod y gwaith pwysig y mae'r pwyllgor wedi'i wneud wedi'i gydnabod gan y Gweinidog. Dylem ddiolch i staff y pwyllgor ac i'r staff deddfu sydd wedi rhoi cyngor inni fel gwrthbleidiau ynghylch drafftio ac yn y blaen. Mae'n bwysig nad ydym wastad yn cydweld â'r ffordd y mae'r Gweinidog yn mynd o gwmpasgwneud ei swydd. Rwyf hefyd yn cydnabod y trafodaethau a gawsom pan nad oedd consensws gwleidyddol, hwyrach, ynglŷn â'r ffordd ymlaen o ran y paneli lleol. Fodd bynnag, cafwyd trafodaeth ffrwythlon, a theimlaf fod y Bil yn well oherwydd hynny. Rwy'n cydnabod hynny, felly. Mae'n bwysig ein bod yn symud ymlaen ac rwy'n gobeithio y cawn weld gwell cyrhaeddiad yn ein hysgolion oherwydd y Bil hwn.

Leighton Andrews: I thank colleagues for their comments at this final Stage 4. By ending, I thank my officials who have supported me through this entire process,

has to be said—following a process of scrutiny by the committee on the principles, but also more thoroughly following the scrutiny by the committee of the detail of the Bill. I accept that the Minister has made significant changes, but he has not lost the focus or the objectives of the Government, which I think is a positive step forward.

I sincerely hope that we will see further Bills from the Government being amended from time to time by the opposition parties and by the Assembly, while the Government retains its focus and its objectives. This is a Bill that has been improved by the committee process. It is the hope of every effective legislature that a Bill that is brought forward by a Government is improved by the parliamentary process, and then becomes the law of the land. This is not the first Bill that we have passed—or that we are about to pass—but perhaps this is the most important on Wales's journey towards self-government so far.

Aled Roberts: I also recognise the work that the committee has done. Part of the purpose for being here, as Assembly Members, is to improve the achievement of our children and young people. So many of our country's problems stem from the need to improve the performance of our schools. I also think that the important work that the committee has done has been recognised by the Minister. We should thank the committee staff and the legislation staff who have advised us as opposition parties in terms of drafting and so forth. It is important that we do not always agree with the way that the Minister goes about doing his job. I also acknowledge the discussions that we had where there may have been no political consensus on the way ahead with the local panels. However, there was a fruitful discussion, and I think that the Bill is better because of it. Therefore, I acknowledge that. It is important that we now move on and I hope that we can see better achievement in our schools because of this Bill.

Leighton Andrews: Diolch i gydweithwyr am eu sylwadau ar y Cyfnod 4 terfynol hwn. Wrth ddod i ben, hoffwn ddiolch i fy swyddogion sydd wedi fy nghefnogi drwy'r

including the lawyers. I particularly thank Anthony Jordan who has acted as the Bill manager for this Bill, along with the senior research officer for the Bill and our jargon here. He has performed a formidable role in carrying through all of the work on this Bill. However, there have been many other officials involved—there would be too many to name—to whom I would also like to pay tribute for all their work. I am delighted that we are legislating for the first time in education in this Assembly using the powers that we won in the referendum in March 2011.

The Presiding Officer: At this point, I would like to put on record my thanks to the Commission staff who managed the marshalled list, which is totally beyond me on occasions.

The question is that the School Standards and Organisation (Wales) Bill be passed. Does any Member object? I see that there are no objections. Therefore, I am delighted to announce that the Bill is passed, in accordance with Standing Order No. 12.36. Diolch yn fawr.

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

*Daeth y Dirprwy Lywydd i'r Gadair am 6.39 p.m.
The Deputy Presiding Officer took the Chair at 6.39 p.m.*

Gwneud y Gorau o Bolisi Caffael Cymru Maximising the Impact of Welsh Procurement Policy

Y Dirprwy Lywydd: Rwyf wedi dethol gwelliannau 1, 2 a 4 yn enw Jocelyn Davies, gwelliant 3 yn enw William Graham, a gwelliannau 5 a 6 yn enw Aled Roberts.

Cynnig NDM5132 Jane Hutt

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

1. Yn cydnabod yr effaith bositif y mae caffael cyhoeddus effeithiol yn ei chael ar economi Cymru;

broses gyfan, gan gynnwys y cyfreithwyr. Hoffwn ddiolch yn arbennig i Anthony Jordan, sydd wedi gweithredu fel rheolwr y Bil ar gyfer y Bil hwn, ynghyd â'r swyddog ymchwil uwch ar gyfer y Bil a'n jargon yma. Mae wedi perfformio rôl aruthrol wrth gyflawni'r holl waith ar y Bil hwn. Fodd bynnag, bu llawer o swyddogion eraill ynghlwm â hyn—byddai gormod ohonynt i'w henwi—yr hoffwn i hefyd dalu teyrnged iddynt am eu holl waith. Rwy'n falch iawn ein bod yn deddfu am y tro cyntaf mewn addysg yn y Cynulliad hwn gan ddefnyddio'r pwerau a enillwyd gennym yn y refferendwm ym mis Mawrth 2011.

Y Llywydd: Ar y pwynt hwn, hoffwn nodi ar goedd fy niolch i staff y Comisiwn a oedd yn rheoli'r rhestr wedi'i didoli, sydd y tu hwnt i mi'n llwyr ar adegau.

Y cwestiwn yw a ddylai'r Bil Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) gael ei basio. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes unrhyw wrthwynebiad. Felly, rwy'n falch o gyhoeddi bod y Bil wedi ei basio, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 12.36. Diolch yn fawr.

The Deputy Presiding Officer: I have selected amendments 1, 2 and 4 in the name of Jocelyn Davies, amendment 3 in the name of William Graham, and amendments 5 and 6 in the name of Aled Roberts.

Motion NDM5132 Jane Hutt

To propose that the National Assembly for Wales:

1. Recognises the positive impact that effective public procurement delivers to the Welsh economy;

2. *Yn nodi Datganiad Polisi Caffael Cymru; a*

2. *Notes the Wales Procurement Policy Statement; and*

3. *Yn annog holl gyrff cyhoeddus Cymru i feithrin y gallu sy'n ofynnol i wneud y gorau o Bolisi Caffael Cymru.*

3. *Encourages all public bodies in Wales to build the capability required to maximise the impact of the Welsh Procurement Policy.*

The Minister for Finance and Leader of the House (Jane Hutt): I move the motion.

Y Gweinidog Cyllid ac Arweinydd y Tŷ (Jane Hutt): Cynigiaf y cynnig.

I am pleased to introduce this motion and to open the debate on public procurement in Wales. The importance of public procurement to the Welsh economy is well understood. There is great scope to deliver significant added value from our annual £4.3 billion public procurement expenditure. Last year, I commissioned the McClelland review into maximising the impact of Welsh procurement policy and I launched the final report in September. The Enterprise and Business Committee's task and finish group also reported in May. I warmly welcomed the recommendations of both reviews in my statement to Plenary in July and in a further statement in September. I set out how procurement can have maximum impact on the Welsh economy.

Mae'n bleser gennyf gyflwyno'r cynnig hwn, ac i agor y ddadl ar gaffael cyhoeddus yng Nghymru. Mae pwysigrwydd caffael cyhoeddus i economi Cymru yn cael ei deall yn dda. Mae cyfle gwych i ddarparu gwerth ychwanegol sylweddol o'n gwariant blyneddol caffael cyhoeddus £4.3 biliwn. Y llynedd, comisiynais adolygiad McClelland i wneud y mwyaf o effaith polisi caffael Cymru a lansiodd yr adroddiad terfynol gennyf ym mis Medi. Adroddodd grŵp gorchwyl a gorffen y Pwyllgor Menter a Busnes hefyd ym mis Mai. Rhoddais groeso cynnes i argymhellion y ddau adolygiad yn fy natganiad i'r Cyfarfod Llawn ym mis Gorffennaf ac mewn datganiad pellach ym mis Medi. Nodais sut y gall caffael gael yr effaith fwyaf ar economi Cymru.

The McClelland review and the committee's report received widespread support from across the business community, the public sector and the third sector. They were also welcomed across this Chamber in the debates in July and September. There has been agreement in this Chamber that the review has provided the further evidence that endorsed our vision for accelerating change in public procurement. The review not only recognised that we were already progressing innovative procurement policy but, of equal importance, it outlined a range of recommendations that I am now driving through to effect positive changes.

Cafodd adolygiad McClelland ac adroddiad y pwyllgor gefnogaeth eang ar draws y gymuned fusnes, y sector cyhoeddus a'r trydydd sector. Fe'u croesawyd hefyd ar draws y Siambr hon yn y dadleuon ym mis Gorffennaf a mis Medi. Bu cytundeb yn y Siambr hon bod yr adolygiad wedi darparu'r dystiolaeth bellach oedd yn cymeradwyo ein gweledigaeth ar gyfer cyflymu newid ym maes caffael cyhoeddus. Roedd yr adolygiad nid yn unig yn cydnabod ein bod eisoes yn symud polisi caffael arloesol ymlaen, ond, yr un mor bwysig, roedd yn amlinellu ystod o argymhellion yr wyf yn awr yn eu hyrwyddo i wneud newidiadau cadarnhaol.

The McClelland review acknowledged that in some areas we have delivered a leading-edge procurement policy. This was recognised with the Welsh Government's work on community benefits winning the 2012 UK civil service procurement award.

Cydnabu adolygiad McClelland, mewn rhai ardaloedd, ein bod wedi cyflwyno polisi caffael blaengar. Cafodd hyn ei gydnabod gyda gwaith Llywodraeth Cymru ar fuddaliadau cymunedol gan ennill gwobr caffael 2012 sifil gwasanaeth y DU.

In the last two years, the community benefits policy, which is at the forefront of our

Yn ystod y ddwy flynedd ddiwethaf, cafodd y polisi manteision cymunedol, sydd ar flaen

approach to optimise the value of our procurement expenditure, was applied to projects valued in excess of £4 billion. The results of the first seventeen projects that have been measured show that 81% of the value has been re-invested in Wales, with 357 disadvantaged people receiving over 12,000 weeks of training. Earlier today, I outlined in my oral statement on capital allocations that we will be utilising our procurement policy to support delivery of the significant expenditure that I have made and will continue to make.

Our community benefits policy has been embedded into the Wales infrastructure investment plan and will help to ensure that we realise maximum value for the Welsh economy from our capital expenditure. Notwithstanding the success of the policy, I am taking this further. In September, I established a task and finish group, chaired by Martin Mansfield, to identify opportunities to strengthen this approach. We are already seeing a wider understanding and take-up of this important policy as a result.

We have also focused on delivering procurement policy that improves the accessibility and visibility of public contracts in Wales. Through the introduction of initiatives like the supplier qualification information database approach to supplier selection and encouraging wider advertisement of lower-value contracts, businesses in Wales are now winning 52% of overall public procurement expenditure. Indeed, in categories such as construction, indigenous contractors are securing two-thirds of all contract and framework places awarded for delivery of major projects. The home-grown talent project has also made available professional procurement training and skills for public bodies.

Engagement with business is vital, and last year, I held two Open for Business events in north and south Wales, which attracted over 400 businesses. Their feedback has helped to shape our future policy approach.

In response to the McClelland review, I made the Wales procurement policy statement in

ein dull o wneud y gorau o werth ein gwariant caffael, ei gymhwyso i brosiectau gwerth mwy na £4 biliwn. Mae canlyniadau'r ddau brosiect ar bymtheg cyntaf sydd wedi cael eu mesur yn dangos bod 81% o werth wedi ei ail-fuddsoddi yng Nghymru, gyda 357 o bobl dan anfantais yn derbyn dros 12,000 wythnos o hyfforddiant. Yn gynharach heddiw, amlinellais yn fy natganiad llafar ar ddyraniadau cyfalaf y byddwn yn defnyddio ein polisi caffael i gefnogi darparu'r gwariant sylweddol yr wyf wedi'i wneud ac yn parhau i wneud.

Mae ein polisi manteision cymunedol wedi cael ei ymgorffori yn y cynllun buddsoddi mewn seilwaith Cymru a bydd yn helpu i sicrhau ein bod yn cyflawni'r gwerth mwyaf posibl i economi Cymru o'n gwariant cyfalaf. Er gwaethaf llwyddiant y polisi, rwy'n mynd â hyn ymhellach. Ym mis Medi, sefydlais grŵp gorchwyl a gorffen, dan gadeiryddiaeth Martin Mansfield, i nodi cyfleoedd i gryfhau'r agwedd hon. Rydym eisoes yn gweld dealltwriaeth a manteisio ehangach ar y polisi pwysig hwn o ganlyniad.

Rydym hefyd wedi canolbwyntio ar ddarparu polisi caffael sy'n gwella hygyrchedd a gweledd contractau cyhoeddus yng Nghymru. Trwy gyflwyno mentrau fel y dull cronfa ddata gwybodaeth cymwysterau cyflenwyr o ddethol cyflenwyr ac annog hysbysebu ehangach ar gontractau gwerth is, mae busnesau yng Nghymru bellach yn ennill 52% o wariant caffael cyhoeddus yn gyffredinol. Yn wir, mewn categorïau fel adeiladu, mae contractwyr cynhenid yn sicrhau dwy ran o dair o'r holl leoedd contract a fframwaith a ddyfernir am gyflawni prosiectau mawr. Mae'r prosiect talent cynhenid hefyd wedi sicrhau bod hyfforddiant caffael proffesiynol a sgiliau ar gyfer cyrff cyhoeddus ar gael.

Mae ymgysylltu â busnesau yn hanfodol, a'r llynedd, cynhaliais ddau ddigwyddiad Agored ar gyfer Busnes yng ngogledd a de Cymru, a ddenodd dros 400 o fusnesau. Mae eu hadborth wedi helpu i lunio ein dull polisi i'r dyfodol.

Mewn ymateb i adolygiad McClelland, fe wnes i ddatganiad polisi caffael Cymru ym

December. It contains the Welsh Government's clear intentions and the nine principles against which public procurement should be carried out, along with specific actions for the Welsh Government and the Welsh public sector. I made clear that I do not consider adoption of the Wales procurement policy to be optional and that the potential of legislating to ensure the progress that the Welsh economy and public services require is being considered. I am encouraged that Welsh business has responded very favourably to this announcement.

My Value Wales team will be progressing implementation and monitoring adoption of the Wales procurement policy statement. Real progress has been achieved and I am committed to delivering more. How we deploy our procurement expenditure can have a profound impact on the economy, communities and people of Wales, particularly during times of recession when key parts of the economy are flat-lining. Our approaches to helping local businesses to access and win public sector business will help support Wales to emerge from this downturn.

6.45 p.m.

I support all the amendments that have been tabled to this motion. I believe that this debate, and those amendments, will strengthen our commitment to maximising the impact of Welsh procurement policy.

Gwelliant 1—Jocelyn Davies

Ychwanegu ar ddiwedd pwynt 1:

'ac yn cydnabod y camau sylweddol a gymerwyd gan Lywodraeth Cymru'n Un'

Gwelliant 2—Jocelyn Davies

Cynnwys pwynt 2 newydd ac ailrifo yn unol â hynny:

Yn credu bod rheolau caffael cyhoeddus yr UE yn rhy gaeth, ac y dylid eu llacio er mwyn cynorthwyo busnesau lleol i gael mwy o gontractau gan y Llywodraeth.

mis Rhagfyr. Mae'n cynnwys bwriadau clir Llywodraeth Cymru a'r naw egwyddor ar gyfer cynnal caffael cyhoeddus, ynghyd â chamau gweithredu penodol ar gyfer Llywodraeth Cymru a sector cyhoeddus Cymru. Dywedais yn glir nad wyf yn ystyried bod mabwysiadu polisi caffael Cymru yn ddewisol a bod y potensial o ddeddfu i sicrhau bod y cynnydd sy'n ofynnol i economi a gwasanaethau cyhoeddus Cymru yn cael ei ystyried. Rwyf wedi fy nghalonogi bod busnesau Cymru wedi ymateb yn ffafriol i'r cyhoeddiad hwn.

Bydd fy nhîm Gwerth Cymru yn symud ymlaen â gweithredu ac yn monitro mabwysiadu datganiad polisi caffael Cymru. Mae cynnydd go iawn wedi ei gyflawni ac rwyf wedi ymrwymo i ddarparu mwy. Gall sut yr ydym yn defnyddio'n gwariant caffael gael effaith fawr ar economi, cymunedau a phobl Cymru, yn enwedig yn ystod adegau o ddirwasgiad pan fo rhannau allweddol o'r economi yn gwastatáu. Bydd ein dulliau o helpu busnesau lleol i gael mynediad ac ennill busnes yn y sector cyhoeddus yn helpu i gefnogi Cymru i ddod allan o'r dirywiad hwn.

Rwy'n cefnogi pob un o'r gwelliannau sydd wedi'u cyflwyno i'r cynnig hwn. Credaf y bydd y ddatl hon, a'r gwelliannau hynny, yn cryfhau ein hymrwymiad i wneud y mwyaf o effaith polisi caffael Cymru.

Amendment 1—Jocelyn Davies

Add at end of point 1:

'and recognises the significant steps taken forward by the One Wales Government'

Amendment 2—Jocelyn Davies

Insert as new point 2 and re-number accordingly:

Believes that EU public procurement rules are too restrictive and should be relaxed to help local businesses obtain more Government contracts.

Gwelliant 4—Jocelyn Davies

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn galw ar Lywodraeth Cymru i gyflwyno rhwymedigaeth orfodol ar bob corff cyhoeddus i weithredu Polisi Caffael Cymru.

Leanne Wood: I move amendments 1, 2 and 4 in the name of Jocelyn Davies.

Public procurement in Wales has had some great successes in recent years. In only a few years, including under the One Wales Government, we have moved from around 35% of Welsh public spending going on Welsh procurement to around 52%. However, with around £4.3 billion of Welsh spending in areas where procurement is possible, this represents significant room for improvement. There is so much more that we can do. We are spending this money anyway, so it makes sense to maximise its benefit for the Welsh economy, Welsh workers, and Welsh communities.

There are some excellent examples of best practice, which show what can be achieved. For example, 80% of the firms that benefit from procurement on the Arbed programme for home energy efficiency improvements are companies that are located in Wales. That means more jobs and it means more money circulating in the local economy, to be spent in the town centre, at the butcher's, the hairdresser's, the baker's and so on. In contrast, money that goes to firms outside Wales is lost to our local economies. We still have £1 in every £2 leaking out of Wales. We know what needs to be done, because there are plenty of examples of good practice. Professionally trained and specialised procurement staff in local authorities can generate financial savings for the council and can secure local jobs. Look at what Caerphilly County Borough Council did on this when Plaid Cymru was in charge of that authority. Look as well at what Plaid Cymru-controlled Gwynedd Council has done. That council has agreed that the slate for improving the local high street must come from local quarries. That has helped to save

Amendment 4—Jocelyn Davies

Add new point at end of motion:

Calls on the Welsh Government to introduce a mandatory obligation on all public bodies to implement the Welsh Procurement Policy.

Leanne Wood: Cynigiau welliannau 1, 2 a 4 yn enw Jocelyn Davies.

Mae caffael cyhoeddus yng Nghymru wedi cael rhai llwyddiannau mawr yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Dim ond mewn ychydig o flynyddoedd, gan gynnwys o dan y Llywodraeth Cymru'n Un, rydym wedi symud o tua 35% o wariant cyhoeddus Cymru yn mynd ar gaffael Cymru i tua 52%. Fodd bynnag, gyda thua £4.3 biliwn o wariant Cymru mewn ardaloedd lle mae caffael yn bosibl, mae hyn yn cynrychioli cryn le i wella. Mae cymaint mwy y gallwn ei wneud. Rydym yn gwario'r arian hwn beth bynnag, felly mae'n gwneud synnwyr i wneud y mwyaf o'i fudd i economi Cymru, gweithwyr Cymru, a chymunedau Cymru.

Ceir rhai enghreifftiau rhagorol o arferion gorau, sy'n dangos yr hyn y gellir ei gyflawni. Er enghraifft, mae 80% o'r cwmnïau sy'n elwa ar gaffael ar y rhaglen Arbed ar gyfer gwelliannau effeithlonrwydd ynni cartref yn gwmnïau sydd wedi'u lleoli yng Nghymru. Mae hynny'n golygu mwy o swyddi ac mae'n golygu mwy o arian yn cylchdroi yn yr economi leol, i'w wario yng nghanol y dref, yn siop y cigydd, y siop trin gwallt, y pobydd ac yn y blaen. Mewn cyferbyniad, mae arian sy'n mynd i gwmnïau y tu allan i Gymru yn cael ei gollu i'n heconomiâu lleol. Mae £1 o bob £2 yn dal i fynd allan o Gymru. Rydym yn gwybod beth sydd angen ei wneud, oherwydd mae digon o enghreifftiau o arfer da. Gall staff caffael wedi'u hyfforddi'n broffesiynol ac arbenigol mewn awdurdodau lleol gynhyrchu arbedion ariannol ar gyfer y cyngor a gallant sicrhau swyddi lleol. Edrychwch ar yr hyn a wnaeth Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili ar hyn pan oedd Plaid Cymru yn gyfrifol am yr awdurdod hwnnw. Edrychwch hefyd ar yr hyn y mae Cyngor Gwynedd a reolir gan Plaid Cymru wedi ei wneud. Mae'r cyngor

200 jobs in Penrhyn quarry, which is an example of Plaid Cymru's 'buy local' campaign in action.

Procurement is a wider issue than just for the Welsh Government. European Union rules are set at an EU-level, and Plaid Cymru MEP, Jill Evans, has called for these rules to be relaxed and simplified. At local government level, we have argued for contracts to be unbundled, and for a conscious effort to be made to remove barriers so as to make it easier for small local firms to apply. I recently spoke to representatives of Wynne Construction in the north. This is a model example of a firm that takes on apprenticeships and which sources its products locally. It believes that community benefit clauses are helpful, and it welcomes the fact that the debate has climbed up the political agenda in recent years. Local procurement can also help to support the Welsh language in areas where the language is strong. Providing work and training through the medium of Welsh would provide a major benefit to such places. Local companies that are able to provide such benefits should be supported where possible—within the law, of course.

Plaid Cymru has said that we can improve our procurement practices by increasing the Welsh public expenditure going to Welsh companies from 52% to 75%. If we can do that, then we have the potential to create up to 50,000 jobs. This is not an unreasonable target. Some 99% of German procurement is with German firms, and some 98% of French procurement is with French firms. Why then should 75% not be the marker for Welsh procurement? After all, compared with those other countries that I have mentioned, 75% is a low target.

The McClelland report, which was released last summer, suggested that if best practice was not being followed, then we should be prepared to legislate to make that happen.

hwnnw wedi cytuno bod yn rhaid i'r llechi ar gyfer gwella'r stryd fawr leol ddod o chwareli lleol. Mae hynny wedi helpu i achub 200 o swyddi yn chwarel y Penrhyn, sy'n enghraifft o ymgyrch 'prynu lleol' Plaid Cymru ar waith.

Mae caffael yn fater ehangach na dim ond ar gyfer Llywodraeth Cymru. Mae rheolau'r Undeb Ewropeaidd wedi eu gosod ar lefel yr UE, ac mae ASE Plaid Cymru, Jill Evans, wedi galw am i'r rheolau hyn gael eu llacio a'u symleiddio. Ar lefel llywodraeth leol, rydym wedi dadlau dros weld contractau yn cael eu dadfwndelu, ac am ymdrech ymwybodol i gael ei gwneud i ddileu rhwystrau er mwyn ei gwneud yn haws i gwmnïau bach lleol wneud cais. Yn ddiweddar, siaradais â chynrychiolwyr o Wynne Construction yn y gogledd. Mae hwn yn enghraifft dda o gwmni sy'n cymryd prentisiaethau ac sy'n cyrchu ei gynnyrch yn lleol. Mae'n credu bod cymalau manteision cymunedol yn ddefnyddiol, ac mae'n croesawu'r ffaith bod y ddadl wedi dringo i fyny'r agenda wleidyddol yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Gall caffael lleol helpu i gefnogi'r iaith Gymraeg mewn ardaloedd lle mae'r iaith yn gryf. Byddai darparu gwaith a hyfforddiant drwy gyfrwng y Gymraeg yn rhoi mantais fawr i leoedd o'r fath. Dylai cwmnïau lleol sy'n gallu darparu manteision o'r fath gael eu cefnogi lle bo'n bosibl—o fewn y gyfraith, wrth gwrs.

Mae Plaid Cymru wedi dweud y gallwn wella ein harferion caffael drwy gynyddu'r gwariant cyhoeddus yng Nghymru sy'n mynd i gwmnïau Cymru o 52% i 75%. Os gallwn wneud hynny, yna mae gennym y potensial i greu hyd at 50,000 o swyddi. Nid yw hwn yn darged afresymol. Mae rhyw 99% o gaffael yr Almaen gyda chwmnïau yn yr Almaen, a rhyw 98% o gaffael Ffrainc gyda chwmnïau Ffrainc. Pam felly na ddylai 75% fod yn farciwr ar gyfer caffael yng Nghymru? Wedi'r cyfan, o'i gymharu â'r gwledydd eraill yr wyf wedi'u crybwyll, mae 75% yn darged isel.

Mae adroddiad McClelland a gafodd ei ryddhau yr haf diwethaf, yn awgrymu, os nad yw arfer gorau yn cael ei ddilyn, yna dylem fod yn barod i ddeddfu er mwyn gwneud i

The Party of Wales believes that this legislation should now be brought forward. We must ensure that the best practice in Wales becomes common practice.

Gwelliant 3—William Graham

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn galw ar Lywodraeth Cymru i:

a) roi gwybod yn glir i gymuned fusnes Cymru am unrhyw bolisïau caffael newydd; a

b) adolygu ei pholisïau caffael yn rheolaidd er mwyn sicrhau eu bod yn effeithiol.

Paul Davies: I am pleased to respond to this debate on behalf of the Welsh Conservatives and to move amendment 3, tabled in the name of my colleague William Graham.

While there is nothing in the motion with which I would disagree, our amendment seeks to strengthen it by adding two points to the end of the motion. The first is to call on the Welsh Government to communicate any new procurement policies clearly to the Welsh business community. The second is to call on the Welsh Government to review its procurement policies on a regular basis to ensure their effectiveness. We will be supporting all of the amendments, apart from amendment 1. We will not be supporting that amendment because we do not believe that enough progress has been made over the last few years.

On this side of the Chamber, we are largely supportive of the Welsh Government's efforts to improve procurement practices across Wales to support Welsh businesses and to support economic growth in Wales. However, there are points that I would like to make, especially with regard to some of the details involved with specific procurement policies. I have said on several occasions in this Chamber that I believe that the first step to improving the system is to simplify our public sector procurement processes and regulations. I am pleased that the Welsh

hynny ddigwydd. Mae Plaid Cymru yn credu y dylai'r ddeddfwriaeth hon bellach gael ei datblygu. Mae'n rhaid i ni sicrhau bod yr arfer gorau yng Nghymru yn dod yn arfer cyffredin.

Amendment 3—William Graham

Add new point at end of motion:

Calls on the Welsh Government to:

a) communicate any new procurement policies clearly to the Welsh business community; and

b) review its procurement policies on a regular basis to ensure their effectiveness.

Paul Davies: Rwy'n falch o ymateb i'r ddadl hon ar ran y Ceidwadwyr Cymreig ac i gynnis gwelliant 3, a gyflwynwyd yn enw fy nghydweithiwr William Graham.

Er nad oes dim yn y cynnig y byddwn yn anghytuno ag ef, mae ein gwelliant yn ceisio ei gryfhau drwy ychwanegu dau bwynt at ddiwedd y cynnig. Y cyntaf yw i alw ar Lywodraeth Cymru i gyfathrebu unrhyw bolisïau caffael newydd yn glir i'r gymuned fusnes yng Nghymru. Yr ail yw i alw ar Lywodraeth Cymru i adolygu ei pholisïau caffael yn rheolaidd i sicrhau eu heffeithiolrwydd. Byddwn yn cefnogi'r gwelliannau i gyd, ar wahân i welliant 1. Ni fyddwn yn cefnogi'r gwelliant hwnnw oherwydd nad ydym yn credu bod digon o gynnydd wedi'i wneud dros y blynyddoedd diwethaf.

Ar yr ochr hon i'r Siambr, rydym yn bennaf gefnogol i ymdrechion Llywodraeth Cymru i wella arferion caffael ar draws Cymru i gefnogi busnesau Cymru ac i gefnogi twf economaidd yng Nghymru. Fodd bynnag, mae pwyntiau yr hoffwn eu gwneud, yn enwedig gyda golwg ar rai o'r manylion sy'n ymwneud â pholisïau caffael penodol. Rwyf wedi dweud ar sawl achlysur yn y Siambr hon fy mod yn credu mai'r cam cyntaf i wella'r system yw symleiddio ein prosesau a'n rheoliadau caffael sector cyhoeddus. Rwy'n falch bod Llywodraeth Cymru yn

Government recognises this. The Welsh Government's procurement policy statement comes, of course, in the wake of the McClelland review, which recommended that instead of implementing new policy, the implementation of public procurement policy should be regarded as a duty rather than an option. I accept that the Government statement before Christmas stated that there were no reasons or excuses why all organisations could not fully adopt the principles in the Wales procurement policy statement, and that there must be no delay in so doing.

I also note that the Government has not ruled out legislating in this area. In her response, the Minister could perhaps expand on the work currently being undertaken by her officials in this area. The review made a number of recommendations, which include addressing a number of issues that SMEs experience as barriers to engaging with the public sector. While I accept that we must be mindful of Welsh exporting firms and larger organisations, ultimately, we all want to see a level playing field for smaller local businesses, so that they are able to compete for contracts and win them. Broadly speaking, I have no objection to the nine principles outlined in the policy statement, although I have some concerns regarding the lack of detail surrounding some of the principles. For example, the first principle, which is entitled 'strategic', states that the Welsh Government will set out a maturity model, against which the development of procurement can be measured. Perhaps the Minister, in her closing comments on this debate, could provide us with a bit more detail on how the maturity model will look and say exactly what it will entail. That same principle also states that the Welsh Government will develop and fund procurement fitness checks. In theory, I am again supportive of the Welsh Government doing this, but the lack of information on how much these checks will cost and where the money will come from needs to be addressed.

The second principle, entitled 'professionally resourced', is largely in response to the McClelland review stating that there is a

cydnabod hyn. Mae datganiad polisi caffael Llywodraeth Cymru yn dod, wrth gwrs, yn sgil adolygiad McClelland a oedd yn argymhell, yn hytrach na gweithredu polisi newydd, y dylai'r broses o weithredu polisi caffael cyhoeddus gael ei hystyried yn ddyletswydd yn hytrach nag yn opsiwn. Derbyniaf fod y datganiad gan y Llywodraeth cyn y Nadolig yn dweud nad oedd unrhyw resymau neu esgusodion pam na allai'r holl sefydliadau fabwysiadu'r egwyddorion yn llawn yn natganiad polisi caffael Cymru, a rhaid peidio â chael unrhyw oedi wrth wneud hynny.

Nodaf hefyd nad yw'r Llywodraeth wedi diystyru deddfu yn y maes hwn. Yn ei hymateb, gallai'r Gweinidog o bosibl ehangu ar y gwaith sy'n cael ei wneud gan ei swyddogion yn y maes hwn. Gwnaeth yr adolygiad nifer o argymhellion, sy'n cynnwys mynd i'r afael â nifer o faterion y mae busnesau bach a chanolig yn eu profi fel rhwystrau i ymgysylltu â'r sector cyhoeddus. Er fy mod yn derbyn bod yn rhaid i ni fod yn ymwybodol o gwmnïau allforio Cymru a sefydliadau mwy, yn y pen draw, rydym i gyd am weld maes chwarae gwastad ar gyfer busnesau lleol llai, fel eu bod yn gallu cystadlu am gontractau a'u hennill. Yn fras, nid oes gennyf wrthwynebiad i'r naw egwyddor a amlinellir yn y datganiad polisi, er bod gennyf rai pryderon o ran y diffyg manylion ynghylch rhai o'r egwyddorion. Er enghraifft, mae'r egwyddor gyntaf, sydd â'r teitl 'strategol', yn datgan y bydd Llywodraeth Cymru yn nodi model aeddfedrwydd, y gellir mesur datblygiad caffael yn ei erbyn. Efallai y gallai'r Gweinidog, yn ei sylwadau wrth gloi ar y ddadl hon, roi i ni ychydig mwy o fanylion ar sut y bydd y model aeddfedrwydd yn edrych a dweud yn union beth fydd yn ei olygu. Mae'r un egwyddor hefyd yn datgan y bydd Llywodraeth Cymru yn datblygu ac ariannu gwiriadau ffitrwydd caffael. Mewn theori, rwyf unwaith eto'n cefnogi Llywodraeth Cymru yn gwneud hyn, ond mae angen rhoi sylw i'r diffyg gwybodaeth am faint y bydd y gwiriadau hyn yn costio ac o ble fydd yr arian yn dod.

Mae'r ail egwyddor, gyda'r teitl 'adnoddau proffesiynol', yn bennaf mewn ymateb i adolygiad McClelland yn datgan bod diffyg

skills deficit as a result of having insufficient total resources and, within that, not enough professionally skilled people. I note that the Welsh Government will publish a competency framework and will provide routes to training and development. However, it would be beneficial to know when the Welsh Government expects to publish this particular framework. We have debated procurement practice heavily, particularly over the past 12 months. Now must be the time for implementation. Naturally, value for money must also be at the heart of any procurement policy, and I am pleased that this has been recognised in the statement. I hope that this theme will continue in the future.

I am also pleased that one of the statement principles is entitled 'open, accessible competition', which I fully endorse. It is also essential that all of our procurement processes are completely transparent in order to ensure better value for money and to make it easier for businesses to understand the processes involved. Transparency will only increase public awareness and understanding of the Welsh Government's procurement practice, and will further ensure stability and confidence in the procurement system.

I would like to add a comment about the importance of continuing engagement with the Welsh business community with regard to procurement policy. It is essential that the Welsh Government communicates effectively with businesses so that they are crystal clear about the Welsh procurement system. I also hope that, in the light of this debate, the Welsh Government will commit to re-evaluating its procurement policy on a regular basis to capitalise on good practice and to root out any issues that may arise. I hope that the Welsh Government will take on board my comments, and I hope that all Members across the Chamber will vote in favour of our amendment this afternoon.

Gwelliant 5—Aled Roberts

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn galw ar Lywodraeth Cymru i sicrhau bod prosesau caffael yn fwy agored i fusnesau

sgiliau o ganlyniad i gael cyfanswm adnoddau annigonol ac, o fewn hynny, dim digon o bobl broffesiynol fedrus. Nodaf y bydd Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi fframwaith cymhwysedd a bydd yn darparu llwybrau i hyfforddiant a datblygiad. Fodd bynnag, byddai'n fuddiol i wybod pryd fydd Llywodraeth Cymru yn disgwyl cyhoeddi'r fframwaith penodol. Rydym wedi trafod arferion caffael yn helaeth, yn enwedig dros y 12 mis diwethaf. Siawns nad dyma'r amser i weithredu. Yn naturiol, mae'n rhaid i werth am arian hefyd fod yn ganolog i unrhyw bolisi caffael, ac rwy'n falch bod hyn wedi cael ei gydnabod yn y datganiad. Gobeithiaf y bydd y thema hon yn parhau yn y dyfodol.

Rwyf hefyd yn falch mai teitl un o egwyddorion y datganiad yw 'cystadleuaeth agored, hygyrch', yr wyf yn ei gefnogi'n llwyr. Mae hefyd yn hanfodol bod ein holl brosesau caffael yn gwbl dryloyw er mwyn sicrhau gwell gwerth am arian a'i gwneud yn haws i fusnesau ddeall y prosesau dan sylw. Bydd tryloywder yn cynyddu ymwybyddiaeth a dealltwriaeth y cyhoedd o arferion caffael Llywodraeth Cymru, ac yn sicrhau sefydlogrwydd a hyder yn y system gaffael.

Hoffwn ychwanegu sylw am bwysigrwydd ymgysylltu'n barhaus â'r gymuned fusnes yng Nghymru mewn perthynas â pholisi caffael. Mae'n hanfodol bod Llywodraeth Cymru yn cyfathrebu'n effeithiol gyda busnesau fel eu bod yn hollol glir am y system gaffael yng Nghymru. Rwyf hefyd yn gobeithio, yng ngoleuni'r ddadl hon, y bydd Llywodraeth Cymru yn ymrwmo i ailwerthuso ei pholisi caffael yn rheolaidd i fanteisio ar arfer da ac i ganfod unrhyw faterion a allai godi. Gobeithiaf y bydd Llywodraeth Cymru yn ystyried fy sylwadau, ac rwy'n gobeithio y bydd yr holl Aelodau ar draws y Siambr yn pleidleisio o blaid ein gwelliant y prynhawn yma.

Amendment 5—Aled Roberts

Add new point at end of motion:

Calls on the Welsh Government to make procurement more accessible to SMEs in

bach a chanolig yng Nghymru, er enghraifft Wales, for example by unbundling contracts drwy ddadfwndelu contractau ar gyfer for Government work. gwaith y Llywodraeth.

Gwelliant 6—Aled Roberts

Amendment 6—Aled Roberts

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Add new point at end of motion:

Yn galw ar Lywodraeth Cymru i ddarparu'r wybodaeth ddiweddaraf am nifer y cwmnïau yng Nghymru sy'n ennill contractau caffael cyhoeddus yng Nghymru.

Calls on the Welsh Government to provide up to date information on the number of Welsh companies winning public procurement contracts in Wales.

Eluned Parrott: I move amendments 5 and 6 in the name of Aled Roberts.

Eluned Parrott: Cynigiau welliannau 5 a 6 yn enw Aled Roberts.

I thank the Minister for indicating her agreement to accept the amendments today. As the spokesperson for the Welsh Conservatives said about his party's amendments, rather than taking away from the motion, we are also seeking to add to it and to bring attention to some specific policy points that we would like to focus on.

Diolch i'r Gweinidog am ddweud ei bod yn cytuno i dderbyn y gwelliannau heddiw. Fel y dywedodd llefarydd y Ceidwadwyr Cymreig am welliannau ei blaid, yn hytrach na thynnu oddi wrth y cynnig, rydym hefyd yn ceisio ychwanegu ato, ac i dynnu sylw at rai o'r pwyntiau polisi penodol y byddem yn hoffi canolbwyntio arnynt.

One of the sad things about the procurement debate—and we have had many debates here in the Chamber—is that procurement is a wonderful opportunity but, so often, it is viewed as, at best, a tool, and at worst, a chain. In practice, it is a tool for getting best value but, traditionally in the UK, I do not think that we have been very good at drawing the distinction between what best value looks like and just being the cheapest. That is something that I hope the policies that we are discussing at the moment will help to address.

Un o'r pethau trist am y ddadl caffael—ac rydym wedi cael sawl dadl yma yn y Siambr—yw bod caffael yn gyfle gwych ond, yn aml iawn, mae'n cael ei weld, ar y gorau, fel offeryn, ac ar y gwaethaf, fel cadwyn. Yn ymarferol, mae'n offeryn ar gyfer cael y gwerth gorau ond, yn draddodiadol yn y DU, nid wyf yn credu ein bod wedi bod yn dda iawn am wneud gwahaniaeth rhwng sut y mae gwerth gorau yn edrych a bod y rhataf yn unig. Mae hynny'n rhywbeth yr wyf yn gobeithio y bydd y polisiâu yr ydym yn eu trafod ar hyn o bryd yn helpu i fynd i'r afael ag ef.

With regard to what best value looks like, looking at ways in which we can deliver other policy agendas through procurement is very important. We have been successful in a lot of policy agendas, but there is more that we need to do, with the one truly critical policy agenda at the moment, namely that of the Welsh economy. We must find ways to recycle public spend within our own economy to ensure that it is kept and used to the benefit of Wales. Obviously, we cannot be prejudiced; we have to work within the rules as they are given us, but we can work

O ran sut y mae gwerth gorau yn edrych, mae edrych ar ffyrdd y gallwn gyflawni agendâu polisi eraill drwy gaffael yn bwysig iawn. Rydym wedi bod yn llwyddiannus mewn llawer o agendâu polisi, ond mae mwy y mae angen inni ei wneud, gyda'r unig agenda polisi gwirioneddol hanfodol ar hyn o bryd, sef economi Cymru. Mae'n rhaid i ni ddod o hyd i ffyrdd o ailgylchu gwario cyhoeddus o fewn ein heconomi ein hunain i sicrhau ei bod yn cael ei chadw a'i defnyddio er budd Cymru. Yn amlwg, ni allwn fod yn rhagfarnllyd; mae'n rhaid i ni weithio o fewn

harder to understand our own marketplace and ensure that our procurement contracts are designed in such a way that our own marketplace is not barred from them through things like bundling the contracts too high. A strong policy is vital to our economic future in terms of the private sector, because of the opportunity to win contracts and build money, but also for the kudos that the opportunity to deliver a major public contract brings. For the public sector, it is an opportunity to deliver value for the taxpayer that goes much deeper than that surface level.

The McClelland report recognises the benefits of the policy that the Welsh Government is pursuing, but we need to keep in regular contact with whether or not that is working and how detailed and sophisticated the information we are able to collect is in terms of assessing the benefits that we are getting. For example, one of the measures that we are looking at, as mentioned by the Plaid Cymru leader, is how many of these contracts are awarded to Welsh businesses. There is a question here about what we classify as a Welsh business. Are we sophisticated enough that we can determine well between businesses that simply have an invoicing address in Wales, or are we able to work out which of those businesses are truly embedded in the local community, are built from Wales and in Wales, and are a major contributor to the Welsh economy? Those are things that, over a period of time, we will be able to develop.

There are also issues around engagement with the private sector, and I was pleased to see in the statement steps that you want to take with supplier engagement. Around 18 months ago, the UK Government launched an initiative to look at ways in which businesses can report examples of bad procurement practice or things that they were concerned about.

I note that you have included an instruction to

‘publish a single electronic point of contact

y rheolau fel y maent yn cael eu rhoi i ni, ond gallwn weithio'n galetach i ddeall ein marchnad ein hunain a sicrhau bod ein contractau caffael yn cael eu cynllunio yn y fath fodd nad yw ein marchnad ein hunain yn cael ei rhwystro drwy bethau fel bwndelu'r contractau'n rhy uchel. Mae polisi cadarn yn hanfodol i'n dyfodol economaidd o ran y sector preifat, oherwydd y cyfle i ennill contractau ac adeiladu arian, ond hefyd ar gyfer y clod a ddaw yn sgil cyfle i gyflwyno contract cyhoeddus mawr. Ar gyfer y sector cyhoeddus, mae'n gyfle i gyflawni gwerth am arian i'r trethdalwr sy'n mynd yn llawer dyfnach na lefel yr arwyneb.

Mae adroddiad McClelland yn cydnabod manteision y polisi y mae Llywodraeth Cymru yn mynd ar ei drywydd, ond mae angen inni gadw mewn cysylltiad rheolaidd â ph'un a yw'n gweithio a pha mor fanwl a soffistigedig yw'r wybodaeth yr ydym yn gallu ei chasglu o ran asesu'r manteision yr ydym yn eu cael. Er enghraifft, un o'r mesurau yr ydym yn edrych arno, fel y crybwyllwyd gan arweinydd Plaid Cymru, yw faint o'r contractau hyn sy'n cael eu dyfarnu i fusnesau Cymru. Mae cwestiwn yma am yr hyn yr ydym yn ei ddsbarthu fel busnes yng Nghymru. A ydym yn ddigon soffistigedig i allu penderfynu'n dda rhwng busnesau sydd â chyfeiriad anfonebu yn unig yng Nghymru, neu a ydym yn gallu gweld pa rai o'r busnesau hynny sy'n cael eu hymgorffori'n wirioneddol yn y gymuned leol, yn cael eu hadeiladu o Gymru ac yng Nghymru, ac sy'n cyfrannu'n sylweddol at economi Cymru? Dyna'r pethau, dros gyfnod o amser, y byddwn yn gallu eu datblygu.

Mae materion hefyd yn ymwneud ag ymgysylltu â'r sector preifat, ac rwy'n falch o weld yn y camau yr ydych am eu cymryd gydag ymgysylltu cyflenwyr yn y datganiad. Tua 18 mis yn ôl, lansiodd Llywodraeth y DU fenter i edrych ar ffyrdd y gall busnesau adrodd am enghreifftiau o arferion caffael gwael neu bethau yr oeddent yn bryderus yn eu cylch.

Rwy'n sylwi eich bod wedi cynnwys cyfarwyddyd i

gyhoeddi pwynt cyswllt electronig unigol ar

for supply chain dialogue/feedback/queries'

gyfer deialog/adborth/ymholiadau cadwyn gyflenwi

and allocated that task to the Welsh public sector rather than the Welsh Government. I wonder whether this is something that is so important that perhaps the Welsh Government would be better placed to take a leading role and deliver on it so that we can be sure that it is well delivered across the piece.

ac wedi neilltuo'r dasg i sector cyhoeddus Cymru yn hytrach na Llywodraeth Cymru. Tybed a yw hyn yn rhywbeth sydd mor bwysig efallai y byddai Llywodraeth Cymru mewn sefyllfa well i gymryd rhan flaenllaw mewn darparu yn ei gylch fel y gallwn fod yn sicr y caiff ei gyflwyno'n dda ar draws y darn.

I am glad that the Minister has taken full account of the Enterprise and Business Committee's report on procurement. There are many recommendations in the report that are critical to our success here. One of the things that I would like to see now is how we are going to measure this—how do we see that success on the ground and how are we translating public procurement spend into improvements to our economy?

Rwy'n falch bod y Gweinidog wedi ystyried adroddiad Pwyllgor Menter a Busnes ar gaffael yn llawn. Mae llawer o argymhellion yn yr adroddiad sy'n hanfodol i'n llwyddiant yma. Un o'r pethau yr hoffwn ei weld yn awr yw sut yr ydym yn mynd i fesur hyn—sut yr ydym yn gweld y llwyddiant hwnnw ar lawr gwlad a sut yr ydym yn trosi gwario caffael cyhoeddus yn welliannau i'n heconomi?

Jenny Rathbone: This is very much a made-in-Wales success story. As we have heard, there is a great deal of consensus about the importance of this policy in ensuring that the £4.3 billion available for buying goods is actually used to maximise the benefit to the people of Wales. Southern Cross, Atos and G4S are the sorts of companies that have educated the public on the importance of understanding that who provides the service is just as important as for how much it is provided.

Jenny Rathbone: Mae hon yn sicr yn stori o lwyddiant a wnaed yng Nghymru. Fel yr ydym wedi clywed, mae llawer iawn o gonsensws am bwysigrwydd y polisi hwn i sicrhau bod y £4.3 biliwn ar gael ar gyfer prynu nwyddau yn cael ei ddefnyddio mewn gwirionedd i uchafu'r budd i bobl Cymru. Southern Cross, Atos a G4S yw'r mathau o gwmnïau sydd wedi addysgu'r cyhoedd ar bwysigrwydd deall bod pwy sy'n darparu'r gwasanaeth yr un mor bwysig ag am faint y mae'n ei ddarparu.

7.00 p.m.

The point that Eluned Parrott raised about how Welsh they are, or whether they just have a Welsh address for sending out an invoice, is an important one. We need to be wise about what is being procured, have the ability to measure whether it is being delivered and know who is responsible if things go wrong. The Welsh procurement policy gives us a very powerful weapon for enjoying value for money and best value in its broadest sense by providing economic, social and environmental benefits, and avoiding some of the horror stories that are now being played out in the NHS in England, for example.

Mae'r pwynt a gododd Eluned Parrott o ran pa mor Gymreig yr ydynt, neu a oes ganddynt gyfeiriad yng Nghymru ar gyfer anfon anfoneb yn unig, yn un pwysig. Mae angen i ni fod yn ddoeth am yr hyn sy'n cael ei gaffael, cael y gallu i fesur a yw'n cael ei ddarparu a gwybod pwy sy'n gyfrifol os bydd pethau'n mynd o chwith. Mae polisi caffael Cymru yn rhoi arf pwerus iawn i ni ar gyfer mwynhau gwerth am arian a gwerth gorau yn ei ystyr ehangaf drwy ddarparu buddion economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol, ac osgoi rhai o'r straeon arswyd sydd yn awr yn cael eu gweld yn y GIG yn Lloegr, er enghraifft.

Using public money wisely must include preventing fraud. Minister, what possibility is there to compel organisations that provide goods to public bodies to be part of the national fraud initiative? For example, information provided by housing associations could contribute to a reduction in social housing fraud or benefit fraud. We also need to ensure that construction companies building on behalf of people in Wales are employing people who are entitled to work and are playing their part in terms of paying tax and national insurance. Would the Minister say something about her plans for making the NFI a standard part of the process?

Constraints on public spending mean that it is crucial that we promote a different relationship with our staff and the public on how we will deliver goods and services with less money in the future. Improving the dialogue with suppliers is something that I strongly welcome to ensure that we have important conversations that capture the expertise of front-line staff and users, and to ensure that we follow best practice in contracting for the most innovative and useful goods that are available.

The transparent standardised framework will also, hopefully, reduce any unnecessary bureaucracy and make it easier for Welsh companies, large and small, to bid for contracts. We have already seen the benefit of that in terms of the over 50% of contracts that now go to Welsh companies. I very much admire the ambition of the leader of Plaid Cymru in wanting to ensure that the figure is 75%, but we must also ensure that we resolve any skills deficits that McClelland identified to ensure that that is a real possibility.

Mark Isherwood: Speaking in last July's debate on the Enterprise and Business Committee's report, 'Influencing the Modernisation of EU Procurement Policy', I noted that the review into Welsh Government procurement policy, commissioned by the Minister, stated that further progress was heavily dependent on practical implementation, rather than on new policy, and that this implementation of public

Rhaid bod defnyddio arian cyhoeddus yn ddoeth yn cynnwys atal twyll. Weinidog, pa bosibilrwydd sydd i orfodi sefydliadau sy'n darparu nwyddau i gyrff cyhoeddus i fod yn rhan o'r fenter twyll cenedlaethol? Er enghraifft, gallai gwybodaeth a ddarperir gan gymdeithasau tai gyfrannu at ostyngiad mewn twyll tai cymdeithasol neu dwyll buddal. Mae angen i ni hefyd sicrhau bod cwmnïau adeiladu sy'n adeiladu ar ran pobl yng Nghymru yn cyflogi pobl sydd â hawl i weithio ac yn chwarae eu rhan o ran talu treth ac yswiriant gwladol. A fyddai'r Gweinidog yn dweud rhywbeth am ei chynlluniau ar gyfer gwneud y Fenter Twyll Cenedlaethol yn rhan safonol o'r broses?

Mae cyfyngiadau ar wariant cyhoeddus yn golygu ei bod yn hanfodol ein bod yn hyrwyddo perthynas wahanol gyda'n staff a'r cyhoedd ar sut y byddwn yn darparu nwyddau a gwasanaethau gyda llai o arian yn y dyfodol. Mae gwella deialog gyda chyflenwyr yn rhywbeth yr wyf yn ei groesawu'n fawr i sicrhau ein bod yn cael sgysiau pwysig sy'n dal arbenigedd staff y rheng flaen a defnyddwyr, ac i sicrhau ein bod yn dilyn arferion gorau wrth gontractio ar gyfer y nwyddau mwyaf arloesol a defnyddiol sydd ar gael.

Bydd y fframwaith safonol tryloyw hefyd, gobeithio, yn lleihau unrhyw fiwrocratiaeth ddiangen ac yn ei gwneud yn haws i gwmnïau o Gymru, mawr a bach, i wneud cais am gontractau. Rydym eisoes wedi gweld y budd o hynny o ran y 50% a mwy o gontractau sydd bellach yn mynd i gwmnïau o Gymru. Rwy'n edmygu uchelgais arweinydd Plaid Cymru yn dymuno sicrhau bod y ffigwr yn 75%, ond rhaid inni hefyd sicrhau ein bod yn datrys unrhyw ddiffygion sgiliau a nododd McClelland i sicrhau bod hynny'n bosibilrwydd go iawn.

Mark Isherwood: Wrth siarad yn nadl mis Gorffennaf diwethaf ar adroddiad y Pwyllgor Menter a Busnes, 'Dylanwadu ar Foderneiddio Polisi Caffael yr UE', nodais fod yr adolygiad o bolisi caffael Llywodraeth Cymru, a gomisiynwyd gan y Gweinidog, yn dweud fod cynnydd pellach yn ddibynnol iawn ar weithredu ymarferol, yn hytrach nag ar bolisi newydd, ac y dylid ystyried y gweithredu polisïau caffael cyhoeddus hwn

procurement policies should be regarded as a duty rather than an option.

I referred to the letter sent to the Minister for Business, Enterprise, Technology and Science last March by the north Wales construction group, comprising seven of the larger regional construction companies, including Wynne Construction, which the leader of Plaid Cymru referred to. That letter said,

‘the general view is that the total absence of a coherent procurement strategy here in North Wales results in costs amounting to millions of pounds annually to both the construction industry and public sector.’

It added that procurement exercises were being run by procurement officers, along with audit teams, with no knowledge or understanding of the complexities of construction and the far-reaching effects that their decisions can have on sustainable employment and growth. Compared with England and other EU countries, we in Wales seem to gold-plate procurement directives, making the burden unnecessarily hard and costly.

As I then said,

‘It is worrying that these concerns are being raised in 2012, so many years after the advent of devolution.’

Jumping forward to today and the industry training board and sector skills council for the construction sector in Wales, CITB-ConstructionSkills Wales welcomes the publication of the Wales procurement policy statement. It states that the Welsh construction sector has been recognised as one of vital importance to the Welsh economy, so it is fundamental that procurement policy works in favour of the industry and addresses the current situation where Welsh firms win only 50% of the annual public procurement expenditure in Wales. It particularly welcomes moves to limit inconsistencies in procurement practice across the public sector, especially local authorities. It welcomes the adoption of the

fel dyletswydd yn hytrach nag opsiwn.

Cyfeiriais at y llythyr a anfonwyd at y Gweinidog Busnes, Menter, Technoleg a Gwyddoniaeth fis Mawrth diwethaf gan grŵp adeiladu gogledd Cymru sy'n cynnwys saith o'r cwmnïau adeiladu rhanbarthol mwyaf, gan gynnwys Wynne Construction, y cyfeiriodd arweinydd Plaid Cymru atynt. Dywedodd y llythyr,

y farn gyffredinol yw bod y diffyg llwyr o strategaeth gaffael gydlynol yma yng Ngogledd Cymru yn arwain at gostau o filiynau o bunnoedd bob blwyddyn i'r diwydiant adeiladu a'r sector cyhoeddus.

Ychwanegodd bod ymarferion caffael yn cael eu rhedeg gan swyddogion caffael, ynghyd â thimau archwilio, heb unrhyw wybodaeth na dealltwriaeth o gymhlethdodau adeiladu a'r effeithiau pellgyrhaeddol y gall eu penderfyniadau gael ar gyflogaeth a thwf cynaliadwy. O'i gymharu â Lloegr a gwledydd eraill yr UE, rydym ni yng Nghymru yn ymddangos fel ein bod yn gorchuddio cyfarwyddbau caffael ag aur, gan wneud y baich yn fwy caled a chostus na sydd raid.

Fel y dywedais wedyn,

Mae'n destun gofid bod y pryderon yn cael eu codi yn 2012, cymaint o flynyddoedd ar ôl dyfodiad datganoli.

Gan neidio ymlaen i heddiw a'r bwrdd hyfforddi diwydiant a'r cyngor sgiliau sector ar gyfer y sector adeiladu yng Nghymru, Mae CITB-Sgiliau Adeiladu Cymru yn croesawu cyhoeddi datganiad polisi caffael Cymru. Mae'n nodi bod y sector adeiladu yng Nghymru wedi cael ei gydnabod fel un o bwysigrwydd hanfodol i economi Cymru, felly mae'n hanfodol bod polisi caffael yn gweithio o blaid y diwydiant ac yn mynd i'r afael â'r sefyllfa bresennol lle nad yw cwmnïau o Gymru yn ennill dim ond 50% o'r gwariant caffael cyhoeddus blyneddol yng Nghymru. Mae'n croesawu'n arbennig fesurau i gyfyngu ar anghysondebau mewn arfer caffael ar draws y sector cyhoeddus, yn enwedig awdurdodau lleol. Mae'n croesawu

supplier qualification information database, SQuID, as the standard approach for supplier selection. It welcomes moves to introduce training groups to cultivate professional procurement expertise, supported by robust systems of procurement management. It welcomes recognition of community benefits as an integral consideration in procurement.

However, it also advises that the Wales procurement policy would be strengthened by the introduction of sector expertise into procurement training; by a strong strategic partnership between the Welsh Government and the construction sector in Wales that would allow the industry to provide guidance and pre-qualification questionnaires that are appropriately tailored to meet the industry's needs; by the introduction of an arbitrator to ensure that procurement policy is implemented fairly and consistently across the public sector; by a rigid definition of Wales-based companies going beyond a PO box address; and by encouraging and supporting small and medium-sized enterprises to consider collaborating in consortia arrangements to bid for larger projects. In order to maximise the potential community benefits offered by a progressive procurement system, it also urges the Welsh Government to adopt or endorse best-practice schemes, including the use of shared apprenticeship schemes and a robust, standardised definition of 'apprentice' and 'trainee', setting standards for quality placements and allowing these to be measured. This would include a joined-up approach across the Welsh Government and the public sector, ensuring that no opportunities for skills and training are lost, which would work to bridge the gap between the timetable of construction projects and the academic calendar. As it states, a collaborative approach by the Welsh Government and the construction industry in Wales will allow the sector to maximise the opportunities provided by a progressive procurement system and to play a full role in Wales's economic recovery.

With this in mind, I will leave the last word to representatives of the north Wales construction group, who e-mailed me last

mabwysiadu'r gronfa ddata gwybodaeth am gymwysterau cyflenwyr, SQuID, fel y dull safonol ar gyfer dethol cyflenwyr. Mae'n croesawu mesurau i gyflwyno grwpiau hyfforddi i feithrin arbenigedd caffael proffesiynol, a gefnogir gan systemau cadarn o reoli caffael. Mae'n croesawu cydnabod manteision cymunedol fel ystyriaeth hanfodol wrth gaffael.

Fodd bynnag, mae hefyd yn cynghori y byddai'r polisi caffael yn cael ei gryfhau drwy gyflwyno arbenigedd y sector i hyfforddiant caffael; gan bartneriaeth strategol gref rhwng Llywodraeth Cymru a'r sector adeiladu yng Nghymru a fyddai'n caniatáu i'r diwydiant ddarparu arweiniad a holiaduron cyn-cymhwys sydd wedi'u teilwra'n briodol i ddiwallu anghenion y diwydiant, trwy gyflwyno cymrodeddwr er mwyn sicrhau bod polisi caffael yn cael ei weithredu'n deg ac yn gyson ar draws y sector cyhoeddus; gan ddiffiniad anhyblyg o gwmnïau o Gymru yn mynd y tu hwnt i gyfeiriad Blwch Post a thrwy annog a chefnogi mentrau bach a chanolig eu maint i ystyried cydweithio mewn trefniadau consortia i wneud cais ar gyfer prosiectau mwy. Er mwyn gwneud y gorau o botensial y manteision cymunedol a gynigir gan system gaffael flaengar, mae hefyd yn annog Llywodraeth Cymru i fabwysiadu neu ategu cynlluniau arfer gorau, gan gynnwys y defnydd o gynlluniau prentisiaeth ar y cyd, a diffiniad cadarn, safonol o 'prentis' ac 'hyfforddai', sy'n gosod safonau ar gyfer lleoliadau o ansawdd a chaniatáu i'r rhain gael eu mesur. Byddai hyn yn cynnwys ymagwedd gydgyssylltiedig ar draws Llywodraeth Cymru a'r sector cyhoeddus, gan sicrhau nad oes unrhyw gyfleoedd ar gyfer sgiliau a hyfforddiant yn cael eu colli, a fyddai'n gweithio i bontio'r bwlch rhwng amserlen prosiectau adeiladu a'r calendr academiaidd. Fel y noda, bydd ymagwedd gydweithredol gan Lywodraeth Cymru a'r diwydiant adeiladu yng Nghymru yn caniatáu i'r sector fanteisio i'r eithaf ar y cyfleoedd a ddarperir gan system gaffael flaengar ac i chwarae rhan lawn yn adferiad economaidd Cymru.

Gyda hyn mewn golwg, byddaf yn gadael y gair olaf i gynrychiolwyr grŵp adeiladu gogledd Cymru, a anfonodd e-bost ataf

Friday, stating that they had had a video-conference with the Minister on 17 December when they again highlighted their concerns. Although they say that the Minister was very receptive to the issues, and promised to review further, there has been nothing substantial in terms of firm proposals or approaches since. Although they believe that the Welsh Government is concerned, they are not sure that it knows how to fix the problem. They concluded that it seems that the local authorities are running as a loose cannon.

Joyce Watson: I will not repeat everything that has been said, but I believe that embedding community benefits through social clauses is already bearing fruit. From the first 13 projects using that approach, 78% of the money has been reinvested in Wales—that is £70 million in Welsh workers' pay packets and £121 million of business for Wales-based companies, which are mostly SMEs. That is more than 200 people helped into employment, and placements for 71 apprentices. I think that is a lot to be pleased about.

There is a big push towards securing more from contractual social clauses, which Members on this side of the Chamber will always support. Value for money is about more than just the bottom line. There is some excellent good practice out there, and I encourage the Welsh Government to continue to adopt, support and endorse good schemes. The shared apprenticeship scheme run by the council, colleges and businesses in Carmarthenshire is one such example. There is a lot to celebrate, and a lot more that can be built upon.

The Minister for Finance and Leader of the House (Jane Hutt): This debate has been very valuable and useful in backing the action plan that we are taking forward for supporting Welsh bodies to build their procurement capability for the benefit of Welsh business. I believe, in response to the leader of Plaid Cymru, that we have been moving forward on a constructive journey over the past 10 years in Government,

ddydd Gwener diwethaf, gan ddweud eu bod wedi cael cynhadledd fideo gyda'r Gweinidog ar 17 Rhagfyr pan oeddent eto wedi tynnu sylw at eu pryderon. Er eu bod yn dweud bod y Gweinidog yn agored iawn i'r materion, ac wedi addo adolygu ymhellach, ni fu dim byd sylweddol o ran cynigion neu ddulliau cadarn ers hynny. Er eu bod yn credu bod Llywodraeth Cymru yn bryderus, nid ydynt yn sicr ei bod yn gwybod sut i ddatrys y broblem. Daethant i'r casgliad ei bod yn ymddangos bod yr awdurdodau lleol yn gweithredu heb reolaeth.

Joyce Watson: Nid wyf am ailadrodd popeth sydd wedi'i ddweud, ond rwy'n credu bod ymgorffori manteision cymunedol drwy gymalau cymdeithasol eisoes yn dwyn ffrwyth. O'r 13 prosiect cyntaf oedd yn defnyddio'r ymagwedd honno, mae 78% o'r arian wedi cael ei ail-fuddsoddi yng Nghymru—hynny yw £70 miliwn mewn pecynnau cyflog gweithwyr Cymru a gwerth £121 miliwn o fusnes i gwmnïau yng Nghymru, sy'n fusnesau bach a chanolig yn bennaf. Mae hynny yn fwy na 200 o bobl sydd wedi cael help i gael gwaith, a lleoliadau ar gyfer 71 o brentisiaid. Credaf fod llawer i ymfalchïo ynddo.

Gwneir ymdrech fawr tuag at sicrhau mwy o gymalau cymdeithasol cytundebol, y bydd Aelodau ar yr ochr hon i'r Siambr bob amser yn eu cefnogi. Mae gwerth am arian yn golygu mwy na'r canlyniad ar y diwedd. Ceir rhywfaint o arfer da ardderchog, ac rwy'n annog Llywodraeth Cymru i barhau i fabwysiadu, cefnogi a chymeradwyo cynlluniau da. Mae'r cynllun prentisiaeth ar y cyd sy'n cael ei redeg gan y cyngor, colegau a busnesau yn Sir Gaerfyrddin yn un enghraifft o'r fath. Mae llawer i'w ddathlu, a llawer mwy y gellir adeiladu arno.

Y Gweinidog Cyllid ac Arweinydd y Tŷ (Jane Hutt): Mae'r ddadl hon wedi bod yn werthfawr iawn ac yn ddefnyddiol mewn cefnogi'r cynllun gweithredu yr ydym yn ei ddatblygu ar gyfer cefnogi cyrff Cymru i adeiladu eu gallu caffael er budd busnesau Cymru. Rwy'n credu, mewn ymateb i arweinydd Plaid Cymru, ein bod wedi bod yn symud ymlaen ar daith adeiladol dros y 10 mlynedd diwethaf mewn Llywodraeth, gan

moving forward with the benefit of the contributions of the Enterprise and Business Committee inquiry and regular scrutiny and engagement in this Chamber. The McClelland review has been critical, from an independent perspective, in reviewing and evaluating our progress and in helping to shape the principles for the Wales procurement policy strategy.

In response to Paul Davies, the finance spokesperson for the Welsh Conservatives, we are backing your amendment, confirming our active encouragement for business to contribute to the development of our procurement policies. I will of course respond to Mark Isherwood on the constructive engagement that I have had with the north Wales construction forum.

It is crucial that we communicate with business in reviewing our policy impacts. Eluned Parrott's contribution has been very helpful this afternoon. We understand the importance of public procurement to our economy, the need for contract opportunities to be open and accessible to Welsh businesses, for them to be able to compete, either directly or through the supply chain. Of course, the policies that we are taking forward encourage making opportunities accessible to SMEs.

We are publishing relevant information, as I did in October last year, to make sure that you are updated on the benefits and on the number of Welsh companies winning public procurement contracts in Wales.

The leader of Plaid Cymru mentioned the important work of Wynne Construction. It was very pleasing that a letter written by the chairman of the ConstructionSkills Wales group, the south-east Wales forum lead, Gareth Davies, and Chris Wynne, the north Wales forum lead actually welcomed, on 10 December, our Wales procurement policy statement. The engagement with business is crucial, and that informed the procurement policy statement that we have delivered. I have maintained a regular dialogue with the north Wales construction forum. Mark Isherwood mentioned the discussions that I

symud ymlaen gyda budd cyfraniadau ymchwiliad y Pwyllgor Menter a Busnes a chraffu rheolaidd ac ymgysylltu yn y Siambr hon. Mae adolygiad McClelland wedi bod yn hanfodol, o safbwynt annibynnol, wrth adolygu a gwerthuso ein cynnydd ac wrth helpu i lunio'r egwyddorion ar gyfer strategaeth bolisi caffael Cymru.

Mewn ymateb i Paul Davies, llefarydd cyllid y Ceidwadwyr Cymreig, rydym yn cefnogi eich gwelliant, gan gadarnhau ein hanogaeth weithredol i fusnesau i gyfrannu at ddatblygu ein polisiau caffael. Byddaf, wrth gwrs, yn ymateb i Mark Isherwood ar yr ymgysylltiad adeiladol yr wyf wedi'i gael â fforwm adeiladu gogledd Cymru.

Mae'n hanfodol ein bod yn cyfathrebu â busnes wrth adolygu effeithiau ein polisi. Mae cyfraniad Eluned Parrott wedi bod yn ddefnyddiol iawn y prynhawn yma. Rydym yn deall pwysigrwydd caffael cyhoeddus i'n heconomi, yr angen am gyfleoedd contract i fod yn agored ac yn hygyrch i fusnesau yng Nghymru, er mwyn iddynt allu cystadlu, naill ai'n uniongyrchol neu drwy'r gadwyn gyflenwi. Wrth gwrs, mae'r polisiau yr ydym yn eu datblygu yn annog sicrhau bod cyfleoedd ar gael i fusnesau bach a chanolog.

Rydym yn cyhoeddi gwybodaeth berthnasol, fel y gwneuthum ym mis Hydref y llynedd, i wneud yn siŵr eich bod yn cael y newyddion diweddaraf ar y manteision ac ar y nifer o gwmnïau o Gymru sy'n ennill contractau caffael cyhoeddus yng Nghymru.

Soniodd arweinydd Plaid Cymru am waith pwysig Wynne Construction. Roedd yn braf gwybod bod llythyr a ysgrifennwyd gan gadeirydd y grŵp Sgiliau Adeiladu Cymru, arweinydd fforwm de-ddwyrain Cymru, Gareth Davies, a Chris Wynne, arweinydd fforwm gogledd Cymru, wedi croesawu, ar 10 Rhagfyr, ein datganiad polisi caffael Cymru. Mae'r ymgysylltu â byd busnes yn hanfodol, a llywiodd hynny'r datganiad polisi caffael yr ydym wedi ei gyflawni. Rwyf wedi cynnal deialog reolaidd â fforwm adeiladu gogledd Cymru. Soniodd Mark Isherwood am y trafodaethau a gefais ar 19 Rhagfyr.

had on 19 December. It is important, as Eluned Parrott says, that we understand the marketplace, and that is indeed what I have been doing.

Vaughan Gething: Minister, there is a discrete point about construction, which is hugely important in terms of procurement. I very much welcome the progress that the One Wales Government made and the shift in attitude to seeking to get greater value from procurement. However, there are long-standing concerns from a range of people about the conduct of people apart from the construction sector, especially those that use the services of a consulting association and blacklisted workers. Would you look at what action Welsh public procurers can take in examining the conduct of people in the construction sector, both at the tendering stage and throughout the contract process, if it is found that they are taking up those services and, effectively, blacklisting workers' trade union activities?

Jane Hutt: Clearly, that is a very important intervention.

Jenny Rathbone also raised an important point about the national fraud initiative, which I will also be taking forward. We must recognise that in terms of being clear about the policy principles with which we are taking this forward. It is very important that we recognise that there are opportunities for local, indigenous suppliers in terms of, for example, the contracts in north Wales. There is confirmation, for example, that the lotting approach that is now proposed does provide realistic opportunities in terms of frameworks. In terms of the north Wales twenty-first century schools contract, we did a lessons-learned exercise on that. Three of the six local authorities have signed off the strategy and procurement is due to commence in February.

There is a strong culture of collaborative procurement in Wales, and that has delivered efficiencies in excess of £130 million over the last five years. The McClelland review strongly supports the creation of a national procurement service, and that is to procure common and repetitive spend once and for all for Wales. That is expected to become

Mae'n bwysig, fel y dywed Eluned Parrott, ein bod yn deall y farchnad, a dyna'n wir beth yr wyf wedi bod yn ei wneud.

Vaughan Gething: Weinidog, mae pwynt ar wahân am adeiladu, sy'n eithriadol o bwysig o ran caffael. Rwy'n croesawu'n fawr y cynnydd a wnaeth Llywodraeth Cymru'n Un a'r newid mewn agweddau tuag at geisio cael gwell gwerth o gaffael. Fodd bynnag, mae pryderon hirsefydlog gan amrywiaeth o bobl am ymddygiad pobl ar wahân i'r sector adeiladu, yn enwedig y rhai sy'n defnyddio'r gwasanaethau cymdeithas ymgynghori a gweithwyr gwaharddedig. A fydddech chi'n edrych ar ba gamau gweithredu y gall caffaelwyr cyhoeddus Cymru eu cymryd wrth archwilio ymddygiad pobl yn y sector adeiladu, ar y cam tendro a thrwy gydol y broses contract, os canfyddir eu bod yn defnyddio'r gwasanaethau hynny, ac, yn effeithiol, yn gwahardd gweithgareddau undebau llafur gweithwyr?

Jane Hutt: Yn amlwg, mae hwnna'n ymyriad pwysig iawn.

Cododd Jenny Rathbone hefyd bwynt pwysig am y fenter twyll cenedlaethol, a byddaf hefyd yn ei datblygu. Mae'n rhaid i ni gydnabod hynny o ran bod yn glir ynghylch yr egwyddorion polisi yr ydym yn eu defnyddio i ddatblygu hyn. Mae'n bwysig iawn ein bod yn cydnabod fod cyfleoedd i gyflenwyr lleol, brodorol o ran, er enghraifft, y contractau yng ngogledd Cymru. Mae cadarnhad, er enghraifft, bod y dull rhannu a gynigir yn awr yn darparu cyfleoedd realistig o ran fframweithiau. O ran contract ysgolion unfed ganrif ar hugain gogledd Cymru, cynhaliom ymarfer gwersi a ddysgwyd ar hynny. Mae tri o'r chwe awdurdod lleol wedi rhoi eu sêl bendith i'r strategaeth ac mae caffael i fod i ddechrau ym mis Chwefror.

Mae diwylliant cryf o gaffael cydweithredol yng Nghymru, ac mae hynny wedi darparu effeithlonrwydd o fwy na £130 miliwn dros y pum mlynedd diwethaf. Mae adolygiad McClelland yn gryf o blaid creu gwasanaeth caffael cenedlaethol, ac mae hynny er mwyn caffael gwario cyffredin ac ailadroddus unwaith ac am byth ar gyfer Cymru.

operational in November of this year and over 70 organisations are already committed to join.

As Paul Davies said, capability is fundamental to realising our procurement ambition. There is variability in procurement resources and skills and that can be a factor that limits the effective adoption of our policies. That, of course, was a theme in the Enterprise and Business Committee's inquiry into procurement. We now have, therefore, the introduction again of a programme of procurement fitness, and those checks will help to support the public sector to build the necessary capability to fully adopt Welsh procurement policy. I am providing support to organisations during this year through new short-course training programmes and providing access to a wider range of training opportunities.

7.15 p.m.

I will just respond to amendment 2, tabled by Plaid Cymru. The imminent conclusion to negotiations to modernise the EU procurement regulations do provide scope to strengthen our policy approach in Wales. We are liaising closely with the Cabinet Office to ensure that Wales's voice is clearly heard. As far as that is concerned, it is clear that we will be able to have a programme of training to ensure that new regulations are applied effectively in Wales to support the ambition of securing maximum added value from our expenditure.

Finally, I will monitor the impact of the Wales procurement policy statement. Coupled with the changes that will take effect with the new EU procurement regulations, I have made it quite clear that I am considering the option of legislation.

I will conclude by saying that this has been a valuable debate. I am pleased with the progress that has been achieved, which has been recognised, and I know that the actions that we are taking will help to deliver further improvements. Continued collaboration between the Welsh Government, the public sector and business will ensure that Wales continues to lead the way in public procurement policy. I will come back to this

Disgwylir iddo ddod yn weithredol ym mis Tachwedd eleni ac mae dros 70 o sefydliadau eisoes wedi ymrwmo i ymuno.

Fel y dywedodd Paul Davies, mae gallu yn hanfodol i wireddu ein huchelgais caffael. Mae amrywiaeth o ran adnoddau caffael a sgiliau a gall hynny fod yn ffactor sy'n cyfyngu mabwysiadu effeithiol ar ein polisiau. Roedd hynny, wrth gwrs, yn thema yn ymchwiliad i gaffael y Pwyllgor Menter a Busnes. Rydym, felly, yn gweld cyflwyno eto ar raglen o ffitrwydd caffael, a bydd y gwiriadau yn helpu i gefnogi'r sector cyhoeddus i adeiladu gallu angenrheidiol i fabwysiadu polisi caffael yng Nghymru. Rwy'n darparu cymorth i sefydliadau yn ystod eleni drwy raglenni hyfforddi newydd cwrs byr a darparu mynediad i ystod ehangach o gyfleoedd hyfforddi.

Rwyf am ymateb i welliant 2, a gyflwynwyd gan Blaid Cymru. Mae'r casgliad sydd ar fin digwydd i drafodaethau i foderneiddio rheoliadau caffael yr UE yn rhoi lle i gryfhau ein dull polisi yng Nghymru. Rydym yn cydweithio'n agos gyda Swyddfa'r Cabinet i sicrhau bod llais Cymru yn cael ei glywed yn glir. O ran hynny, mae'n amlwg y byddwn yn gallu cael rhaglen o hyfforddiant i sicrhau bod rheoliadau newydd yn cael eu cymhwyso yn effeithiol yng Nghymru i gefnogi uchelgais o sicrhau'r gwerth ychwanegol mwyaf posibl o'n gwariant.

Yn olaf, byddaf yn monitro effaith datganiad polisi caffael Cymru. Ynghyd â'r newidiadau a fydd yn dod i rym gyda rheoliadau caffael newydd yr UE, rwyf wedi gwneud yn gwbl glir fy mod yn ystyried y dewis o ddeddfwriaeth.

Yr wyf am orffen drwy ddweud bod hon wedi bod yn ddadl werthfawr. Rwy'n falch o'r cynnydd sydd wedi ei gyflawni, sydd wedi cael ei gydnabod, a gwn y bydd y camau yr ydym yn eu cymryd yn helpu i sicrhau gwelliannau pellach. Bydd cydweithio parhaus rhwng Llywodraeth Cymru, y sector cyhoeddus a busnes yn sicrhau bod Cymru'n parhau i arwain y ffordd mewn polisi caffael cyhoeddus. Dof

Chamber with an update on the next steps in terms of the Wales procurement policy.

yn ôl i'r Siambr gyda'r wybodaeth ddiweddaraf am y camau nesaf o ran polisi caffael Cymru.

Y Dirprwy Lywydd: Y cwestiwn yw a ddylid derbyn gwelliant 1. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf fod gwrthwynebiad. Felly, gohiriaf bob pleidlais ar yr eitem hon tan y cyfnod pleidleisio.

The Deputy Presiding Officer: The question is that amendment 1 be agreed to. Are there any objections? I see that there are. Therefore, I defer all voting on this item until voting time.

We will now proceed to voting time, unless there are three Members who wish the bell to be rung. I see that there are not.

Byddwn yn awr yn symud i'r cyfnod pleidleisio, oni bai fod tri Aelod sy'n dymuno i'r gloch gael ei chanu. Gwelaf nad oes.

*Gohiriwyd y pleidleisio tan y cyfnod pleidleisio.
Voting deferred until voting time.*

Cyfnod Pleidleisio Voting Time

*Gwelliant 1 i NDM5132: O blaid 36, Ymatal 0, Yn erbyn 18.
Amendment 1 to NDM5132: For 36, Abstain 0, Against 18.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Price, Gwyn R.
Rathbone, Jenny
Rees, David
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Paul
Davies, Suzy
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Isherwood, Mark
Millar, Darren
Parrott, Eluned
Powell, William
Ramsay, Nick
Roberts, Aled
Sandbach, Antoinette
Williams, Kirsty

Wood, Leanne

*Derbyniwyd y gwelliant.
Amendment agreed.*

*Gwelliant 2 i NDM5132: O blaid 49, Ymatal 5, Yn erbyn 0.
Amendment 2 to NDM5132: For 49, Abstain 5, Against 0.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Asghar, Mohammad
Burns, Angela
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Davies, Paul
Davies, Suzy
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Gething, Vaughan
Graham, William
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Isherwood, Mark
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Millar, Darren
Morgan, Julie
Price, Gwyn R.
Ramsay, Nick
Rathbone, Jenny
Rees, David
Sandbach, Antoinette
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Wood, Leanne

Ymataliodd yr Aelodau canlynol:
The following Members abstained:

Black, Peter
Parrott, Eluned

Powell, William
Roberts, Aled
Williams, Kirsty

*Derbyniwyd y gwelliant.
Amendment agreed.*

*Gwelliant 3 i NDM5132: O blaid 54, Ymatal 0, Yn erbyn 0.
Amendment 3 to NDM5132: For 54, Abstain 0, Against 0.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Davies, Paul
Davies, Suzy
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Gething, Vaughan
Graham, William
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Isherwood, Mark
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Millar, Darren
Morgan, Julie
Parrott, Eluned
Powell, William
Price, Gwyn R.
Ramsay, Nick
Rathbone, Jenny
Rees, David
Roberts, Aled
Sandbach, Antoinette
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce

Williams, Kirsty
Wood, Leanne

*Derbyniwyd y gwelliant.
Amendment agreed.*

*Gwelliant 4 i NDM5132: O blaid 54, Ymatal 0, Yn erbyn 0.
Amendment 4 to NDM5132: For 54, Abstain 0, Against 0.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Davies, Paul
Davies, Suzy
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Gething, Vaughan
Graham, William
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Isherwood, Mark
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Millar, Darren
Morgan, Julie
Parrott, Eluned
Powell, William
Price, Gwyn R.
Ramsay, Nick
Rathbone, Jenny
Rees, David
Roberts, Aled
Sandbach, Antoinette
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Williams, Kirsty

Wood, Leanne

Derbyniwyd y gwelliant.

Amendment agreed.

Gwelliant 5 i NDM5132: O blaid 54, Ymatal 0, Yn erbyn 0.

Amendment 5 to NDM5132: For 54, Abstain 0, Against 0.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:

The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Davies, Paul
Davies, Suzy
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Gething, Vaughan
Graham, William
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Isherwood, Mark
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Millar, Darren
Morgan, Julie
Parrott, Eluned
Powell, William
Price, Gwyn R.
Ramsay, Nick
Rathbone, Jenny
Rees, David
Roberts, Aled
Sandbach, Antoinette
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

Derbyniwyd y gwelliant.
Amendment agreed.

Gwelliant 6 i NDM5132: O blaid 53, Ymatal 0, Yn erbyn 0.
Amendment 6 to NDM5132: For 53, Abstain 0, Against 0.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Asghar, Mohammad
Black, Peter
Burns, Angela
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Davies, Paul
Davies, Suzy
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Gething, Vaughan
Graham, William
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Isherwood, Mark
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Millar, Darren
Morgan, Julie
Parrott, Eluned
Powell, William
Price, Gwyn R.
Ramsay, Nick
Rathbone, Jenny
Rees, David
Roberts, Aled
Sandbach, Antoinette
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

Derbyniwyd y gwelliant.

Amendment agreed.

Cynnig NDM5132 fel y'i diwygiwyd:

Motion NDM5132 as amended:

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

To propose that the National Assembly for Wales:

1. Yn cydnabod yr effaith bositif y mae caffael cyhoeddus effeithiol yn ei chael ar economi Cymru, ac yn cydnabod y camau sylweddol a gymerwyd gan Lywodraeth Cymru'n Un

1. Recognises the positive impact that effective public procurement delivers to the Welsh economy, and recognises the significant steps taken forward by the One Wales Government

2. Yn credu bod rheolau caffael cyhoeddus yr UE yn rhy gaeth, ac y dylid eu llacio er mwyn cynorthwyo busnesau lleol i gael mwy o gontractau gan y Llywodraeth.

2. Believes that EU public procurement rules are too restrictive and should be relaxed to help local businesses obtain more Government contracts.

3. Yn nodi Datganiad Polisi Caffael Cymru; a

3. Notes the Wales Procurement Policy Statement; and

4. Yn annog holl gyrff cyhoeddus Cymru i feithrin y gallu sy'n ofynnol i wneud y gorau o Bolisi Caffael Cymru.

4. Encourages all public bodies in Wales to build the capability required to maximise the impact of the Welsh Procurement Policy.

5. Yn galw ar Lywodraeth Cymru i:

5. Calls on the Welsh Government to:

a) roi gwybod yn glir i gymuned fusnes Cymru am unrhyw bolisiâu caffael newydd; a

a) communicate any new procurement policies clearly to the Welsh business community; and

b) adolygu ei pholisiâu caffael yn rheolaidd er mwyn sicrhau eu bod yn effeithiol.

b) review its procurement policies on a regular basis to ensure their effectiveness.

6. Yn galw ar Lywodraeth Cymru i gyflwyno rhwymedigaeth orfodol ar bob corff cyhoeddus i weithredu Polisi Caffael Cymru.

6. Calls on the Welsh Government to introduce a mandatory obligation on all public bodies to implement the Welsh Procurement Policy.

7. Yn galw ar Lywodraeth Cymru i sicrhau bod prosesau caffael yn fwy agored i fusnesau bach a chanolig yng Nghymru, er enghraifft drwy ddadfwndelu contractau ar gyfer gwaith y Llywodraeth.

7. Calls on the Welsh Government to make procurement more accessible to SMEs in Wales, for example by unbundling contracts for Government work.

8. Yn galw ar Lywodraeth Cymru i ddarparu'r wybodaeth ddiweddaraf am nifer y cwmnïau yng Nghymru sy'n ennill contractau caffael cyhoeddus yng Nghymru.

8. Calls on the Welsh Government to provide up to date information on the number of Welsh companies winning public procurement contracts in Wales.

Cynnig NDM5132 fel y'i diwygiwyd: O blaid 42, Ymatal 0, Yn erbyn 12.

Motion NDM5132 as amended: For 42, Abstain 0, Against 12.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Antoniw, Mick
Black, Peter
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Alun
Davies, Jocelyn
Davies, Keith
Drakeford, Mark
Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord
Evans, Rebecca
Gething, Vaughan
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Gruffydd, Llyr Huws
Hart, Edwina
Hedges, Mike
Hutt, Jane
Jenkins, Bethan
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Elin
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Mewies, Sandy
Morgan, Julie
Parrott, Eluned
Powell, William
Price, Gwyn R.
Ramsay, Nick
Rathbone, Jenny
Rees, David
Roberts, Aled
Sargeant, Carl
Skates, Kenneth
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Thomas, Simon
Watson, Joyce
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

Asghar, Mohammad
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Byron
Davies, Paul
Davies, Suzy
Finch-Saunders, Janet
George, Russell
Graham, William
Isherwood, Mark
Millar, Darren
Sandbach, Antoinette

*Derbyniwyd cynnig NDM5132 fel y'i diwygiwyd.
Motion NDM5132 as amended agreed.*

The Deputy Presiding Officer: That **Y Dirprwy Lywydd:** Daw hynny â
concludes today's proceedings. Thank you. thrafodion heddiw i ben. Diolch.

*Daeth y cyfarfod i ben am 7.18 p.m.
The meeting ended at 7.18 p.m.*

**Aelodau a'u Pleidiau
Members and their Parties**

Andrews, Leighton (Llafur – Labour)
Antoniw, Mick (Llafur – Labour)
Asghar, Mohammad (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Black, Peter (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Burns, Angela (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Butler, Rosemary (Llafur – Labour)
Chapman, Christine (Llafur – Labour)
Cuthbert, Jeff (Llafur – Labour)
Davies, Alun (Llafur – Labour)

Davies, Andrew R.T. (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Davies, Byron (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Davies, Jocelyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Davies, Keith (Llafur – Labour)
 Davies, Paul (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Davies, Suzy (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Drakeford, Mark (Llafur – Labour)
 Elis-Thomas, Yr Arglwydd/Lord (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Evans, Rebecca (Llafur – Labour)
 Finch-Saunders, Janet (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 George, Russell (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Gething, Vaughan (Llafur – Labour)
 Graham, William (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Gregory, Janice (Llafur – Labour)
 Griffiths, John (Llafur – Labour)
 Griffiths, Lesley (Llafur – Labour)
 Gruffydd, Llyr Huws (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Hart, Edwina (Llafur – Labour)
 Hedges, Mike (Llafur – Labour)
 Hutt, Jane (Llafur – Labour)
 Isherwood, Mark (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 James, Julie (Llafur – Labour)
 Jenkins, Bethan (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Alun Ffred (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Ann (Llafur – Labour)
 Jones, Carwyn (Llafur – Labour)
 Jones, Elin (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Ieuan Wyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Lewis, Huw (Llafur – Labour)
 Melding, David (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Mewies, Sandy (Llafur – Labour)
 Millar, Darren (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Morgan, Julie (Llafur – Labour)
 Neagle, Lynne (Llafur – Labour)
 Parrott, Eluned (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Powell, William (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Price, Gwyn R. (Llafur – Labour)
 Ramsay, Nick (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Rathbone, Jenny (Llafur – Labour)
 Rees, David (Llafur – Labour)
 Roberts, Aled (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Sandbach, Antoinette (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Sargeant, Carl (Llafur – Labour)
 Skates, Kenneth (Llafur – Labour)
 Thomas, Gwenda (Llafur – Labour)
 Thomas, Rhodri Glyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Thomas, Simon (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Watson, Joyce (Llafur – Labour)
 Whittle, Lindsay (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Williams, Kirsty (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Wood, Leanne (Plaid Cymru – The Party of Wales)